

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

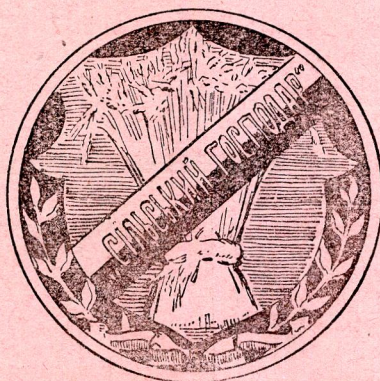
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

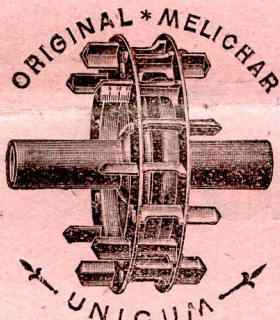
Передплату належить надсилати на
адресу: „Сільський Господар“, Львів,
вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50%
дороше.

Чеськословацька Акційна Спілка
Злучені фабрики рілньничих машин

Фр. Меліхар-Умрат і Спілка,

БРАНДИС н/л.

Філія ЛВВІВ, вул. Городецька ч. 61.

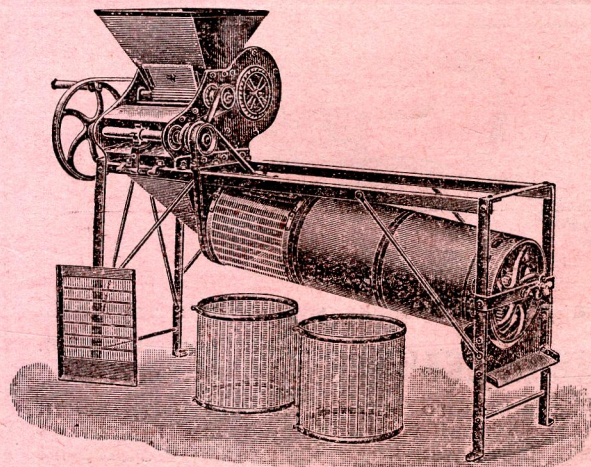
Найбільші в Європі фабрики сівалок.

Сівалки рядові, патент „UNICUM“. — Сівалки комбіновані, патент „IMPERATOR“. — Сівалки до штучних навозів. — Сівалки до бураків звичайні і комбіновані до сівки купкової (Dibbel) і сівки повної. Сівалки рядові трибові, патент „PATRIA“. — Сівалки селянські, легкі і дешеві, патент „PATRIA-MIGNON“.

Копачки до картофелів, патент „MELICHAIR-HAJEK“. — Жниварки патент „GRATIA“. Косярки патент GLORIA.

КРІМ ЦЬОГО:

Бехера оригінальні знаряди до орки, культиватори, борони тарелеві, плянети ручні і кінні. Австрійські трієри марки „RHÖNIX“, чеські січкарні системи Bentall'a, бурачарки, шрутівники з вальцями або каменями, кружлівки до молока „LIBELLA“ і т. п.

Гурти до елеваторів. — Потягові паси до рілнихчих машин. — Паси без кінця до льокомобіль. — По-
жарничі вужі до сикавок.

Старанно виконані! Трєвалі! Дешеві!

Можна дістати у всякій кількості в Фабриці Технічних Тканин

ТЕСДОР ВЕНДЕ (Teodor Wende)

Koronowo pow. Bydgoszcz.

ГОТОВІ

ОВЕЧІ СКІРКИ

на селянські кожухи, футра, шапки

з власних гарбарень

**УКРАЇНСЬКИХ БІЛОСКІРНИКІВ-
КОЖЕМЯКІВ КОСІВЩИНИ**

доставляє впрост з першого джерела від
продуцентів

по цінах незвичайно низьких

МИХАЙЛО ТАВДЯК

представник „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ”
на Косівщину, в Москалівці, почта Косів
коло Коломиї, дім Ілька Балагурака ч. 88.

Для Кооператив і Повітових Союзів
Кооператив спеціальні угодінення в сплаті
і рабати!

Товар солідний, трєвалий і недорогий!

Жадайте цінників і інформацій щодо умо-
вин сплати і доставки замовленого товару!

АКЦИОННА СПІЛКА

у Львові, вул. Городецька 95.

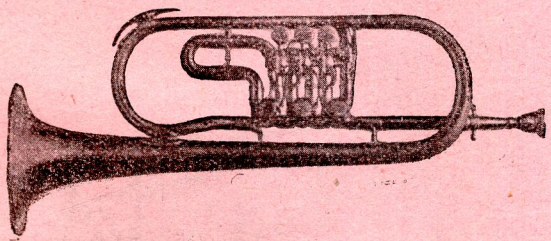
ТЕЛЕФОН 12-83.

Сирівці лєну і конопель

посилайте до обміни і за готівку до
одинокї української Акц. Спільки

„ПОЛОТНО” у Львові,

вул. Городецька ч. 95., напр. гол залізн. двірця.

Перша Краєва Фабрика музичних інструментів

Франца Нєвчина Львів, Городецька 2.б.
Телефон ч. 25-76.

Поручає власного виробу музичні інструменти
смичкові, духові і мандолінові під гарантією.
Приймає інструменти до направи. — Заводові
музики одержують опуст.

„ТИТАН”

ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВА СПІЛКА

ЛЬВІВ, ВУЛ. ВАЛОВА Ч. 23. ТЕЛ. 6-36.

доставляє

ВУГОЛЬ горішно-шлєський,

ДЕРЕВО букове

ДОШКИ

з власного тартаку у Винниках.

КУПУЄ ДЕРЕВОСТАНИ НА ВИРУБ.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

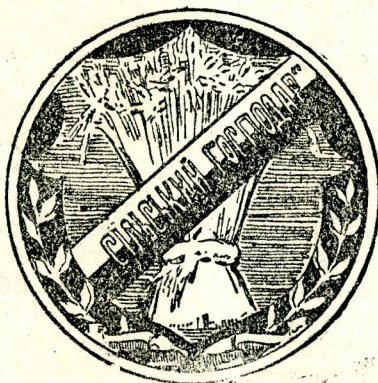
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3.50 зол.
 „ півроку . . . . . 7.— „
 „ цілий рік . . . . . 14.— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
 Половина сторінки . . . . . 100 „
 Чверть сторінки . . . . . 60 „
 Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50% дороще.

Створім організацію плянтаторів цукрового бурака.

Засівна площа цукрового бурака побільшається з кожним роком. І бачиться явище зовсім протилежне до передвоєнного. Перед війною управляли цукровий бурак лише більші господарства — фільварки і засівна площа росла з року на рік. Тепер росте засівна площа теж, але не більшої посілості, лише селянська. Фільварки закидають управу цукрового бурака, а беруться до неї менші і більші господарі.

Причиною зменшення засівної площі цукрового бурака по фільварках є брак робітника при догляді під час росту, а також при зборі. Брак робітників спричинював малі збори, а навіть фільварки не встигли перед морозами зібрати бураків. Великі втрати з цієї причини заставили фільварки або зменшити засівну площу, або припинити управу цілком. Зробили це друге, мимо того, що цукровий бурак ратував господарку від втрат.

Менші господарства знова вводять управу цукрового бурака і збільшують засівну площу. Важнішою причиною між іншим є зміна напрямку господарки та збільшена полатність. Управа цукрового бурака поплачується значно більше в порівнянні до бараболі або збіжжя, збільшує збори других рослин засіяних по бураках, а також збільшує доходи з худоби. Не менше важним є ще й те, що рідня господаря знаходить роботу. Тут бураки стають у пригоді, бо до їх обрібки треба багато робочих рук, а це означає вже велику полекшу для господаря, бо місто його рідня має заробляти у других або сидіти цілком без роботи, працює на своїм господарстві і за роботу має добре заплачено.

Трапляються випадки, що деякі господарі посіяли раз цукровий бурак і більше його не хочуть управляти. За причину подають, що цукровар платить за малу ціну, або не виплатив тільки, кілько належалося. Закиди такі є зовсім оправдані, але лише тоді, коли плянтатор не стоїть в прямих зносинах з цукроварем, але з різними агентами. Ціна бурака є назначена з гори, а при кінці року допла-

чує цукровар ще надвишку, яка виносить 0.50 зол. і більше. Крім цього повинен дістати плянтатор даром насіння, по зниженій ціні штучних погноїв та зачет на обрібку. При кінцевім обрахунку приходиться ще доплата за цукор, мелясу, та бурачані витиски. За бурак платить цукровар в місци заладвання, по потрученню ваги занечищення (земля), що прийнято 5 процент. При відборі бураків від селян користають звичайно різні посередники-агенти і в многих випадках є вони причиною, що господар по кінцевім обрахунку доходить до переконання, що управляти цукровий бурак не оплачується.

Щоби захиститися перед агентами, збільшити збори цукрового бурака та вимогти на цукроварі належної ціни, треба всім плянтаторам зорганізуватися в окреме товариство, щоби переводити контрактвання організовано. До організації повинен приступити кожний навіть найменший плянтатор, бо без ніяких видатків з його сторони організоване контрактвання може йому принести дуже великі користи.

В першій мірі буде можна добитися належної ціни за цукровий бурак. Плянтатори, виступивши зорганізовано, зможуть контролювати полатність управи цукрового бурака, та поширювати його раціональну управу.

Звісно, що цукровий бурак належить до рости дуже вибагливих і потребує добре справленої і багатої на поживу землі, та старанного догляду під час росту. Організація подбає тоді за інструкторів по управі цукрового бурака, що будуть вести досвідні поля, давати поради на місцях та вишукувати способів, якими можна збільшити збори. Щоби зробити управу більш полатною заведуть машинну обрібку, що значно обнизить наклад при обрібці і зборах.

Організацію таку утворити дуже легко, треба лише доброї волі самих плянтаторів. Така організація повстане сама зі себе, коли ті господарі, що вже управляли цукровий бурак зголосять кількість моргів, що призначують під управу цукрового бурака. Число моргів українських плянтаторів перевищує грубо 10.000. Якщо лише половина плянтаторів зголосилаби до Спілки Українських Агроно-

мів для законтрактовання 5.000 моргів, тоді від кожного морга дістане Спілка 2 процент від заплаченої суми за бурак. Якщо з морга збирається пересічно по 140 метр. сотн., тоді при ціні 5 зол. за 100 кг. буде провізія для Спілки від 5.000 моргів 70.000 зол., які Спілка одержалаби від цукровару по відставі цукрового бурака. Ці гроші пливуть рік-річно до кишені агентів та других посередників, які ще ділають на шкоду господаря і цілком не боронять його інтересів. Спілка обернулаби ті гроші на удержання цілого кадру агрономів, що доглядалиб за управою цукрового бурака у плянтаторів, та старалися за піднесення нашої господарки взагалі, а її поплатности зокрема. В цей спосіб можнаб дати завязок могутій організації, що малаби великий вплив на зносини між продуцентами а цукроварем, а навіть моглаби подумати над будовою свого власного господарського цукровару. Це повинна бути ціль кожного господаря, що дотепер управляв цукровий бурак. А якщо хоче, щоби на далі не був предметом наживи і визиску різних агентів, що розізджають по наших селах автами та контрактують цукровий бурак, але бажає вибудувати свою власну організацію, яка піддержувалаб його на кождім кроці і боронила його інтересів, повинен зараз зголосити кількість моргів призначених під управу цукрового бурака до Спілки Українських Агрономів, Львів, Зіморевича 20., яка зробить за нього умову з цукроварем і подбає першого року за належну ціну, а на будуче поведе підготовку до розбудови нашого власного цукрового промислу.

Б. Волинець.

Г. ГОРДІЄНКО.

Історія плуга.

(Столітній ювілей чеського плуга Рухадла.)

Чехословацькі землероби святкують столітній ювілей першого свого плуга — рухадла, винаходу чеського селянина й сільського коваля. В історії розвитку знаряддя для обрібки ґрунту та й взагалі в історії землеробства чеське рухадло займає почесне місце. Цікаво буде — думаю — й українському землеробові пізнати історію рухадла в правдивому світлі.

Без сумніву, що знаряддя для обрібки ґрунту є одним із найстаріших, не менше старе як перше знаряддя для добування вогню. Протягом тисячеліть це знаряддя дуже мало змінилось. Пояснюють це селянським консерватизмом. Не радо кидає селянин те, до чого звикли його батьки й діди, й не охоче береться вводити в своє господарство якусь новину.

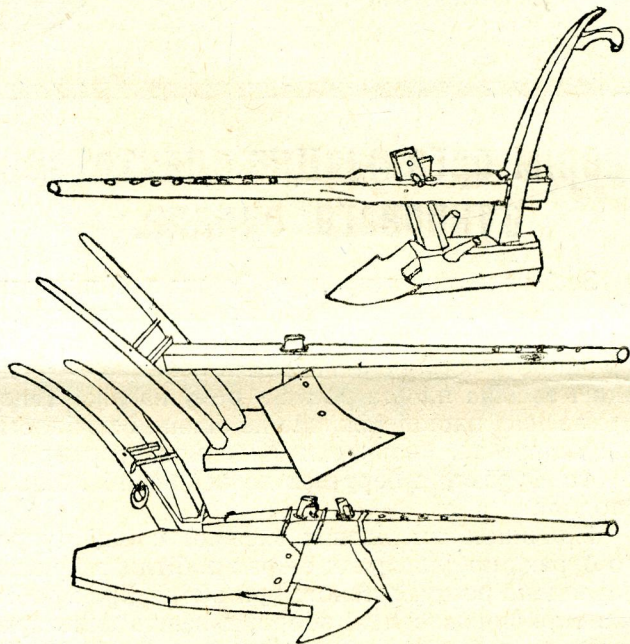
Первісним знаряддям для обрібки ґрунту було ні що інше як гиляка з суком, яким і дряпали землю. В кам'яну добу вживали ще й кам'яних молотів подібних до сап. Той сук, яким первісні люде дряпали землю як ручним знаряддям потроху поступав. Додалися до нього якісь ручки, що вже нагадували чепіги, і вже цим „плугом“, як що можна це знаряддя так назвати, дряпали ґрунт глибше. До цього вже запрягали таки людей, а потім уже й худобу.

Ще пізніше самий сук, який уже нагадував щось в роді леміша, обковували залізом і так повстав гак. Гряділь у гака вже не висів у повітрі, як це було в первісного знаряддя, під нього прироблено вже полозок, а іноді навіть коліщатко. Щоб надати гаків стійкості, до нього приробили п'яту й так утворилося рало (мал.

1), в порівнянні з гаким знаряддям вже досконаліше й у деяких країнах, особливо гірських, заховалось аж до нашого часу.

У гака й рала леміш у вигляді рівнораменного трикутника або лопати й стоїть як не зовсім сторч то принаймні дуже круто. Але десь біля XIII. століття з'являється знаряддя з поземним лемішем форми прямокутного трикутника, з дерев'яною полицею, іноді з череслом і коліщатим передком. Цьому знаряддю майже на всіх славянських мовах говорили плуг (мал. 3). Цей плуг в порівнянні з гаким і ралом обробляв ґрунт краще, бо скиби вже обертав, тоді як гак і рало лише дряпали. Лише дробити ґрунт цей плуг ще не міг, та й взагалі обрібка ґрунту таким плугом була недосконала, він орав мілко, перевернуті скиби лежали майже цілими.

Головне завдання оранки, яке вимагається наукою землеробства, себто обернути скибу і роздробити її не досяглось ні гаким, ні ралом, ні тим примітивним дерев'яним плугом. Цього ідеалу досконало обробляти ґрунт перший досяг чеський

Обр. 1. рало. 2. рухадло. 3. зліпшене рало (плуг).

селянин Франтішек Веверка своїм винаходом рухадла.

Франтішек Веверка народився 1799 р. в селі Рибитві коло міста Пардубиць в Чехії. Ще хлопцем він дуже цікавився всяким майструванням, а коли перейняв від свого батька господарство в 20 гектарів, почав удосконалювати різне знаряддя в своєму господарстві. Ф. Веверка був людина досить розумна й на той час добре освічена, всім цікавився, до всього хотів дійти своїм селянським розумом. Звернув він увагу на те, що тодішня оранка гаками була недосконала, земля оброблена гаким давала малі врожаї, а крім того оранка гаками була справжнім катуванням і орачеві й худобі. Заходився Ф. Веверка удосконалити гак, але невдачно. Упертий чеський селянин Ф. Веверка не падав духом. Додавав йому віри в успіх його двоюрідний брат Вацлав Веверка, сільський коваль. Ф. Веверка задумав зробити плуг, який би працював як стругач для дерева. По його вказівках В. Веверка зробив йому плуг, у якого широкий чотириохкутний леміш стояв майже зовсім сторч і при оранні шкрібав землю,

як стругач дерево. Після двох літ спроб і удосконалень плуг цей орав зовсім добре. З початку леміш і полиця були з одного куска заліза, пізніше леміш почали виробляти окремо, полицю Веверка трохи вигнув циліндрично й поставив не так круто як раніше.

Року 1827 таким удосконаленим плугом в присутності своїх односельчан Ф. Веверка почав орати на полі. По словах його односельчан плуг не орав а рухав і через те цьому плугу дали насмішливу назву „рухадло“ (мал. 2). Ця назва за Веверковим плугом лишилась назавжди й перейшла до інших мов.

Коли селяне побачили, що рухадло оре добре, скибу обертає й дробить ґрунт, тоді до сільського коваля Вацлава Веверки посипались замовлення на рухадла. Він виробляв скільки встигав, а решту замовлень передавав іншим ковалям. Ці брати Франтішек і Вацлав були дуже скромні селяне, були вдоволені своїм винаходом корисним для землероба й були спокійні тим, що їм люде дякували за рухадло. Не взяли навіть патенту на свій винахід. Нічого не заробили на своїм винаході й обидва померли в 1849 р. в бідності всіма забуті.

їхній винахід захопили чужі люде й особливо німецькі фірми заробляли на рухадлах величезні гроші. Почало навіть зникати ім'я справжніх винахідців рухадла. Присвоїв собі цю славу жидівський арендар великого маєтку Кайнци. Лише року 1868 через 19 літ після смерті дійсних винахідців рухадла їхні односельчане, живі ще свідки першого рухадла підтвердили першенство винаходу рухадла братям Франтішкові й Вацлавові Веверкам.

З того часу протягом ста літ рухадло удосконалювалось, але в головних своїх рисах у своїй основі лишилося незмінним до нашого часу. Поширилось рухадло по цілому світі й тепер уявляє собою один із найдоскональніших плугів, який задовольняє всім вимогам, які ставить наука землеробства до обробки ґрунту. Правда, доско-

нало рухадло працює лише на м'яких ґрунтах, на твердих не завжди, але тут допомагає передплужник, з яким на всіх ґрунтах рухадло працює ідеально.

Рік 1827 був революцією в обробці ґрунту. Тому не диво, що чеські землероби так урочисто ось уже другий рік святкують пам'ять геніїв, звичайних чеських селян, які своїм селянським розумом зробили неоціниму услугу сільському господарству цілого світу. В місті Пардубицях, в рідному селі Веверків у Рибітві чеське селянство поставило їм пам'ятник, на їхніх хатах вмістило пам'ятні таблиці. Найвища Чехословацька Установа сільсько-господарської науки Чехословацька Сільсько-Господарська Академія влаштувала пам'ять винахідців рухадла урочистим засіданням і відкриттям прекрасної пам'ятної таблиці в салі Академії. А на тому місці, де року 1827 Веверкове рухадло пройшло першу борозду, центральний союз чехословацьких ковалів поставив прекрасний пам'ятник, бронзовий відлитою рухадла.

Хай ці рядки будуть скромною подякою українських землеробів чеським селянським геніям Франтішкові й Вацлавові Веверкам.

Хто дістав це число „Сільського Господаря“ повинен не лише вислати залеглу передплату, але заплатити за часопис до кінця року. За висилку грошей не треба платити, бо кождий мав кілька наших почтових переказів. Хто не вишле передплати, цьому здержиться висилку дальших чисел. А звісно, що хто має початок а не має кінця, не має цілості, яка не представляє великої вартості. Тому кождий передплатник повинен вирівняти залеглу передплату.

Хто правується, а хто з права користуєся?

„Наші люди люблять процесуватись“ чуєте з відусіль, хто бодай дещо знає наше село. І це свята правда! За леда марницю, за якесь дрібне, необачно висказане слово, йдуть до суду, позиваються — за „образу гонору“. Тратять дорогий час, хоч з ним наші люди не дуже-то числяться — а що найважніше, несуть тяжко добутий гріш і напихають ним кармани адвокатів. Бож адвокат не йде „на борг“ на термін, а треба йому вже заздалегідь заплатити. І до кого вони звичайно йдуть? До своїх? Щоб порадив, згл. розрадив? Ні! Йдуть до Жида, бо „цей певно виграє“, „добрий крутий“ і т. и. Бувають случай, де за марницю, про яку і говорити не годиться — ходять х-разів до суду, вичікують цілими годинами перед судовим будинком, бо хотять другого „навчити“, чи показати „який я газда“ чи „газдиня!“

Останню курку продасть, візьме на відробок, бо сама не має що їсти, а діти в дома з голоду пухнуть, а йде до суду добиватись права. І за що — за „образу гонору“. — Адвокатови платить 10 зол., за подання 16 зол., за доручення 2 зол., ну і свідків по 0.50 зол. — Отжеж лиш одна сторона має вже біля 30 зол. коштів — а друга: 10 зол. адв. і евент. свідки. Програний звертає кошта виграному

— отжеж така „омраза гонору“ приходить до 45—50 зол. — Не числю однак страчених днів і евент. дальших видатків при кількох термінах, що звичайно буває, бо за першим разом не кінчиться.

А вже прямо історичною стає тяганина по судах за межі. Ледви троха „плугом зачепив“ — „забрав межу“, каже другий і нуж правуватись. Що по судах дуже багато, може більшість термінів є за межі — нічого дивного, бо наші ниви, це „бинди“—стяжки, ледви кілька кроків широка — а за те довга. Дво-морговий газда має 4—5 парцель, граничить з 8—10 сусідами — нивами, отжеж звичайно приходить з котримсь з них до непорозуміння. Чому? Бо ми бідні на землю — для нас кожня пядь землі є дорогоцінна — а в тому йдемо так далеко, що навіть у сусіда бодай 1 цм. — два — хтілиб віді-брати! Ну а він борониться і то завзято! Найперше веде таксаторів 2 по 1.20 — 2 зол. — ті оцінюють шкоду, другий має її поповнити; — як що не згодиться йде провізорія за межу — себто суд. І знов ходи — трать дні і неси гріш, бо він у тебе зайвий! А провізорія — це не те, що „образу гонору“, це вже „дороже право“.

1 сторона:

30.— зл. подання

12.50 „ комісія

15.— „ фіякер для ком.

80.— „ адвокат

60.— „ інж.

2. сторона:

платить на разі лише
80 зл. адвоката.

Думаю, що можна все зробити, як що бодай є крихітка доброї волі — а урятуємо наших людей перед визискуванням несвідомими адвокатами — перед епітетами міщухів, що згідно позирають на юрбу селян, котрі ждуть перед судовим будинком. Задержимо йому в його кишені криваво запрацьований гріш, заощадио йому труда і робочу днину — тим самим причинимось до матеріального і морального збогачення нашого села — а воно цього дуже — а дуже потребує. Тільки кажу трішки доброї волі — а зло можна усунути.

Розсіяний з весною каїніт на сіножати ділав дуже добре. Половина погноєної сіножати каїнітом видала два рази стільки сіна, що сіножать непогноєна. Сіна було не лише більше, але також ліпше, бо складалося з добрих пашних трав. На сіножати непогноєній виросла майже сама осока і було її о половину менше. Ріжницю між гноюю а негноєною сіножаттю можна було запримити підчас росту. Каїніт висівано ручно, через що сіяння не було рівномірне, тому бачилося по сіножати окремі смуги більшої і густішої трави. Це був найяскравіший і найкращий доказ ділання каїніту, що переконав численних господарів о користях гноєння сіножати штучними погноями. Ця перша проба заохотить многих до уживання штучних погноїв та спільного замовлення через кооперативу.

Потасову сіль випробувано під бураки цвіклові та білі а також під цибулю. Пробу переведено так само як на сіножати, половину на потасовій соли а другу половину без неї. Потасову сіль висіяно на тиждень перед засівом. На тій половині, де посіяно потасову сіль, бураки були значно більші, мали більше великого листа. У цибулі на погляд ріжниці добачити не можна було. Вислідів більшого врожаю у цвікових бураків не можна було точно перевірити задля вчаснішої продажі.

Ця перша проба з потасовими погноями переведена в нашій селі, дала наглядний доказ користі уживання штучних погноїв та зацкавила господарів так далеко, що домагаються переведення господарського курсу. Задачу курсу було би пояснити уживання всіх штучних погноїв, добірного зерна та взагалі багато питань з левої та годівельної господарки.

Ілько Холод, Ілько Мізок,
Олекса Холод.

Сороки львівські.

Осіння сійба.

Настав час сійби озимини. Кожний господар має вже вироблений плян, де сіятиме озимину. Поле, на яким посіє озимину треба зорати та не лишати його кілька днів лежати, бо відтак повстануть грудки, земля пересохне і ґрунт не матиме достаточної вогкості для кільчення насіння. Заки господар засіє зоране поле, чи то ручно чи сівалкою, мусить наперед раз коло разу перетягнути оранину боронами, а шойно відтак сіяти. Сійба на виоране поле без попереднього волочення, як це у нас практикується є досить великим промахом. Зерно дістанеться до землі не однаково глибоко, декотре западе до дір, звідки нема виходу, а через це посів є відтак рідкий, багато насіння пропаде, а якщо зійде, не має спромоги видержати конкуренції зі зерном, яке впало на добру почву. Через це рослини нерівномірно ростуть, розвиваються, цвітуть й дозрівають, що відбивається на жниву, де місцями збіжжа дозріло а місцями шойно дозріває. На великім лані можна недозрілі місця збіжжа лишити ще якийсь час на полі, але на вузьких загонах, хоч можна це зробити, то однак є досить непрактичне й кидає негарне світло на цілу господарку. Нераз питав я наших селян, чому сіють збіжжа на голу оранину, та дістав відповідь, що так краще, бо зерно прикриється відтак боронами і не будуть його збирати птіці. Це правда, однак є ця похибка, що зерно „прикриється“ аж занадто глибоко, причім другі зеренця є цілком на верху й птіці певно

про нього не забудуть. Тому треба подбати про докладне прикриття зерна, а можна зробити так лише тоді, коли між нашими селянами пошириться думка, що без сівалки господарити не можна.

Наші агрономи і поступові селяни подали вже досить доказів, чому нам треба уживати сівалок. Розуміється, що треба бути обережним у виборі сівалки. не робити нічого наперед, доки не пізнається у практиці, чи дана сівалка відповідає нашим умовам, про що вже подбають повітові агрономи. Наші коні слабкі, а коров не запрягаємо, тому селяни повинні уживати сівалок найменшого типу. Вправді до сівалки можна ужити чотирох коней, однак селяни на це не підуть, бо чотири коні у нас мало хто держить, позичити у сусіда не все можна, а в додатку на малім куснику поля нема навіть місця на чотири кові й двох погоничів. Знаю, що в моїм ріднім селі Селисках біля Перемишля, селяни купили сівалку ще перед війною й зразу уживало її двох-трех селян, а тепер стоїть вона призабута раз в цім, раз в інчій місци, нераз навіть, коли господарі між собою пересваряться, на майдані серед села й ніхто її не уживає. Чому? За тяжка, в селі нема коней, що моглиби її тягнути хочби навіть дві години, тим-більше, що в селі мало поля на рівнині, а більше на горбках. Село поступове зацікавилось сівалкою, купило її, зачало уживати а який вислід? Намовити селян до сівалки, нині трудніше чим перед війною. Тому у виборі сівалок дуже треба бути обережним і підібрати сівалку так, щоби вдоволити і коні і господаря. По засіві господар переїде поле боронами раз чи два рази в міру потреби, постарается о відпливові борозни і справа скінчена. На зиму не треба землю дуже виробляти й дбати, щоби не було груд, бо „під кождою грудю — булка“ так кажуть досвідчені господарі. Нераз бачив я господаря, що під зиму розбиває груди на полі й марнує час та мучиться не потрібно. Більші і менші грудки розсипляться під впливом морозу та прикриють на весну землю корінці збіжжа, що вистають над поверхню землі при волоченню, чи валуванню збіжжа. Для вирівнання поверхні землі, місто борін, як також до розбиття великих груд господар повинен ужити волики. Волоку можна заступити звичайною сильнішою драбиною, до якої припнеться коні і їздитись по ріллі після потреби у всіх напрямках.

Коли вже збіжжа зійшло, господар повинен оглянути поле, чи нема голих — незасіяних місць, які треба підсіяти. До підсіву треба ужити насіння, два дні намоченого у воді, щоби скорше кільчилось та догонило у рості свого попередника.

Инж. Куропась Степан (Америка).

Сушення овочів.

Хто має сад — має і гроші. А коли? Тоді, коли саду доглядає, хоронить перед шкідниками крилатими, чотири- і двоножними, та старається овочі добре продати або переробити. Продати можна овочі осінні — тревалі, неушкоджені — зривані. Овочі ушкоджені можна продати за безцін, але хто хоче і з таких овочів мати більший дохід, мусить завдати собі ще троха труда при переробці на вино, повила або суш. Про виріб овочевого вина було писане в чч. 12, 13 і 14-ім „Сільського Господаря“. Про виріб повила треба писати книжку, а для роботи закладати малу фабрику. Суш може робити кождий в себе в дома і тому про це кількома словами.

Сушені овочі є дуже здоровою поживою, бо мають цукор і лагідні кваси, що піддержують травлення. Тому різні компоти з овочів свіжих та сушених є тим частим ліком, який приписують сільські та міські лікарі. І нераз в зимі господар радо перекусивби який зварений овоч, та не можна, бо нема. Сад стоїть великий, овочів було багато а в зимі ні грошей ні овочів. Тому кожний власник саду повинен заховати здорових овочів, наробити вина і суші, щоби в зимі не поглядав сумно крізь замерзлі шибки на пусті дерева, але попивав винце та заїдав компоти з овочів.

Сушення овочів є найбільше відповідним, бо небогато коштує, можна сушити ушкоджені овочі і кожний може собі це сам зробити. Є кілька способів сушення овочів. Найдавніший є сушення на сонці. Однак овочі сушені на сонці не мають вже доброго смаку і лічничої сили. Відповідніший є спосіб сушення овочів в печі по випеченню хліба. В цей спосіб можна сушити лише яблука і виходять вони розмірно добрими. Не годиться він для грушок і сливок. В деяких околицях мають побудовані сушарні, однак це не можна назвати сушенням овочів але радше вудженням — задимлюванням. Така суш тратить смак і запах а натягає сильно димом. Найкраще сушити опочі в сушарнях домових менших або навіть більших, які може закупити кількох господарів до спілки.

Малі кухонні сушарні є роблені з бляхи і можна в них сушити овочі по зваренню обіда. Не вимагають окремого палення, але можна ще використати тепло печі підчас а навіть по варенню. Сушення можна переривати і це цілком не шкодить овочам, ані не псує їх тревалости чи смаку. Більші сушарні мають вже окрему маленьку печ і в них можна вже сушити овочі та городину, як петрушку, моркву і другі на продаж. Сушарні менші і більші можна набути в Спілці Українських Агрономів, Львів, Зіморівича ч. 20.

Сушення є цілком легке, лише овочі треба відповідно приготувати до сушення.

Яблука біліться з лупини та очищується із зернята та зернового гнізда, крається на чвертки або пластинки, які є вже готові до сушення.

Грушки перед сушенням заварюється в малій кількості води, щоби змякли. Якщо через грушку перейде легко паличок або твердша соломка, тоді є готові до сушення. Можна сушити цілі або різані на половину.

Сливи не вимагають ніякого приготування.

Приготовані овочі до сушення розкладається на чотирикутних рамах, перетягнених тонкими паличками. Овочі мусять бути рівно розложені і не дотикатися, бо якщо за густо, то сохнуть невідномірно. При сушенню треба звернути увагу, щоби воздух був сухий і гарячий, та щоби тепло було досить високе.

Яблука і грушки потребують до висушення 90—100° Ц., черешні та сливки 70—80° Ц., а городини 90° Ц. Підчас сушення рами з овочами переставляється, щоби сушення відбувалося рівномірно. Горішні рами дається ближче жерела тепла а долішні вище. Так міняється рами на перемену, доки овоч цілком не висохне.

Овоч є сухий тоді, коли ломиться, а при ударі видає твердий звук. Коли не ломиться а тягнеться, треба сушити далше. По висушенню скоро овочі охолоджується, щоби дістали гарний вигляд.

При виборі овочів до сушення треба виби-

рати все однакові роди, бо змішані, не однаково скоро сохнуть і варяться, що псує вартість і ціну суші. Щоби суш була тревала, мала гарний, однаковий вигляд і годилася на продаж, вибирається до сушення овочі зрілі і свіжо зірвані а не трясені, бо трясені дістають при сушенню брунатні плями. Осінні та зимові овочі дають суш найкращої якості і за неї найбільше платиться.

Якість суші залежить також від її переходу. Суш переходує в сухім, воздушнім місці, не псується і задержує через довший час гарний вигляд. Якщо появиться на ній плісня або хроби, то треба її пересушити в печі, щоби вигнати вохкість, яку натягнула з воздуха.

Загально про сушення сказано мало. Але вистарчає воно, щоби поодинокі господарі, що мають більші сади закупили малі домашні сушарні і сушили овочі для власної потреби, та в цей спосіб дали добрий примір кооперативам до закладання великих кооперативних сушарень. Навіть села, що не мають садів, можуть приступати до сушення овочів, щоби в цей спосіб забезпечити село на зиму, в цю добру, смачну та лічничу поживу, а навіть сушили овочі на продаж для міста.

Б. В.

Кормлення худоби бурачинням.

Кожний знає, що бурачиння є добрий корм для худоби, однак худоба густо часто від бурачиння дістає сильну бігунку, корови тратять молоко і марніють. Чому? Мало хто вміє з наших селян кормити бураковим листям. Знаю, що наші господарі а властиво господині, дбають за свою худобу, а спеціально за молочні корови. Дбайлива господиня для корови все щось нового принесе, чи привезе з поля. Раз принесе буряну, раз травиці, яку нажала на межі, инчим разом листя з капусти чи бураків, та любується, як корова смачно заїдає, при чім не знає, що тим приносить собі шкоду, бо жолудок у корови є незвичайно складний й не може приновитися до так наглих змін, викликаних різного рода пашею. Наші господині не знають жадного переходу зі сухої паші на зелену, та не знають його також при зеленім кормі. Дають корові, що попало, аби лише корова була „повна“. Що сталобися з чоловіком, який би приміром зів кільо грушок чи вишень і залляв би жолудок шклянкою пива чи молока? Він не то, що неміг би працювати, але відпокутував би на своїм здоров'ю. То саме у корови, та добре ще, що наші домашні корови, ще сьак-так видержують того рода корм але якби це так впало на голяндську корову, скажім східно-фризійську, яка як відомо є дуже делікатна щодо свого жолудка, то она натягнула би ногами.

Тому наші господині повинні кормити все одною зеленою пашею в данім часі. Значить, як вже кормлять буряном, (який є безцінний та шкідливий для худоби взагалі), то кормити його так довго, аж доки скормиться, а щойно відтак призвичаювати жолудок корови помалу на конюшину, буракове листя чи інший корм, та не мішати разом іншої паші. При зміні паші, все добре по зеленій паші дати корові сухої ячмінної чи овесної соломи, яка здержує бігунку та корова нею чистить собі зуби — не дістає оскоми. Що до буракового листя, то треба ще більшої обережності, як при іншій паші, бо листя викликає сильну

бігунку, жолудок добре не травить, є все порожній, корова голодна. Тому при кормленні листям бурака, треба все давати корові соломи, яка виповнює жолудок та зменчує бігунку. Добре є придавати корові пашного вапна а не крейди, яка є за дорога й не ділає при бурачинні додатно. Пашне вапно давати найкраще до лизання, щоб то посипати ним жолоб, щоб корова його злизала. Де жолобів нема, помішати його з грисом і дати з напоєм. Самого вапна корова не схоче з пашею прийняти. Бурачинням, де його багато, скажимо в бурачаних областях, можна кормити й цілу зиму, однак бурачиння повинно бути заквашене. При кормленні бурачинням дбати лише, щоб оно не запарилося, що лучається дуже часто літом чи осенню, коли ще листя живе — надто зелене. Бурачиння подібно як мелясса, підносить молочність коров, як ніщо инче, та відома є загально висока молочність коров в сезоні бурачаного листя та мелясси. Бурачиння, як що ним вміється кормити, підносить рівнож живу вагу і якість мяса у худоби, тому селяни продають свою випасову худобу аж по бурачанім сезоні, а різники знова тоді найрадше купують.

Інж. Куропась Степан. — Америка.

Уживання та переховування пасів до машин.

Не знайдеться мабуть в нас вже села, де не булб кирату. Кират є машиною, що переносить силу коней на молотілку, січкарню і другі машини. Вся праця залежить не лише від самого кирату, але також від паса, що вправляє другі машини в рух. І як доглядаємо всі машини, чистимо, смаруємо, хоронимо перед іржою і т. д., так само треба дбати за пас, бо якщо він знищений, або невідповідно заложений, тоді часто злітає, псується і господар даром тратить час.

Праця паса залежить у великій мірі від його зішиття. Місце зіште має бути цілком гладке, без гудзів і так грубе, як і другі місця. Тому не можна спожувати паса шрубамі або желізними клямрами, бо пас ходить нерівномірно, часто зачіпає о молотілку, злітає а навіть рветься. Найкраще оба кінці зрізати на скіс і приложені один на другий, зішити. Паси шкіряні чи партяні найліпше купувати зішиті вже у фабриці.

Бачну увагу треба звернути на уставлення обох машин. Киратове колесо і машина мають бути уставлені рівно. Можна це легко зробити при допомозі водної ваги. Оба колеса, на які закладається пас, мусять бути наложені на вісь під кутом прямим. Також осі обох коліс мусять бути уставлені рівнобіжно. Правильне уставлення молотілки до кирату можна перевірити легко при допомозі шнурка. Потягнений шнурок від розгонового колеса до колеса молотілки, має діткнути обох зовнішніх гран на колесах. Після цього шнурка можна уставити машини так, що пас буде перебігати по середині, не буде отирати о береги і не буде злітати.

Якщо вже машини уставлені рівномірно, накладається пас. При накладанні треба уважати, щоб не зарізати до острої грани колеса, або не наддерти. Пас не сміє бути за сильно натягнений, бо на тім терплять ложа при осях, які скоро зуживаються. За вільно наложений пас кидається на боки, злітає а також ховзається по колесі, через ще припалюється та скоро зуживається. Мірне натягнення паса, щоб спідна часть дещо звисала

є найвідповідніше. Пас повинен бути так наложений, щоб біг в напрямі швів зішиття а ніколи проти них.

Довше уживані паси висихають, тверднуть і не надаються до ужиття. Тому підчас праці треба пас смарувати чистим лоем та по праці ви-чистити від порохів. Ніколи не можна його сма-рувати каляфонією, бо каляфонія палить шкіру і пас ще більше твердне, тріскає і скоро зужива-ється. Якщо ховзається по колесі, тоді найкраще його більше напнути та насмарувати воском або лоем.

Витревалість та час праці залежить у великій мірі від переховання паса. Хоронений від води і вогкості а переховуваний в сухім, чистім місці послужить довгий час, а заложений на добре уставлену машину, буде працювати без наймен-шого закиду.

Б. В.

Улій будучности для України.

Початок до поступового пасічництва дав в Европі Держон, а в Америці в той сам майже час Лянгстрот. Не знаючи нічого один про одного вони винайшли рамкові улії, які в своїй конструкції основно ріжняться між собою. Найважніша ріжниця є та, що німецька рамка є вузко-високою, а амери-канська вузко-широкою. Весь Новий Світ прийняв останню і вона там всевладно запанувала, а навіть в Европі вона, то значить американська рамка, з ко-жним роком чим раз більше поширюється з біль-шими або меншими змінами. І на Великій Україні більша половина пасік має власне вузко-широку рамку після системи Дадан - Блятта, Дадан - Рута, Лянгстрота-Рута та багато иньших. Щоб звести ці усі ріжнородні рамки до якогось спільного зна-менника, була скликана в Київі в першій половині січня 1918 р. І. Всеукраїнська Нарада інструкторів пасічництва, в якій брало участь около 25 самих спеціалістів. Мимоходом замічу, що в 1918 р. були на Україні 3 спеціальні школи пасічництва (ім. А. Андріяшева в Боярці коло Київ, ім. П. Прокопо-вича тимчасово також в Боярці, та Кам'яно-бродзь-ка на Херсонщині), а крім того сільсько-господар-ська школа в Дергачах на Харківщині та садівнича в Умані мали окремі відділи пасічництва. Вихо-ванки тих шкіл були інструкторами по повітових та губерніяльних Земствах (Народніх Управах). Майже не було повіту на Україні, який не мавби хоч одного повітового інструктора, а деякі мали крім того 2 або 3 участкових.

Пасічнична Нарада по довгих та дуже оживле-них двохдневних дебатах вирішила 3 типи рамок для України. Для першого типу рамок, а іменно для вузько-високої рамки відкинуто рамку Левиць-кого, Станкевича, Доліновського, Ващенко, Бер-трана та Андріяшева, а обрано нову — перевернену рамку Дадан-Блятта (435 мм. висока, а 300 мм. ши-рока) і названо її українською рамкою. Улій отви-рається з гори і містить принайменше 20 побіч себе висячих рамок.

Другим типом є рамка Дадан-Блятта (435 мм. широка, а 300 мм. висока) з конструкцією улія пі-сля Дадан-Рута то значить, що дві надставки (ма-газини з рамками о половину низшими від гніздо-вих) можуть змістити одну рамку гніздову. На час пожитку збільшується улій в цей спосіб, що по-верх гнізда ставиться окремі надставки.

Третим типом є так звана американська рам-ка (435 мм. широка та 230 мм. висока). Рамки в гні-

зді та магазині суть однакові. Рамку цю названо тоді на нараді рамкою будучності для України, а я можу сказати, що є дві рамки будучності для України, а іменно ця власне „американська“ та на сам перед згадана українська рамка. Обидва ці типи мають одну спільну прикмету — рамки в гнізді та магазині суть однакові. Нічо не може так улегшити та упростити роботи в пасіці, як один вимір рамок. Кождий пасічник знає, як неприємно та не зручно буває, коли в пасіці є різні виміри рамок, але ще більше ненаручно, коли в поодинокім улію є різні рамки. Дуже часто буває, цього року на примір, що пчоли не хотять переходити до магазину. При піврамках нема змоги приневолити їх до цього. При однакових рамках переставляється 1 або 2 рамки з червою і пчоли мусять перейти туди. Ще більшого значіння набирають однакові рамки тоді, коли пасічник немає для магазинів готової суші згідно штучної вошини. В таких разі примінюється метода Сіммінса. Вона полягає на тім, що усі рамки з червою переставляються до магазину, котрий відділюється від гнізда перегородовою бляхою. В гнізді остається матка з одною рамкою молодої черви а решта докладається порожніми рамками з початками. Деколи пчоли закладають в магазині маточники, треба отже по 10 днях переглянути пня і позривати усі, не оставляючи ні одного. По 2-ох тижнях коли в магазині повилазить майже вся черва, а в гнізді викінчені суть рамки, пчоли моглиби знова роїтися що вже дуже рідко лучається) треба наново перемінити рамки з магазину в гніздо згл. додати нову надставку, поступаючи з нею, як і з попередною. Вся господарка в цих уліях є медовою. Вона полягає на тім, щоби, не допускаючи до рійки, була весь час як найбільша сила в пнях. Матка постійно червить як найбільше і тому пні ідуть з великою силою на зимівлю і можуть використати пожиток ранньою весною, що має велике значіння для наших підгірських та гірських околиць.

Не один читач мені скаже: В добрім році збити гнійниць і всипати пчіл, то повно меду буде, а в кепськім році, то спровадь улії з Америки, то й той не буде мати меду. На це я відповім, що так само говорили наші пасічники, коли у нас показались перші рамкові улії, і не один тримався дальше своїх безденків, яких тепер і на лік не можна знайти. Дохід з одного улія з рамкою американською або українською буває значно більший ніж з галицькою. В 1919 р. пересічний дохід з улія американського в Кам'янецькім, Проскурівськім, Старо-Константинівськім, Ізяславськім та Житомирськім повітах виносив 42—45 кг. гречаного меду. Це був пересічний дохід з одного пня пасіки, бо лучші пні давали до 80 кг. Ледви чи багато найдеться таких пасічників на нашім Поділлі, де такі самі услів'я для пчіл, що і в вище згаданих повітах, які моглиби похвалитися хочби половиною цього доходу в тімже самім році.

Загальне незадоволення (нашим галицьким, так званим славянським улієм дається всюдї відчувати. В різних сторонах нашої області появляються нові системи уліїв — дуже часто під хибними назвами. В Стрийщині на примір під фірмою американського улія поширюється улій з вузьковою рамкою, подібний до американського хіба тільки тим, що відкривається він з гори. Тепер власне, коли наші сусіди при допомозі навіть деяких наших людей взялись за пропаганду американського улія, беручи за взірць перестарілий улій Дадан-Блятта після російських підручників, треба нам особливу увагу звернути на справу введення

нової системи улія. Думаю, що подані мною повисше уваги про досвід наших земляків з Великої України висвітлять блище цю справу.

Лев Герасимович.

Дещо з лісництва.

Тепер, коли ми на кождім полі народньої господарки приступаємо до усильнішої праці, треба конечно звернути увагу на ще одну, у нас дуже занедбану ділянку господарства, на лісництво. Наші громади, спілки, а навіть і поодинокі селяне мають подекуди великі простори лісів, але уліпшеною господаркою ліса, оцінкою, чи калькуляцією при господарці рідко коли займаються. Як хочемо дбати про своє власне добро, то не сміємо цієї галузі занедбувати.

Ліс вимагає від своїх господарів такої господарки, щоби та вийшла на добро господаря, чи громади, цілого народу і грядучих поколінь. Розвиток ліса перевищає час життя одного чоловіка. Всеж таки лісовий господар тішиться гарним розвитком молодника, добрим впливом чищення, проріджування, чи просвітлювання. У цій праці для будучності цілого народу лежить гордість лісовика. Рубати ліс — це наш дохід. Плекати його — це дбайливість за власні діти.

Використовуючи свої заграничні студії (німецькі) хочу обговорити у цій рубриці „Дещо з лісництва“ деякі питання з лісової господарки, а йдучи за проханням Хвальної Редакції часопису „Сільський Господар“ як першу тему вибрав я:

Способи обчислення маси лежачих бервен і стоячих поодиноких дерев.

Мірою маси дерева є т. зв. „фестметр“, то є кубічний метр, виповнений масою дерева. — Коже дерево у лісі пригадує своїм стовпом якусь геометричну піраміду, валець, циліндер чи іншу фігуру. Найкраще прирівняти стояче, чи лежаче дерево до вальця. Геометрія винайшла способи, щоби обрахувати обем різних тіл, між ними і вальця. Сказавши раз, що зрубане дерево, обтяте від гилля і корони творить валець, то вимірявши на ньому потрібні основні дані, можемо вирахувати при допомозі геометричної формули обем, чи масу вальця. Геометрична формула на обчислення вальця звучить V (обем) = $Q \cdot H$, (поверхня основи рази висота). Щоби вирівнати спадистість дерева, обчисляємо поверхню основи по середині бервена (а не поверхню початку чи кінця дерева) і тому при помірі дерева маса рівнається поверхня середини дерева рази ціла висота.

Поверхня основи є колесом і рівнається πr^2 , або $d^2 \frac{\pi}{4}$, d — це промір середини дерева, π — сталє число, виносить 3.14 (кругло 3), отже поверхня основи рівнається промір до квадрату рази $\frac{3}{4}$. Це що вийде на поверхню основи множимо через довготу дерева і дістанемо масу цілого бервена. Практично робимо так: міримо сантиметром, чи кліпою, промір середини дерева, множимо найдене число через себе, відтягаємо від нього одну четвертину обчисленого квадрату і множимо через доовготу бервена. З множення дістаємо квадратні сантиметри, а щоби дістати кубічні метри, відтинаємо у висліді від права до ліва три місця.

Примір:)

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= 30 \text{ см} \\ \text{D} &= 20 \text{ мтр} \\ V &= \text{Пр}^2 \pi/4 \text{ D} \\ &= 30 \times 30 = 900 : 4 = 225 \\ &\quad \underline{225} \\ &\quad 685 \times 20 \\ &\quad \underline{1370} \text{ м}^2 \end{aligned}$$

Примір: б)

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= 45 \text{ см} \\ \text{D} &= 22 \text{ мтр} \\ V &= \text{Пр}^2 \pi/4 \text{ D} \\ &= 45 \times 45 = 2025 : 4 = 505 \\ &\quad \underline{505} \\ &\quad 1520 \times 22 \\ &\quad \underline{3040} \\ &\quad 3040 \\ &\quad \underline{3334} \text{ м}^2 \end{aligned}$$

При лежачих бербенах можемо для скоршого обрахування послуговуватися і слідуною формулою: Пр. ². О. 8. Д., промір помножити через себе разів 0,8, разів довгота бербена, а у висліднім числі відтяти чотири місця від права до ліва. Ту відтинаємо чотири місця тому, що ми не вишукували поверхні і маємо до діла зі звичайними сантиметрами.

Примір: а)

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= 30 \text{ см} \\ \text{D} &= 20 \text{ мтр} \\ &\quad 900 \times 0.8 \\ &\quad \underline{7200} \times 20 \\ &\quad \underline{14400} \text{ м}^2 \end{aligned}$$

Примір: б)

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= 45 \text{ см} \\ \text{D} &= 22 \text{ мтр} \\ &\quad 2025 \times 0.8 \\ &\quad \underline{1620} \times 22 \\ &\quad \underline{3240} \\ &\quad 3240 \\ &\quad \underline{35640} \text{ м}^2 \end{aligned}$$

Висліди після другої методи трохи вищі, чим після попередньої, але приблизно годяться і для лісових оцінок цілком вистарчають. Крім цих двох метод для обчислення маси бербена є ще інші методи, але найкраще і найлекше послуговуватися одною з поданих.

Обчислення маси стоячого, ростучого дерева.

Стояче дерево пригадує також геометричну фігуру, а саме валець. Тому також до обчислення маси дерева, уживаємо формули до обчислення об'єму вальця. Всеж таки дійсна маса стоячого дерева є менша чим вальця о тій самій висоті, бо стояче дерево спадає до вершка і є при вершку багато тонше чим у споді. Також Q (поверхня основи) мусить бути обчислена не посередині, а при споді (у висоті груди стоячого чоловіка), чез це G. H (поверхня основи рази висота) дасть за великі вислідні числа. Щоби справити цю надвишку, множимо вислідну через т.зв. формове число F.

Для щоденного вжитку F є стало вишукане і виноситься для смереки 60—100 літньої, 20—30 мтр. високої кругло 0,5, для сосни понад 80 літ, 20—30 мр. високої, кругло 0,45, для дуба 20—30 м. високого 0,5, бука 0,48, ялиці 0,5, (все після Шваппаха).

Практично поступаємо так: Міряємо у висоті грудий промірі і оцінюємо висоту дерева, або мі-

ряємо її спеціальними приладами. Тепер вираховуємо $g = \text{пр.}^2 \pi/4$ промір множений чез чотири менше одну четвєртину. Вислід множимо чез висоту дерева „H“, а все множимо чез формове число і відтинаємо чотири місця від права до ліва.

Примір:

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= 30 \text{ см} \\ \text{H} &= 20 \text{ мтр} \\ \text{Пр}^2 \times 3/4 \times \text{H} &= 1.3370 : 0.5 \\ &\quad \underline{0.6850} \text{ м}^2 \end{aligned}$$

У цей спосіб дістанемо масу у „фєстметрах“ кубічних метрах для поодинокого стоячого дерева.

Длятого, що промір при споді дерева є лиш 30 см., а висота цілого дерева до вершка 20 метр., тому вислід є о половину менший чим вислід при стятім, лежачім, обчищенім дереві.

Мирон Левицький
дїл. лісов. господар.

Господарські організації Великої України.

ТОВАРИСТВО „ДОБРОБУТ“.

Всеукраїнське кооперативне скотарсько-молочарське Товариство „Добробут“ розпочало свою діяльність 23. липня 1924 року.

В склад Товариства „Добробут“ входять членами пайщиками: „Сільський Господар“, Районові сільсько-господарські союзи та сільсько-господарські кредитові товариства.

Згідно свого Статуту, метою Товариства „Добробут“ є поліпшення скотарства України та переведення перерібки й збуту продуктів скотарства.

Основні галузі роботи Товариства „Добробут“:

I. МЯСНА. Товариство „Добробут“ провадить організацію збуту м'ясних продуктів та худоби. Провадить відгодовування та продаж рослої рога-тої худоби на відкормочних пунктах при цукроварнях, виготовляє ковбаси та інші м'ясні продукти, як на власних так і на арендованих підприємствах.

Товариство „Добробут“ збудовує власну бетонну фабрику, має ковбасний завод і ряд дрібних підприємств для перерібки м'яса.

Оборот за 1924 рік по м'ясним операціям складає загальну суму в 4.736.070 карб.

II. МОЛОЧАРСЬКА. Товариство „Добробут“ переводить таку роботу:

а) Організує будівництва маслоробних та сироварних заводів при сільсько-господарських товариствах.

б) Інструктує сільсько-господарські товариства в справі поліпшення виробів сира та масла.

в) Утворює для товариств зразкові маслоробні та сироварські заводи.

г) Провадить збут та комісову продаж молочарських продуктів товариств і постачає товариствам молочарське приладдя.

Вся молочарська робота Товариства „Добробут“ переводиться виключно чез сільсько-господарські товариства та союзи.

Оборот по молочарських операціях за 1924/25 рік виявляється 1.550.000 карб.

III. ПЛЕМІННА. В справі племінної роботи Товариство „Добробут“ провадить таку роботу:

а) Організує племінні розплідники,

б) Улаштовує покривні пункти,

в) Веде постачання та збут племінної худоби,
г) Організує контрольні союзи, племінні записи, курси, музеї, екскурсії та інші.

Крім цього Товариство „Добробут“ дбає про забезпечення господарств, як концентрованими, так і грубими харчами для худоби

Постачає різне приладдя для підприємств по переробці продуктів скотарства.

Товариство „Добробут“ має власний завод для виробу молочарського посуду і приладдя в місті Києві.

Загальний оборот Товариства „Добробут“ по продажу за 1924/25 рік складає 6,236.000 карб.

Товариство „Укрсельцукр“.

Всеукраїнське цукрове пайове Товариство сільсько-господарської кооперації „Укрсельцукр“ розпочало свою діяльність дня 25-го жовтня 1924 року.

Мета діяльності Товариства „Укрсельцукр“ полягає в організації експлуатації сільсько-господарською кооперацією цукроварень України, збуту виробництва цих цукроварень та піднесення в районі кооперативних цукроварень сільського господарства і культури цукрових буряків.

В склад членів Товариства „Укрсельцукр“ входять: „Сільський Господар“, фахові бурякові товариства, союзи, районів сільсько-господарські союзи та сільсько-господарські кредитові товариства.

Головним пайщиком Товариства „Укрсельцукр“ є „Сільський Господар“.

З часу організації Товариства „Укрсельцукр“ передано „Сільським Господарем“ для експлуатації арендовані ним у Цукротреста дев'ять цукроварень з при заводськими господарствами на площі 23.960 дес.

В районі заарендованих цукроварень Товариство „Укрсельцукр“ організує засіви цукрових буряків на плянтаторських землях, постачає плянтаторам насіння та провадить агрикультурну роботу.

Роботу „Укрсельцукра“ по експлуатації цукроварень характеризує низче приведена таблиця:

	Посіяно цукр. бур. в десятин.	Вироблено цукру в пудах	На суму
в 1924 році	15.998	1,748.713	14,364.000
„ 1925 „	24.660	3 500.000	29,750.000

Товариство „Кооперативне птахівництво“ (Кооптах“).

Всеукраїнське Кооперативне Товариство по збуту експорту продуктів птахівництва „Кооперативне Птахівництво“ (Кооптах) розпочало свою роботу 1. вересня 1924 року.

В склад Товариства „Кооптах“ на 1. X. 1925 року входять членами пайщиками: „Сільський Господар“ з 206 сільсько-господарськими кооперативними організаціями різних ступнів. Всеукраїнський Союз Споживчої Кооперації (ВУКС) вміст з 388 споживчими кооперативами різних ступнів і з кооперативних організації других типів.

Згідно свого Статуту, Товариство „Кооптах“ метою своєї діяльності ставить поліпшення птахівництва на Україні, організацію кооперативного збуту та експорту його продуктів.

Для здійснення своєї мети Товариство „Кооптах“ переводить таку роботу:

а) Організує племінні і розплідники расової птиці,

б) Провадить постачання й збут племінної птиці та яєць,

в) Улаштовує лабораторії та різні заклади для дослідження раціональної постанови птахівництва та кооперативного збуту його продуктів.

г) Організує інструкторську та агрономічну допомогу шляхом переведення курсів, зразкових закладів по поліпшенню птахівництва, виставок і т. інш.

д) Орендує державні, кооперативні і приватні, та улаштовує власні підприємства, як для відгодівлення птиці, так і для переробки продуктів птахівництва, а саме: склепи, фабрики для переробки яєць, сущка, виріб альбуміну та інш.

е) Постачає різним приладдям кооперативні підприємства, що переробляють продукти птахівництва.

ж) Улаштовує та орендує холодильники.

з) Закуповує та збуває різні продукти птахівництва: живу, биту птицю, яйця свіжі, консервовані, перо і пух та інші продукти птахівництва.

За період своєї діяльності робота Товариства „Кооптах“ в основному зводилась до заготовки та збуту яєць, пуху та пера, живої та битої птиці та агрикультурної роботи.

З вересня місяця 1924 року по листопад 1925 року заготовлено 1900 вагонів яєць, з яких половина для внутрішнього ринку, а половину експортовано.

Крім цього Товариством „Кооптах“ заготовлено для збуту та експорту в 1924/25 році 289 вагонів птиці на суму 600.000 карб.

Крім збутової та постачальної роботи, Товариством „Кооптах“ переведена і племінна робота.

Зараз Товариство „Кооптах“ має один центральний племінний розплідник і п'ять племінних розплідників районних.

Оборот Товариства „Кооптах“ по продажу за 1924/25 рік складає суму в 7,450.277 карб.

Добрі ради.

Нищення моху на дахах.

Від моху терплять сильно дахи гонтяні або солом'яні. Мох задержує багато дощової води та вогкості, через що дах не висихає але солома і гонти доволі скоро гниють. Щоби охоронити дахи перед ушкодженням, треба усунути мох. В тій цілі мох потягається вапняним молоком до якого придалося троха зеленого каміння. Мох загине і дощі його скоро з даху сполочуть.

Що є тверда вода.

Твердою водою зовемо таку, що має в собі розпущені мінеральні складники, як вапно, кремій, сірку, залізо і другі. Ці складники удержуються розпущені в воді так довго, доки вода має вугляний квас. Коли підогрівається воду, тоді вугляний квас втече до воздуха а всі мінеральні складники осідають на споді і витворюють камінну верству, що недопускає тепла, а також покривають варену поживу і не дозволяють, щоби вона змякла. Тому при варенню головно стручкових рослин добре прида-

вати троха кухонної соди, що змякчить воду і спричинить скоре уварення страви.

Переховування меду.

Поширена гадка, що мід добре переховувати в місцях зимних, як мясо, товщі і другі, бо переховуваний в теплі, скоро псується. В зимнім місці переховуваний мід скоро цукріє. Але можна його переховувати також в місці теплім, треба лиш дбати, щоби місце було сухе. Мід притягає сильно вогкість, на поверхні квасніє і псується. Щоби його охоронити від вогкості, прикривається щільно матеріями, що вогкості не перепускають, як добре висушене дерево і пергаментовий папір. Посудини на мід найкращі скляні, кам'яні, залізні сильно цинковані або емальовані-поливані.

Як зберігати довго свіжі огірки.

Свіжі огірки зрізувати так, щоби мали довгі хвостики. Витерти, а вимивши в зимній воді, знова витерти, щоби були цілком сухі. Обмастити свіжим білком з яйця й повісити за хвостики на шнурку в сухій кімнаті. В цей спосіб забезпечені огірки удержаться свіжими до пізньої зими.

Як відчищувати бочки.

В осени часто заходить потреба вичистити стару бочку від неприємного запаху. Можна це легко зробити, коли до вимитої бочки горячою водою, налляти горячого розчину соди або потасу (на 1 літр води, 200 гр. соди або потасу) та вкинути деревний буковий або липовий вугіль. (1 кг. на 100 літрів поємности бочки). Все лишити у відчиненій бочці так довго, аж вода вистигне. Якщо за першим разом неприємний запах не уступить, треба повторити в друге.

Чищення рук від плям по оріхах.

Жовта шкірка стягнена з ядра оріха і заварена у воді, дає плин, в яким миється заплямлені руки. Плин усуває скоро брунатне закрашення шкіри.

Забезпечення нової підлоги перед грибом.

Нову підлогу забезпечується перед знищенням грибом в цей спосіб, що дошка на спідній стороні поливається грубою верствою смоли та посипається деревним попелом.

Господарський порадник.

Сила кильчення лубіну.

Питання 151. Чи можна насіння лубіну, випродуковане ще в 1926 р. сіяти на весну 1928 р. Знаємо, що деякі рослини заховують силу кильчення довгий час, а другі знова скоро її втрачають. Чит. Пр. в Добр.

Відповідь: Лубін не має великої сили кильчення і втрачає її дуже скоро. Навіть зібраний того самого року має лише 70—80% сили кильчення. Тому сіяти лубін в 1928 р. зібраний 1926 р. не має ціли. В кождім разі добре булоб зробити пробу кильчення, засіявши лубін в скринці, або в посудині вистеленій бібулою, яку намочуємо

водою і переховуємо в теплім місці. Якщо половина зерен викільчить, то можна його ще сіяти. В противнім разі треба запарити в парнику, щоби стратив гіркість і скормити худобою.

Молочення і продаж маку.

Питання 152. Як найпрактичніше молотити мак, чи ціпом в мішку, чи кожду головку розрізувати зокрема ножиком. Де і по якій ціні можна мак продати? Чит. Пр. в Добр.

Відповідь: При менших кількостях маку найкраще розрізувати головки і витріпувати мак, бо в цей спосіб вилущиться мак найдокладніше. Більші кількості можна молотити в мішку ціпом, а навіть на молотільні, лише мак мусить бути добре висушений. Менші кількості маку можете продати Народній Торговлі, лише мусите післати пробку. Мак платиться по 115—135 зол. за 100 кг.

Концесія на продажу алкоголю.

Питання 153. В нашій селі нема коршми ані комісового складу горівки а в селі це потрібне. Один з інвалідів хотівби одержати дозволення на продажу алкоголю в замкнених плашках. Де належить внести подання і як стемплювати? Чи може дозволення одержати і неінвалід? Р. К. з Х.

Відповідь: Якщо в селі не було до тепер коршми, то не належалоб її закладати, бо такий склеп стає звичайно коршмою. Зачинені пляшки на столі і в шафі а відчинені з келішками в другій кімнаті або десь заховані. Якщо село відчуває потребу такого склепу, то подання трсба внести до Староства остемпльоване на 3'30 зол. а залучники на 55 гр. Якщо нема стараючогося інваліда, то може дістати концесію і неінвалід.

Гноєння засіяного жита.

Питання 154. На легкій чорноземі посіяв по гречці жито. Поля не гноїв, тому, що штучні погної прийшли за пізно. Чи можна і чим підкріпити жито. В. Т. з К.

Відповідь: Земля по гречці надається добре до управи збіжжя, лише треба було підкріпити землю штучними гноями. Тепер можете розкинути по верха по житі 100 кг. суперфосфату і 50 кг. салітри на морі та заволочити легкими боронами. Якщо, волочення моглоб жито пошкодити, то можете розкинути 25 кг. салітри, або погноїти сильно розрідженою гноївкою. Скоро з весною можете розкинути 100 кг. суперфосфату і 25 кг. салітри та заволочити.

Приряди до роблення цегли.

Питання 155. Прохаю подати жерело закупна прирядів до роблення цегли. Має це бути станок, до якого насипається сухої глини і зараз можна виробити цеглу до випалення. І. Н. з П.

Відповідь: Є машина до мішання глини та формовання цегли, яку можете купити у п. Стефанівського, Львів, Варстатова 10. Туди зверніться за цінами та ближчими інформаціями.

Годівля конюшиною.

Питання 156. По яким часі по зборі червоної конюшини можна її давати худобі з певністю, що не викличе здуття, або іншої хвороби. В. Р. з Г.

Відповідь: Конюшина висушена на сіно не викликає здуття або других хоріб. При нагльї переміні паші зеленої на суху можуть настати не правильности в травленню. Тому перехід мусить бути повільний. Зелена конюшина викликає здуття, якщо полежить довший час на купі. Тоді запарюється, витворює багато газів. Щоби оминути здуття, треба кормити конюшиною перемішаною зі соломою.

Як довго можна пасти на конюшині під осінь.

Питання 157. Чи пашення на стернівці в пізній осені має вплив на збір конюшини в слїдуючїм році, як на сіно так і на насіння? Чи шкодить їй головнo спашування кіньми? К. І. з Н.

Відповідь: На конюшині пасти можна, однак не можна її цілком випасати, бо сильно випасена в зимі пропадає. Треба оставити тому, шоби до приморозків підросла. Якщо буйна і густа, то пашення впливає навіть додатн̄о. Пашення коней не шкодить цілком, лише не можна пасти в пізній осені. Цілком не можна пасти овець, бо вони випасають завязки листків і конюшина гине цілком.

Овочеві дерева.

Питання 158. Чи зі зернят культурних овочевих дерев виростуть такі самі дерева, чи треба їх ще щіпити? М. З. з О.

Відповідь: Зі зернят можна виплекати деревце, однак воно буде ніжне, легко буде підлягати морозам і ріжним шкідникам. Щоби дістати сильне і витревале, найкраще садити насіння дичок яблїнок і груш, які треба щіпити в часі, коли пень будуть мати завгрубшки олівця. Щіпити добре з весною, або в липні.

Неплідність черешень.

Питання 159. Маю три черешні, що до тепер слабо родили. Цего року не мали овочів, але тріскає на них кора і всихають. Що за причина? М. З. з О.

Відповідь: Причина лежить правдоподібно у великій вогкості землі. Черешня не любить за вогкої землі, а якщо заскірна вода близько під поверхнею, тоді легко перемерзає і не родить. Найкращою землею є землі легкі а навіть сухі. У Вас правдоподібно pomoже копання ровів і спускання води.

Пружинова борона чи культиватор?

Питання 160. Хочу купити культиватор а другі мене намовляють на пружинову борону. Що краще? Г. Т. з Р.

Відповідь: Пружинова борона і культиватор зроблять роботу так само і в праці ріжницї нема. Лише культиватор вигідніший тим, що на колесах і не треба його возити на поле, як борону. Культиватор дешо дорожчий від борони. 5—7 пружиновий культиватор або борону потягне пара середних коней.

Нищення мишей.

Питання 161. Цего року розмножилося на Кременеччині велика сила мишей, що загрожують озимині і конюшині. Теж нищать сильно збіжжа

по клунях. Подайте раду, як їх нищити на полі та клунях. Чи добре ділає мишачий тиф. Г. К. з Р.

Відповідь: Нищити мишей на полі можете насипуванням затроєної пшениці стрихніною коло дір. 1 кг. затроєної пшениці коштує 3·20 зол. Мишей в клунях можна нищити теж затроєною пшеницею „Зеліо“. Обі пшениці можете набути в Спілці Укр. Агрономів, Львів, Зіморовича 20. 1 літр заразків мишачого тифу коштує 10 зол. і вистарчає на 1 морг поля, однак треба його як найскоріше ужити, бо тратить силу.

Підсіяння конюшини,

Питання 162. Перший покїс конюшини викошив на сіно а другий на насіння. Задля браку паші хочу її лишити ще на один рік. Тому що рідка, хочу її на весні підсіяти травами. Чи можна і якими? Т. К. з Р.

Відповідь: З правила не можна конюшини лишати по зборі насіння на слїдуючий рік. Однак, якщо конюшина не є за рідка, то можна її на весну підсіяти райграсом однорічним.

Відновлення кооперативи.

Питання 163. Давніше була в нашій селі кооператива, однак в часі девальюації її закритю. Чи можна її тепер відновити або заложити нову? Г. К. з Р.

Відповідь: Для заложення кооперативи треба скликати основуючі збори, вписати членів, зтягнути уділи, вибрати управу та надзірну раду. Підписані три статuti внести до суду для реєстрації. По викупленню свідoctва торговельного в старостві можете приступити до ведення кооперативи. Точніших інформацій уділить Вам Ревійний Союз Укр. Кооператив, Львів, вул. Словацького ч. 14.

Заложення філії „Сільського Господаря“.

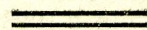
Питання 164. Заложена філія Т-ва „Прoсвіта“ працює у нас дуже гарно. Хочемо ще заложити філію „Сільського Господаря“. Як при тім поступати? Г. К. з Р.

Відповідь: Філії „Сільського Господаря“ можна буде закладати на Волині аж по зміні статута краєвого Т-ва, що відбудеться в осені. На Ваше бажання пішлемо Вам потрібні статuti та вказівки.

Набуття машин.

Питання 165. На Кременеччині сіють дуже багато червоної конюшини, а молотять на звичайних машинах, що вимагає багато часу і праці. Де можна набути молотільку з мотором і на як довгий кредит. Г. К. з Р.

Відповідь: Молотільку до конюшини з мотором на довший кредит дістанете в Спілці Укр. Агрономів, Львів, Зіморовича 20. Туди зверніться за цінниками і поясненнями.

Вісти з „Сільського Господаря“.

Філія Збараж. Дня 5. вересня ц. р. відбулися Загальні Збори Філії, на яких вибрано нову Філіяльну Раду з отсих членів: голова Д-р Андрій Гаврилюк, лікар в Збаражі, заступник голови Григорій Пастушенко, господар в Капустинцях, секретар Василь Чернявський, кооперативний організатор з Збаражі, члени Ради: Андрій Данилевич, Іван Цебринський, господар в Збаражі, Іван Музика, господар в Красносільцях і о. Василь Стадник, парох в Черняхівцях.

Сими Загальними Зборами започаткувала Філія живійшу свою повоєнну діяльність і належить сподіватися, що в теперішнім складі Філіяльної Ради буде могла розвинути хосенну працю.

ОГОЛОШЕННЯ.

Краєва Школа Рільнича в Городку Ягайлонським коло Львова, почта і станція залізнична в місці починає дня 15. жовтня ц. р. I. і II. курс науки, який триватиме до 15. квітня 1928 р., цебто 6 місяців.

Предметом науки є побіч наук загально-освітніх й наука природи, рільництво, скотарство, молочарство, ветеринарія, огородництво, пасічництво, господарські рахунки й кооперація. Услов'я прийняття: Вік 16—38 літ, вдовольняючий стан здоров'я й укінчення 4 клас сільської школи. Наука безплатна. За цілковите удержання в шкільнім інтернаті платять учні 32 зол. в місяць. Вбогі можуть одержати знижку оплати до половини (а то й в цілости) на підставі свідоцтва убожества. Подання треба надсилати до Дирекції Школи, долучуючи: 1) метрику уродин, 2) свідоцтво шкільне й як треба то й свідоцтво убожества.

ВСЯЧИНА.

Доплата за цукровий бурак.

Ці господарі, що управляли цукровий бурак минулого року, дістають тепер доплату. Доплата виносить 30 гр. за 100 кг. бурака. Отже за 100 кг. бурака дістали плянтатори по 4.00 зл. крім належної кількості цукру, меляси, та витисків.

Кожному плянтаторови належалося даром 40% свіжих витисків, або 4% витисків сушених по оплаті коштів сушення. Цього року може цукрогар видати витиски мелясові, а це 30% загальної суми відставленого бурака без оплати за сушення. Мелясові витиски, це свіжі витиски напоєні мелясою і через те мають високу годівельну вартість. Тому наші господарі повинні голоситися по відбір мелясових витисків. Можна це зробити збірно. Від одного вагона відставленого бурака (10.000 кг.) належить 300 кг. витисків. Господарі з одного села повинні зібратися, щоби спровести собі вагон витисків, а тоді дешево виїде транспорт.

Час жнив в різних краях

Дозрівання господарських рослин залежить від роду рослини, якості землі та її справлення, підсоння та положення над поземом моря. Відповідно до тих чинників жнива припадають на такі місяці в році в різних краях:

В січні: Австралії, Аргентині, Хілі та Нової Зеландії.

В березні: Східних Індій та Горішнім Єгипті.

В квітні: Долішнім Єгипті, Кипрі, Сирії, Малій Азії, Персії та Кубі.

В травні: Альжирі, Середній Азії, Тексасі та Флориді.

В червні: Полудневій Франції, Іспанії, Португалії, Італії, Греції, Туреччині, Каліфорнії та других краях середньої Америки.

В липні: Франції, Полудневій Англії, Швеції, Німеччині, Австрії, Угорщині, Румунії, Сербії, Болгарії, Україні, Північній Англії та Північній Америці.

В серпні та вересні: Бельгії, Голандії, Данії, Польщі, Росії та Норвегії.

В жовтні: Перу, Північній Африці.

В листопаді: Бірмані та Індонезії.

Засівна площа цукрового бурака в Європі.

Загальна uprawна площа цукрового бурака в Європі досягла в р. 1926 — 2,114.418 гектарів а в р. 1927 — 2,361.500 гект. Поодинокі держави засіяли цукрового бурака в роках:

	в р. 1926	в р. 1927.
Німеччина	372.61 гект.	395.000 гект.
Чехословаччина	258.176 "	273.000 "
Австрія	18.741 "	22.000 "
Угорщина	61.630 "	64.000 "
Франція	218.970 "	232.000 "
Бельгія	61.755 "	70.000 "
Голландія	60.492 "	65.000 "
Данія	29.500 "	31.000 "
Швеція	4.48 "	40.500 "
Польща	184.000 "	185.000 "
Італія	81.255 "	95.000 "
Іспанія	87.000 "	87.000 "
Україна	492.000 "	584.000 "

Як бачимо, то посівна площа в кожній державі збільшається з кожним роком, що є доказом, що uprawа цукрового бурака поплачується.

Передплачуйте і ширіть господарські видання „Сільського Господаря“. — Для Філій і Кружків Т-ва „Сільський Господар“, для Кооператив і Читалень „Просвіти“ признаємо значні рабати і догідні услов'я сплати.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

ГОСПОДАРИ!

Вже вийшла конче потрібна для кожного господаря книжка

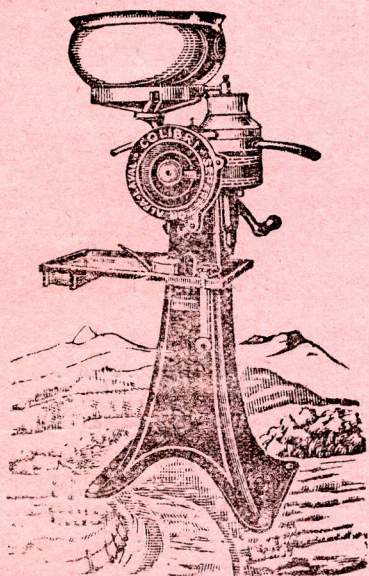
„Про обезпечення худоби“.

Ціна книжки всього 40 сот., а з пересилкою 50 сот. Замовляти у видавництві „ГРОМАДА“, Львів, Ринок 10. або в „Сільським Господарі“ Львів, вул. Зіморівича ч. 20.

Вислати належитість за поодинокі промірники поштовими значками!

ОРИГІНАЛЬНІ ШВЕДСЬКІ КРУЖЛІВКИ „ALFA-LAVAL”

**введені по всіх молочарнях, є під кожним
оглядом недостижimi.**

За докладне відтовщення, за тривалість матеріялу, за простоту конструкції одержали понад 1300 найвисших нагород і похвал.

Понад 3,500.000 кружлівок „ALFA-LAVAL” є в ужиттi. — Продаються на 10 місячних рат без опроцентовання. — На 30 літ письмenna гарантія доброї праці.

Цілковиті урядження молочарень ручних, парових, електромоторових і паротурбiнових. Доставляємо всі машини молочарські від найменших до найбільших. Найліпші машини, найновіші моделі, найнижші ціни, найбільш догiдні услiвi сплати. Під доглядом спеціалістів інженірів уділюємо безплатно технічні вказівки щодо урядження молочарень, маслярень і т. д.

На господарській виставі в Ченстохові в 1926 р. одержали ми за кружлівки „ALFA-LAVAL” і другі молочарські машини ЗОЛОТУ МЕДАЛЮ.

Т-во „ALFA-LAVAL” Сп. з обм. пор.
ВАРШАВА, Краківське Передмістя 60. Відділ в ПОЗНАНІ
вул. Гварна ч. 9.

Адреса телегр.: ALFA-LAVAL.

Заступництво для українських кооператив має **КРАЄВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ „МАСЛОСОЮЗ”**, Львів, вулиця Костюшка ч. 1а, та всі його відділи в краю.

Уживайте помічних навозів!

Можете їх набути в своїх рілньничо-торговельних організаціях, в синдикатах або у довірених купців на кредит або за готівку!

Каїніт

з копальні **АКЦІЙНОЇ СПІЛКИ ЕКСПЛЮАТАЦІЇ ПОТАСОВИХ СОЛЕЙ** є **найдешевшим потасовим навозом!** — Не забудьте, коли вже осінь близька, підсіяти каїнітом луки і пасовиска!

Азотняк і амонякальна салітра

зл. 1.75 за кг. азоту, — зл. 1.00 за кг. товару
виготовлені через

Державну фабрику азотових сполук

В Хожові,

є найліпшими і найуспішнішими азотовими навозами.

**Під всі озимини конечно є ужиття
суперфосфату,** бо без того навозу

не досягнеться ніколи великих зборів і добірного зерна.

При закупах уважати на охоронний знак „SUPER” на мішку і пльомбі, який дає за поруку добірного товару.

ПОЗІР РІЛЬНИКИ!

ВЖЕ ВИЙШОВ З ДРУКУ!

Календар „ROLNIK POLSKI” на 1928 р.

Понад 450 сторін друку!

Понад 130 ілюстрацій!

Цей календар повинен знайтися в руках кожного з Вас, Рільники!

Рільники! Календар цей стане Вашим приятелем, бо знайдете в нім цілий ряд незвичайно цінних відомостей: з **управи рілі і рослин, навоження, годівлі звірят господарських, їх кормлення, ветеринарії, сільського будівництва, рілньних меліорацій, садівництва і бджільництва.** Календар містить рівнож спеціальний діл посвячений **господарській рахунковості, враз з по-дрібними табелями,** завдяки котрим будете могли легко вести рахунки в своїм господарстві. В календарі знайдете рівнож ряд **цікавих артикулів, всесторонній отже інформатор дасть Вам адреси всіх рілньничих і фахових шкіл, властей і інституцій, вкаже жерела закупу і продажі і т. п.**

Ціна 2 золотих враз з пересилкою поштовою.

Висилає: **ЦЕНТРАЛЬНЕ БЮРО РІЛНЬНИХ ПОРАД, ВАРШАВА, Відок 3,**
по надісланню належитості поштовим переказом.

LWÓW Czarnieckiego 24.
Biblioteka Nauk. T-va
im. Shevchenka

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал	3-50 зол.
„ півроку	7— „
„ цілий рік	14— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ОГЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово	180	зол.
Половина сторінки	100	"
Чверть сторінки	60	"
Одна осьма сторінки	35	"

За першу сторінку числиться о 50% дороще.

Чеськословацька Акційна Спілка Злучені фабрики рільничих машин

**Фр. Меліхар - Умрат і Спілка,
БРАНДИС н/л.**

Філія ЛЬВІВ, вул. Городецька ч. 61.

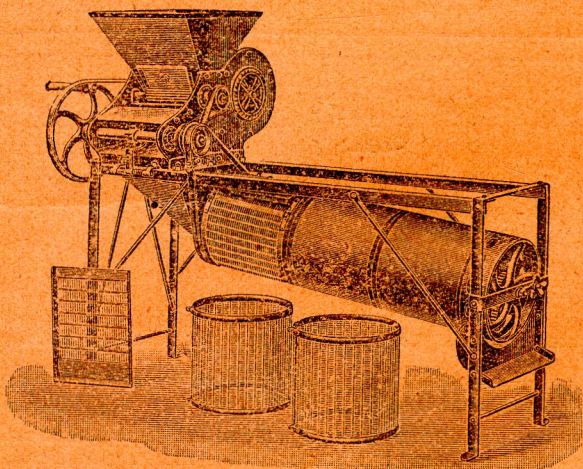
Найбільші в Європі фабрики сівалок.

Сівалки рядові, патент „**UNICUM**“. — Сівалки комбіновані, патент „**IMPERATOR**“. — Сівалки до штучних навозів. — Сівалки до бураків звичайні і комбіновані до сівби купкової (Dibbel) і сівби повної. Сівалки рядові трибові, патент „**PATRIA**“. — Сівалки селянські, легкі і дешеві, патент „**PATRIA-MIGNON**“.

Копачки до картофель, патент „**MELI-CHAR-HAJEK**“. — Жнивярки патент „**GRATIA**“. Косярки патент **GLORIA**.

КРІМ ЦЬОГО:

Бехера оригінальні знаряди до орки, культиватори, борони тарелеві, плянети ручні і кінні. Австрійські трієри марки „**PHÖNIX**“, чеські січкарні системи **Bentall'a**, бурачарки, шрутівники з вальцями або каменями, кружлівки до мо-
лока „**LIBELLA**“ і т. п.

з власного тартаку у Винниках.
КУПУЄ ДЕРЕВОСТАНИ НА ВИРУБ.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

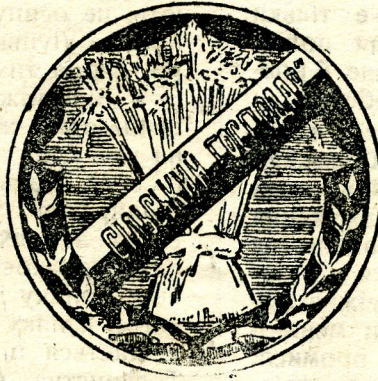
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50%, дорожче.

Піднесім українське садівництво!

Садівництво на західно-українських землях є ще мало розвинене. Куди не глянемо, всюди занедбані сади, старі, порохняві або мало родючі дерева. Лише місцями можна побачити вірцеві сади, на яких пзнати дбайливу руку госп даря, однак таких садів є дуже мало. Тому, що садівництво може стати досить обильним джерелом доходів, треба на садівництво звернути належну увагу і старатися його розбудувати.

Кожне овочеве дерево це капітал, що приносить господареві рік-річно чимраз більші прибутки. Засадженням овочевих дерев земля а також і ціле господарство набуває більшої вартості. Місця під овочеві дерева маємо дуже багато не лише в городах, але також на межах, луках, пасовиськах, при дорогах та в низинах рік можемо садити овочеві дерева.

Піднесенням українського садівництва мавби зайнятися „Сільський Господар“. При ньому організується садівнича секція, що докладно простудіювала би природні умови різних округ нашого краю для кожного роду і кожної сорти зокрема, та прослідилала би який рід та сорта годиться для цієї чи іншої країни. По переведенню підготовчих праць, приступає секція до виужиткування усіх вільних площ для закладання садів. Треба лише поділити край на поодинокі округи, що:

1. є пригожі для плекання овочів: а) ранніх, б) осінніх, в) зимових сорт;
2. а також на округи примінені до потреб торгу, чи промислу, із близьким, чи далеким місцем збуту.

Ранні та нетревалі сорти треба плекати лише в цих околицях, де є можливість негайного збуту, або фабричної переробки. Зимові сорти плекати в тих округах де нема спеціальних кліматичних умовин, потрібних для ранніх сорт, або де є можливість переховування. В округах, де овочів не можна збувати зараз по зборі, потрібно плекати дві, найбільше чотири випробувані та після можливості пізно дозріваючі сорти одного роду. В округах, з близьким місцем збуту повинні се-

ляне плекати також дві до чотири основні сорти, а крім цього ще дві до три сорти або дуже ранніх або пізно дозріваючих сорт. Чому саме взяв я таке розділення? Коли будемо мати в одній окрузі з близьким місцем збуту сорти рані і пізні, тоді маємо забезпечений дохід. Пр. в однім році надто багато вродять рані сорти, торг буде заповнений овочами а через це будуть низькі ціни. Втрату на ранніх сортах можемо зрівноважити сортами пізніми. Також морози або шкідники не знищать всіх сорт і дохід зі саду принайменше в частині є тоді забезпечений.

Для досягнення цієї цілі найліпше годяться краєві сорти. Завданням кожного садівника є плекати такі сорти, які виказують значну тривалість, при переховуванні не морщать, мають добрий смак, приємний ароматичний запах, гарну краску, та чисту лущинку. Це головні основи доброї якості овочів столових або на вивіз. Наше незавидне економічне положення вимагає, щоб наше садівництво поставлено було на найвищий ступінь ужитковості, що до зборів і добірної якості. Не велика кількість різних сорт окремих родів, але кілька сорт випробуваних підходячих для цієї чи іншої країни, найліпшої якості і урожайності принесе сподівані, значні доходи. Легше збути більшу кількість кількох сорт одного роду, чим значну кількість різних родів та сорт. Тому плекаймо лише ті найліпші, із найліпшим сорт. Незабуваймо на добрі краєві сорти, які повинні ми ушляхотнювати для зліпшення їх якості і видаєності.

Садівництво, ведене для вивозу мусить звернути увагу тільки не високопенні дерева. На вивіз за границю найбільше надаються тільки яблука. На консумцію і збут в краю надаються також грушки, морелі, бросквині, черешні чи вишні. Вони мають творити скарбницю прибутків господаря і мусять після можливості довго та обильно родити. При промисловім садівництві треба плекати головню кущеві овочеві дерева та сливки, або інші роди, залежно від потреб фабрики та торгу.

В низинах рік та річок можемо дуже гарно плекати овочеві дерева в сполуці із плеканням

трав пр. на насіння. Цим значно збільшило продуктивність садівництва.

Якщо українське садівництво високо піднесемо, то цим не тільки обогатимо селянство — продуцентів, але і зменшимо безробіття заснованням фабрик на перерібку овочів та усунемо найбільше соціальне зло нашого села — алкоголізм. Якщо виробимо певний організаційний план, встановимо сталі, випробувані сорти для окремих країв, відповідно до потреб торгу чи промислу, забезпечимо старанний збір, сортування та добре пакування, тоді можемо сміло вивозити та легко конкурувати з другими, а тоді не тільки попливе чужий капітал до наших рук для поліпшення нашого сільського господарства, але й рознесе добру славу українського хліборобства.

Перед нашим селянством ще великі і тяжкі задачі. Ці задачі має перезести в діло „Сільський Господар“ та с.-г. товариства. Тому крайня пора взятися до закладання нових садів, засаджування неужитків овочевими деревами, відновлювання старих садів. Заздалегідь треба постаратися о складі, місця збуту, як на домашнім, так і міжнароднім ринку, а також приступити до будови меншої фабрики, що започаткувалаб садівничий промисл. Це є не лише в інтересі поодиноких селян-садівників, але і в інтересі загального розвитку та добробуту українського садівництва. В цей спосіб не лише можемо самі себе засобляти добрими дешевими овочами, овочевими виробами але й значно збільшити прибутковість селянських господарств, головню малоземельних а також використати необчислимі скарби — неужитки. Рівночасно з цим піднесемо культурний та економічний рівень нашого народу та зрівнаємося з високо-культурним заходом.

Баричко Василь
(Прага).

Насінництво

на українській хліборобській виставі в Стрию і наші уваги.

Дня 29. вересня звиділи ми українську сільсько-господарську виставу в Стрії. Гостинність і вічливість її організаторів лишається нам довго в пам'яті. Вистава зробила на нас як найкраще враження. — Однак не маємо наміру в нашій статті описувати всіх її відділів в подробицях і повторювати того, що вже зробили може і ліпше від нас інші. Свої уваги хочемо обмежити лише до відділу збіжево-ростинного тому, що цей був для нас, як рільників, найблищий.

У збіжево-ростинному відділі бачили ми в зерні і колосі такі сорти пшениць: остку Гродковіцьку, остку Мікулицьку, злотку проф. Мічинського, банатку „Beuernkönig“ названу Баваркою, „Dickkopf“ названу Булавкою і яру пшеницю Гільдебранда. Крім згаданих сортів пшениці, Роман Лаврук виставив незнану нам пшеницю „Черкавську“, а Романишин Микола з Дашева „Богатку“. Не беремо під увагу сортів пшениці, виставлених через філію „Сільський Господар“ в Стрії, як також Спілки Українських Агрономів у Львові тому, що вони, оскільки нам відомо, продукцією пшениць не займаються. — Зі списку бачимо, що найбільше розповсюджені у нас є краєві сорти. Що до їх походження, то остка Мікулицька і остка Гродковіцька повстали через ушляхотнення нашої краєв. східно-галицької остки Ю. Турнау-ом в Мікулицях пов.

Переворск і Желенським в Гродковіцах пов. Велічка. Злотка проф. Мічинського повстала з крижівки нашої галицької остки зі „Squarhead“-ом. В пробних полях найліпші висліди дає злотка, добрі також остка Гродковіцька. Вадою остки Мікулицької і Гродковіцької є лише те, що вони часто вилягають і підчас зборів осипуються. Ті сорти надаються до плекання в господарствах екстензивних. Для годівельника мають велику вартість, як матеріал до крижівок зі сортами пшениць заграничних, головню зі „Squarhead“-ами. Баварка і Булавка є це сорти заграничного походження. Не вилягають, не осипуються, а цього року в господарстві Мірона Луцького в Янчині дали вдоволяючі збори. Зерно тих пшениць має вивозову вартість.

З поміж виставців-продуцентів пшениць лишень одно хазяйство Мірона Луцького заслугує на увагу, як збіжево-насіне.

М. Луцький і Спілка поставили собі за мету поширення управи пшениці на західно-українських землях, плекання добірних сортів збіжжя для заспокоєння потреб українського внутрішнього ринку і вивозу їх під своєю маркою за границю. Спілку założено в 1926 році. Праця Спілки лишається під покровом і контролею краєвого Товариства „Сільський Господар“ у Львові. Перепродажею насінного матеріалу займається в краю „Центросоюз“ у Львові. Спілка вже цього року продала для селян кілька вагонів насіння пшениці „Булавка“ і „Баварка“, заваляфікованого в часі живих через делегата від справ насінних з рамени товариства „Сільський Господар“. — М. Луцький і Спілка, не хочачи опиратися в плеканню насінного матеріалу для українських умовин кліматичних і господарських стало і виключно на елітах заграничних, рішили оснувати власну українську станцію годівлі рослин в Янчині пов. Перемишляни. Цілею цієї станції буде з одної сторони ушляхотнювання краєвих збіжж, з другої сторони творення дорогою кружівок нових українських сортів, пригожих для нашого клімату і умов господарки. На селекційній станції будуть також перепроводжувати досвіди на полях пробних з важнішими торговельними сортами пшениць в цілі порівняння їх з плеканими сортами на станції. Розмножування еліт і взагалі, оригінального насіння відбуватиметься на фільварках Спілки і у визначніших наших господарів, котрим Спілка віддасть на основі заключеної умови субплантацію своїх збіжж.

З цього бачимо, що ідея сотворення власного українського насінництва у нас, як також намічений план праці є дуже влучні і заслугоють на повне признание і попертя зі сторони цілого українського хліборобського загалу. Ми, як працююники в насінництві, радо вітаємо першу українську збіжево-насіну фірму і бажаємо їй як найкращого розвитку на спосіб західних фірм з елеваторами і наймодернішими прирядами до чищення зерна.

На чолі виставців огородничого насіння вибилося огородничо-садівниче заведення п. Андрія Терпиляка в Залукві біля Галича. Запрезентувало воно на виставі прекрасно опаковані найшляхотніші овочі грушук, яблук та бросквинь, а в окремому відділі щепи овочевих дерев. В мішочках бачили ми 49 сортів добірного огородного насіння і 6 родів насіння квітів. Заведення А. Терпиляка, хоч ще молоде, вже сьогодні грає визначну роль в поширенні огородничої і садівничої культури. Цього року в лютім брало воно участь в насінному ярмарку у Львові, як одинока українська фірма. Експонати Терпиляка між чужими вирізнялися. Робили добре враження так, що в перших днях ярмарку весь насінний товар зістав розпроданий

по високій ціні. Заведення це, завдяки систематичній і фаховій праці П—ства Терпиляків, розростається, здобуваючи собі добре заслужену славу і є вигляди, що, при сприяючих умовах, перетвориться у великий розсадник огородничо-садівничої культури серед нашого селянства.

Мимоходом згадуємо також про дуже гарну збірку лічних рослин п. Теодора Панича зі Львова, яка примістилася в рстинному відділі. Акція п. Панича в напрямі поширення збору лічних зел заслугує на увагу з огляду на те, що через експорт їх за границю може принести значні доходи нашому малоземельному селянству.

Щодо експонатів жита, то не були вони дуже цікаві. Виставлено переважно жито краєве — Мікулицьке і Казімерське, також Петкус Ляхова і Вежбінське, яке випровадив в Польщі д-р Шаньковський з німецького Петкуса. Були це, правдоподібно, далекі відсиви згаданих сортів.

Також слабо зарепрезентовано ярину — овес і ячмінь. Бачили ми лишень овес „Findling“ Бензінга і ячмінь Ганну Просковеця.

Плекання бараболі є також у нас упосліджене. Хоч ту і там стрінули ми гарні бараболі, то виставці не вміли пояснити їх назв і не знали їх походження.

На загальне дуже мало було експонатів з області продукції пашних і промислових рослин, як: люцерна, конюшина, сараделя, вика, бобик, лубін, пелюшка, ріпак, гірчиця, мак, лен, коноплі, хміль і т. п. Згадані рослини мають для народного господарства чимале значіння утилітарне; одні, як рослини промислові, другі, як поплоди й межиплоди, інші знова, як пашні і зелені погної, збагачуючі землю в азот. Тому належало б стреміти не тільки до поширення їх продукції в краю, але належить негайно зайнятися у нас їх селекцією. Тим більше, що таке насіння, як конюшина, мак, хмель і інші є артикулами вивозовими і жадна земля в межах нинішньої Польщі не може у тому напрямі з нами суперничати. Продукція хмелю і насіння конюшини вимагає окремої організації, яка занялася б їх раціональним плеканням, а також переняла б на себе збут хмелю і насіння конюшини в цілі оборони наших продуцентів від несовісних жидів-

ських посередників. Одинока пробка насіння червоної і білої конюшини, виставлена Романом Лавруком з Хартанівця, була дуже гарна й заслугувала на увагу.

Більше експонатів було проса і кукурудзи. Однак не видко було, щоб хто-небудь займався у нас їх раціональним плеканням, — селекцією в цілі одержання добірного насіння ушляхотнених сортів.

Замітити треба, що наше Поділля і другі околиці не виставили цілком гречки. Продукція гречки на Волині і в Східній Галичині грає визначну роль. Ціна її є значно вища, ніж ціна жита, а нерозрівняється пшениці. В спеціальних млинах її перемелюють на крупи і у тому виді знаходить вона збут за границею. Має вона також значіння сівобороти, як рослина широколисна, до очищення поля від бур'янів; тому знехтовання її через виставців не було оправдане...

Увагу звертали помислові виконані графікони інжиніра Івана Лапчука — агронома при філії „Сільський Господар“ в Перемишлі, в яких представлено дуже цікаві висліди з досвідних піль у Негрибці і Медиці.

Дуже замітна і чисельна була участь жінок серед виставців експонатів в збіжево-рстинному відділі. Є це дуже потішаючий об'яв, що наша жінка не зриває зі старою традицією в творенні рільничої культури. Бо-ж відомо, що в старинних часах, коли мужчина переводив свій час на ловах і війні, жінка перша стала займатися рільництвом.

Реасумуючи вище сказане, заключаємо, що наше насінництво знаходиться щойно в пеленках. Однак сподіємось, що знайдуться люде, які в найближшій будучности своїм сміливим кроком заложать міцні підвалини для його розвитку.

Дольне, 7. X. 1927 р.

Осип і Олександра Дідичі.

Присилайте передплату!

ІНЖ. М. КУРАХ.

Про годівлю коней.

I.

У нас звичайно недоцінюється значіння годівлі коней і взагалі ця галузь нами найбільш занедбана. А вже з досвіду добре знаємо, що коні є незвичайно цінними зв'язками в сільському господарстві. Вони є головною потягово робучою силою, приносять незвичайні прислуги і користи, яких у нас таки недоцінюється. Часто доводиться чути — і то нераз від осіб з агрономічною освітою — що коні в сільському господарстві це справжні паразити, які нищать господарство, бо, мовляв, вимагають багато паші, корму, а своєю працею ніяк не оплачують коштів годівлі. Про „паразитизм“ й втрату з годівлі коней в сільському господарстві поговоримо на іншому місці, а тепер про суспільно-господарське значіння цієї годівлі.

В розвитку людської культури та піднесенню економічного добробуту людства, кінь відіграв незвичайно важну роль. Він помагав чоловікові будувати шляхи, мости, села і міста, двигав ріжні

тягарі, будівельний матеріал, помагав обрабляти рілю і т. п. Чого чоловік своєю власною силою не міг зробити, — до того запрягав собі до помочи коня. Той кінь переносив його з місця на місце, улекшував людині всяку комунікацію, помагав у походах і битвах, гинув на рівні з борцем, за поширення культурних впливів та кращих умов людського життя.

В боротьбі за людське існування кінь все був невідлучним товаришем чоловіка, отже не дивниця, що в народній поезії та переказах його величають на рівні з лицарем, котрий гинув в обороні людських прав. А вже наші старинні думи, пісні, вся старинна поезія взагалі окутана серпанком пошани й любови до коня — цього невідлучного товариша наших геройських предків. Цеж вони на своїх баских конях відбували далекі походи проти ворогів, громили монгольські орди, були пострахом Москви та Варшави, креслили границі України та боронили її перед ворожими наскоками...

З того становища розглядаючи справу не подивуємось, що людство зрозуміло значіння годівлі коней і вона буде мабуть найстаршою в господарстві чоловіка. В старинних записках згадується, що вже за пару сот літ перед наро-

Способи піднесення добробуту села.

В повоєнних часах зачалася в ширших розмірах праця над піднесенням добробуту села та розбудовою нашого економічного життя. Число споживчих та молочарських кооператив збільшується з кожним днем та поширюється їх діяльність. Праця поступає досить гарно вперед, а доказом цього є заздрі око наших сусідів, що досить нерадо бачить наші подвиги.

Щоби зібрати висліди нашої повоєнної праці, улажено в Стрию сільсько-господарську виставу. Вистава була відбиткою нашого поступу на полі полевої, садівничої, пасічничої і годівельної господарки, а також в меншій мірі наших торговельних та економічних установ. Здобутки годівельної господарки випали доволі слабо, а майже зовсім не було видно праці в напрямі перерібки звірячих продуктів. Коли возьмемо під увагу, що годівельна господарка є головним джерелом доходів менших і більших господарів, то вистава дала нам доказ, що ця галузь господарки є досить сильно занедбана і головню в тім напрямі нам треба повести працю. Праця така дасть висліди скоро і навіть досить гарні, бо поза зліпшенням стану худоби, зорганізуємо збут худоби і перерібку звірячих продуктів та в цей спосіб вирвемо наших людей з рук гандлярів та ріжних посередників. Збут худоби має у нас досить велику будучність і тому закликаю кооператорів та агрономів, щоби взялися за організацію збуту та перерібки звірячих продуктів.

Як багато тратить наше селянство на худобі а зискують гандлярі і посередники, хай послужить цей примір:

Продажа худоби відбувається у нас по давньому звичаєві „на око“. Продаючий оцінює штуку після її вартости для нього, а купуючий після живої ваги. Така оцінка живої ваги „на око“ виходить некорисно для господаря, бо відгаднена жива вага є далеко нища від дійсної. О цім мав я нагоду перекоонатися вже кілька разів, а при останній продажі маю найкращий доказ. За безрогу на торзі давали мені „на око“ останню ціну 400 зол. Тому, що я не хотів продати інакше лише на вагу, вивіз на торг до

міста і продав безрогу за 490 зол. Вона важила 245 кг. і заплатили мені по 2 зол. за кг. живої ваги. Знається, на продажі на вагу я зискав 90 зол. Як що взяти під увагу, що ця ціна була далеко нища від ціни у Львові, то я стратив ще досить багато. Коли ціна у Львові виносила 2.80 зол. за 1 кг., то я стратив ще на штуці 178 зол. За таку ціну виплатилося вести мені безрогу на продаж навіть до Львова, але тому, що всім цього зробити не можна — треба зорганізувати спілку для збуту худоби, яка оплатиться дуже низкими зисками і принесе ще господарам багато користи.

Господарська вистава в Стрию дала нам доказ, що ми маємо на збут гарні штуки, однак не причинилася цілком до зорганізованя збуту. Користь з вистави для годівельників може бути така, що будуть старатися вигодувати штуки якнайкращі, однак і це багато не допоможе, бо ті годівельники будуть змушені продавати худобу гандлярям і працювати заразом на них. Щоби цього не було, повинні ті господарі, що доставляли свою худобу на виставі започаткувати організацію збуту, бо в першій мірі вони є ту заінтересовані. Для збуту треба великих грошей, але ми маємо докази, що все легко піде, якщо знайдеться гурток охочих до праці людей. Найкращим доказом нехай послужить „Маслосоюз“, що зорганізував перерібку молока в нашім краю. Дотепер праця „Маслосоюзу“ дала дуже гарні висліди крім цього, що працю започатковано без великих грошей. Сьогодні „Маслосоюз“ обертає великими капіталами, а це зложили поодинокі господарі зорганізовані в молочарських кооперативах. І не давали вони великих уділів, але „Маслосоюз“ розвинувся з тих малих зисків, що їх одержував з доставленого та перепроданого масла. В цей спосіб зібрано великі капітали, зорганізовано перерібку молока та збут масла і усунено посередників та гандлярів.

В такий спосіб можна зорганізувати також збут худоби. Підставою організації не можуть бути високі уділи, але таке саме довіря, як в „Маслосоюзі“. Початок до заложення організації може дати кількадесят господарів з кожного повіту, що зобов'язалися вигодувану худобу віддавати спілці в комісову продаж, щоби по відставі і продажі штуки дістати належні гроші. Кождий член вигодує річно

дженням Христа годівля коней стояла досить високо. Вже тоді особливу увагу звертали на добір огера, розплодової кобили, чистоти раси взагалі. Але де далі — з розвитком поступу — чоловік старається заступити коня паровими машинами, електричними, залізницею, автом і т. п. Однак ці машини, які поважно конкурують з робучою силою коня, ніяк не годні вповні його заступити і він все буде рішаючою потягово-робучою силою в рільнім господарстві. Також і військова техніка, яка стоїть незвичайно високо і досягає вершка своєї досконалости, всеж таки ніяк не годна обійтися без коня. І власне цю обставину треба мати на увазі, бо годівля коней для потреб армії може принести поважні користи нашим господарям. В передвоєнних роках Галичина давала рік-річно для потреб армії коней на суму 11 мільйонів корон. Статистика виказує, що головними доставцями цих коней були фільварки та німецькі кольоністи. Тепер це завдання мусить перейти на наші сільські господарства, бо фільварочна господарка на наших землях належить до минувшини, господарка німецьких кольоністів нарушена в основі і ніяк не годна прийти до рівноваги. Тому не дивниця, що для потреб армії спрова-

джується коні з Угорщини, Бельгії, Німеччини, Англії, платиться великі суми, які моглиб опинитися в кишенях наших господарів — колиб ці хотіли зайнятися раціональною годівлею коний. Не говоримо цього зі становища мілітаризму, однак числимося з реальними відносинами нашого господарства, і тому — в першу чергу — маємо на увазі інтерес господарської природи. Сміло твердимо, що добробут нашого селянства значно поліпшивбися — колиб наші господарі звернули свою увагу також і на годівлю коней, щоби якнайбільшу кількість продавати для потреб ріжних армій. Користають же з того угорські, бельгійські, німецькі та англійські селяне — то чомужби не користати нашим селянам? Держава нічим не щадить їх, дере податки на утримання армії, то чи не краще подумати над тим, щоби частина цих податків в якійсь іншій формі повернула назад в кишені наших господарів, а не мандрувала за границі в кишені чужих господарів. А це може статися тільки тоді — коли наші селяне блище заінтересуються цією справою та зуміють використати її для піднесення сільського господарства.

4 штуки свиней і відставляє їх через спілку. Повітова спілка — зложена із 120 членів — перепродасть за рік 480 шт. свиней о пересічній вазі 150 кг., що зробить кругло 72.000 кг. Якщо спілка заробить на однім кг. лише по 30 сот., це зробить суму 21.600 зол. річно. Здається неімовірне. Але на такій самій підставі працює „Маслосоюз“ і здобуває потрібний капітал. За такі гроші можна удержати досить велику кількість урядовців і в цей спосіб дати можливість прожитку соткам наших людей, що не можуть знайти заняття. Можна здобути також потрібні капітали на вибудування фабрики для перерібки звірячих продуктів.

Осередком організації збуту та місцем осідку фабрики мігби бути Львів, а з дальшою розбудовою і поширенням організації можна би закладати також осередки по більших повітових містах. Ці повітові осередки організувалиби членів з повіту, та велиб збут не лише свиней але також рогатої худоби. Всю дальшу працю а також виплату грошей за доставлену худобу переводилаб повітова спілка, підставою якої булиб зорганізовані господарі, що зобов'язалибися весь прихówek збувати лише через спілку.

Початок такої організації може бути цілком малий, однак з часом може розростися до таких самих розмірів, як наші другі установи. Треба лише положити підвалини а все дальше піде добре. Залежить це в першій мірі від наших кооператорів і агрономів для яких отвирється нове вдячне поле ділання.

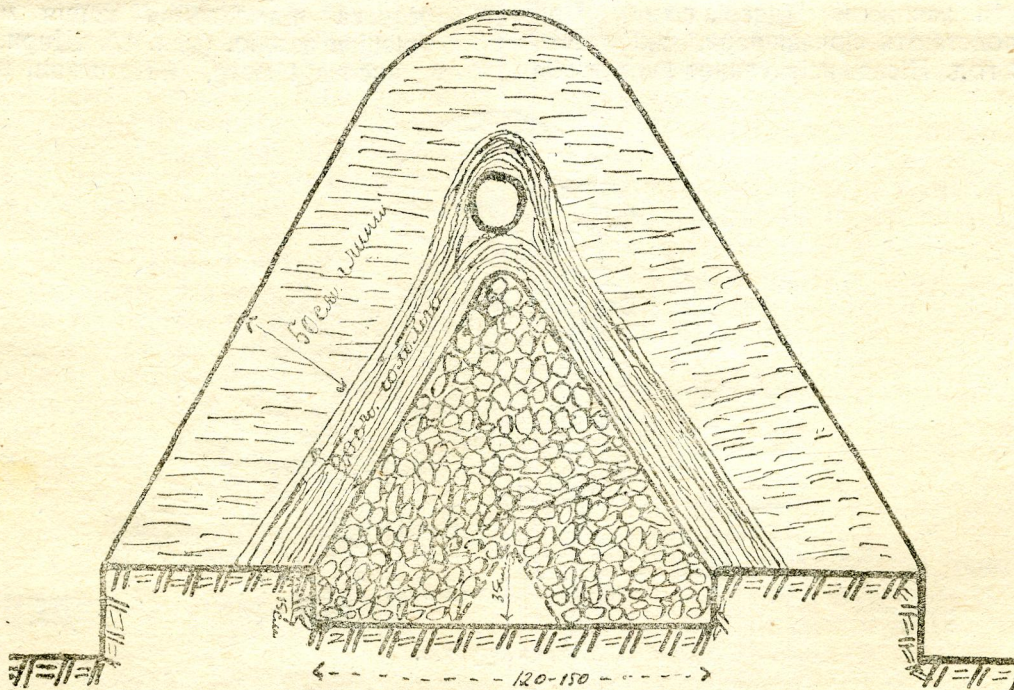
В. Кожушко
селянин.

Переховання землеплодів в зимі.

З наших землеплодів найбільше господарське значіння має бараболя. Немає господаря, якийби не плекав бараболі. В багатьох околицях, головню

прокормити господарських звірят, головню свиней. Метою моєю є ознакомити наших господарів з раціональним переховуванням бараболі підчас зими, бо багато бараболі пропадає, тому, що її не уміють добре схоронювати.

Заки опишемо способи укладання бараболі, рахуємо потрібним сказати декілька слів о тім, які застереження треба виконати перед уложенням бараболі й о що треба подбати, щоби бараболя нам якнайдальше видержала, не зіпсулася та не погнила. Передовсім треба уважати на якість бараболі, бо не кожні бараболі годяться на довше уложення. Ту приходить в увагу декілька чинників: сорт бараболі, спілість, великість, механічне пошкодження та стан здоровля. Що торкається сорту бараболі — то кожному господареві добре відомо, що не кожний сорт годиться на довше укладання. Ту головню ходить о рані сорти та о ті, що легко підлягають ріжним хоробам та зіпсуттю. Такі сорти треба продавати або вживати на свою потребу і тільки малу частину призначену до садження треба добре схоронити до весни. Векике значіння при уложенню бараболі має спілість. Бараболя неспіла має в собі багато води, яка випарюється — від чого повстає вохкість в місцях, де її схоронюємо, а вохкість піддержує розвій ріжних хоріб. Крім того неспілі бараболі мають менше крохмалю а тим самим тратиться їхнє господарське значіння. Не можна укладати на зиму дрібних бараболі, бо вони є неспілими а тим самим підпирають розвій ріжних хоріб. Також не мале значіння має глини, що є на бараболі, бо вона є часто розсадником хоріб і тому треба вважати, щоби глини було як найменше. Ріжні механічні пошкодження (поранені, потовчені) також сприяють розвитку хоріб. Головню треба вважати на це, щоби в місцях де переховуємо бараболю, не попали бараболі гнил або підозрілі на яку будь хоробу. Барабо

Кінець бараболі впущений в землю.

тірських, бараболя є майже одинокою їжою. Зараз як раз час копаня бараболі і кожний господар міркує над тим, якби йому цю бараболю схоронити підчас зими, щоби можна самому прожиритися, посадити на слідуочий рік, а також

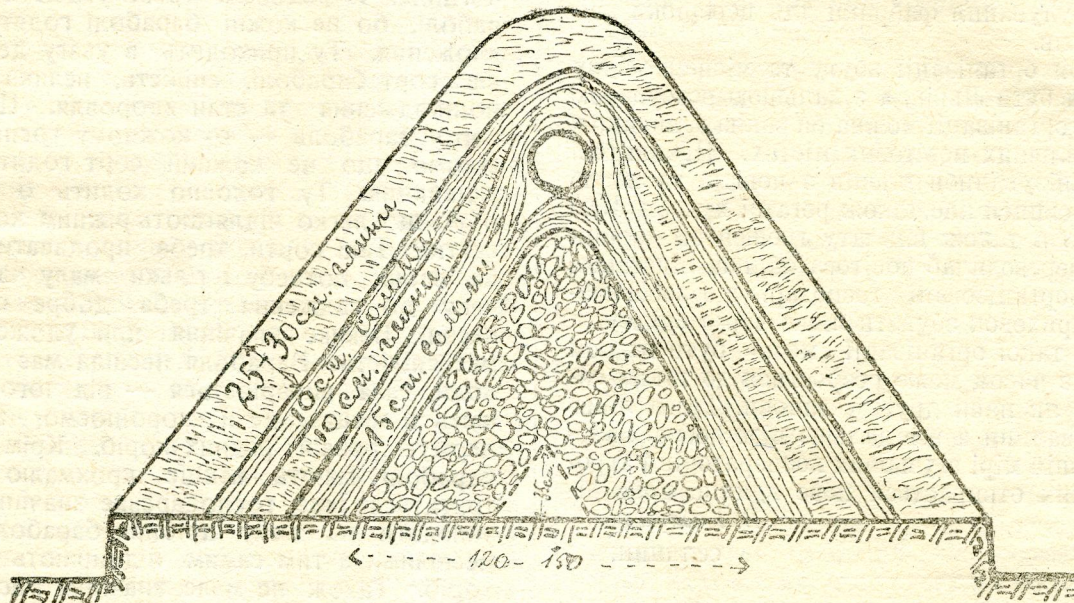
мусить бути цілком здорова. Тому переховувати можна лише бараболі: спілі, великі, здорові, не поранені та потовчені а також з як найменшою кількістю глини. Збирати треба бараболі по змозі в суху погоду,

а оскільки цього не можна провести, то перед уложенням треба їх просушити, бо інакше можуть запаритися і погнити.

Тепер перейдемо до питання, де і як треба схоронювати бараболі під час зими. Передовсім це залежить від кількості бараболі. Меншу кількість треба схоронювати в пивницях (льохах) а більшу, в спеціально приправлених купах. Льохи на бараболі мусять бути сухі, чисті, хо-

сильніших морозах треба вікна і двері закривати солом'ю. В льоху бараболю укладається до куп, які мусять бути не вищі одного метра і не ширші $2\frac{1}{2}$ метрів. З початку як уложимо бараболі треба дивитись на них кожний день — пізніше рідче. Від гниття можна бараболі пересипати дрібним негашеним вапном, але найліпше розкидати між укладеними бараболями сірчаний квіт (на 100 сотнарів 50 кгр. сірчаного квіту). Спосіб укладання бараболі в льоху є найліпший, але оскільки є

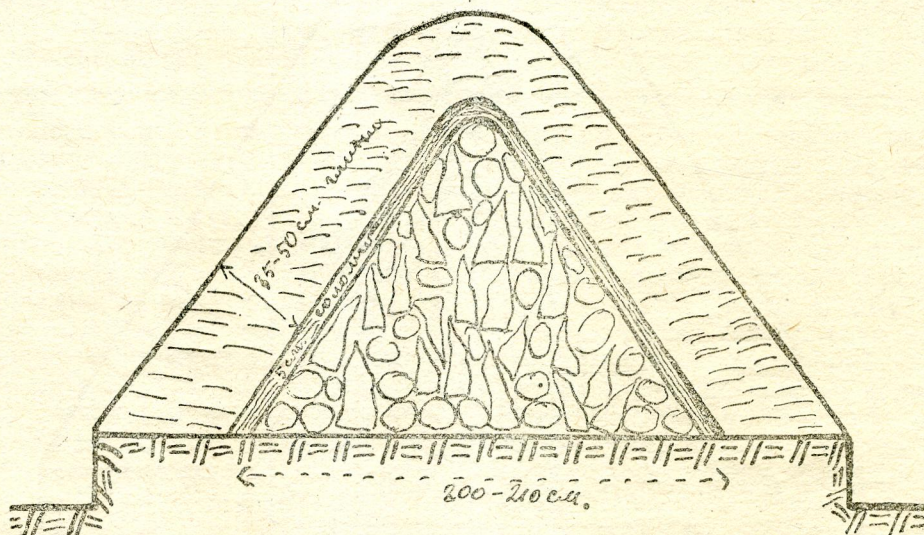

Кіпець бараболі на поверсі.

лодні та воздушні. Перед укладенням бараболі треба льох порядно вичистити, вибілити вапном, а оскільки має плісневий запах то і висіркувати. Висіркування провадиться в цей спосіб, що в залізному начинню запалюємо сірку, при чім льох мусить бути зачинений (двері, вікна). При горінню сірки повстають сірчані пари, які мусять ділати через 12 год. Після висіркування льох треба

більша кількість бараболі — то треба їх укласти до кіпців.

Перше треба вибрати місце під кіпець. Найліпше ставити кіпець на пропусних ґрунтах, в напрямі з півдня на північ. Якщо не заходить небезпека підмокнення кіпців можна їх класти впушені в землю. (мал. 1.). Ширина кіпця 120—150 см, висота 1 метр, на довжині не залежить. Кі-

Кіпець буряків.

порядно провітрити. Льох мусить мати доступ воздуха і тому треба постаратися о добру вентиляцію. Щоби воздух в льоху був сухий треба поставити одну або декілька бочок з паленим, негашеним вапном, яке відбирає вогкість. Льох мусить бути холодний (найліпша температура $+4^{\circ}\text{C}$), хоронений перед прямим соняшним світлом, але також мусить бути хоронений від морозів. При

пець треба провітрювати головню в початках, — для чого служать отвори внизу і на горі, так як видно на малюнку. Воздух проходить нижнім отвором з обох сторін через уложені бараболі і виходить верхнім отвором. Отвори треба залишати відкритими аж до сильних морозів, а тоді треба їх закрити солом'ю та зверху прикрити глиною. Перший день, коли зложили бараболі

в кіпці треба їх залишити відкритими, (оскільки дозволяє погода) на другий день зачинаємо прикривати соломою на 20 см., а зверху солома прикривається слабшою верствою глини (15—20 см.). Пізніше, коли зачнуться морози прикривається глиною аж на 40—50 см. Солома мусить бути суха і кладена з долу на гору (не вздовж) — найліпша від ціпа. На ґрунтах тяжких, непропусних, треба закладати кіпці на горбку (мал. 2). З огляду на те, що кіпці на горбках більше підлягають діланню морозів, треба вісилити покриття соломою. Робиться це так: Бараболю покривають на 15 см. соломою, а на неї дається 10 см. глини; відтак, коли зачинаються морози, дається друга верства соломи на 10 см. а зверху прикривається глиною на 25—30 см. (див. малюнок 2) Замість соломи на друге прикривання можна давати бараболянку. Коли уложимо кіпці, треба слідкувати за теплою в середині і після того більше або менше кіпці прикривати глиною. Для мірення теплоти в кіпцях є спеціальні тепломіри а також уживаються рури цинкові, які вкладаються аж до дна (при уложенню) тоді тепломір (звичайний) дається по верху аж до низу. Теплоу в кіпцях міряємо в осени один раз на тиждень, зимою один раз на місяць. Найліпша теплота в кіпцях від 0°—5° Ц.

З других земледодів, що мають господарське значіння, головню як корм господарських звірят — це кормовий буряк. Що до застережень, які треба виконати перед уложенням буряків на зиму — то вони майже однакові з тими про які ми уже говорили при способах уложення бараболі. Ту головню приходить в увагу сплість буряку, стан здоровля, механічні пошкодження та також треба дбати про те, щоби на буряках, які хочемо укладати на зиму було як найменше глини. Щож торкається того де і як укладати буряки в часі зими — то найліпше в льохах, а оскільки є більша кількість і в льохах немає місця — то в кіпцях. При уложенню буряків в льохах треба все проробити як і при укладанню бараболі з тою ріжницею, що буряки можна давати на вищій кіпці, аж до 4 метрів високих і 6 метрів широких. Кіпці треба робити, як при уложенню бараболі з тою ріжницею, що можна не робити отворів для провітрювання, (буряки є грубіші і мають в просторах меж собою досить воздуха) а також соломи для прикриття дається менше тільки 5 см., яка прикривається глиною на 35—50 см. Що торкається теплоти, однакова, як у бараболі. На мал. 3. нарисований кіпець з буряками уложеними на поверху. В такий спосіб укладаються кормові буряки уже протягом 14 років на одному з державних маєтків Чехословацької Республіки коло Тешина — причім ані одного року буряки не зіпсулися і завжди видержують в доброму здоровому стані аж до квітня місяця.

Інж. В. Кульчицький.

Господар — сам лікар.

Господарити? Це така легка справа, що син від батька вчиться і так з роду — в рід. Не треба школи, книжки, часопису, бо господар вміє господарити. Таке переконання між загалом наших господарів. Але як в дійсности виглядає? Один прогосподарив корову, бо здулася і не знав, що порадити, другий поросну льошу, бо захоріла і здохла заки приїхав за тиждень лікар з міста, а третій знова прогосподарив коня і т. д. в безконечність. Втрати

розуміється на самій худобі досягають великих сум, а що говорити за рослини в полі, за земледоду в дома? Всюди шкоди і шкоди. Шкоди потягають за собою дальші втрати і через те господарка не приносить належних користей. Заклучення? Що господар повинен розумітися на всім і навіть сам повинен бути лікарем, щоби міг запобігти неодній більшій втраті, та лічити свою худобу.

Потрібне знання може дати господареві добра книжка, де знайде на кожду недугу у худоби пораду і сам її вилічить, або удержить при життю до приїзду лікаря. Крім книжки треба ще потрібних ліків і тому кожда кооператива, читальня чи кружок „Сільського Господаря“ повинні подбати за ветеринарну аптичку, з якої моглиби користати всі члени в разі потреби.

Ветеринарна аптичка.

В кімнаті Товариства висить на стіні мала шафка з червоним хрестом на дверцятах. Шафка поділена на дві часті. В горішній часті лежать ветеринарні книжки і менші ветеринарні приряди, а в долішній часті гарно упорядковані ліки, бандажі і все проче.

Між книжками бачимо: „ВЕТЕРИНАРНОГО ЛІКАРЯ“ М. Статурського і „ВЕТЕРИНАРНУ ГІТІВНУ“ В. Білинського. Крім цього є кілька менших книжок з годівлі худоби з образками.

Побіч книжок бачимо в подовгастих тонких пуделочку тепломір до мірення теплоти.

Подальше лежить завинене в чистім папері пущадло до пускання крови. Вістря є чисте і висмароване вазеліною.

Завинений в папері лежить також лянцет. Це коротенький ніжик до розрізування чиряків.

Мала склянна шпричка до переполокування ран лежить забезпечена від пороку.

В окремім пуделочку поміщені голки та шовк до зашивання ран.

Є тут також нікльований катетер до дійок для пускання молока з раненої або хорої дійки.

Крім цього є ще закривлені малі ножички та копитові кліщі.

Більші приряди, як швайцарська сонда до ратовання здуті або задавленої худоби, катетер до спускання мочі у коней а також ірігатор до переполокування кишок, вісять чисті і насмаровані вазеліною в другій більшій шафі.

В долішній перегороді шафи поміщені ліки, окремо ті, що їх задається до середини, а окремо ті, що уживається з верха.

В переділці з ліками до нутра находяться:

Амоняк. Це біла чиста теч, якої уживається для коней при кольках пів ложки а для худоби при здутті цілу ложку на літру води. Задається до середини, але уживається також до натирання. 1 часть амоняку на 4 части олію. Перехований в щільно замкненій пляшці.

Антифебрина. Це білий порошок проти горячки. Задається з хлібом коням по 20—30 гр., худобі 30 до 40 гр., меншим 5—15 гр.

Галун. Це білі кристалки. Задається при бігунці по ложці на пляшку води.

Алой. В кусниках або порошок зеленкавої краски, гіркого смаку. Переховується в скляній посудині. Задається коням по 30—40 гр., худобі 40 до 60 гр., при нестравности і внутрішних болях, як середник прочищуючий.

Кальомель. Прочищуючий середник для коней, передусім при хворобах получених з горячкою. Задається 3—4 гр. з хлібом.

Камфора. Є це сціпенілий сок з дерева. Задається при сильній горячці 5—10 гр. з хлібом. Переховується в скляній посудині щільно затканій.

Дубова кора. Порошкована задається при бігунці коням і худобі по 10 гр.

Сільний квас. Безбарвна теч, яку задається при нестравности і жолудкових забуреннях по одній ложці в літрі води, раз до 2 разів денно. Переховується в щільно замкненій пляшці, в темнім місці.

Ляний олій. Уживається на прочищення у коней і худоби по 3—4 склянки.

Рициновий олій. На прочищення для менших звірят, телят, лоша́т і овець по 5—6 ложок.

Сіль глянберська. Уживається на прочищення для коней 200—300 гр., худоби 300—500 гр., свиней 20—80 гр.

Салітра. Для коней при задержуванні мочі 20—25 гр. в літрі води.

Ваніана вода. При здуттю у худоби 1 літр до середини.

В переділці з ліками на зовні знаходяться:

Дьоготь пливкий. Уживається до натирання при пархах, а також при прищипці до натирання ратиць.

Йодина. Темнобрунатна теч до відзаразнювання і говніня ран. Переховується щільно замкнену в темнім місці.

Йодоформ. Цитриново жовтий порошок до засипування ран.

Креоліна. Темнобрунатна теч, якої уживається розпущеною у воді, 2 ложки на літру води, до відзаразнювання ран, переполікування матиці при задержанню місця. Уживається неочищеною до відзаразнювання жолобів, стін і т. д.

Карболовий квас. Розведений у воді, 2 ложочки на 3 склянки води уживається до промивання ран.

Борний квас. Розпущена одна ложочка борного квасу в склянці горячої води служить по охолодженню до промивання очей. Борним квасом з додатком креоліни засипується рани.

Цинкова масть. Уживається при груді, опареннях і лишаях.

Сіра масть. Розводить зимні опухи та помагає їм дозрівати. Помагає при золзах а уживається також проти вошей.

Камфорова масть. Уживається при запаленню вимени, горла, та різних опухах до натирання.

Кантаридова масть. Натирається застарілі гудзи, а також підщочні желези для викликання скорішого опуху при золзах.

Камфоровий спирт. До натирання при ревматичних опухах та кольках.

Терпентина. Уживається до натирання при кольках, зодмах та охваченню.

Вазеліна. До смаровання шкіри, а також ветер. прирядів по ужиттю.

Крім ліків, завішена ще з боку в шафці *маленька вага* до відважування потрібних ліків.

Такі ветеринарні аптички є конче потрібні головно в тих селах, що віддалені далеко від міст. Але навіть в догідно положених селах, де лікар і аптика близько, підручні аптички можуть принести багато користей, головно під зарядом людей, що розуміються на лікуванню худоби. Тому при кожній кооперативі або іншим товаристві, повинен повстати негайно відділ обезпечення худоби із всіми потрібними прирядами і аптичкою. Цілу аптичку можна набути в Спілці Укр. Агрономів, Львів Зіморевича 20.

Б. В.

Гноїння овочевих дерев.

Хто хоче мати із саду дохід, мусить пам'ятати на старанне плекання овочевих дерев. Вони потребують крім тепла, соняшного світла та вохкості, ще поживи, як кожна рослина. Поживу черпають не лише листям із воздуха, але також корінням із землі. Проте потрібно час від часу додати дереву стільки поживи, скільки було забра́но врожаєм. Чим більше поживи в землі, тим кращий врожай. Гноєнням нагороджуємо поживні складники, які овочеве дерево зужиткувало, головно азот, фосфор, вапно та потас. Без гноєння земля бідніє, дерева перестають рости та родити. Чим обильні́ше дерева родять, тим більше треба гноїти. Особливо карловаті та кущеві дерева потребують правильного гноєння ізза цього, що їхне коріння черпає поживу із верхніх верств землі.

При гноєнню треба пам'ятати на це, щоби гній прийшов на своє місце. Дерево приймає поживу волосинковим корінням. Чим старше дерево, тим дальше від пня запускає волосинковате коріння, проте треба гноїти аж *поза границі* деревної корони. Однак саме гноєння не принесе сподіваного успіху, якщо рівночасно небудемо обробляти землі. Землю довкруги пня потрібно удержувати завжди в стані пухким та чистім від бурянів. Для здорового розвою коріння, мусить виникнути до землі воздух, теплота, мороз, дощ та сніг. Це є лише тоді можливе, коли землю час від часу окопаємо чи то мотикою, чи рикалем а на більших площах культиватором, плугом та бороною. Під осінь розпушення землі мусить бути досить глибоке, та в грудях, бо мороз ділає корисно на землю, а в літі обмежуємося тільки на безпереривне нищення бурянів.

Найпригіднішою порою для гноєння овочевих дерев є осінь та зима (починаючи жовтнем). Поживні складники протягом зими, водою із дощів та снігу розпускаються та так дістаються до волосинкових корінців, що приймають поживу. При гноєнню овочевих дерев треба нам знати зложення землі. Кожну землю негноїмо однаково. Пр. землю багату на поживні складники — чорнозем, непотрібно стільки гноїти, як землі бідні — пісчані або каміністі. Мусимо все знати браки землі, і додати їй гноєнням поживного складника, якого немає. Дерев... ді гноїмо часті́ше і більшою кількістю, чим дерева старші.

Найліпшим гноєм для овочевих дерев є ставний гній, гноївка та компост. Штучних гноїв уживаємо для доповнення поживних складників, яких бракує в землі.

Як ділають поодинокі гної?

Природний гній ділає в землі найдовше та в найглибших верствах. Найліпшим гноєм є гній кінський, потім коровячий а вкінці свинський. Гній кінський даємо до землі тяжшої, коровячий до легшої. До землі легшої даємо більше гною, також для старших дерев. Приблизно пів метр. сотнара на один ар.

Штучні гної ділають на верхні верстви землі та скоро вичерпуються.

Фосфор має великий вплив на творення плодів та насіння. Піддержує також насаджування цвіту, дозрівання овочів та грубіння молодого пня. Якщо овочеве дерево має недостачу фосфору, тоді мало редить овочів а при цім вони є квасні та гіркі. При великій урожайности дерево дає до пізнання своє вичерпання цим, що галузя усихає та овочі є малі. Фосфорові гної даємо на тязні землі у формі суперфосфату, а на легші у формі томасини.

Потас додає овочевому дереву сили та об'єму. Робить дерево міцним та твердим, так, що таке дерево є відпорне супроти морозів та недуг. Головно підтримує розвиток плодів, їх тривкість, ароматичний запах та барву. Недостача потасу спричинює недостаточний розвій листя. Воно є мале, скручене, темніше та брунатно забарвлене. Дуже багато потасу потребує яблунь, якій найліпше ведеться там, де спідна верства є глинкувата. Також агрест потребує багато потасу.

Вапно ділає подібно як потас на овочі та на пень. Удержує дерево твердим та підтримує творення цукру в плодах. Найбільше вапна потребує черешня.

Азот ділає на ріст дерева. Продовжує добу росту, однак здержує набирання дерева на його об'ємі. Недостача азоту проявляється слабим галуззям та блідо забарвленим листям. Також падання овочів в добі посухи є признакою недостачі азоту. Одностороннє або надмірне гноіння азотом спричинює хорування дерева. Овочі мають поганий смак, стають воднистими та мало трівкими. Надмірність азоту спричинюємо сталим поливанням гноївкою. — Азотнякові гної даємо для тязшої землі у формі вапняної салітри а для легшої землі у формі сірчану амонякального.

Овочеві дерева гноїмо з верха та зі споду. Щоби гній міг ділати, треба землю довкруги пня окопати. Гноїмо в землі багатій рідше а в землі бідній частійше.

В добі цвітів та плодів гноїмо гноївкою. (Від початку квітня до кінця червня). Довкруги пня зробимо із землі миску а до неї наляємо гноївку, через половину зрідженої водою. Найліпше поливати за днів мрачних та дощевих. Щоби усі поживні складники були в достаточній кількості, придаємо до гноївки на кожний кв. метер — около 75 гр. суперфосфату або 40 гр. кістяної мучки та 15 гр. 40% потасової соли або 45 гр. каїніту.

Гноїти з верху можна кожного року. Стаєнний гній наложимо в осени довкруги пня на скопану землю та прикриємо слабою верствою землі. Оскільки маємо подостатком гною, можемо гноїти довкруги корони, так, що на 1 кв. метер беремо 3—4 кг. гною.

Гноіння зі споду провадимо кожних 3—5 літ. В землях ліпших рідше можемо гноїти а саме в зимі та на весні аж до розвитку дерев. Проте викопаємо довкруги пня, як далеко сягає корона на 60—80 см. глибоку а 40—50 см. широку борозду. До неї наложимо добре перележалого стаєнного гною та засиплемо землею або компостом до висоти 40—60 см. Так за тижнів два, як земля зляглася, прикриємо викопаною землею. Можемо рівночасно застромити дренові рурки, якими весною пригноємо гноївкою. Свіжим гноєм не можна гноїти, бо свіжий гній палить коріння, головню у молодих дерев.

На весні гноїмо азотняковими гноями, головню у слабших дерев та старших, які вже були, або щойно будемо відмолоджувати.

В літі (липень—серпень) гноїмо 40% потасовою солею та суперфосфатом, щоби цим підвищити розвиток пупянків в слідуючім році. Під осінь та в зимі гноїмо звичайно стаєнним гноєм, томасиною, чи каїнітом.

Для овочевого дерева потрібно на один кв. метер:

1) 5 гр. фосфору — цьому відповідає 3 кг. 17% суперфосфату або 3½ кг. томасини.

2) 7.5 гр. азоту — цьому відповідає 4 кг. сірчану амонякального або 5 кг. вапняної салітри.

3) 15 гр. потасу — цьому відповідає 12½ кг. каїніту або 3¾ кг. потасової соли.

Це самозрозуміло тільки приблизний відгад, бо кожне дерево потребує иншого гноєння. Після цього взірця може собі кожний господар сам вчислити потрібну кількість гною, якого недістаєсь дереву.

Мимо кожнорічного правильного гноєння конче потрібно овочеві дерева кожних 3 роки гноїти вапном а саме на один кв. метер даємо 20 кг. розтертого, гашеного вапна.

Не є добре одностороннє гноїти. Треба гноїти мішати, відповідно до потреб дерева. Пр. дерево обильно родить, однак ріст дерева є слабкий. В такім випадку дамо менше фосфору а більше азоту. В противнім випадку — сильне дерево, малородюче — придаємо багато фосфору. — Вапно не сміє бракувати в тязкій землі, бо підтримує родючість, обмежує витік клею а яблунь хоронить перед раком.

Через старанне плекання та гноіння овочевих дерев, доходимо до значнійших доходів, а саме дерево стає здоровішим та більше відпорним проти повітряних змін, шкідників та недуг. Проте незабуваймо на наші дерева та присвятім їм кілька днів в році а вони нам відплатять сторицею.

Баричко Василь (Прага).

Скріплення слабої озимини.

Вислід зборів збіжа як і кожної рослини залежить у великій мрі від перших початків розвою. Якщо рослина посіяна в добре справленім і багатім на поживу ґрунті, тоді зараз по викільченню добре розвиваєсь і набирає багато сили. Сильно розгалужений корінь черпає зі землі потрібну поживу, а тоді всі части, а також завязок колося виходять на зиму сильними і здоровими. Здорова рослина добре перезимує, не розвинеться на ній іржа, снітий або другі хвороби і має силу до видержання безсніжної морозної і вітряної зими. Не те з рослиною слабою. Що посіяне в бідній на поживу землі, те є марне, бліде і скоро пропадає в час острійшої зими, а також підлягає легко ріжним хворобам, що її нищать в час цілого росту і не дозволяють дати більших зборів. Тому слабкі рослини в бідній землі треба підкріпити гноями, що мають готову поживу для рослин.

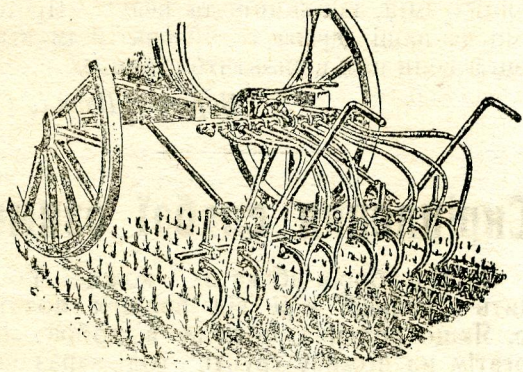
Для підкріплення рослин в бідній землі можна уживати лише тих штучних гноїв, що будуть ділати зараз і нешкідливо. До таких належить головню хілійська салітра. 25 кг. салітри розкиненої на один морг, піддержить рослину в розвою і скріпить всі її части. Салітру можна розкидати під осінь і з весною, та не треба її закривати боровами, бо сама розпуститься і увійде в землю. Не одну озимину можна уратувати підкріпленням самою салітрою і в цей спосіб забезпечити собі більші збори. Видаток на салітру в сумі 20 зол. на один морг напевно вернеться в двое. Однак не всюди можна купити салітру і не кожний має на неї гроші. Тому треба використати це, що є в господарстві, а це є гноївка.

Гноївки наші господарі на загал не цінять. А гноївка має таку саму вартість, як стаєнний гній. Крім великої кількості потасу, має багато азоту, цього складника поживного, якого рослини потребують найбільше в перших початках розвою, і за який треба заплатити в салітрі великі гроші. Тому гноївка не повинна течи по обійстю та дорозі, щоби за неї ще платити кару, але треба гноївку збирати в окремій ямі і зуживати до гноіння озимини та других рослин, а також сіно

жатеї і пасовиськ. Найбільше поживних складників має в собі гноївка, що витікає прямо зі стайні. За велика кількість поживних складників ділає шкідливо на рослини — палить. Однак по наших господарствах є багато гноївки, що витікає з гною. Така гноївка виполокує з нього багато поживних складників, через що гній лише обезцінює. В цей спосіб має господар подвійну шкоду, бо марнується гноївка і гній. Тому гноївку зібрану разом з гном в ямах треба тимбільше цнити і підгноювати нею рослини.

До розвоження гноївки треба мати віз з бочкою і з окремим апаратом до розділювання. На поле незасяєне можна гноївку розливати в тонкій струї, однак зараз треба гноївку прикрити землею, бо на воздуху тратить багато азоту. До підкріплення рослин посіяних в рядах служить окремий приряд. Гноївка з бочки витікає рурками до

Віз з прирядом до розділювання гноївки.

землі і тут зараз є прикрита землею, що її на гортають пера культиватора. Розділена гноївка між рядками озимини допроваджує до коріння поживу, якої молода рослина потребує. Гноївка мусить бути розріджена і є тим ліпша від штучного погною, що має майже всі потрібні поживні складники розпущені, яких рослина зараз приймає корінням.

Таке підгноювання озимини є можливе лише там, де сіється сівалкою. Тому ті господарські Товариства, що закупили сівалки для користування своїх членів, повинні подбати, щоби крім других машин була також бочка на гноївку, що причиниться до використання гноївки а тим самим збільшення прибутків в господарстві. В цей спосіб можна буде також перевести в життя новий напрям в господарстві, а це, рідке сіяння в широких рядках. Міжрядкове гноєння заощадить багато праці і видатків, а піднесе значно збори.

Як вибрати добру корову на торзі?

Будучи в Галичині, відвідував я часто т. зв. ярмарки, чи торги на худобу, особливо в Перемишлі. Бачив там наших селян, які маючи завинені гроші в хустину, держать їх в руці, або часом сховані за пазуху, та вештаються від гурту до гурту купуючих, чи продаючих, щоби послухати, яка ціна, прикмети коров, то що, щоби відтак купити й собі бажаний товар. Хто був на таким типічним галицьким ярмарку знає, які надужиття діються там зі сторони переважно жидів, що мають у своїх руках всю торгівлю худобою. Кілько торгових п'ятниць чи днів стратить не раз селянин, заки купить корову? Ще добре як купить добру

а то часом купить на це, щоби знова зі стратою продати. Селянин повинен вже раз усвідомити собі, що на торзі всі корови добрі, та що ніхто свого товару ганити не буде. Тому купуючий не може вірити нікому на слово, та довіряти, що дана корова найліпша, якраз така, якої він шукає. Це вже в інтересі продаючого щоби він добре продав. Знаю випадок, що селянин продавав корову, що давала дві літри молока на день, а твердив, що дає 8 літрів, та х ч а була 8 літня, твердив, що 4 літня. Охочих до купна було багато, але ні один з них не знав чи продаючий говорить правду. По великих торгах корову купив жид і на тім самім ярмарку продав з гаранцією, що корова 5 літня, 6 місяців тільна, та дає ще 6 літрів молока денно. Який обман? Прямо знищення дотичного селянина. А пояснити йому не можна, бо буде найбільшим ворогом.

Наші селяни, які так часто мають до діла з худобою, повинні вже раз навчитися відрізнити добру штуку від лихогої, та не слухати підшептів з боку факторів. Тому, що нашим селянам звичайно ходить о молочну корову, опишу, як шукати на торзі такої корови.

На наших торгах не появляються майже ніколи корови надто молочні, тому селянин не повинен в'рити, коли продаючий каже, що корова дає 15 літрів молока в день. Хто таку штуку має, то держить її, а якщо продає, то лише тому, що вона має якусь хибу, або коле, хорує, чи щось і шого. Не можна вірити, щоби хтось продавав добру дійницю через брак паші, — як це часто говорять. Бо добра молочна корова собі заробить на пашу все і всюди. Добра дійна корова виглядає делікатно. Голова в неї мала, ніс прогнутий а не випуклий, як у биків, роги тонкі а на них перстені рівномірно від себе віддалені, по котрих пізнається вік корови, а властиво кілякість отелень. Межи рогами шерсть мала, м'ягка. Шия коротка, лискуча карбована. Ціла шкіра м'ягка, податлива. Ноги не зі сильною костою, вимя не дуже велике, не м'ясисте, на яким вже здалека видніють сині жили. Чотири непорушені здорові дійки, груба молочна жила з молочною ямкою, яку з правого боку, ближше передних ніг можна знайти, а до якої влізе три пальці зложені до купи пушками. Простір межи задними ногами зі заду чистий, непорослий великим волосем, т. зв. молочне зеркало, повинно бути досить широке. Хвіст все повинен сягати низше колін. Це прикмети доброї корови, з доброго молочного роду. Корова, яка даних прикмет не має, може бути рівнож молочна, але це вже виімки. Звичайно корова з бичою головою, з винуклим чолом і носом на високих задних грубих ногах, з грубою шкірою та густою, довгою шерстю — не доїться добре, і не повинно її купувати за молочну корову. Така корова може дати по отеленню 10 й більше літрів молока, доїться однак короткий час а три місяці перед отеленням перестане доїтися. Корова товста, що добре виглядає не є ніколи молочною, пашу, яку з'їдає, зуживає на виріб мяса а не молока.

Що до розпізнавання віку корови на торзі, треба рівнож уважати. По зубах мало хто з наших селян міє пізнати. Тому найкраще пізнати вік корови так: Подивитися на зуби, а якщо є всі, то корову можна ще купити. Якщо є там „брамка“ цебто на переді бракує на одній щогі зубів корова вже старша, 10 літ вже минуло, а 10 літ це границя, в якій ще можна корову купити на годівлю. Старша корова вже з вигляду робить вражіння скуленої та горбатої корови. По рогах

добре пізнати корову, після перстенів. Коли до числа перстенів додамо число два, дістаємо вік корови. Однак часом корова з різних причин не мала породів правильних, часом й 3 роки минуло від породу до породу, тому треба відповідно до перстенів і їх віддалень від себе, становити вік корови. Треба рівнож уважати чи роги а властиво перстені на них не є спиловані пильником, в який то спосіб торговці худоби хочуть корову відмолодити. Оскільки купується корову з телятем, то треба привести теля на очі корові а відтак відвести його до дійок ссати. Якщо корова дійсно поотеленню то теля прийме, в противнім разі не дозволить йому ссати. Тільну корову, якщо вона знаходиться що найменше в п'яти місяці, можна легко пізнати. Ліву руку положити їй на хребет а правою рукою з правого боку нище голодної ями, блище вимени можна натрапити на тверде тіло, що є голова плоду. Якщо замкнена долоня глибоко западе до черева, а нічого не можна знайти, корова не є тільна, або знаходиться в тільнім стані менше 5 місяців.

Инж. Куро пас ь Степан.
Америка.

Вісти з „Сільського Господаря“.

До

Хвальних Філій „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАря” І
ПОВІТОВИХ СОЮЗІВ ГОСПОДАРСЬКО-СПО-
ЖИВЧИХ КООПЕРАТИВ

в краю.

Чергові Загальні Збори Краєвого Товариства господарського „Сільський Господар” у Львові відбудуться в другій половині місяця листопада ц. р. Участь в головних Зборах Товариства прислугоє статутуово крім членів Головної Ради і голов Філій також **відпоручникам** філіяльних Загальних Зборів, вибраних по одному на кожних 100 членів Філії, які вплатили за минулий діловий рік членські вкладки. Участь в Зборах з **дорадним** голосом прислугоє відпоручникам запрошених інституцій і товариств, всім членам добродіям і звичайним членам Товариства по думці §. 10. статута.

Щоби запевнити головним Загальним Зборам Товариства поважний комплет і уможливити числу українських представників хліборобів взяти участь, просимо всі Філії і Кружки та находячіся на їх територіях низові Кооперативи і їхні Повітові Союзи починити безпроволочно потрібні заходи в цілі **зареєстрування** якнайбільшого числа членів Т-ва „Сільський Господар” в своїх районах і відбутти найдалше до кінця жовтня ц. р. філіяльні Збори та вибрати статутуових делегатів на головні Збори матірнього Товариства. Де вже Збори відбулися і відпоручники вибрані, просимо нас повідомити, кілька вибрано і кого.

Заразом просимо усі Філії „Сільського Господаря” і Повітові Союзи Кооператив, щоби виставили і наділили **конечно** до кінця місяця жовтня ц. р. **річні звідомлення** з минулорічної діяльності в кожній ділянці зокрема, за час від січня 1925. р. до жовтня 1927. р. після поодиноких рубрик осьього **квєстіонаря**:

1) Склад Філіяльної Ради і Контрольної Комісії.

2) Кілько засідань і нарад відбула Філіяльна Рада за кожний рік зокрема.

3) Поіменний виказ членів — осіб фізичних і осіб правних враз з докладним виказом вплачених ними **членських вкладок**.

4) Кілько Кружків „С. Г.” знаходиться в окрузі Філії зглядно Повітового Союзу Кооператив і котрі з них правильно функціонували, а котрі не проявляли ніякої діяльності і з яких причин. — При оживленні Кружках просимо подати поіменний склад Кружкової Ради, число її засідань і нарад та важніші ділянки її праці на місцях.

5) Чи утворено при Раді Філії зглядно при Управі Повітового Союзу Кооператив **викладовий комітет**, який його склад і кілька уладив господарських та організаційних відчитів та викладів, в яких Кружках зглядно Кооперативах і при яким числі учасників.

6) Кілько уладжено: а) Господарських віч, б) Господарських і ветеринарних курсів, в) Курсів жіночого і домашнього господарства і інших — на території Філії зглядно Повітового Союзу Кооператив.

7) Кілько заложено досвідних піль і з управою яких ростин згл. з якими штучними навозами, хто з рамени Філії чи Повітового Союзу Кооператив закладав і наглядав сі досвідні поля — враз з поданням результату сеї досвідної акції.

8) Кілько і яких господарських машин і знарядів закупили Кружки або низові Кооперативи заходом Філії зглядно Повітового Союзу Кооператив до спільного ужитку членів та які були висліди уживання цих знарядів та машин.

9) Участь Філії в державній акції кредитовій допомоги засівам, то є, чи і хто з рамени Філії брав участь в повітовім комітеті засівовім чи іншим та з якими вислідами для українського рілляного загалу ведено цю державну допомогув акцію.

10) Участь в інших акціях, комітетах та комісіях філіяльних округів, які мали на меті заступництво та охорону господарських інтересів українського рілляного населення.

11) Маєтковий стан філії в нерухимости, в господарських знарядях і машинах, бібліотеці і т. п.

12) Стан філіяльної каси за кожний діловий рік зокрема.

Оскільки в данім окрузі не оживлено по війні Філії „С. Г.” і у звітових роках провадив сільсько-господарські акції „Сільського Господаря” Повітовий Союз Кооператив, то по думці обовязуючої програми співпраці зволить Управи Повіт. Союзів Кооператив виготовити і надіслати Централі „С. Г.” в поданому вище речинці подрібно звідомлення їхньої сільсько-господарської діяльності після поданого вище квєстіонаря.

Звідомлення будуть друковані перед Загальними Зборами Т-ва і розіслані усім Філіям та Пов. Союзам Кооператив до перегляду. В цей спосіб увіковічниться образ зусиль українського рілляного загалу в напрямі двигнення рілляної культури та його засобів, якими він міг розпоряджати у відбудові знищеного війнами господарського життя. — З другої сторони — видруковане звідомлення має послужити на будуче доказом слушности на оправдані домагання нашої рілляної організації і спорідненої з нею сільсько-господарської кооперації о признання їм належних прав автори-

тету при вирішуванні різнородних питань з обсягу господарського життя нашого народу.

ЗА ГОЛОВНУ РАДУ КРАЄВОГО ТОВІРИСТВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР” У ЛЬВОВІ:

Инж. Юліян Павликовський вр. М. Творидло вр.
віцепрезидент. директор бюро.

Господарський порадишник.

Управа люцерни.

Питання 166. Хочу сіяти з весною люцерну в негноєнім бараболиську і пшеничницьку по слабогноєних бараболях. Земля тяжка глинка звернена до полудня. Прохаю о пораду, як управити землю, чим і коли гноїти, та в що всівати і кільки на морг. В. Х. з Г.

Відповідь. Люцерна удається добре на землях середно тяжких, не мокрих, однородних до глибини 2-ох метрів. В споді не може бути непропустна глина, ні пісок, бо коріння доходить до глибини 2-ох метрів і коли натрапить на пісок, забракне води і люцерна перестане рости і зів'яне. Якщо коріння натрапить на непропустну верству глини, тоді корінь скрутиться, зігнє і люцерна пропаде. Тому, що росте на однім місці 6—12 літ, треба землю добре вигноїти перегнилим стаєнним гноєм і добре виорати. Бараболиську і пшеничницьку треба під осінь глибше виорати, розвести на морг 60—80 фір стаєнного гною, гній мілко приорати і завалувати. Валувати можна також перед розвоженням гною. З весною треба розсіяти на морг 200 кг томасини і 100 кг потасової соли або 200 кг каїніту і землю зрушити культиватором. Залежно від стану землі, можна сіяти з кінцем марта овес або ячмінь, а коли зійде всівати на морг 15 кг люцерни і завалувати. Можна сіяти люцерну разом з ячменем, однак багато насіння люцерни при легкім посіві пропадає. Вибір ячменю або вівса є однаковий, бо обі рослини скошуются відтак на зелену пашу. Насіння люцерни мусить бути свіже, не старе і очищене від канянки. Тому обережно при покупі.

Підбрання мотору.

Питання 167. Який мотор є ліпший в господарстві чи „Робот”, чи „Перкун”, чи „Ротто”, чи „Бенз”? Прошу товаришів по званню висловитись. Р. К. з Х.

Відповідь. Підбрання мотору залежить від величини господарства і здібностей чоловіка, що його має обслуговувати, а також від якості і кількості праці. Добрі мотори є „Робот”, „Деїц”, „Перкун” на нафту і ропу. Перший, це чеський фабрикат, другий німецький, третій польський. До малих робіт поручає Спілка Укр. Агрономів два перші мотори. „Робот” до перевозження, а „Деїц” як стабільний, що прикріплений до пустументу працює на місці. Крім цих двох поручає ще добрі і дешеві американські нафтові мотори. Найкращі мотори це „Дієсля”, однак вони є дуже великі і їх уживають до виробу електричної енергії а також порушування лише більших машин.

Затягнення позички.

Питання 168. На сплату родинного поділу хочу затягнути позичку до висоти 500 ам. долярів. Маю 96 моргів поля, господарські будинки і інвентар. Довгів не маю жадних і волівби я затягнути позичку векселем, чим гіпотечну. До котрого нашого або державного банку можна звернутися за такою позичкою? Р. К. з Х.

Відповідь. Позичок гіпотечних довгоречинцевих уділює державний Банк Рільний. Подання треба внести на окремім друку, який можна дістати в бюрох банку при вул. Галицькій ч. 19. Там подадуть також всі потрібні інформації.

Короткоречинцевих векселевих позичок уділює Земельний Банк Гіпотечний при вул. Підвале ч. 7 і „Дністер” вул. Руська ч. 20.

Хробачливість гороху.

Питання 169. Сію горох зеленої краски, що ранше був білий. Більша половина гороху є хробачливою і до ужитку цілком не надається. Що робити, щоби горох не був хробачливий. А. Х. з П.

Відповідь. Горох нападає хрущик, що несе яечка на стручки молодого гороху. З яечок вилягаються личинки, що заверчуються до гороху, закуклюються і нищать горох. Хробачливий горох кидається по випеченню хліба до горячої печі, а тоді всі хроби вилазять і гинуть. Більше ушкоджений горох скормлюється свиньми, а менше знищений по вигубленню хробів можна варити. На насіння такий горох цілком не надається. Щоби хрущики не нападали гороху, висівається 3/4 гороху а 1/4 бобу. Хрущик тоді нападає біб, а горох остає здоровий. Тоді є менше шкоди, бо біб навіть нападений, можемо ще цілком добре дати худобі або свиням.

Шкідник на бураках.

Питання 170. Посаджені на городі коло хати бураки аж до осиповання були цілком здорові. По осипанню щось 1/3 часть бураків зіло в землі так, що остало лише бурачиння. Де був бурак остала досить велика яма, як по креті. Бурак зіджений до чиста, навіть корінця не оставило. Що за причина і як з цим боротися. А. Х. з П.

Відповідь. Точної відповіді Вам дати не можна, бо не знати, що це був за шкідник. Бураки зїдають в землі звичайно борознюки, а також медведики і ковалики. До боротьби з ними уживають тяжких валів до валовання землі, розрізаних барабоць, які закопують до землі і т. д. Для безпеки не повинні Ви управляти бураків на тім самім місці, або в сусідстві через довгий час.

Гниття капусти.

Питання 171. Посаджена капуста на свіжім гною, зачала гнити в тім часі, коли зачали завязуватися головки. Гниття зачалось зі середини і поступало поступенно, аж остався лише самий качан. Що це за хвороба і як проти неї забезпечити капусту. А. Х. з П.

Відповідь. Причиною гниття капусти зі середини є дрібненькі животинки-бактерії. Нападають вони капусту передусім на полі перегноєнім стаєнним гноєм, де є за багато азоту. Тоді листя є м'яке і легко підлягає бактеріям, які загниджуються в листю і ведуть свою руйнуючу роботу. Щоби охоронити капусту перед гниттям, треба

гноїти слабше стаєнним гноем, а більше штучними гноями, як томасина і потасова сіль. Вибрати рід капусти відпорний проти цієї хвороби, нищити всі останки по рослинах на полі, як листя, качани і т. д., а якщо хвороба проявиться, то виривати і нищити цілком нападени рослини. Якщо капуста починає гнити з верха головки, то причиною цього є грибки і плісні, які треба нищити, коли появляться на листю у формі білих точок або потягнених місць плісню, кропленням розчинами. На нападених місцях не можна капусти управляти через кілька літ.

Нищення мишей на конюшині.

Питання 172. Минулого року всіяв в жито конюшину, яка гарно виросла, так що місцями скошував, але тепер появились миши і дуже її нищать. Що робити? Р. Р. з м. Анд.

Відповідь. Миши можна нищити затроєною пшеницю стрихіною, яку насипається коло дір. Можна їх нищити також зародками тифа, який можете дістати в Спілці Укр. Агрономів, Львів, вул. Зіморевича ч. 20. З пшеницею і тифозними зародками дістанете також поучення ужиття.

Причина м'якого масла.

Питання 173. Чого додавати до сметани, щоби масло було тверде, бо в місті м'якого масла купувати не хотять. Деколи буває воно таке м'яке, що аж топиться. Р. Р. з м. Анд.

Відповідь. Причиною м'якого масла є паша. Щоби масло було тверде, мусите давати худобі добре сіно або конюшину, пашні бураки та ячмінної осипки. Дальшою причиною може бути також переховування сметани і молока в теплім місці. Тому молоко і сметану треба переховувати в місцях холодних. Щоби не було клопотів з виробом та продажем масла всім господарям, постарайтеся заложити в селі кооперативну молочарню, що заступить сотку масниць, а також займеться продажем масла. За потрібними поясненнями зверніться до „Маслосоюза” у Львові, вул. Косцюшка ч. 3.

Спосіб роблення бочки.

Питання 174. Хочу зробити собі овочевого вина, та не маю на це потрібної посудини. За бочку з вина або пива жадають по 30—40 гр. за 1 літр поємности. Хочу зробити бочку сам, матеріал маю, лише хочу познакомитись зі способом виробу клепок та складання їх. Прошу о пояснення.

М. Г. з П.

Відповідь. Найвідповідніше буде Вам купити бочку з вина в котрімсь складі „Народної Торговлі”. Бочка буде відповідна і буде коштувати лише по 12—15 гр. за літр. Робити бочку самому, без відповідного знання і вправи не можна, бо бочка буде не до ужиття. Найліпше буде дати матеріал до боднара, а він за малою оплатою зробить бочку. Спосіб роблення бочки Вам подати не можемо, бо нема в нас відповідного фаховця.

Переховання меду.

Питання 175. Чи можна переховувати мід в скляній посудині. Чи не тріскає скло в часі морозів? М. Г. з П.

Відповідь. Пчільний мід можна переховувати в скляній посудині і це є найліпше до переховування. Скло само від себе на морозі не тріскає, хиба що посудина буде наповнена водою, яка змерзне. В скляній посудині можете переховувати також питний мід.

Закупно парника.

Питання 176. Де і по якій ціні можна набути парник до парення бараболі та другої паші?

М. К. з Х.

Відповідь. Парники від 25 літрів продає Спілка Укр. Агрономів, Львів, Зіморевича 20. Туди зверніться за ціною і всіми поясненнями.

Збір та переховання хмелю.

ПИТАННЯ 177. Цього року перший раз зачав управляти хміль, який зародив мені досить гарно. Тому, що не маю ніякого підручника, прохаю подати мені, коли і в який час збирати хміль, де і як його переховувати, та яка на нього тепер ціна. Чи продається в шишках, чи як інакше. — І. М. з Т.

ВІДПОВІДЬ: Найцінніший у хмелю є жовтий порошок, що знаходиться при насаді листя. Щоби заховати цей порошок і щоби хміль не стратив на вартости, збирається його тоді, коли зелено-жовтаві листки на шишках замикаються, видають приємний запах, а тиснені тріщать. Зібрані за пізно тратять на вартости, а якщо полежать дістають жовто-рудаву краску, місто легко червоною. Зривається та продається лише шишки. Зірвані та посортовані шишки треба сушити. Де нема спеціальних печей до сушення, там роблять це в слідуєчий спосіб. Зібраний хміль розстеляють на сухім, воздушнім стриху у верству 3—5 см. високу і 2—3 разів денно верству обертають. По 4—8 днів складають на верству 10 см. грубу а по дальших 2—4 днів у висші купи і пакують до мішків. Хміль є достаточо сухий, коли стиснені шишки в долоні розходяться назад, а листки обломлюються. Запакований в мішки хміль по 50 кг. продається. Ціни сьогодні Вам подати не можемо, бо це залежить від якости.

Добрі ради.

Переховування цибулі.

На переховування треба вибирати лише такі роди, що не підлягають зіпсуттю. Зібрану цибулю найкраще лишити в часі погідних днів на воздусі, щоби пересохла. Коли зів'януть і цілком зісохнуть листки та корінці можна її розложити в сухім воздушнім місці, щоби цілком визріла та випарувала. З настанням приморозків треба цибулю перенести в місця хоронені від морозів, та поскладати на купи 60 см. високі. На протязі зими треба цибулю часто перебирати і усунути надпсовану. Менчі кількості цибулі в'яжеться у вінки і в цей спосіб вона добре переховується. Є однак роди цибулі, яких через зиму переховувати не можна і тому їх треба скоро зужити.

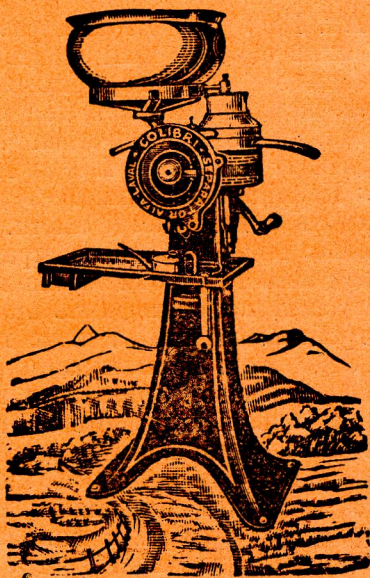
Варення гороху.

Горох належить до рослин дуже поживних задля великої кількості білка. Взагалі всі стручкові рослини, як горох, біб, фасоль та другі можуть заступити мясо і є значно здоровіші. Треба лише їх відповідно варити, щоби білок не стверд, але був легко стравний. Тому всі стручкові рослини повинно наливати зимною водою і варити в м'якій воді. Якщо нема м'якої дощової або річної води, треба до жерельної води дати трошка кухонної соди.

Щоби горох був смачний, легко стравний та поживний, мочать горох через 24 години в літній воді, відтак воду відціджують, а горох ставляють на 24 години в тепле місце, щоби викульчив. Накільчений горох варять в м'якій воді. Так приладжений має смак молодого свіжого гороху і є легко стравний.

ОРИГІНАЛЬНІ ШВЕДСЬКІ КРУЖЛІВКИ „ALFA-LAVAL”

**введені по всіх молочарнях, є під кожним
оглядом недостижимі.**

За докладне відтощення, за тривалість матеріялу, за простоту конструкції одержали понад 1300 найвисших нагород і похвал.

Понад 3,500.000 кружлівок „ALFA-LAVAL” є в ужиттю. — Продаються на 10 місячних рат без опроцентовання. — На 30 літ письмenna гарантія доброї праці.

Цілковиті урядження молочарень ручних, парових, електромоторових і паротурбінних. Доставляємо всі машини молочарські від найменших до найбільших. Найліпші машини, найновіші моделі, найнижші ціни, найбільш догідні услівя сплати. Під доглядом спеціалістів інженірів уділюємо безплатно технічні вказівки щодо урядження молочарень, маслярень і т. д.

На господарській виставі в Ченстохові в 1926 р. одержали ми за кружлівки „ALFA-LAVAL” і другі молочарські машини ЗОЛОТУ МЕДАЛЮ.

Т-во „ALFA-LAVAL” Сп. з обм. пор.

ВАРШАВА, Краківське Передмістя 60. Відділ в ПОЗНАНІ
вул. Гварна ч. 9.

Адреса телегр.: ALFA-LAVAL.

Заступництво для українських кооператив має **КРАЄВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ „МАСЛОСОЮЗ”**, Львів, вулиця Костюшка ч. 1а, та всі його відділи в краю.

„ЦЕНТРОСОЮЗ”

СОЮЗ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ

кооператива з відповідальністю уділами

У ЛЬВОВІ, вул. ЗІМОРОВИЧА ч. 20.

АДРЕСА ДЛЯ ТЕЛЕГРАМ: „ЦЕНТРОСОЮЗ” ЛЬВІВ.

ТЕЛЕФОН Ч. 94, 2116. ДОСТАВЛЯЄ ЧЕРЕЗ КООПЕРАТИВИ,

АБО ДЕ ТАКИХ НЕМА, БЕЗПОСЕРЕДНО РІЛЬНИКАМ:

штучні навози, рілжичі машини і зжаряддя, коси з власною охорожною маркою, насіння до-
рідких збіж, товарі споживчі і галяктерійні

**Кулує і посередничить у продажі рілжничих
продуктів, як збіжжа, фасоля, яйця і кпоче.**

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

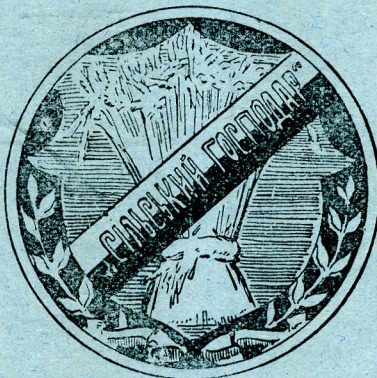
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

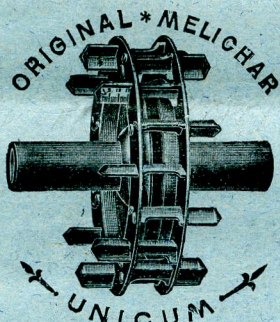
Передплату належить надсилати на
адресу: „Сільський Господар“, Львів,
вул. Зіморевича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50%,
пороще.

Чеськословацька Акційна Спілка
Злучені фабрики рілньничих машин

Фр. Меліхар - Умрат і Спілка,

БРАНДИС н/л.

Філія ЛВІВ, вул. Городецька ч. 61.

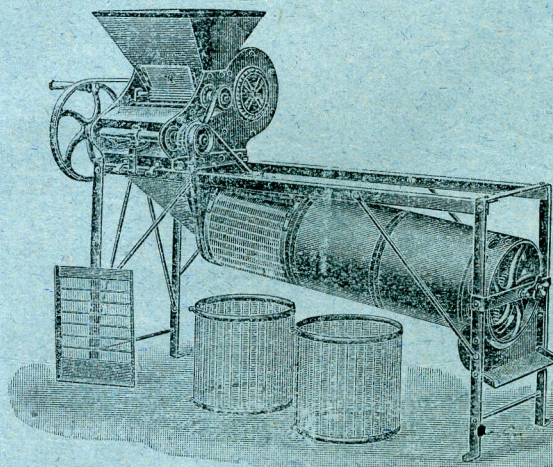
Найбільші в Європі фабрики сівалок.

Сівалки рядові, патент „UNICUM“. — Сівалки комбіновані, патент „IMPERATOR“. — Сівалки до штучних навозів. — Сівалки до бураків звичайні і комбіновані до сівби купкової (Dibbel) і сівби повної. Сівалки рядові трибові, патент „PATRIA“. — Сівалки селянські, легкі і дешеві, патент „PATRIA-MIGNON“.

Копачки до картофель, патент „MELICHAH-НАЖЕК“. — Жниварки патент „GRATIA“. Косярки патент GLORIA.

КРІМ ЦЬОГО:

Бехера оригінальні знаряди до орки, культиватори, борони тарелеві, плянети ручні і кінні. Австрійські трієри марки „PHÖNIX“, чеські січкальні системи Bentall'a, бурачарки, шрутівники з вальцями або каменями, кружлівки до молока „LIBELLA“ і т. п.

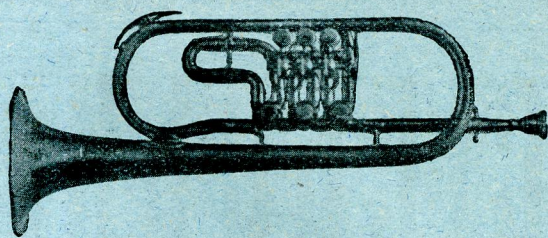
КРАЄВЕ ТОВАРИСТВО ГОСПОДАРСЬКЕ

„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“

У ЛЬВОВІ, ВУЛИЦЯ ЗІМОРОВИЧА Ч. 20.

МАЄ НА СКЛАДІ І ВИСИЛАЄ ЗА ПОПЕРЕДНІМ
ОДЕРЖАННЯМ НАЛЕЖИТОСТІ ОТСІ СВОЇ ГОС-
ПОДАРСЬКІ ВИДАННЯ:

Григорій Герман: Годівля гусей, качок, панта- рок, павів, фазанів і лебедів	3—
„ „ „ Годівля курей	3—
О. Й. Раковський: Годівля рогатої худоби Ч. II.	3—
М. Творндло: Годівля безрог	3—
Ол. Мельник: Як годувати худобу дешево а добре	2—
В. Кучера: Управа садовини	2:25
„ „ „ Виріб вин овочевих	2—
Г. Цеєб: Управа пашних простин	2:25
Д-р Г. Величко: Управа пашних бураків	0:60
„ „ „ Сумішка конюшин з травами	0:60
Інж. Євген Нагірний: Взірцеві стайні і гноївні	2—
Інж. Ол. Лушпинський: Відбудова знищених сіл ч. II. (Проекти селянських хат і селянських будиноків)	5—
„ „ „ Відбудова знищених сіл ч. III. (Проекти приходств і читал	5—
Ю. Павликовський: Під прапором самопомочи	1:50
„ „ „ Не ридайте, а добувайте	0:20
В. Королів-Старий: Як вибрати коня	0:50
К. Михайлюк: Плекання телят	0:50
В. Білинський: Ветеринарна гігієна і поучення для оглядачів худоби	2—

Перша Краєва Фабрика музичних інструментів

Франца Нєвчина

Львів, Городецька 2.б.
Телефон ч. 25-76.

Поручає власного виробу музичні інструменти
смичкові, духові і мандолінові під гарантією.
Приймає інструменти до направи. — Заводові
музики одержують опуст.

„ТИТАН“

ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВА СПІЛКА

ЛЬВІВ, ВУЛ. ВАЛОВА Ч. 23. ТЕЛ. 6-36

доставляє

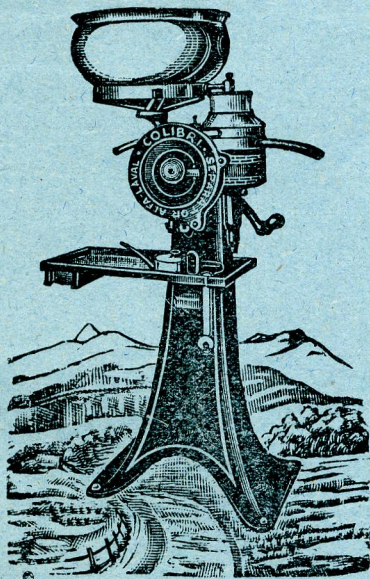
ВУГОЛЬ горішно-шлеський,
ДЕРЕВО букове
ДОШКИ

з власного тартаку у Бинниках.

КУПУЄ ДЕРЕВОСТАНИ НА ВИРУБ.

ОРИГІНАЛЬНІ ШВЕДСЬКІ КРУЖЛІВКИ

„ALFA-LAVAL“

**введені по всіх молочарнях, є під кожним
оглядом недостижимі.**

За докладне відтовщення, за тривалість матеріалу, за простоту конструкції
одержали понад 1300 найвищих нагород і похвал.

Понад 3,500.000 кружлівок „ALFA-LAVAL“ є в ужиттю. — Продаються
на 10 місячних рат без опроцентования. — На 30 літ письмenna га-
рантія доброї праці.

Цілковиті урядження молочарень ручних, парових, електромоторових і па-
ротурбінових. Доставляємо всі машини молочарські від найменших до
найбільших. Найліпші машини, найновіші моделі, найнижчі ціни, найбільш
догідні услівя сплати. Під доглядом спеціалістів інженірів уділюємо без-
платно технічні вказівки щодо урядження молочарень, маслярень і т. д.

На господарській виставі в Ченстохові в 1926 р. одержали ми за круж-
лівки „ALFA-LAVAL“ і другі молочарські машини ЗОЛОТУ МЕДАЛЮ.

Т-во „ALFA-LAVAL“ Сп. з обм. пор.

ВАРШАВА, Краківське Передмістя 60. Відділ в ПОЗНАНІ
вул. Гварна ч. 9.

Адреса телегр.: ALFA-LAVAL.

Заступництво для українських кооператив має **КРАЄВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ**
„МАСЛОСОЮЗ“, Львів, вулиця Костюшка ч. 1а, та всі його відділи в краю.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

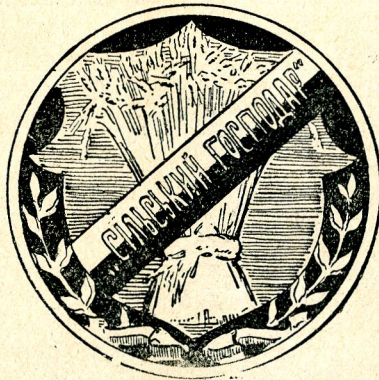
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50% дороще.

Друга українська Сільсько-Хліборобська вистава в Стрию.

На господарській нараді в Стрию дня 14. липня 1927 року, яку скликала стрийська філія „Сільського Господаря“, голова філії Остап Луцький закінчив свій реферат внеском: Філія подбає, щоби спільним зусиллям її і повітових сільсько-господарських кооперативних організацій Стрийщини уладити ще в осені бжучого року сільсько-хліборобську виставу в Стрию. Цей внесок однозгідно ухвалено.

Вже дня 16. липня відбулася під проводом голови філії перша спільна нарада представників філії „Сільського Господаря“, „Повітового Союзу Кооператив“, „Маслосоюзу“, „Народнього Дому“ і „Труду“ в Стрию, на якій думка господарської наради з дня 14. липня стрінулася з однозгідним признанням і заявами всіх присутніх, що цю думку треба негайно перевести в діло. Тоді ухвалено, що вистава має відбутися в часі від дня 25. вересня до дня 2. жовтня 1927 року, що завданням цієї вистави є дати вірний образ хліборобської праці в стрийській економічній області (повіт Стрий, Скoлє, Жидачів) в ділянках: рослинної продукції, годівлі коней, худоби, свиней та дробу, молочарства, бжільництва, сільського домашнього промислу і ремесла та вказати хліборобам цієї області на дотеперішні досягнення українських сільсько-господарських організацій і взірцевих господарств в краю. Ухвалено також подбати про добрий відділ рільничих машин на виставі та про цілий цикл викладів з області поступової хліборобської господарки і сільсько-господарської кооперації. Уладження такої окружної але багатой вистави доручено: філії „Сільського Господаря“, „Повітовому Союзови Кооператив“ і „Маслосоюзови“ в Стрию, які для технічного переведення цього діла мають зложити ширший виставовий Комітет.

На другім засіданню ініціаторів вистави дня 23. липня, усталено склад виставового Комітету із 50 осіб, вибраних з поміж представників сім господарських організацій, окремих хліборобів Стрийщини, Скільщини і Жидачівщини, з поміж стрийського міщанства та академічної молоді.

Перше засідання виставового Комітету відбулося дня 11. серпня. Головою Комітету вибрано голову філії С. Г. і дир. П. С. К. Остапа Луцького, його заступниками: дир. П. С. К. Мануїла Павлюка і дир. Стрийського відділу „Маслосоюзу“ інж. Михайла Хроновятя.

Дир. Павлюк прийняв на себе обовязки начальника виставової канцелярії і касієра. Секретарем Комітету став студ. Ярема Павлюк. Провід в поодиноких секціях доручено: інж. Романови Стельмахові (роsl. прод.), Іннокентію Захарієву (годівлі), інж. М. Хроновятові (молочарство), о. М. Гошовському (бжільництво), п. М. Веселовській (ж. дом. промисл.), А. Петріні (розміщення вистави), І. Мішкевичови (технічне уладження вистави).

Зараз по першім засіданні ініціативного гуртка (16. VII) оголошено програму вистави в українській пресі і вислано перший зазив до всіх сільських кооператив в окрузі, щоби приготувляли наряд до уділу в виставі. Окремими письмами повідомлено про час і програму вистави всі українські краєві сільсько-господарські установи.

Коли таким чином вістка про стрийську українську сільсько-хліборобську виставу вже облетіла край, Towarzyswo gospodarskie у Львові нагло повідомило Стрийщину, що воно рішилося уладити цейж осені свою „воєвідську“ рільничу виставу в Стрию. Ця вістка здивувала український виставовий Комітет, бо стрийсько-жидачівське „коло“ цього товариства довгі літа не проявляло майже ніякої діяльності. Всі члени українського виставового Комітету зрозуміли цю постанову „Товариства“, як визов до двобою. Тим жвавніше пішла

організаційна праця українського виставового комітету, в чім немало допомогли йому „Ревізійний Союз українських Кооператив“, „Сільський Господар“ і „Просвіта“ у Львові та вся українська преса своїми окремими зазивами до українського селянства і його культурних та господарських організацій, щоби взірцевими експонатами і прогулками гостей, допомогти стрийському виставовому комітетові в уладженні вистави.

Український виставовий комітет раз-у-раз будив селянство цілої округи свіжими обіжниками про ціль, вагу і техніку вистави і вже до половини серпня виставова канцелярія вислала в повіт

виготовив друковане поучення про свою виставу і приготував афіш.

Кооператива „Народний Дім“ в Стрию рішила безкорисно відступити для української вистави свою велику салю з бічними кімнатами. Всі українські товариства, замешкуючі дальші кімнати „Народного Дому“, постановили на дві неділі опорожнити їх і безкорисно віддати в розпорядження виставовому комітетові. Маслосоюз відступив для молочарського відділу вистави свою домівку. Філія „Просвіти“ рішила даром відступити виставі своє велике подвір'я на склад машин та свій великий город на всілякі проби модерної

Виставовий Комітет разом з виставцями. Від лівої до правої сторони сидять: Ярема Павлюк, інж. Володимир Мосора, Іван Мішкевич, Інокентій Захарійв, Марія Весоловська, Мануїл Павлюк, Остап Луцький, інж. Михайло Хроноват, Марія Спужарівська, Антін Петріна.

кілька тисячів писем. В половині серпня комітет почав діставати перші замовлення місць на зголошені експонати.

Комітет вистави „Товажества Господарського“ бажав зілляти українську сільсько-хліборобську виставу зі своєю а потім стремів принайменше до цього, щоби обидві вистави уладжено побіч себе в уланських кошарах під патронатом обидвох господарських товариств. Горяче підпирали цю ідею місцева й воєвідська влада. Український комітет завзято боронив окремішности своєї вистави і оборонив її. Тоді „Towarzystwo gospodarskie“ проголосило свою виставу на цей сам час, який вже було вибрано для української вистави і зазначив, що цю виставу „Товажество“ уладжує спільно з „Русским ролним союзом“...

З цього приводу праця українського виставового комітету поплила ще живішим руслом в округ, куди вислано на якийсь час на пропаганду кооперативного агронома інж. В. Мосору та деяких членів годівельної секції комітету. Комітет зложив рівночасно проєкт оціночних комісій, зорганізував матеріальні засоби для нагород за найкращі експонати, виєднав залічнічі опусты,

управи рілі. „Рідна Школа“ і Кооператива „Каса Задаткова“ відступили свої домівки на нічліги для гостей та на фахові виклади в часі вистави. Стрийське міщанство зорганізувалося у дві секції: рільничу і ремісничу для допомоги виставі. Хлопчача і дівоча молодь (академічна і шкільна) віддали себе майже всеціло в розпорядимість виставового комітету.

Тимчасом дня 1. вересня навістила Стрийщину нагла страшна і небувала повінь. Вода залляла частину міста і багато сіл, рідко який міст остався, залізняця станула. Розпач захопив хліборобське населення усього Підгір'я, Стрий затратив з ним всяку комунікацію. Вода уступила, осталоса безвиглядне велике й загальне горе. Але все таки захоплення виставою було вже в цілій окрузі таке сильне й загальне, що для сумніву чи не відкликатиб вистави не було місця ні на один мент.

Праця йшла далі. Росла з кожним днем.

Хоч дороги тільки денедє справлено до цього часу, дня 25. вересня Голова виставового комітету, п. Остап Луцький відкрив святочно українську сільсько-хліборобську виставу в Стрию. Пять ти-

сячна українська громада, зложена переважно із селян цілого краю, взяла уділ в цім великім хліборобськім святі.

Вистава містилася а) в 16 кімнатах „Народного Дому“ (рослинна продукція, бджільництво, с.-господарські видавництва, сільсько-господарські централь, жіночий домовий промисл, народне мистецтво, господарське ремесло), б) в сусіднім „Маслосоюзі“ (молочарство), в) на подвір'ю „Нар. Дому“ (дріб і крілики), г) в дахівкарні „Просвіти“ (склад рілньничих машин, дахівкарня, щепи, експериментальне поле) і в двох великих міських стайнях (коні, рогата худоба, свині).

Крім пробок масла надісланих на виставу для оцінки із 121 молочарських спілок з цілого краю і експонатів молочарського відділу в „Маслосоюзі“, та великого числа знаменитих графічних діяграмів Української Господарської Академії в Подєбрадах, Ревізійного Союзу українських кооператив, Сільського Господаря, Сільського Світу, Просвіти, Дністра, Центробанку та других краєвих господарських централей, що заняли одну велику кімнату і нарешті крім безлічі книжок (С. Господар, Червона Калина, Наукове Товариство ім. Шевченка і інші), килимів, („Гуцульське мистецтво. О. і О. Кульчицьких), вишивок (п. Бачинських, Українського Народнього Мистецтва і цілої сгрийської округи), забавок (стрийський Базар) та образів (О. Кульчицької і Костирки), що разом ледви приміщено в 6 кімнатах „Народного Дому“, — в виставі взяла уділ 315 виставців з 1895 групами експонатів. З цього припадало на відділ рослинної продукції (збіжжя і городина) 114 виставців з 466 групами експонатів; на садівництво 30 виставців з 116 експонатами; на бджільництво 16 виставців з 27 групами експонатів (вважаючи „Пасічничу Спільку“ та „Рій“ і їх великі та багаті експонати за одиночних виставців), на відділ годівельний 126 виставців, які доставили 43 коні, 82 штуки рогатої худоби, 28 свиней, 2 вівці та 77 штук всілякого дробу. Девятьох виставців прислало 49 рілньни-

чих машин. Всі експонати надійшли з 33 місцевостей Стрийщини, 24 громад Жидачівщини, задля повені тільки з 6 сіл Скільщини і 43 місцевостей інших повітів.

Експ. Митроп. А. Шептицький на виставовім подвір'ю Народнього Дому.

В часі вистави уладжено виклади: інж. Ю. Павликовського на теми: 1) Карпатські полонини і 2) Сучасна кооперація Швеції, Норвегії та Данії; — інж. О. Дідича про модерні способи управи рілі і українське насінництво; ред. Пеленського про останній кон-

ЮЛІАН ПАВЛИКОВСЬКИЙ.

Завдання

українського рільництва і його праця.

(З нагоди II. сільсько-господарської виставки в Стрию.)

У добі права нації, у добі демократизації землеволодіння два завдання стоять перед українським рільником. Український рільник, цей природний дідач споконвічної спадщини українського народу — *землі*, мусить стати її власником *всецїло і безспоримо!* Український рільник, цей найчисленніший продукуючий елемент в українськїм народі мусить піднести продукцію рільничу до висоти такої, на яку дозволяють сприяючі природні і економічні умови українського рільництва.

Переважаючий сьогодні тип економічно несаможиттєвих рільничих господарств Західної України мусить уступити місця повнорільним високовидатковим і дохідним господарствам рільників-продуцентів.

Сучасне аграрне перенаселення західно-українських земель, яке бє в очі скарлуватінням „господарств“ голодуючого рільничого півпролетаріату само вказує українському рільництву шляхи праці над його відродженням.

Земля є варстатом праці і основою життя 86

проц. українського народу по цей бік рижської смуги. Доля і недоля українського рільництва заважає на долі і недолі українського народу. Розвій українського рільництва буде трітким заборолом фізичного і духового розвою українського народу, його матеріальної і духової культури.

Розширення варстату праці українського рільника — добуття землі, поглиблення і удосконалення техніки праці на отсїм варстаті — ось дві основні проблеми, в яких замикається програма наших змагань.

За землю бореться український рільник від половини минулого століття не без успіху. В сучасній добі заострення земельного питання йде затяжна боротьба в обороні рідної землі від 1919 року. Польонізаційні затії ломляться самі у собі. Що раз більше голосів критично відноситься до господарських вислідів кольонізації. Що раз більше тверезих поглядів на те, що демократизація землеволодіння одиноко доцільна, коли проводиться її в хосен місцевого трудового люду. Нехайже український трудовий люд, який у масовій акції в обороні землі з року 1925 достойно з'ясував своє становище в земельній справі перед світом і владою, який порозумівся між собою, що до методів оборони рідної землі, ступить на шлях переймання споконвічної своєї спадщини. Реальна праця на сім полі вимагає всебічного організованого самопомочи. Творчі-живі мусять стати всі філії „Сільського Господаря“. Рідний

грес Міжнародного Союзу кооператив в Штокгольмі. Позатим відбуто пробу оранки моторним плугом і пробу машинового доїння коров. В часі вистави, дня 29. IX. відбувся в Стрию зїзд українських пасічників під проводом інж. Е. Архипенка. Все те пройшло серед великого зацікавлення присутного народу.

В часі вистави роздано безплатно кільканайцять тисяч брошур нарочно виданих з приводу вистави зі статтями на господарські теми.

Поза цим появився в часі вистави виставовий часопис „Стрийський Голос“.

Годівельний відділ вистави розв'язано, згідно з програмою, вже дня 29. вересня у вечері.

До останнього дня відвідували виставу гості з усіх сіл не тільки найближчих, але й далеких повітів. Крім шкільних прогульок (яких було понад 30), оглянуло виставу кругло 17.000 люде й, переважно селян. Їх зацікавлення — і то розумне зацікавлення виставою було дуже сильне.

Уладження вистави коштувало кругло 13.000 зл. Всі дотації (Мін. Рільництва, Ревізійний Союз українських Кооператив, Центробанк і повітове самоурядування) дали 4.200 зл. Решту покрито звичайними доходами вистави (вступи і оплата місця). Комітет видав нагороди за деякі експонати в вартості поверх 1.000 зл.

Закінчено виставу дня 2. жовтня великим оточенням кооперативним святом, на якому розльосовано около 300 сільсько-господарських експонатів, відступлених святою виставцями.

Рівночасно відкрита „воєвідська“ вистава Товариства господарського, пройшла зовсім непомітно і покінчилася не тільки невдачею, але та кож матеріальним недобором.

Українська вистава була цілком удатним переглядом дотеперішних осягів українського „ясновельможного плуга“ і всієї господарки в стрийській окрузі, дуже добрим засобом пропаганди

для вищої хліборобської і взагалі сільської культури, повним доказом тугости власних сил та великої організаційної здатности українського села і наших сільсько-господарських установ в Стрийщині; вона високо піднесла в загальній opinii силу українського життєвого розгону на Підкарпаттю. Це було метою вистави. Цю мету осягнено.

О. Л.

Ростинна продукція українського рільництва і її участь у 2-ій сільсько-господарській виставі в Стрию.

I.

Українське рільництво на західних землях це майже в цілости рільництво малих, в першу чергу селянських господарств. На кождих 100 гектарів українського землеволодіння припадає тут кругло 98 гектарів на малі господарства у розмірі не більшим понад 50 гектарів, а тільки около 2 гектари на українську велику власність. Коли взяти на увагу загал землі, то в українським володінню знаходиться приблизно 2/3 землі за виїмком Полісся, де досі в українських руках є тільки 1/2 землі. Велика земельна власність на західно-українських землях майже в цілости є у володінню чужих.

З характеру українських земельних варстатів впливає й характер української ростинної продукції. Ведена у поверх 1·2 міліона рільничих господарств при аграрнім перенаселенню українського села, мусить українська ростинна продукція заспокоїти в першу чергу прожиттєві потреби самих продуцентів і їх родин, та папні потреби їх господарств. Доброму наладнанню ростинної продукції українського рільництва стоять на перепоні розпиль землі і черезполосиця, недостача меліорацій, труднощі у поширенню рільничого знання серед міліонових мас українського

український капітал, добутий шляхом всегромадної поголовної ощадности нехай стане жерелом розбудови кредитової самопомочі при викупі землі, здорова самопоміч народу в земельній справі нехай не жахається здорових банкових довгоречинцевих кредитів, пригожих на викупно землі.

Досі велика неукраїнська власність на західно-українських землях займає ще около 5 міліонів гектарів, в тім безлісна площа становить около 2·4 міліона гектарів. Приблизно 2 міліони гектарів землі мусимо збірним зусиллям добути для нашого трудового люду.

Колиби всі надвижки великовласницької землі перейшли в руки українського рільника, земельний варстат українського рільництва зрісби тільки о 25 проц., теперішних 8 міліонів гектарів зрослиби на 10 міліонів. Само розширення нашого земельного варстату не розв'язало би нам ще нашої аграрної квестії. Придбаною землею неусамостійним навіть наших карлуватих господарств, які вже тепер посідають господарства нище 2 гектарів і не заспокоїмо голоду землі безземельних і халупників.

Враз з добуванням споконвік української землі для українського рільника мусимо рівнобіжно працювати над двигненням нашої рільничої культури у всіх її областях.

Комасація і меліорація наших ґрунтів отсе льогічні передумови технічного двигнення нашої рільничої культури. Лічнічі отсі зусилля можна

одначе переводити тільки при дбайливім двигнанню загальної і рільничої освіти серед наших селянських мас.

Селянські маси жадні є знання, жадні є доброї організації, зв'язаної тісно з кругом їх інтересів. Круг селянських інтересів серед сучасних умов уверстовання українського народу тісно сплетений є з кругом інтересів українського народу як цілости.

В роках 80-тих минулого століття безприкладно жахливе положення українського рільництва, а з окрема селянства перехитреного при увласнюванню, при ліквідації сервітутів і кинутого на поталу руйнуючій лихви, зродило самочинну акцію оборони zagrożеного у своїм існуванні українського рільника.

Систематичні форми прибрала оборона українського рільництва щойно під дев'ять соті роки, коли то проведена була вже доволі сильна і одним центром кермована мережа кредитових кооператив і коли в 1904 році піднесено льокальне сільсько-господарське товариство „Сільський Господар“ до кравового значіння, коли повстав „Краєвий Союз Ревізійний“, коли на села понесено чисті роцдельські ідеї, коли почато будувати сільсько-господарські кооперативи.

У трівалих рамах самопомочі розвивалася економічна організація українського села. Коли поминути сільсько-господарську і промислову виставку в Станиславові (1884) то перший перегляд осягів

дрібного рільника, а в наслідку сього неуміння належної механічної управи, неуміння примінити доцільно природне і штучне угноєння, недоцінювання висіву доброго зерна, недостача або хибне піклування коло засіву.

Аграрний устрій українського села здебільшого не дозволяє прямо ввести плодоперемін на

загалу нашого рільничого населення. Проживний наш білянс є пасивний. Не значить це, щоби українське рільництво не мало до збуття рости-них плодів. Майже 1/5 загалу наших господарств кидає надвижку своїх землеплодів на ринок — ринок внутрішній менше вибагливий. Ціни наших переважно селянських землеплодів є нищі. Задля

Відділ Філії „Сільський Господар“ і Повітового Союзу Кооператив в Стрию.

скравках ґрунтів часто недоступних і з гори за-суджених на однорідну управу-засів. На україн-ських землях ведеться й досі одностороннє збіжеве господарство, яке не причинюється до видобрення ґрунту, а противно до її погіршення, зі шкодою для видатку самих же по собі сіяних збіж.

Пересічний видаток землеплодів з наших піль є о одну третину, а то й о половину нищий чим на заході, хоч наша ґрунта є ліпша від багатьох ґрунтів пр. Німеччини і навіть Бельгії.

Малий видаток ростиної продукції україн-ського рільництва не заспокоює вповні потреб

неоднородности сорт, задля низької гектолітрової ваги, задля більшого занечищення, збіжеві біржі нотують селянські землеплоди окремо і означа-ють на них нишу ціну.

II.

Вартість української ростиної продукції на західних землях не була досі окремо обчислена. Маємо цифри Т. Вільконського після якого на підставі пересічних цін з року 1923, вартість ро-стиної продукції малої власности в межах Польщі виносить 2 мільярди 196 мільонів в золоті. Мала

добутих шляхом самопомочи в ділянці рільництва зробив український нарід в Стрию в році 1909.

Після отсей виставки зорганізованої Великими Подвижниками ідеї економічного відродження укра-їнського народу бл. п. Евгеном Олесницьким, Оста-пом Ніжанковським, Денисом Сембратовичем, То-мою і Юліаном Дуткевичами та другими, які й до нині працюють на господарським полі, поплила в краю широка організація і технічно-рільнича пра-ця, праця оперта, попри самодіяльність і самопоміч організованих мас, також на краєвих і державних підмогах...

Розростається „Сільський Господар“ як кор-поративна організація українського рільництва, як півофіційний орган аграрної адміністрації. Рoste наше співництво видигаючи нові види сільсько-господарських кооператив, повязаних в Союзи кра-вового значіння. Дидактична діяльність „Сільського Господаря“ і „Просвіти“ кріпшає. Досвідові акції — ця поглядова наука рільництва приносить свої плоди...

У розгарі праці на економічнім полі захоплює нас Велика Війна! Несе вона руїну матеріальну по всім закутинам нашої землі.

Приходить Визвольна Війна! Приносить нам волю! Хоч грохотить пальба пушок і крісів, україн-ський нарід відбудовує свої варстати праці.

Метеором промайнуло на нашім національнім небозводі наше державне життя! Хоч короткий був

його блиск всеж таки далекосягла у своїх наслідках є дійсність, яку ми пережили. Відвічна неволя на-роду скінчилась на наших очах. Народ-невольник став господарем своєї землі...

По втраті нашої держави організоване україн-ське суспільство, задивлене в ідеал самопоряду-вання своїми справами, таки на тліючій еше пожа-рищі підняло творчу працю над економічним від-родженням українського народу з твердою вірою тільки у свої власні сили...

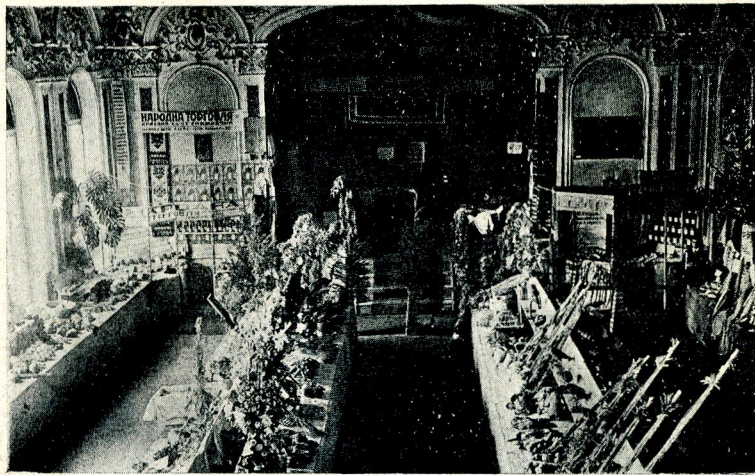
А от знова в Стрию в 1927 році глядімо на наші осяги, осяги самопомочи свідомого своєї мети народу. В розмірно короткому часі (1920—1927) поступили ми значно вперед. Хоч й невспіли ми досі відбуду-вати вповні всіх вже ділянок сільсько-господар-ської праці у бажаній нами висоті і глибині, то ме-тоди нашої праці тепер дозволяють нам спокійно глядіти в будучину. Успіхи дала нам вже тверда і повна відповідальности девіза нашої праці: „Народ собі“. Вона й попровадить нас може й поволіше, але зате й певніше до оконечної нашої мети — до повної господарської самостійности нашого народу.

Першу сільсько-господарську виставку в Стрию з 1909 року оглядав я як студент останнього року прав і природник-аматор. Серед виставки назріла у мене під впливом баченого думка доповнити мої економічні студії, студіями технічно-рільничими. Я побачив у скупченні змагання українського ріль-ника і сам забажав у змаганнях сих взяти участь.

власність в межах Польщі займає 15,995.600 гектарів, а серед неї мала власність на західно-українських землях 8,231.300 гектарів. У отсій цифрі нема української малої власности в Холмщині, а зате є частина білоруської малої власности з поліського воевідства і частина польської малої власности зі скравків тих західно-галицьких пові-

і Полісся і на дальше вирівнання ріжниць розсіяних на нащій території чужих малих господарств на зверх 20%, приймаючи для нас пересічну вартість ростинної продукції з гектара на около 110 золотих в золоті. Тоді вартість української ростинної продукції західних земель винесе около 880 мільонів золотих в золоті. З неї на ринок ви-

Загальний вид салі з відділом Центросоюза і Народної Торговлі.

тів, які лежать поза українською етнографічною межою, а які влучено до львівського воевідства. На західно-українських землях маємо теж малу власність неукраїнську. На вирівнання ріжниць у стані посідання приймаємо тільки 8 мільонів гектарів як підставу обчислення вартости української рільничої продукції і неузгляднюємо з повиших причин теж усеї площі української великої власности (около 180.000 гектарів!). Вартість ростинної продукції малої власности в межах Польщі розчислена на площу дає у пересічи кругло 140 золотих в золоті на гектар. Пересіч отсю обнижуємо з огляду на мало родючі почвы Підгір'я

ходить річно землеплодів у вартости около 180 мільонів золотих в золоті.

Вартість нашої ростинної продукції нас недоволяє. Змагаємо до її піднесення, щоби не тільки заспокоїти наш прожиттєвий білянс, але щоби даючи інтензивне занятте надмірови наших робочих рук, узискати більші надвижки з управи ріллі і ростин. Надвижки бажаємо згрошевити або прямо або у формі цінних звіринних продуктів і узисканий капітал зужити на окупно землі і на удосконалення нашого рільного господарства.

Сьогодні по літах живо стоїть передімною образ першої виставки.

Порівнюю його спокійно і об'єктивно з матеріальною дійсністю другої стрийської вистави.

Не тільки чисельністю і ріжнородністю експонатів перевищує друга виставка першу. *Змістом сільсько-господарських секцій, змістом, який свідчить про наш поступ*, друга виставка є багатша. Ціннішою робить її і це, що на кождім кроці стрічаєш висліди згідної праці, праці українських господарських установ, біля індивідуальних змагань окремих господарств.

Селянські експонати свідчать про це, як глибоко сягнула вже рільнична освіта в наш народ. Стрічаємо висліди зернового сіву і сапання збіж, висліди досвідів полевих (погноєвих і насінних) селянських господарств, селекцію дохового інвентаря в селянських оборах, збірні праці селян над дивиганням сільсько-господарської культури в Самопомічних організаціях кооператив і т. д.

Неселянські більші господарства говорять про те, що їх власники — українські рільники — працюють у повнім почуттю відповідальности за дивигання української сільсько-господарської культури.

Українська кооперація, що раз більше і глибше входить в царину сільського господарства.

Праця українських научних установ, хліборобських товариств і видавництв, організація українських агрономів доводять, що українську землю

оре вже поруч з селянським плугом мозок українського інтелігента — сеї дитини українського села.

Селянська культура у зразках мистецького промислу унята в руки фахових установ, пробиває собі шлях в міста.

А всі ті плянові і гармонійні змагання йдуть тільки шляхом самопомочі. Рідна будівля економічна здвигається власними силами. Ростає питома українська матеріальна і духовна культура як плід передуманої співпраці власних сил усіх верстов українського народу.

Віriamo, що на цім шляху добудемо землю і вчинимо її так видатною, що плодами її, добуваними свідомою працею українського мозку і рук, забезпечимо матеріальні основи дальшого розвою українського народу.

Як жалко, що творець сільсько-господарської організації українського народу бл. п. Евген Олєсницький неможе своїми добрими очима глянути на сучасні змагання українського рільництва! Як жалко, що не можемо глянути у Його від радощів сяючі очі!

Сумом вповиті були вони на весні 1917 року, коли то в останнє мав я нагоду розмови з Ним. Журба, що орала тоді Його чоло, не була журбою о Його надірване здоров'я! Ні! Журився Велит будучиною нашої сільсько-господарської організації, після вичерпання т. зв. трактатових субвенцій..

А тоді то у спокійнім мешканню при Альберт-

III.

Змагання наші в царині ростинної продукції мали ми нагоду переглянути у ростиннім відділі II-ої сільсько-господарської виставки в Стрию, дбайливо і прозріно уложеному руками членів Секції ростинної продукції під умілим фаховим проводом інж. Романа Стельмахова, професора рільничої школи в Бережниці.

Збірка городини, насіння, овочів і збіжжя о. Андрія Пеленського з Лисятич.

Перед нашими очима у дружній громаді розтаборилися експонати як сільсько-господарських установ і кооператив — центрів збірних зусиль, так і індивідуальних господарств української малоземельної, середньої і великої власности.

Проречистою мовою заговорили до нас експонати. Українське рільництво є в розгарі праці! Працю свою веде пляново і доцільно після засад проворного господаря. З ростинної продукції бажає випрацювати дохід не тільки на „передержання“, але й на розбудову свого рільного

гасе у Відні впали перші сміливі думки про опертя сільсько-господарських акцій українського народу о власні його сили організовані в кооперативах. Думки отсі знайшли повне заакцептовання з боку бл. п. Євгена Олесницького. Означало се різку зміну в напрямках організації у недалеких майбутніх.

Осінь 1917 принесла нам діймаючу втрату! Перестало бити серце Величчя...

Акції відбудови краю і політичні події слідуючих років дозволили підняти реорганізацію нашого економічного життя щойно в році 1920.

Перший статистичний огляд української кооперативної за 1925 р. кинув жмут світла на цілість нашого кооперативного руху після війни. Друга стрийська виставка розгорнула перед нами образ наших змагань на полі рільництва у пововенній добі.

Одна і друга перевірка тільки заохочує нас до дальшої невсипущої праці, до повного реалізованя наших замислів. Одна і друга перевірка мусить і недовірок переконати в сьому, що вперед йдемо о власних силах, що о власних силах можемо двигнутись до висоти, яка сьогодні живе тільки в наших мріях. Тільки віри в себе, тільки праці керованої свідомою волею!

У Львові в жовтні 1927 р.

варстату, на піднесення урівня української рільничої культури.

Практичне рільництво українське одержало нового союзника — рільника теоретика, який промощує шляхи розбудови ростинної продукції. Українська Росподарська Академія, „Сільський Господар“ і його філії, краєві і повітові кооперативні центри з їх агрономами, „Спілка Агро-

номів“, видавництво „Сільський Світ“, видавництво „Господарсько-кооперативний Часопис“, Кооперативне Молочарство — ось ті союзники українського рільника, які ведуть його до кращого.

Філії „Сільського Господаря“ в Стрию і Перемишлі, Повітові Союзи Кооператив в Стрию, Чорткові, Станиславові, Дрогобичі і Копичинцях задемонстрували нам практичну працю на полі сільського господарства. У графічних нарисах побачили ми їх змагання до поправи нашої ростинної продукції. Доставка добрих рільничих машин, погноїв і насіння, досвідові акції з приміненням штучних погноїв, з управою нових сортів збіж і окіпних, трієрові стації для сіл, мусять принести добрі успіхи. Збірна допомога сільсько-господарських установ, хоч як еще недавня, принесла вже наслідки свої в селянських господарствах.

На перший плян вибивається карлувате господарство Андрія Порціни з Монастирць, яке примінює висаджування збіж і їх мотичення і збирає майже три рази більше зерна з морга, як сусіди. Зерновий сів і мотичення збіж, це будуча управа ростин нашого малоземелля, це доцільне вихіснування надміру робучих рук наших напівпролетаризованих господарств.

Культуру свого господарства підносить Семен Лаврись через раціональне плєкання і зужитковування обірна і гноївки, Василь Безушко з Добрівлян через добір відповідних сортів збіж і картофель, Галіп з Дашави через плєкання високовартної склистої пшениці званої „Богатка“, якою слід заінтересуватися нашим годівельникам. Роман Лаврук з Хортиківки (посесор) доходи свої тягне головно з управи метеликових ростин на насіння і т. д. Хтож перечислить тих скромних піонірів нашої рільничої культури. Їх найде уважний читач у списку нагороджених.

В тому місці можемо обговорити тільки поглядово матеріал експонатів ростинної продукції, яких начислялось понад півтора тисячки.

Зачнімо від збіж,

Жито — це головне хлібне збіжє сільського населення, було репрезентоване у добрих краєвих відмінах, як микулицьке, казимирське і вержбянське, та жито чуже петкуське. Управа петкуського жита у нас вимагає мимо його високого видатку дбайливої перевірки. Досвіди Центральної секції для справ насінництва у Варшаві в роках 1921—1923 при 21 пробах дали в 13 ви-

ковицької — значить на негустий їх сів — на раціональну боротьбу нашого рільника проти вилягання.

Рільництво наше живо інтересувалося баварськими пшеницями, перевірюваними в Янчині. Много господарів закупило „Баварку“ і „Булавку“ для себе, так що годівельники наші на другий рік будуть могли всесторонніше перевірити вартість цих пшениць для різних полос нашого краю.

Збірка лічничих ростин п. Панича.

падках висліди корисніші з порівнюючою управою краєвих жит в користь не петкуського жита, а якраз краєвих сорт. Збільшення видатку жита у нас вимагає дренажі.

Зусилля підняті Мироном Луцьким заслугують на повне признание і уважливість нашого рільного світу, бо мета його є, причинитись до піднесення управи пшениці в селянських госпо-

Збірка овочів, насіння, городини і цвітів п. А. Терпиляка.

Пшениця, для управи якої батьківщина наша в розлогих просторах є незвичайно пригожа¹⁾, заступлена була краєвими сортами микулицької і гродковицької годівлі, „золоткою“ Мічинського, вусатою галицькою і гільдебрандівкою та згаданою вже „Богаткою“ і чужими сортами, які перевірює господарство Мирона Луцького в Янчині — баварськими пшеницями „Баваркою“ і „Булавою“.

Розгляд пшениць у стеблі і колосі вказував нам на здоровля плеканих сорт і на тугість і колінкуватість соломи вусатки микулицької і грод-

дарствах. Змагання свої координує насінне господарство в Янчині зі змаганнями „Сільського Господаря“.

Ярі збіжа — поза ярою пшеницею — були слабо заступлені. Ячмін з огляду на характер виставки (Підкарпаття!) повинен був бути заступлений більшєрядковими сортами. Натомість стрінули ми дворядковий благородний Ганна Проксовеца, який вимагає засібної і родючої чинної почви на рівні з цукровим буряком. Управа ячменю у нас, доки nebude переведена дренажа, не може дати високих доходів, які дає управа добірних броварних сорт. Всеж таки управа ячменю з огляду на проживлення населення (круп!) і на добірний опас (ячмінна дерть при кінці опасу

¹⁾ Гл. Юліан Павликовський: „Західно-українські землі як природні полоси культури пшениці“ — Львів 1927. Бібліотека „Сільського Господаря“ ч. 48.

безрог) вимагає окремого піклування з боку українського рільника.

Овес — ця головна у нас ядерна наша в підгірських околицях є хлібовим збіжем. Український рільник бажає управу вівса поставити на висоті. Праці інж. Осипа Дідича йдуть в цьому напрямі. Підгір'є з причини повенний недовестило багато матеріалу. Слід би було зайнятися пробами управи краєвих ублагороднених сорт на Підкарпаття. Слідби було у нас перевірити „Татранський овес“. Овес „Findling“, який ми стрінули, вимагає теж досвідової управи.

Просо — появилось у рослій і буйно озернений відміні заслуговує на увагу, як засіб управи новин і корчунків, як збіже на кашу (пшоно) і на корм для дробу. Гуси тучені просом осягають високу ціну з огляду на високоцінений делікатний смалець. Около 70% продукції проса в Польщі належить до українського рільництва.

З пашних ростей вибилася продукція конюшини (Залішки) і продукція пашних буряків, та кінського зуба. Не бачили ми натомість цукрового проса „Sorgho“ — яке як добірна паша повинно найти місце у нас.

Посереднє місце між пашами а засобами поживи займає картопля. Вона показала нам у різних відмінах пропагованих філіями „Сільського Господаря“ і П. С. К. картопля здорова, мучиста. Увагу притягала здорова, о сильним наскірку і ядерна мучиста картопля з господарства о. Андрія Пеленського і Михайла Барадша „Царівна“ — обі „без метрики“.

З промислових ростей слід згадати волокнисті рослини (лен) і тютюн (громада Базар — повіт Чортків).

Малі варстати наших господарств тягнуть свої доходи і з садівництва. Показ овочів доволі багатий, вимагає одначе окремого фахового обговорення.

Українське городництво зарекомендувало себе як найкраще. Добірні моркви, петрушка, цебуля, чісник, огірки, помідори, баклажани, свекли, фасолі, горохи, столова кукурудза і капуста та каляфіори з селянських, учительських, священних і двірських огорідів, найшли заслужене признание у гостей і членів оціночної Комісії.

У ділянці городництва і садівництва враз з плеканням овочевих деревець, царило Садівничого городниче заведення Андрія Терпиляка в Залукві, закрое на більшу скалю і зорганізоване на засадах торговельних. Праця отсього заведення позискала одноголосне найвище признание.

Львів, в жовтні 1927.

Юліян Павликовський.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ.

До цього числа долучаємо окремі упізнання тим шан. передплатникам, що залягають з передплатою. Прохаємо негайно надіслати поштовим чеком всю залежність тим більше, що зближається кінець року, який дозволить нам зробити підрахунок цілорічного видавництва і приступити до видавання часопису кожного тижня а також збагачення матеріалу.

Сподіємося, що наші шан. передплатники вийдуть видавництву на зустріч і причиняться вирівнюванням залежностей та приєднанням нових передплатників до піддержання самотнього поважнішого українського господарського часопису.

Протокол

оцінки експонатів Секції рослинної продукції Української сільсько-хліборобської вистави в Стрії, яка відбулася дня 29 вересня 1927 о год. 12—15 в великій салі Народного Дому:

Склад оціночної Комісії: інж. Роман Стельмахів, проф. господарської школи в Бережниці, як голова, інж. Володимир Мосора, агроном Повітового Союзу Кооператив в Стрії, як секретар, інж. Юліян Павликовський, голова Ревізійного Союзу Укр. Кооператив у Львові, інж. Осип Дідич, управитель дібр Пшеворської Ординації в Дольній, інж. Євген Храпливий, ревізор Ревізійного Союзу Укр. Кооператив у Львові, о. Андрій Пеленський, парох в Лисятках, Інокентій Захаріїв, емеритований управитель школи в Стрії і Онуфрій Діба, хлібороб в Стрії, як члени.

Комісія рішила одноголосно нагородити:

а) Дипльомом Вистави:

- 1) Панича Теодора, зі Львова — задля заслуг ініціатора і продуцента що до використання згл. продукції незнаних цінностей і за видавництва.
- 2) Філію тов. „Сільський Господар“ в Стрії — задля ширення господарської освіти та вказування шляхів поступової господарки в селах свого району.
- 3) Луцького Мірона, власителя дібр в Янчині — за змагання подати селянству благородніші і видатніші роди збіжа.
- 4) Василя Безушка, з Добрівлян — за змагання піднести доходівість селянського хозяйства через плекання добірних сортів збіжа і бульби.
- 5) Василя Кашій з Комарова за садоводство.
- 6) Андрія Порціну з Монастирця — за промощування шляхів до нової господарки малоземельного хлібороба.
- 7) Повітовий Союз Кооператив в Чорткові — за пропаговання інтензивнішої господарки.
- 8) Повітовий Союз Кооператив в Копичинцях — за пропаговання інтензивнішої господарки.
- 9) Повітовий Союз Кооператив в Станиславові — за пропаговання інтензивнішої господарки.
- 10) Повітовий Союз Кооператив в Стрії — за пропаговання інтензивнішої господарки.
- 11) Повітовий Союз Кооператив в Дрогобичі за пропаговання сої.
- 12) Михайла Кліша зі Стрії — за вміле сушення овочів.
- 13) Андрія Терпиляка з Залукви — за продукцію насіння городовини, продукцію шеп і садоводство.
- 14) Спілку Українських Агрономів у Львові — за культурно-освітню діяльність на селі.
- 15) Віктора Доманицького з Подєбрад — за збірку оказів турецького проса й суданської трави.
- 16) Романа Лаврука з Хартанівців — за насіння метеликоватих ростей.
- 17) Михайла Красія з Заліщик — за плекання огородовини.
- 18) Редакцію Часописи „Сільський Світ“ — за ширення рільничої освіти через свій орган і видавництва.
- 19) Товариство „Просвіта“ у Львові — за ведення самотньої припоровленої до потреб селянства школи і за господарські видавництва.
- 20) Товариство „Сільський Господар“ у Львові — за ширення рільничої освіти через свій орган і за видавництва.
- 21) Українську Господарську Академію в Подєбрадах — за ведення самотньої укр. високої сільсько-господарської школи поза межами укр. держави.

б) Похвальним Листом Вистави:

- 1) Анну Пеленську з Лисятч — за продукцію огородовини й овочевих вин.
- 2) Орисю Луцьку з Волі Довголуцької — за продукцію огородовини.

3) Володимира Дибу з Ланів — за продукцію бульби „Царівна“.

4) о. Клима Калинського з Синевідська Нижного — за виплекання гарбуза о вазі 43 кг.

5) Анну Безушко з Корчина — за плекання окових гарбузів.

6) Настуню Швадя зі Слобідки — за плекання огородовини.

7) Катерину Сабат зі Слобідки — за плекання огородовини.

8) Миколу Галія з Дашави — за плекання пшениці „Богатка“.

9) о. Івана Бордуна з Турі Великої — за плекання кукурудзи.

10) Михайла Барабаша з Конюхова — за плекання кращих сортів бульби.

11) Тимка Гаврилова зі Стриганець — за плекання кукурудзи.

12) Олену Боднар з Конюхова — за плекання огородовини.

13) Гриня Гранаса з Конюхова — за плекання кукурудзи.

14) Теодора Боднара з Конюхова — за ввведення черговання плодів через плекання метеликоватих рослин.

15) Сомена Лаврися з Журавна — за раціональне зужиткування обірника і гноівки.

16) Матія Данилишина з Тарнавки — за плекання овочів і винограду.

17) Гриня Мисака з Володимирець — за плекання огірків.

18) Данила Мудрого з Дубравки — за садівництво.

19) Кооперативу „Зоря“ в Угорськiм — за збірку сільсько-господарських продуктів, городовини і садовини.

20) Любку Луцьку з Янчина — за плекання огородовини.

21) Степана Луцьва з Урожа — за плекання огородовини.

22) Івана Гаврана з Корчина — за овочеві вина і компоти.

23) Івана Фіцаловича зі Стрия — за покази оранки моторовим плугом

в) Запропонувати Міністерству Рільництва до відзначення:

1) Андрія Терпиляка — Найвисшим Відзначенням (Диплом Узнання).

2) Теодора Панича — малою золотою медалею.

3) Мірона Луцького — малою срібною медалею.

4) Андрія Порціну — малою срібною медалею.

5) Михайла Кліща — великою бронзовою медалею.

г) Признати грошові нагороди:

1) Настуні Швадяк	10 зол.
2) Катерині Сабат	10 „
3) Василеві Кашій	50 „
4) Андрієві Порціна	50 „
5) Матвієві Данилишин	25 „
6) Данилові Мудрий	25 „
7) Михайлови Кліщ	50 „
8) Михайлови Красієви	50 „

В Стрії, дня 29. IX. 1927.

Домашній скот на господарській виставі в Стрию.

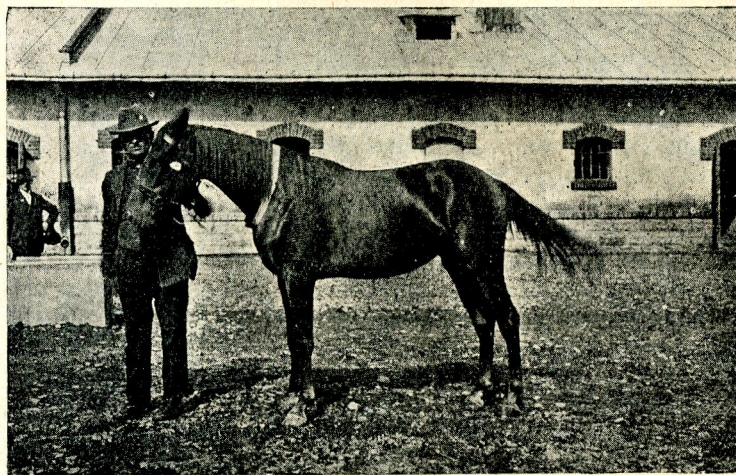
По війні кидається в очі в хліборобстві цікаве **явище**. Рільники закидають повози з року на рік чисто збіжжеву господарку та переходять щораз більше на годівельну.

І не диво. Худоба та її продукти, як м'ясо, наби́л оплачуються нині в господарстві ліпше, як збіжжя. Головно породиста рогата худоба, а далі свині та дріб платять щораз краще, а з поширенням у нас кружлівки та інших машин і приборів молочарських виробів масла, — воно має загрозицею попит —

у нас поширюється також і є надія, що невдовзі виробів сирів та бриндзи нашої займе визначне місце в нашій рільній продукції.

З цих саме причин люде кидаються до годівлі худоби, добирають щораз ліпші породи, управляють щораз більше паші.

В деяких околицях, головно на Підгір'ю можна

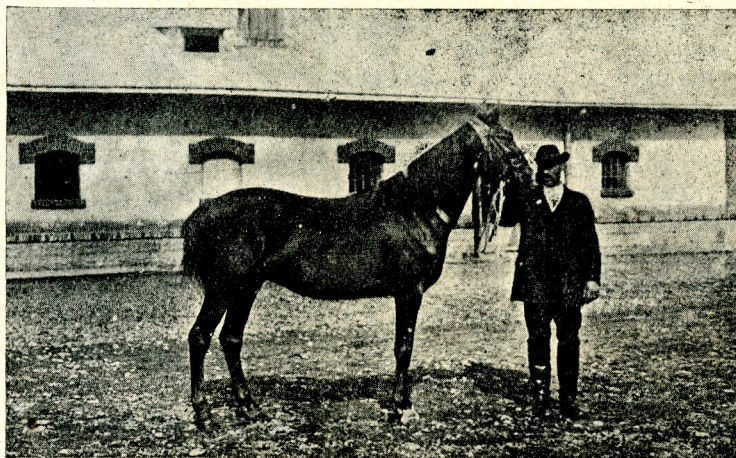

Кляч по оґері „Оміда“ відзначена дипломом вистави, власність п. А. Салдана з Лівчиць.

в нас видіти таку худобу, що з нею і загрозицею ми неповстидалися би вже, а стайні вже нераз кращі, як мешкальні хати.

Тому й не диво, що стрийські установи уладжуючи в Стрию цього року хліборобську виставу, вже пішли так далеко, що уладили окремий відділ — виставу домашнього скота.

Хто бував коли на чужих виставах домашнього скота в Сх. Галичині, то мусів видіти прегарні чисто расові коні, корови і др. красу, що око

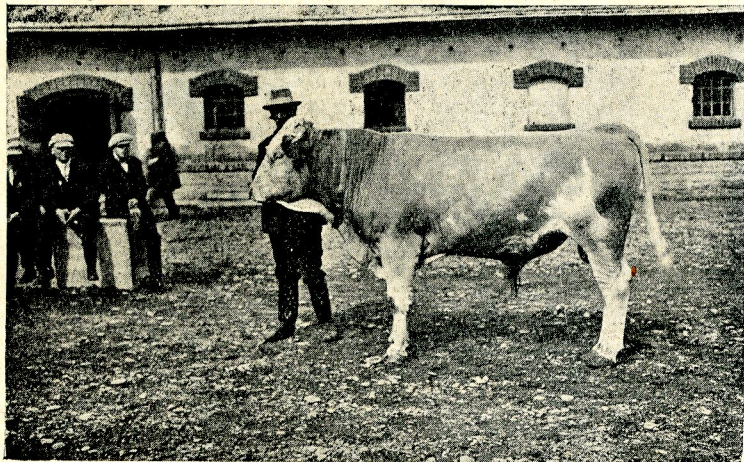
Жеребець, відзн. дипломом вистави, власність п. Павла Сікори з Дашави.

манила. Та коли глянув на спис, хто дав їх на виставу, то видів, що це були власники великих посіlostей, або військові заряди. Коні на таких виставах не нашого походження а анґлійські, добрі до перегонів, для військових цілей, та не до роботи на ґрунті. Рівнож їх расові корови, спроваджувані з далекої чужини, дорогі та для наших господарств не відповідні, бо легко зводяться, тратять молочність.

За те на стрийській виставі виділи ми все не чуже, а наше, таке, яке в нас є, яке годиться до нашого ґрунту, наших доріг, виділи ми наші господар-

ські коні, корови, і іншу всячину, лиш чужою породистою худобою поправлену. Дали на стрийську виставу свою найліпшу худобу наші селяне-рільники і то рільники найліпші. Їх худоба немов промовляла до всіх других господарів: дивіться на нас, такою повинна бути худоба і в ваших господарствах. Не панська, з далека спроваджена, що по нашому ґрунті ходити не вмів, на наше підсоня, на нашу пашу та стайню незвикла, але і не миршава, збідована.

Бугай пів сементаль, відзначений дипломом вистави, власність п. Івана Салдана з Лівчиць.

бо і наша худоба може бути цілком добра, як її дібрати, добре коло неї ходити, годувати, та в ліпших стайнях тримати.

Коней прислано на виставу 43 (оґерів 6, клячий 27, валахів 10, разом 43). Виставці — самі селяне, окріч 1 священника. Ці селяне походять з сіл: *Кавчий Кут* (Гуменний Микола — кляч і валах); *Стриганиці* (Пилипів Мих. 2 клячі; Гаврилів Тимко — кляч; Гранас Гринь — кляч); *Жиравка* — Жидачів (Герецький Олекса — 2 клячі 1 оґер); *Лани* — *Стрий* (Сольмах Мих. — валах; Лебідь Гринь — лошак; Грушка Любомир — кляч; Осяцький Антін — валах, кляч; Енгельман Яків — 4 валахи, кляч, 1 оґер; Васильчишин Михайло — 1 оґер); *Добряни* (Тимчій Стефан — кляч); *Дашава* (о. Л. Кусий — 2 клячі; Сікора Павло — оґер; Турчак Василь — кляч; Гошко Гаврило — кляч; Галій Яків — кляч; Лобойко — кляч); *Завадів* (Крайц Йосиф — кляч); *Грабовець* (Каспер Петро — 2 клячі); *Конюхів*: Барабаш Гринь — кляч; *Убереж* (Райхерт В. — валах); *Цицувалці* (пов. Жидачів) — Богонос Іван — клячі); *Добряни* (Мандзяк Мик. — лошак); *Улично* (пов. Дрогобич (кляч).

Між виставцями було 2 німецьких селян і 1 жид. Оціночна комісія признала дуже добре — 16 шт., зовсім добр. 11 шт.

З поміж коней заслуговують на особливу увагу жеребець „Мисько“ М. Сенюри з Лівчиць, української гуцульської породи, вис. 130 см., грудь 165 см., під кол. 18 см., літ 9, ліценціонований. Далі кобила „Оміда“ по державнім жеребці, літ 2, власність Салдана Антона з Лівчиць і 2 кобили, власність Гриня Гранаса та Тимка Гаврилова.

Інші коні добрі, робучі, деякі походження східно-українського степового, сліди жеребців російської армії, яка туди переходила в воєнних часах, а інші лекші коні зі слідами мадярських Нюнусів. Наші гірняки і підгіряне радо купували коней від українців з другої сторони карпатських гір, а Закарпаття має кращі коні з угорських степів.

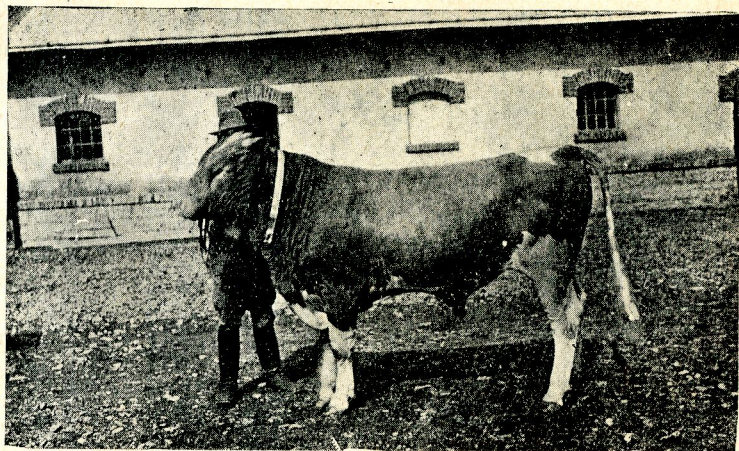
Рогової худоби було 82 штуки в тім 17 бугаїв,

39 коров, 22 ялівки і 4 телят. Між виставцями були майже самі українські селяне і міщане рільники зі стрийського повіта, а двох священників і один селянин німець. Все це було з ось яких громад: Воля довголуцька, Дашава, Слобідка, Лани, Цицувалці (пов. Жидачів), Завадів, Татарське, Сихів, Голобутів, Конюхів, Лисятичі, Угерсько, Грабовець, Олексичі, Ливиці, Заболотівці і Руда усі три Жидачівського повіта. Увесь майже роговий скот походження гірського але вже з гірськими сіменталями більш або менш мішаної крові, кілька штук низинного походження — чорно-білої краски, а одна краєва червона.

Свиней було 20 штук, міщанці краєвої породи з англійськими йоркшірами, а між ними вибивався чистокровний йоркшірський кнороз, чотиромісячний, власність Стрийського Пов. Союзу кооператив, закуплений в любінецькій годівельній стації, з метрикою походження.

Дріб представлявся також гарно. Було 74 штук, в тому 65 курок та когутів, 5 качок і 4 індики, з ось таких стрийських громад: Лисятичі, Яйківці, Бережниця, Тейсарів, Лани, Воля довголуцька, а до того Тягче (пов. Долина), Дрогобич і Урич (пов. Дрогобич). З них було багато дробу чистих порід, знаних своєю несливістю чи добротою на мясо.

Найкращі були: 1) Плімутроки о. Пеленського з Лисятич, білі зеленоніжки і орпінтони інж. Созанського з Дрогобича, Мінорки інж. Стельмахова з Бережниць, білі Ваяндоти п. Бандорик з Ланів, ліліпути о. Боднара з Яйківців, гондан п. Грицини з Угорник і інші. Дріб був в більшості чужий, не наш. Одначе зазначити належить тут, що у нас агроном інж. Стельмахів, а також знаний годівельник дробу Герман працюють тепер кожний зокрема над цим, щоби вишукати і усталити породу нашого українського дробу, а інж. Стельмахів вже дійшов в добір до певних вислідів. Як обом їм ця

Бугай пів сементаль, відзначений дипломом вистави, власність п. Олекси Цурковського зі Заболотівців.

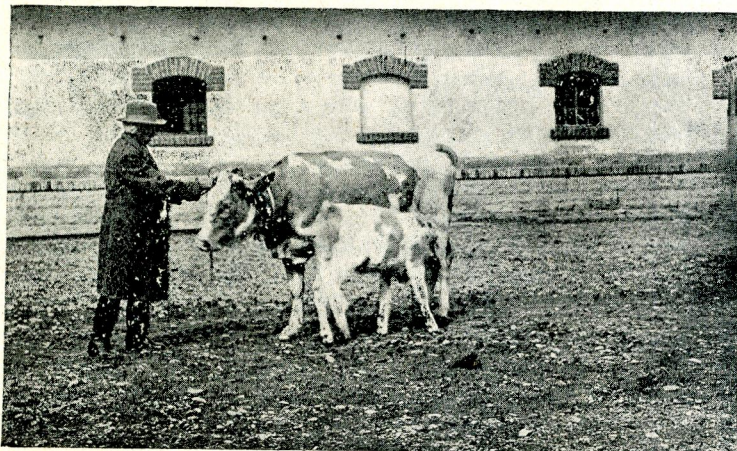
праця удасться, буде це великий здобуток для нашої годівлі дробу у нас, нашої української породи. Крім цього виділи ми на виставі качки Пекін з годівлі о. Пеленського з Лисятич, та *крілики* з годівлі о. Боднара з Яйківців.

Слабо були заступлені *вівці*, та сам чув я, як господарі жаліли, що своїх овець не прислали, Цеж перший раз в Стрию вистава худоби.

Як говоримо про відділ домашнього скота на стрийській виставі, то годі замовчати, що ця перша у нас проба в цілості удачна. Заінтересовання цим відділом було велике. Воно каже, що як донебудь буде ще улажувана у нас вистава, тоді не можна

буде годівельного ділу оминуті. От хоч би дріб мав велике заінтересовання, багато було таких, що записували собі назвиска годівців і їх адреси, щоби у них купити матеріял до розплоду. Очевидно до-

Корова пів сementальської раси з телятем, відзначена дипломом вистави, власність п. Ів. Салдана з Лівчиць.

бірний розплодовий матеріял платиться на ринку куди вище, як звичайний, а це дає значно більший зиск годівельникові.

На закінчення можна сказати ось що:

Стрийська вистава дала докази, що ми в годівлі худоби йдемо вперед, а це скаже також напевно кожна наша вистава.

М. Творидло.

Протокол

оцінки експонатів годівельної Секції Української Сільсько-Хліборобської Вистави в Стрий, яка відбулася дня 26. вересня 1927 в мійських згонових стайнях для коний, рогової худоби, овець і безрог, а дня 1. жовтня 1927 в городі Народнього Дому для дробу і кріликів.

Присутні: 1) Захарій Інокентій, як голова годівельної Секції, 2) Гріц, мійський, ветеринарний лікар, 3) Гутникевич Петро, абсолютент ветеринарної академії, 4) Созанський Володимир, інж. агроном в Дрогобичі, 5) Диба Онуфрій, міщанин-хлібороб в Стрий, 6) Держко Теодор, міщанин-хлібороб в Стрий.

Комісія признала одноголосно:

Нагороди в дипломах:

- 1) „Маслосоюз“ — Стрий, за годівельну пропаганду і організацію укр. молочарських кооператив.
- 2) Пилипів Михайло — Стриганці за плекання коний.
- 3) Салдан Антін — Лівчиці за плекання коний і рогової худоби.
- 4) Сікора Павло — Дашава за виплекання оґера спосібного до розплоду.
- 5) Салдан Іван — Лівчиці за найкращого бугая раси Сіменталь.
- 6) Цурковський Олекса — Заболотці за виплекання бугая півсмент.
- 7) Сенюра Микола — Лівчиці за удержування оґера гуцула.
- 8) Гелецький Олекса — Жирава за плекання коний.
- 9) Каспер Михайло — Дуліби за валаха гуцула.
- 10) Сольман Михайло — Стрий за валаха.
- 11) Лебідь Гринь — Стрий за валаха.
- 12) Севцький Антін — Стрий за кляч і лошака оґера.

13) Васильчишин Михайло — Стрий за оґера і корову.

- 14) Держко Микола — Стрий за корову.
- 15) Стецько Тимотей — Стрий за корову і ялівку.
- 16) Сеґен Андрій — Стрий за ялівку.
- 17) Гутникевич Іван — Стрий за ялівку.
- 18) Грушак Пилип — Стрий за корову і ялівку.
- 19) Маслянка Іван — Стрий за ялівку.
- 20) Бандера Онуфрій — Стрий за ялівку.
- 21) інж. Созанський Володимир — Дрогобич за годівлю корови черв. раси поль.
- 22) Держко Теодор — Стрий за ялівку.
- 23) Держко Катерина — Стрий за ялівку.
- 24) Дереш Кость — Стрий за ялівку.
- 25) Чабан Микола — Стрий за бугая.
- 26) Гошко Гаврило — Дашава за кляч.
- 27) Сирватка Іван — Улично за кляч.
- 28) Райхерт Вільгельм — Убереж за валаха.
- 29) Луцький Остап — Воля Довголуцька за ялівку.
- 30) Бомбик Василь — Дашава за бугая.
- 31) Турчак Василь — Дашава за корову і ялівку.
- 32) Сабат Василь — Слобідка за корову.
- 33) Костик Михайло — Татарське за бугая.
- 34) Хомин Федір — Сіхив за корову.
- 35) Бураківський Федір — Конюхів за корову.
- 36) Барабаш Михайло — Конюхів за корову.
- 37) Боднар Теодор — Конюхів за корову і ялівку.
- 38) Іванців Михайло — Лисятицький Луг за корову.
- 39) о. Скоробогатий Володимир — Руда за корову.
- 40) Білецький Йосиф — Угорське за корову.
- 41) Тимуш Михайло — Угорське за ялівку.
- 42) Рудольф Людвик — Грабовець за бугая.
- 43) Каспер Петро — Грабовець за ялівку.
- 44) Турчак Петро — Олексичі за бугая.
- 45) Гутникевич Петро — Стрий за плекання гірських овець.
- 46) о. Пеленський Андрій — Лисятичі за годівлю безрог.
- 47) Грушак Пилип — Стрий за витучення вепрів до ваги 250 кг.
- 48) Добровлянський Михайло — Стрий за онас вепра до ваги 280 кг.
- 49) Чабан Микола — Стрий за годівлю безрог.
- 50) Васильчишин Михайло — Стрий за плекання безрог англ. білої раси.
- 51) Держко Теодор — Стрий за плекання безрог.
- 52) Повітовий Союз Кооператив — Стрий за кнуря чистої раси англ. білої.
- 53) о. Пеленський Андрій — Лисятичі за годівлю курий „Plymuth-Rock“ і качок „Пекінг“.
- 54) інж. Созанський Володимир — Дрогобич за годівлю курий раси зеленоніжок і амер. індиків.
- 55) Стельмахова Марія — Бережниця за годівлю курий кармазин і мінок.
- 56) Бандера Онуфрій — Стрий за годівлю курий білих Ваєндотів.
- 57) о. Боднар Юрій — Яйківці за годівлю курий ліліпутів.
- 58) Грицина Дмитро — Уголна за годівлю курий „Гондан“.
- 59) Павлишин Юрій — Тяпче за годівлю курий Мінорок.
- 60) Іван Блажкевич — Денисів за годівлю кріликів „Гаванські бобри“.

Нагороди в похвальних листах:

- 1) Гуменний Микола — Кавчий Кут за плекання коний.
- 2) Бабій Гринь — Стриганці за плекання коний.
- 3) Гаврилів Михайло — Стриганці за плекання коний.
- 4) Гранає Гринь — Стриганці за плекання коний.
- 5) Галій Микола — Дашава за плекання бугая.
- 6) Грушка Любомир — Стрий за плекання коний.
- 7) Держко Теодор — Стрий за годівлю рогової худоби.
- 8) Лесів Настя — Лівичі за годівлю рогової худоби.

- 9) Крихтяк Настя — Лівчиці за годівлю рогової худоби.
- 10) Крайц Йосиф — Завадів за плекання коний.
- 11) Остап Василь — Завадів за плекання бугаїв.
- 12) Барабаш Гринь — Копохів за плекання коний і годівлю рогової худоби.
- 13) Богонос Іван — Цуцилівці за плекання коний і бугаїв.
- 14) Михайлів Тимко — Сіхів за годівлю рогової худоби.
- 15) Каспер Петро — Грабовець за плекання коний і бугая.
- 16) Галій Яків — Дашава за плекання коний.
- 17) Тимчій Стефан — Добрянці за кляч.
- 18) Каспер Михайло — Дуліби за плекання коний гуцулів.
- 19) о. Кусий Лютослав — Дашава за плекання клячей.
- 20) Лобойко Микола — Дашава за кляч.
- 21) Мандзяк Микола — Добрянці за лошака.
- 22) Гураль Марія — Стрий за ялівку.
- 23) Кобиначич Анна — Стрий за годівлю корів.
- 24) Левицька Кароліна — Стрий за корову.
- 25) Чабан Сень — Стрий за корову.
- 26) Венгрин Іван — Стрий за ялівку.
- 27) Лебідь Гринь — Стрий за корову.
- 28) Добрянський Василь — Стрий за корову.
- 29) Рудницький Михайло — Стрий за корову.
- 30) Пшибиш Осип — Стрий за корову.
- 31) Микітка Антін — Стрий за корову.
- 32) Бандера Онуфрій — Стрий за годівлю рогової худоби.
- 33) Дикун Осип — Стрий за корову.
- 34) Піхович Василь — Стрий за ялівку.
- 35) Дичій Михайло — Помірки за ялівку.
- 36) Пітула Михайло — Лівчиці за корову.
- 37) Білецький Осип — Угорське за бугая.
- 38) Савалга Дмитро — Воля Довголуцька за ялівку.
- 39) Гадяк Федір — Сіхів за корову.
- 40) о. Охримович Богдан — Завадів за бугая.
- 41) Кобат Петро — Голобутів за ялівку.
- 42) Ткачик Юрій — Стрий за льоху з 8 поросятами.
- 43) Васильчичин Пилип — Стрий за годівлю безрог. апл. білих.
- 44) Рудницький Іван — Стрий за годівлю безрог.
- 45) Бандера Пилип — Стрий за кури голошійки.
- 46) о. Головкевич Іван — Тейсарів за змагання годівлі курий Весподотів.
- 47) Стебельський — Яйківці за змагання годівлі курий Мінорок.
- 48) Дикун П. — Стрий за годівлю курий ліліпутів.
- 49) Деряко О. — Стрий за годівлю курий зеленішюк.
- 50) Луців — Урич за годівлю курий Мінорок.
- 51) Незнаний виставець за змагання до годівлі курий Суссеків.
- 52) Незнаний виставець за годівлю курий.
- 53) Незнаний виставець за годівлю курий.
- 54) Столяр Михайло — Верчани за гарний оказ суки кінної (вовчур).
- 55) Столяр Гринь — Стрий за освоєного лиса.

Грошеві Нагороди:

1) Гуменний Микола — Кавчий Кут за кляч	20 зол.
2) Бабій Гринь — Стриганці за кляч	10 „
3) Пилипів Михайло — Стриганці за кляч	20 „
4) Гаврилів Тимко — Стриганці за кляч	10 „
5) Гранас Гринь — Стриганці за кляч	20 „
6) Гелецький Олекса — Жирава за кляч і огера	20 „
7) Сікора Михайло — Дашава за огера і бугая	40 „
8) Галій Микола — Дашава за бугая	10 „
9) Каспер Михайло — Дуліби за кляч гуцулку	20 „
10) Грушка Любомир — Стрий за кляч	10 „
11) Деряко Теодор — Стрий за корову	20 „
12) Салдан Антін — Лівчиці за кляч і обору рогової худоби	80 „
13) Сенюра Микола — Лівчиці за огера гуцула і за бугая	40 „
14) Салдан Іван — Лівчиці за бугая	30 „

15) Лесів Настя — Лівчиці за ялівку	20 „
16) Крихтяк Настя — Лівчиці за ялівку	20 „
17) Цурковський Олекса — Заболотці за бугайця	20 „
18) Крайц Йосиф — Завадів за кляч	10 „
19) Остап Василь — Завадів за бугая	10 „
20) Барабаш Гринь — Копохів за кляч і теля	20 „
21) Богонос Іван — Цуцилівці за бугая і 2 клячі	30 „
22) Хомин Теодор — Сіхів за корову	10 „
32) Михайлів Тимко — Сіхів за корову	10 „

Маслосоюз

на хліборобській виставі в Стрию 25. IX. — 2. X.

Від недавніх часів Стрий вдруге дає місце і можливість українському хліборобові виказатися здобутками, так на економічному, як і культурно-освітньому полі. Щаслива рука керманіча пок. Е. Олесницького дала гарний почин. Улаштована з його ініціативи перша вистава в Стрию в р. 1909 була найкращим ділом на нинішні часи на Галицькій Україні.

Від тої хвилі минуло 18 літ мозольної праці у кожній ділянці нашого життя, а підсумки осягів виказано на цьогорічній хліборобській виставі влаштованій з ініціативи трох економічних установ; „Сільського Господаря“, Краєвого Молочарського Союзу „Маслосоюз“ і Повітового Союзу Кооператив в Стрию.

Крок цей на сьогоднішній час досить відважний, але ставлений був певно. Відважний тому, що сейчас під боком ділав незвичайно інтензивно комітет воевудської вистави, а певний тому, що ті три установи могли відповісти своєму завданню осягами власної організованої праці у їх ділянках. Так і говорилося — на сумніви чи вдасться — що коли маємо Маслосоюз, Повітовий Союз і вишивки то не можемо обавлятися невдачі.

Як показалося, вийшло усе понад сподівання. Не було прямо в силі докладно приглянутися цілій виставі в одному дні а тим менше важко прийшлося описати нараз значіння кожної ділянки. До цього й неберемося. Хочемо лише присвятити більше уваги одній з найсильніших під теперішню хвилю економічних установ, а саме тій, що по воєнному лихоліттю найскорше відродилась і найкраще вивязується зі своїх завдань. Це „Маслосоюз“, той сам, яким одушевляються не лише свої, але і чужі інтересуються ставлячи його з доктором для своїх подібних інституцій за примір.

В чому ж ця сила нашого „Маслосоюзу“? Ідемо заглянути на його здобутки. Свої експонати примістив він у власному будинку, в окремій, обширній комнаті на першому поверсі. Приємне перше вражіння не дає нам можности зорієнтуватися „звідки зачати“. Все тут по порядку усталене, стіни прикрашені знімками набутих домівок, діаграмами, плянами, графічними представленнями, а над тим всім царює дух першого директора-основателя пок. О. Нижанковського, якого портрет уміщений на головній стіні.

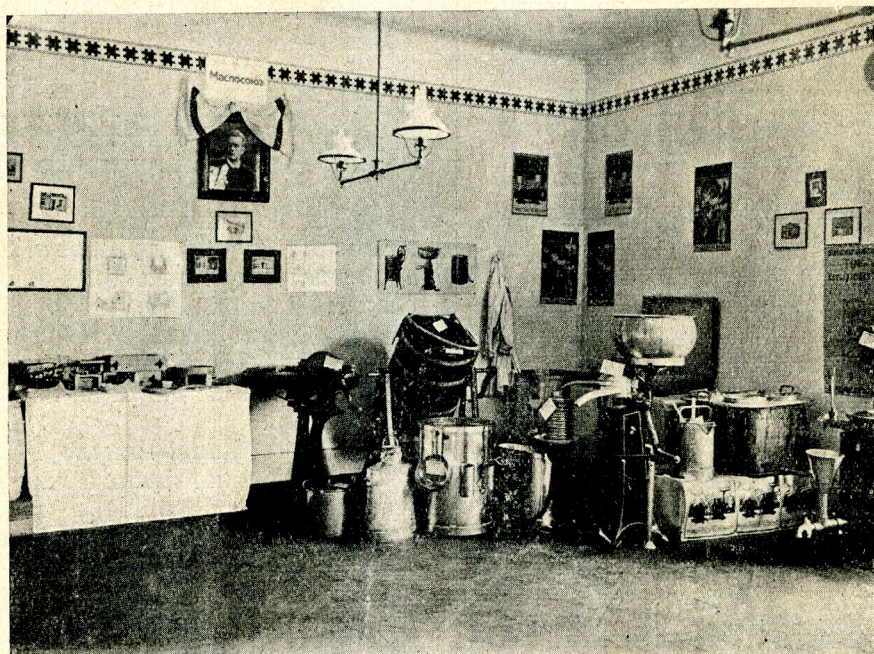
До нас підходить один із співробітників „Маслосоюзу“, який стало здержується на салі і подає точні фахові вияснення для відвідуючих. Зачинає пояснювати. Своім захопленням і знанням захоплює нас. Починає від найменшої посуду, пояснює якої марки, які прикмети та яка ужитковість. Спинюємося перед машинами марки Альфа Ляваль на які „Маслосоюз“ має виключне заступництво для українських кооператив, продає по

цінах фабричних та на догідних умовах на 10 місячні рати.

Переходимо до відокремленої групи молочарського приладдя. Це — каже молочарський технік — представлене урядження комплетної молочарні. Воно скромне поодиноке з деякими уліп-

нах Молочарських Кооперативах. Замітний тут поступенний зріст. В 1923 році Союз об'єднував 2 чинні кооперативи з продукцією 28 кг. місячно. В 1924 році число молочарських кооперативів виносить 39 відтак 72, в 1926 році 108, а в 1927 по кінець вересня 162. Вправді число членів далеко не по-

Молочарські прилади і машини.

шеннями, як котел до підогрівання молока, холодильник на сметану і пастевр, який покищо в ручних молочарнях не має примінення. Довідуємося докладно про хід праць цілої техніки виробу, а дальше про-

кривається з членами об'єднаними в РСУК, тут треба узгляднити що „Маслосоюз” об'єднує 11 районних молочарень до яких належать по 7—12 самостійних споживчих кооперативів, які є стація-

Комплетне урядження молочарні.

вірки якості сирівця і продукту при помочі лабораторійних приладів.

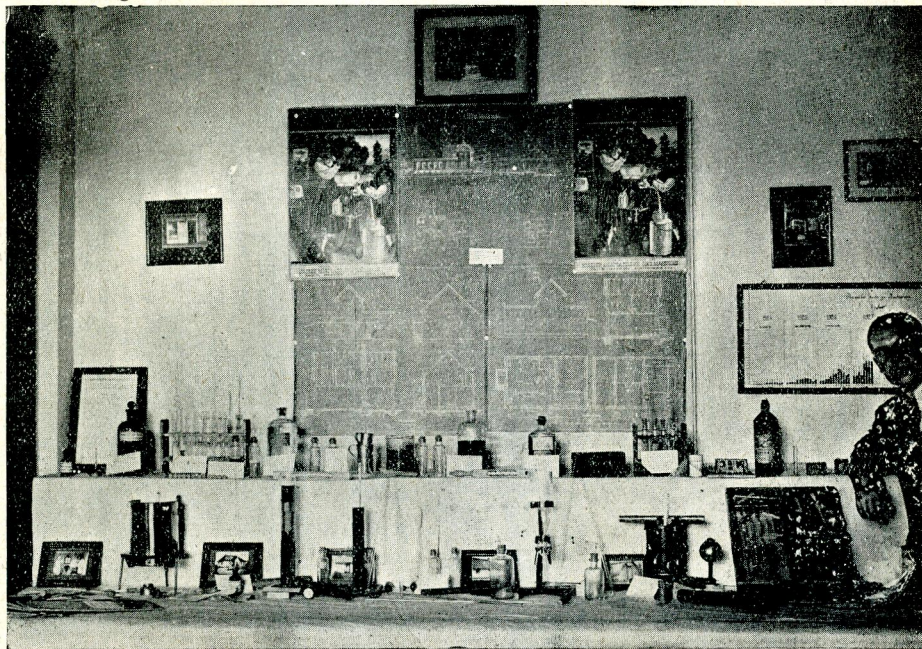
Позатим познакомлюємося з загальною діяльністю „Маслосоюзу” розглядаючи перші початки його повоєнної віднови та план його праці. До цього послуговуємося діаграмами і графіконами. Діяльність свою спирає „Маслосоюз” на своїх чле-

ми сметанковими оцих районних молочарень. „Маслосоюз” об'єднує ще крім цього чимало молочарень, які ще не є районними, але ведуть діловодство на їх взір, об'єднуючи споживчі кооперативи (члени РСУК) як їх філії. „Маслосоюз” стоїть ще в звязку з чимало кооперативами, які щойно будуть прийняті в члени. „Маслосоюз” по-

ступає теж після наміченого плану а іменно, не творити багато слабих, нежиттєздатних кооператив, а навпаки мало, але сильних. Є свідомий того, що творенням молочарських кооператив у кожному селі не причинимося до розвитку молочар-

сподареві з густо засіяного збіжжя, або густо засадженого саду! Більш доцільний спосіб вибрав „Маслосоюз” гуртуючи по кілька слабих молочарень в одну т. е. зеднуючи їх як сметанкові стації районної молочарні, де при малих коштах адмі-

Лябораторійні прилади до слідження набілу.

ства, але до його упадку, бо не булоб з нього пожитку населенню так само, як немає пожитку го-

ністрації ведеться спільна перерібка сирівця на першої якості продукт.

„Маслосоюзови важко прийшлосяби обслужити цілу полосу краю з одного осередку і тому власне як теж і для догідности кооператив розмежовано цілий край на округи, основуучи в кожному організаційно-торговельний відділ. Таких відділів начислює тепер „Маслосоюз” 8 і як виказує графічне представлення, такому відділові підлягає 20—40 кооператив. При кожному відділі працює по одному, а в більших по двох молочарських техніків організаторів. Разом їх тепер 11. Їм треба завдячувати сьогоднішні осяги. Вони орудують не фразами а совісною, солідною і плянвою працею, будучи стало в контактї з нашим селом. Вони свідомі цього, що крім фрази треба дати селянинові щось реального, а в тім випадку коли ходить о грїш за селянський продукт то якість цього продукту піднести до цієї степені, щоби ним опанувати ринок і диктувати ціну за нього. Тому вся увага звернена на село, там де оцей продукт виробляється. Молочарські техніки як вандрівні учителі стало поучують в першій мірі як виробити добре масло, як і чим годувати корови і збільшити продукцію молока, як основувати і вести молочарські кооперативи, учать практично, сидять стало на селі і тому їх там ніхто не бачить, а здобутки „Маслосоюзу” уважається як вислід якоїсь невидимої сили. Тоді звичайно підхоплюється кінцеву ділянку і видиться готовий продукт на ринку, яким „Маслосоюз” орудує, забуваючи на підготовчі праці над тим, щоби продукт цей зробити можливим до торгівлі.

Та зовсім инше вражіння виносить з вистави. Говорять тут діаграми, числа, які наглядно виказують всесторонню діяльність „Маслосоюзу”. Приглядаємося здійсціпнованій доставі масла від кооператив, що зачинається в першому місяці 1924 р. 628 кїльограмами. По трох роках послїдний

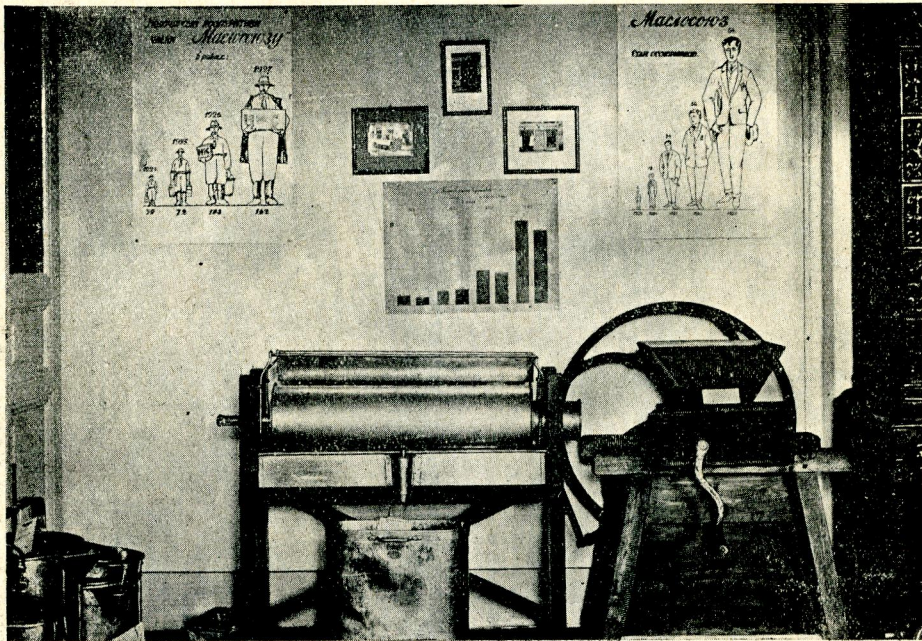

Взори масла приготованого до висїлки і сирї.

місяць виказує 90.160 кг. Що це значить? Чи це так спонтанічно само від себе повстало? Цей зріст є якраз вислідом праць техніків організаторів, які зуміли не лише викликати у населення потребу організації перерібки в кооперативних молочар-

союз” вивязується з торговельної політики понад всі того рода установи. Члени „Маслосоюзу” свідомі цього, що „Маслосоюз” платить найвищі ціни і тому не шукають інших спекулятивних жерел збуту. Звідси походить і та примірна карність-діс-

Графікони членів і співробітників Маслосоюзу. — Холодник і млиники на мелення бриндзі.

нях, але подали теж способи, як підвищити продукцію молока. Зріст доставки не походить лише від зросту кооператив але і від зросту сирівців — в тім випадку збільшеної дійсності. Може й не було тої організованости, в напрямі збільшення

ціпліна, якої завидують „Маслосоюзови” всі иньші установи, бо жадна з них не може виказатися 80 до 90 проц. закупна чи збуту через їх руки. Висліди ці в „Маслосоюзі” треба завдячити совісній, організованій праці всіх його співробітників, які

Машинове доєння.

продукції, якщоби до цього не заохочували матеріальні користи, т. є якщоби „Маслосоюз” не забезпечив своїм кооперативам збуту їх продукту і то за найвищі ціни. Здавалось би, що чим більше продукту, тим тяжше його збуту, тим низша ціна. Дійсність говорить що іншого, бо тоді, коли доставка масла виносила 682 кг. в місяць, ціна була багато низша чим тепер, коли доставка виносить понад 90.000 кг. місячно. Що це значить? „Масло-

тішаться довірям своїх членів, а своєю працею дають до села 5.000.000 зол.

Хто з нас зрештою незнає цьої солідности? Адже иншого масла не купимо як лише М. С. з конюшиною, бо маємо до нього довіря. Звідкиж цього довіря набрали ми і чужинці? Переконала нас о тім солідна обслуга і його якість заручена законно хороненим знаком.

Довіря це здобуває собі „Маслосоюз” і за-

границею. Бачимо тут взори посилок масла в бочковім опакованню до Берліна, Лондону, Відня, Праги. Молочарський технік пояснює нам потребу иньшого способу опакування і приготування масла. Цього року „Маслосоюз“ вислав на експорт 80.000 кг., і треба сподіватися, що до кінця року експорт дійде до 100.000 кг. Загальна продукція обчислюється в цьому році на 1,000.000 кг. так, що по узглядненню 20 проц. продажі для членів на місцях, доставка до „Маслосоюзу“ винесе около 800.000 кг.

Крім цього стрічаємося тут з першими спробами виробу сирів. Започаткували їх покищо дві молочарні, з котрих одна дала першорядні роди. Бачимо, що перехід цей є повільний, пляновий і віримо, що при розумному проводі, ділянка ця принесе гарні успіхи в ужитковості і відтяжить рівночасно масляний ринок.

Оглядаємо пляни взірцевих молочарень, будинків, які здвигнуть вже в недалекій будучині наші районні молочарні з паровим погоном.

Молочарський технік обдаровує нас гарним виданням річного звіту за рік 1926 та взірцево і фахово редагованим місячником кооперативного молочарства.

Виходимо на подвіря оглядаємо забудовання холодильні та користуємо з нагоди і приглядаємося машиновому доєнню. Пояснює нам молочарський технік, що машинове доєння має примінення лише в більших господарствах, де ручне доєння є за дороге. Крім цього машинове доєння дає запоруку чистоти видоєного молока більше, чим при ручному. Одною з найважніших хиб є ця, що машина не видоєє докладно і тому треба ще додоювати руками, бо колиб полишити ці невидоєні рештки молока, то раз, що тратимо якусь кількість і то найтовстішого молока а друге, що не видоєні рештки уємно діляють на механізм творення молока. Способу цього в иньших господарствах здається годі буде примінити.

Слідуючого дня беремо участь в оцінці масла, яку улаштував „Маслосоюз“ для всіх своїх кооператив. Заінтересування було дуже велике. До оцінки зголосилося 122 кооперативи. Неоцінювано одної прібки а з решти 121 оціночна комісія узнала:

2	прібки	I.	кляси	т. є	знаменитими
27	„	II.	„	т. є	дуже добрими
63	„	III.	„	т. є	добрими
21	„	IV.	„	т. є	хибними
8	„	V.	„	т. є	лихими.

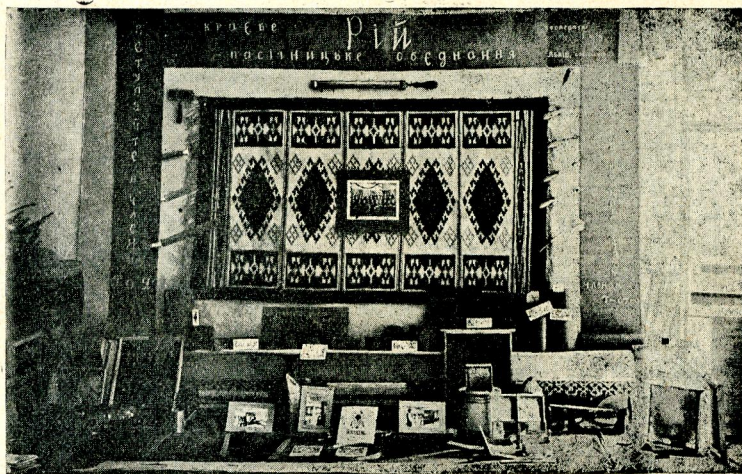
Всім кооперативам видано свідоцтва з означенням недомагань. Крім свідоцтв видано дипломом для тих кооператив, які мали масла I, II, і III кляси. Грошові нагороди одержали молочарі за масла першої кляси.

Нагороди за сири одержала одна молочарня. Познакомившись докладно з пляном праць „Маслосоюзу“ та на основі дотеперішних осягів, набрали ми переконання, що установа ця відіграє найважливішу роль в економічному відродженню нашого народу. Ідейна праця всіх співробітників „Маслосоюзу“ і фаховий провід, дають запоруку поборення всіх перепон, яких не бракує не то зі сторони чужих але і своїх.

Фаховець.

Участь пасічників на хліборобській виставі в Стрию.

Пасічництво, яке галузь сільського господарства на хліборобській виставі займало поважне місце. Заступали його кілька пасічних організацій, редакція часопису „Українське Пасічництво“, та багато окремих пасічників. Виставлено було багато різноманітних експонатів, що накресливали відраду картину нашого пасічництва та пасічного промислу і науки переважно в Галичині. З виставців взяли участь слідуючі фірми, інституції і пасічники: **Краєве пасічницьке Об'єднання „Рій“** (пасічн. кооператива з об. п. у Львові). Виставляла: валці Лянкова до виробу штучної вощи-

Збірка експонатів пасічної кооперативи „Рій“ у Львові.

ни, штучну вощину, віск, мід, улики: український штандарт, Дадан і американ., а також різне пасічницьке приладдя. Підчас вистави демонструвало Т-во для відвідувачів виріб штучної вощини, топлення і очищення воску, навощування рамок тощо. Поруч з Кооперативою „Рій“ в сусідній кімнаті примістила свої експонати **Пасічнична Спілка** зі Львова, що виставляла штучну вощину та різне пасічницьке знаряддя. Тут-же виставляв вулики власної конструкції п. **Шквірко**, учитель з Верхні. Це улики типу бокового славянського з похилим дном для самоочистки, а також групова модель цього улика, що показувала пристосовання улика для мандрівного пасічництва та забезпечення від крадіжки бджіл. З иньших виставців прийняли участь п. **Петриканин**, що виставляв улика Дадана солом'яного. Пан **Петлик** — улика Дадана з перехрестними рамками. П. **Гавран** — улика американського з рухомим дашком. П. **Микитин** — улика Дадана. П. **Лоза С.** — улик славянський з вощиною і медом, рійницю та питний мед. П. **Блашеневич** — улик галицький з надставкою для матки. П. **Луців** — воскотопку. П. **Парипа** — віск, гірський мед. П. **Білінський** — мед в пушках. П. **Штанда** — мед гречаний. П. **о. Пардин** — мед білий гірський. П. **о. Б. Охримович** питний мед і віск. П. **І. Марцінків** — питні меди власного виробу, сорти гірського десерового меду та меди — овочеві. Ці останні експонати своєю якістю та гарним уложенням заслуговували найкращої похвали. Окреме місце на виставці займали експонати **редакції час. „Українське Пасічництво“**. Редакція по змозі виконала свої завдання і представила відвідувачам вистави культурний і економічний стан українського па-

сільництва. на Україні а зокрема на її західній частині. Крім гарно скомпонованих чисел часопису з початку його видавання (в 1906 році) і до останніх днів, редакція виставила всю **українську пасічничу літературу**, стару і нову, періодичну і неперіодичну. Фотографії видатних пасічників та співробітників укр. пасічництва. Окреме місце займав кутик: „Пам'яті П. Прокоповича з його могилою, школою, уликом, грамотою, тощо. Тут же була виставлена світова література, що писала про Прокоповича і інше. По боках редакції часопису займали місце **діяграми пожитку** визначних пасік на Волині і Поліссі, плякат Всеславянського зїзду і виставки в Празі з **фотографіями українських експонатів на тій виставці та учасників зїзду українських пасічників**. З інших експонатів заслуговували на увагу **фотографії різних пасік** з різних кінців українських земель а рівнож фотографії що представляли **життя і працю українських пасічників за кордоном**. Все це підкреслило, що наше пасічництво живе, розвивається, організується і з кожним роком зростає на силах.

Краєвий пасічний Зїзд.

На п'ятий день вистави 29. IX. в Стрию відбувся зїзд пасічників, на якому було понад 50 присутніх пасічників серед них п. Архипенко, Пилипчук, Марцінків, Гошовський, Боровський й інші. Відкрив зїзд п. Марцінків, голова сьогоднішніх зборів. В своїй промові підкреслив значіння пасічництва в сільськ. господарстві, та дякував присутнім та тим, що не покладаючи рук працювали і працюють на полі пасічництва.

Після цього було відчитано доклади про участь українських пасічників на Всеславянському пасічному зїзді та виставці в Празі, про краєве пасічницьке об'єднання „Рій“ у Львові, та заслухано **реферат п. Архипенка про „єдину рамку“**. Після реферату відбулись дискусії. Зїзд ухвалив приєднатися до постанов київської наради пасічників в 1918 році про три типи улків, Українського, Дадана і Американа і в будучині поволі переходити на ці системи улків. В справі кооперативи „Рій“ ухвалено всіма силами піддержувати молоду інституцію; зєднуванням нових членів, збуванням продуктів своєї пасіки та купуванням в „Рою“ всього необхідного пасічного приладдя. Зокрема дебатовалось про виріб солом'яних вуликів. Про це ухвалено розпочати дискусії і освітлення в часописі „Українське Пасічництво“, яке з нового року маєтись побільшити в розмірі, або видавати окремим числом.

М. Б.

Протокол

оцінки експонатів Комісії Пасічної Секції української сільсько-хліборобської Вистави, яка відбулася в дні 29. IX. 1927. о год. 12—14.

Склад оціночної Комісії: о. Микола Гошовський, парох Фалиша, як голова, Євген Архипенко, редактор часопису „Сільський Світ“, о. Василь Пилипчук, парох і декан з Любші, Іван Мартинків, упр. дїбр. в Велтині, як члени.

Комісія рішила одноголосно нагородити:

а) Дипльомом Вистави:

1) Тов. „Пасічничя Спілька“ зі Львова — за вірцеву організацію збуту продуктів українського пасічництва та виріб знаменитої шугучної вошини.

2) Пасічничє тов. „Рій“ у Львові — за успішну організацію вірцевої укр. пасічницької праці та поширювання „українського вулика“.

3) Євгена Архипенка зі Львова — за видатну творчу і видавничу працю на полі пасічничої літератури.

4) Івана Марцінка з Ветлини — за всю визначну дотеперішню діяльність на полі укр. бджільництва та за надіслані на виставу питні меди.

5) Івана Гаврана з Корчина — за майстерний вулик сист. Дадана.

б) Похвальним Листом Вистави:

1) Євгена Білинського зі Збаража — за уміле ведення великої пасіки.

2) Івана Білинського з Пчап — за овочеві вина.

3) Івана Шквірка з Верхні — за вулики і модель до перевезення пасіки.

4) Івана Блажкевича з Денисова — за вулик сист. Дадана.

5) Панька Питлика з Тяпчі — за славянські вулики з надставками.

6) Стася Микетина з Угольної — за майстерний і добре обдуманий вулик.

7) о. Богдана Охримовича з Завадова — за віск, питні меди і овочеві вина.

8) о. Северина Ямиського з Довгого — за майстерно виконану коновку з воску.

9) Степана Лозу зі Стрия — за гарно улажені славянські вулики.

10) Тимка Щинду з Балич подорожних — за мід патоку.

11) о. Юрія Боднара з Яйковець — за вулик власного помислу.

12) Теодора Романкова з Вербова — за вина овочеві зготовлені на медах.

13) Василя Петриканина зі Стинали нижньої — за солом'яний вулик сист. Дадана.

в) Запропонувати до наділення малою золотою медалю Міністерства Рільництва:

1) Тов. „Пасічничя Спілька“ зі Львова.

2) Пасічничє тов. „Рій“ зі Львова.

В Стрії, дня 29. IX. 1927.

Вистава домашнього жіночого промислу.

Доповненням цілости хліборобської вистави в Стрию був відділ домашнього жіночого промислу, що причинився багато до гарних вислідів цілої вистави своїми експонатами. На улаження відділу домашнього артистичного промислу зложились: **вишивки фірм: Українське Народне Мистецтво у Львові, Гуцульське Мистецтво в Косові, „Труд“ у Львові і Стрию, збірка вишивок з повіту і околиці зібрана „Т-вом українських жінок“ в Стрию та збірка п. О. Бачинської зі Стрия.**

Килими: О. і О. Кульчицких в Перемишлі, Гуцульське Мистецтво в Косові та Хамули з Глинян. Гуцульські різблені вироби зібрало Гуцульське Мистецтво в Косові.

У відділі вишивок бачили ми частину цінних зразків **вишивок зібраних п. О. Бачинською** в бараках в Gmünd-i. Були се мотиви головню з 3 повітів Бучач, Товмач і Городенка. Роботами з приміненням тихже мотивів удекоровано церковний престіл та образ. Збірка та незвичайно цінна, як етнографічний матеріал. (Повну збірку передала п. О. Бачинська до Національного Музею у Львові.) Зібрано дійсно незвичайно цікаві і гарні зразки та подано їх так, як старі шевкин-артистки села самі скомпонували і вишили. Сього-

дня збірка та тим цінніша, що село закидає свої питомі старі взори а закупує в склепах взори насилані нам головню німецькими фірмами. На виставі селянки приглядалися тим взорам, а навіть відшивали деякі з них.

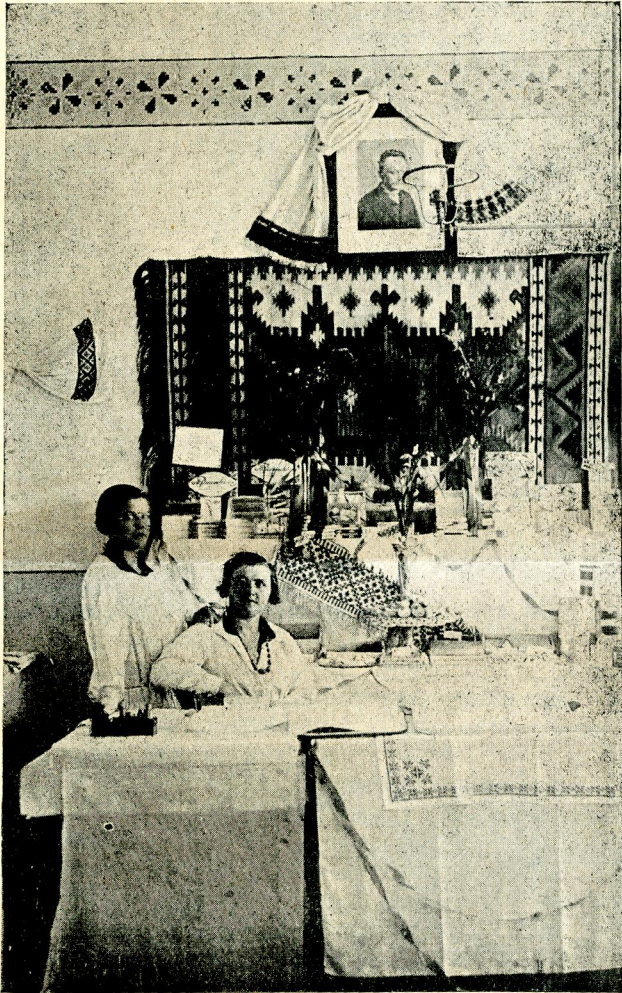
Кооператива „Українське Народне Мистецтво“ у Львові уладила чотири відділи.

I. Роботи для хатної обстановки (улажено і прикрашено комнату).

II. Відділ гафтів і мережок Великої України.

III. Одяг і білля прикрашене народними вишивками.

IV. Журнал для плекання домашньої культури „Нова хата“ та взори, крої, монограми.

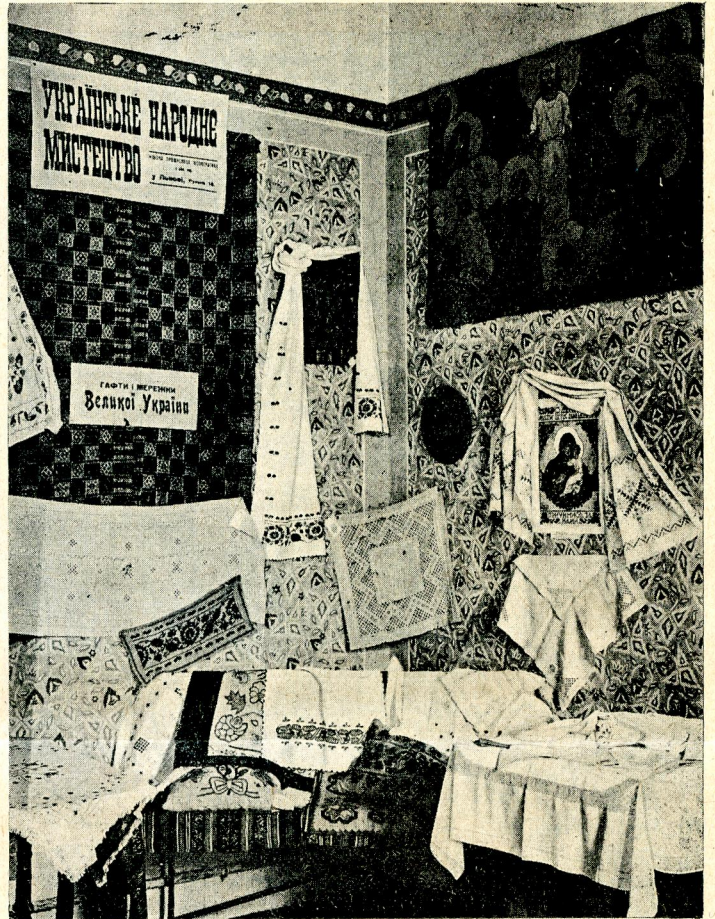

Відділ „Українського Народнього Мистецтва“ зі Львова.

Працю в тій кооперативі провадиться в той спосіб, що всі роботи виконують сільські дівчата у себе в хаті в вільних хвилях. Зорганізовані вони в місцеві гуртки, що остають під доглядом одної провідниці. Виконані роботи на селі збуває кооператива в краю і за кордоном. Всі робітки виконані незвичайно старанно та гарно, взоровані на народніх мотивах вишивок чи мержок. Вишивки, се вірні копії оригінальних народних мотивів, видержані в красках, роблять ті роботи дійсно стилевими. Примінено мотиви з різних сторін краю а з деякими стрічалася публіка ближше, чи не по раз перший? (Прим. яворівські ручники.)

Загальну увагу звертала капа на стіл і доріжка на креденс з мотивів яворівського ручника. Настільники та доріжки підібрані зі смаком з мотивів гуцульських, чи других сторін краю. Пре-

гарно виглядав куток комнаты з плетеними меблями на веранду, декорований серветками і подушками з мотивами буковинськими, станиславівськими і др. В другім куті кімнати була уміщена отомана застелена гуцульським ліжником, заложена подушками, яких взори манили око. Се мотиви зі Жабього, Надвірної, Станиславова, Буковини.

Відділ „Українського Народнього Мистецтва“ і образи п. Кульчицьких.

Дальше примішено цінну збірку робіт — до певної міри новість — зразки Великої України. Вони для хатної прикраси незвичайно цінні — бо гарні і легко їх примінити. Загальну увагу звертали на себе прегарні стилеві ручники на образи, які належали мати **в кожній українській хаті чи читальні**. Прегарні робітки виробу тої кооперативи розкуплено майже всі вже в часі вистави.

З признанням треба висловитися і про теоретичну працю кооперативи в напрямі плекання домашньої культури при допомозі журналу „Нова Хата“. В цей спосіб розбуджується замилювання до народного мистецтва статтями та подається рівночасно зразки стилевих робіт, як прикраса одягу, хати, церкви і т. д.

Гуцульське Мистецтво в Косові займається вишивками тільки побічно. Всеж таки вишивки ті цінні головню ізза гарних мотивів з Гуцульщини. Увагу звертали подушки вишиті мотивами із Жабього.

Цідна була збірка народніх строїв зі стрийського повіту та околиці, як Жидачів, Долина. В першу чергу належить згадати прегарні строї з села Тяпче п. Долина. За працю над придбанням тої збірки на виставу належить Т-ву Українських Жінок в Стрию повне признання.

Кооперативи „Труд“ у Львові і Стрию подали кілька зразків вишивок виконаних ученицями в їх школі. В одній і другій школі робітні, учениці крім шиття і крою побирають науку ручних робіт а головню вишивання. Роботи як вишивок та одягів визначалися смаком та старанним виконанням.

У відділі килимів мусимо спинитися над килимами і гобеліновими макатами праці пп. О.

ти у себе в дома, де під їх доглядом виконуються килими власного проекту. Проекти ті взоровані переважно на мотивах старих українських килимів.

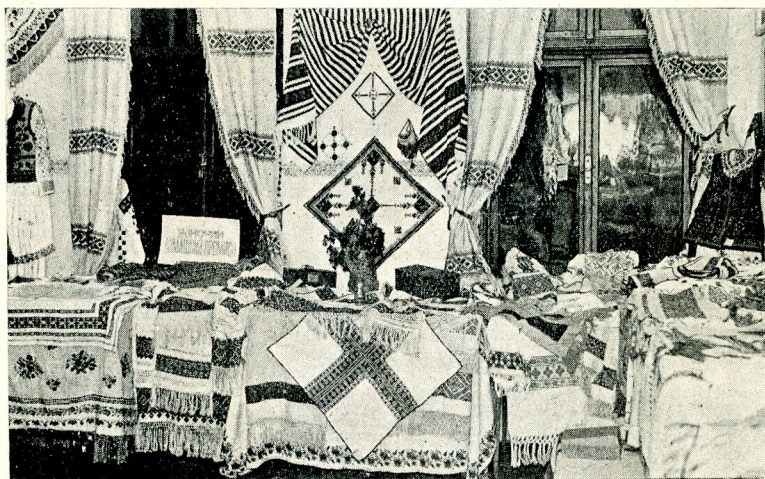
Самі килими цінні незвичайно гарно підібраними мотивами, добром красок й небуденною індивідуальністю. (П. Кульчицькі повторюють один килим не більше 2—3 рази!) Прегарна макатка-гобелін на мотивах гафтів полтавських чарує па-

Відділ „Гуцульського Мистецтва“.

і О. Кульчицьких з Перемишля. „Невжеж і на тім полі вони працюють,?! — питає не один, хто довше приглядається праці пань Кульчицьких. П. О. Кульчицька артистка-малярка. Вона спільно зі своєю сестрою п. Ольгою весь

стелевими красками. (Закупила п. О. Шепарович!) Синій гобеліновий килим з мотивами квітів аж просить о признання його найкращим. (Закупив п. О. Луцький). Але поважний зелено-бронзовий килим стилізований дерево-цвіт на взір старих

Вишивки з громад стрийського повіту.

час і артистичне знання присвячують праці на полі української домашньої культури. Всюди спішать безкорисно з помічю — де зайде до сього потреба, чи то поданням взорів, чи проектів, а є також постійними співробітницями „Нової Хати.“ Від кількох літ працюють над українським килимарством. Щоби розбудувати і поширити цю так надійну галузь домашнього промислу, отворили скромними власними засобами килимарські варста-

килимів ривалізує з ним. (Закупила Нунця Пеленська, а також замовив і закупив дир. Заячківський). А килим — з вишивки гуцульської з оленями став власністю п. Авдикович-Глинської.

Гуцульське Мистецтво в Косові дало велику кількість експонатів-килимів. Гобітня та має свою славу та признання у публики і вповні на це заслуговує. Заслуга це дир. Куриленка, що

поставив це на промислову базу, незатрачуючи при тім чистоти народніх взорів. В робітнях Гуд. Мистецтва дістає заробіток кількадесять робітниць, а тепер килимарня задумує розширити даліше свої варстати.

Килими ті під оглядом технічного виконання без закиду, добра вовна, а взори взяті з гуцульських килимів, писанок, крайок. Бачимо також проекти наших артистів як пок. Крижанівського, Лісовського, Кульчицької і других. Публика просто засипувала дир. Куриленка замовленнями.

чого домашнього промислу зробили дуже гарне враження. Цєю виставою дали ми українські жінки доказ, що вміємо оживляти нашу давню культуру і творити щось нового — подивугідного. А що все було гарне, доказом переповнені салі відвідувачами і то не лише нашими українськими селянами, міщанами і інтелігенцією, але також Поляками, що місто взяти участь в польській виставі, спішили оглянути наші здобутки й виявити хоча німе і завидне, але — всетаки повне признание. Тому, хай ця перша виставка дасть почин до

Збірка виплечаних добірних землепходів і повісма з Янчина.

Крім килимів виставлено збірку гуцульських різблених тарелів, касеток, виробу Гуцулів артистів. Гуцульське Мистецтво одно з перших почало працю в краю над двигненням домашнього промислу і тому признание, яким тішитися, вповні заслужене.

Килимарня п. Хамули з Глинян була заступлена через репрезентанта в Стрию. І це не вийшло на добре. Ми вже бачили красні килими робітні з Глинян і тому дивуватися належало, чому репрезентант подав такі нецікаві, ані зразками, ані виконанням килими. Через це цей відділ не викликав більшого зацікавлення у відвідувачів.

В відділі домашнього промислу годиться з признанням висловитися про працю п. Фільваркової, а саме її батіки. Увагу наших найменших звертав знова кіоск з примітивними забавками з Яворова.

Зібравши цілий образ виставки домашнього артистичного промислу мусимо сказати, що це, чи не найкращий відділ на виставі, а що один з найцінніших, це певно. Гарні — незвичайно гарні річі бачили ми там — але мимоходом насувається думка: „Як мало у нас зроблено для фактичного зорганізованя і збуту домашнього виробництва?“ Це лише початки. Започатковано працю ту і там — а ціле багатство нашого народного мистецтва лежить обложеном. Зовсім не було кераміки, волинських деревних виробів, а де домашні полотна?!

Однак мимо деяких недомагань і не повного образу дотеперішньої нашої праці, здобутків і надбань, ціла вистава, а передусім відділ жіно-

співпраці вже існуючих, та організації нових жіночих кооператив, що спільними силами працювали би для української культури та поширення славного колись українського імені між другими народами.

І. М—х.

Протокол

оцінки Комісії для Народного Мистецтва і домашнього промислу Української Сільсько-Хліборобської Вистави в Стрії, яка відбулася в дні 30. IX. 1927 о год. 10—12. Склад Комісії: П-ні Весоловська Марія, голова — Стрий, Павликівська Ірена — Львів, Кульчицька Олена — Перемишль, Заячківський Микола — Львів і Лев Ленкий — Львів, як секретар.

Комісія рішила одноголосно признати:

а) Дипльом Вистави:

- 1) Бачинській Ользі — Стрий, за збірку вишивок.
- 2) Кульчицькій Ользі — Перемишль, за килими.
- 3) „Укр. Народньому Мистецтву“ — Львів за поширення народного мистецтва.
- 4) „Гуцульському Мистецтву“ — Косів, за килими.

б) Похвальний Лист:

- 1) Товариству Укр. Жінок — Стрий за етнографічну збірку народніх вишивок.
- 2) Костиркові Карлові — Стрий за артистичну декорацию салі власними артистичними виробами.

Стрий, дня 30. вересня 1927.

Протокол

Комісії для ремесла, торгівлі і прочих ділянок укр. сільсько-хліборобської Вистави в Стрії. Дня 29. IX. 1927 о год. 12. зібралася Комісія, якої склад був слідуєчий: голова п-ні Оріся Луцька, члени: дир. Микола Заячківський, Михайло Стефанівський, о. Константин Петрушевич, Михайло Кліщ, Лев Маркевич, Михайло Зубрицький, Іван Крушельницький і секретар Василь Весоловський. — Оцінка відбулася о год. 12—14.

Комісія рішила одноголосно нагородити:

а) Дипльом Вистави:

- 1) Кооператива „Промисл“ в Синевідську Вишнім — за шатківницю на капусту.
- 2) Іван Яців — Братківці за візок.
- 3) Іван Маркіза — Руда Кохавинськ, за млинок.
- 4) Іван Левицький і С-ка — Стрий, за масницю і плуги.
- 5) Дахівкарня Філії тов. „Просвіта“ в Стрию за цементові вироби.
- 6) Кооператива „Будучність“ в Тернополі за наперці „Калина“.
- 7) Любка Луцька — Янчин, за полотно і повісло льну і конопель.
- 8) Кооператива „Зоря“ в Угорськмі за помисл оригінального тризуба.
- 9) Акц. Спілька „Полотно“ у Львові за свої вироби.
- 10) „Хром“ у Львові за шкіри і шкіряні вироби.
- 11) Петро Карпак, білоскірник у Львові за свої вироби.
- 12) Фабрика пасти о. Левицька і С-ка у Львові за пасту „Елсгант“.
- 13) „Народня Торговля“ Краєвий Споживчий Союз у Львові за добірні природні вина, чай і каву.
- 14) „Центро-Союз“ у Львові за кооперативну фабрику мила „Мута“.
- 15) „Артистична Робітня“ в Добромилі (Микола Айдарів) за випалювання в дереві.
- 16) „Український Базар“ в Стрії за добірність товарів.
- 17) „Труд“ у Львові за робітню і школу.
- 18) „Труд“ в Стрії за робітню.
- 19) „Рідна Школа“ в Стрії за вироби діточі.
- 20) Сидонія Мійська в Стрії за домашнє прикрашування тортів.
- 21) Корнило Рипак з Сулятич к. Журавна за дубову огнетревалу касу.
- 22) Остап Пасічник, білоскірник в Стрії за свої вироби.
- 23) Кооперативна накладня „Червона Калина“ у Львові за свої видавництва і ширення національної культури.
- 24) Олена Фільваркова в Стрії за свої робітки.
- 25) Видавництво „Жіноча Доля“ в Коломиї за ширення між сільським жіноцтвом національної свідомости і патріотизму.
- 26) Ревізійний Союз з Укр. Кооператив у Львові за представлення кооперації в діаграмах і альбомах.
- 27) Ф-ма „Даймон“ в Гданську на руки п. В. Палькова у Львові за практичні й тревалі електричні лямпки.

б) Похвальним Листом:

- „Центро-Банк у Львові — за зображення свого розвою в діаграмах.
- 2) „Дністер“ у Львові — за діаграми.
  - 3) „Покутський Союз“ в Коломиї — за діаграми розвою товариства.
  - 4) Осип Матвійчук, поворозник в Стрії — за вироби.
  - 5) Лев Маркевич, слюсарська робітня в Стрії — за діточий ровер.
  - 6) Матвій Бунецький, Стрий — за вироби металеві.
  - 7) Андрієвська Софія у Львові — за малярські репродукції.
  - 8) Левко Янушевич у Львові — за артистичні фотографічні знімки.

- 9) Видавництво „Русалка“ у Львові — за видавництва.
- 10) Видавництво „Новий Час“ у Львові — за видавництва.
- 11) Евстахій Микитин — Уголна за артистичну різьбу
- 12) Кооператива „Селянський Союз“ в Тяпчі — за різьби.
- 13) Венгерсь — Копичинці за вироби з глини.
- 14) Ярослава Микитка — Стрий за різбляні витинки.
- 15) Стефанія Давидяк — Жидачів за штучне квіття.
- 16) Олекса Стецьків — Стрий за модель вітрака.
- 17) Спілька Укр. Агрономів у Львові за влучну збірку ветеринарїйних інструментів і домашню антику.
- 18) Юлія Бриндас (мама і сини Гриць Бриндас і Микола Бриндас) за ручні деревляні вироби хазяйські і забавки.
- 19) о. Іван Бордун, Туря Велика — за модель сільського солом'яного канелюха.
- 20) Прокіп Кравчук, школяр в Баличах Подорожніх — за візочок.
- 21) Книгарня Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові — за видання сценічних творів.
- 22) Безіменний автор — за штучний хазяйський замок.
- 23) Іванків Семен — за декорацію глинянськими килимами.

в) Грошеві нагороди признано:

- 1) Юлія Бриндас, Яворів 10 зол.
  - 2) Прокіп Кравчук, Баличі Подорожні 10 „
- В Стрії, дня 29. IX. 1927.

Українські установи на виставі в Стрию.

Господарська вистава в Стрию дала змогу також нашим господарським і культурним установам виказатися перед широким загалом дотеперішними здобутками на полі своєї діяльности.

У виставі взяли участь побіч давно працюючих і заслужених установ, наші новозаложені установи повосенні, які станули дружньо до спільної праці над піднесенням економічного і культурного стану нашого села.

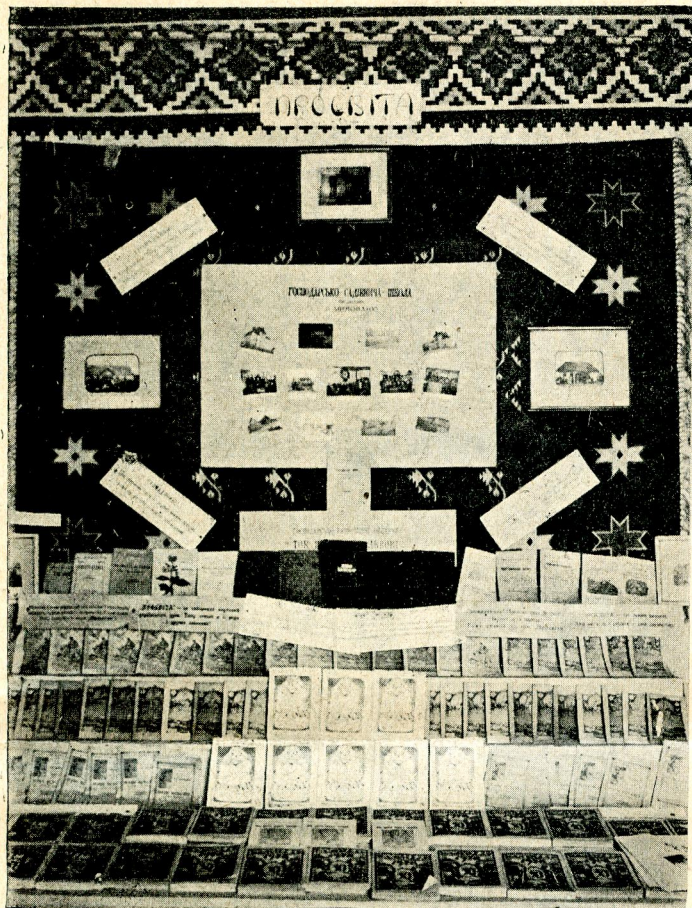
Ціла вистава була уладжена за почином філії „Сільського Господаря“, Повітового Союзу Кооператив і Маслосоюза, які то установи заняли належне місце у виставових салях і гідно зарепрезентували свою діяльність.

Із поза місцевих установ примістилися в окремій салі: Краєве Т-во господарське „Сільський Господар“ у Львові, яке виставило всі свої видання, та господарську літературу з Академії

в Подєбрадах. На окремих образах було зіставлення дотеперішньої праці в напрямі піднесення сільсько-господарської культури і поглиблення організації.

Загальну увагу звертав на себе відділ Ревізійного Союзу Укр. Кооператив, що зрозумілими і цікавими поглядовими зіставленнями виказав зріст кооперативних установ та поглиблення кооперативної ідеї між нашим населенням. Цих

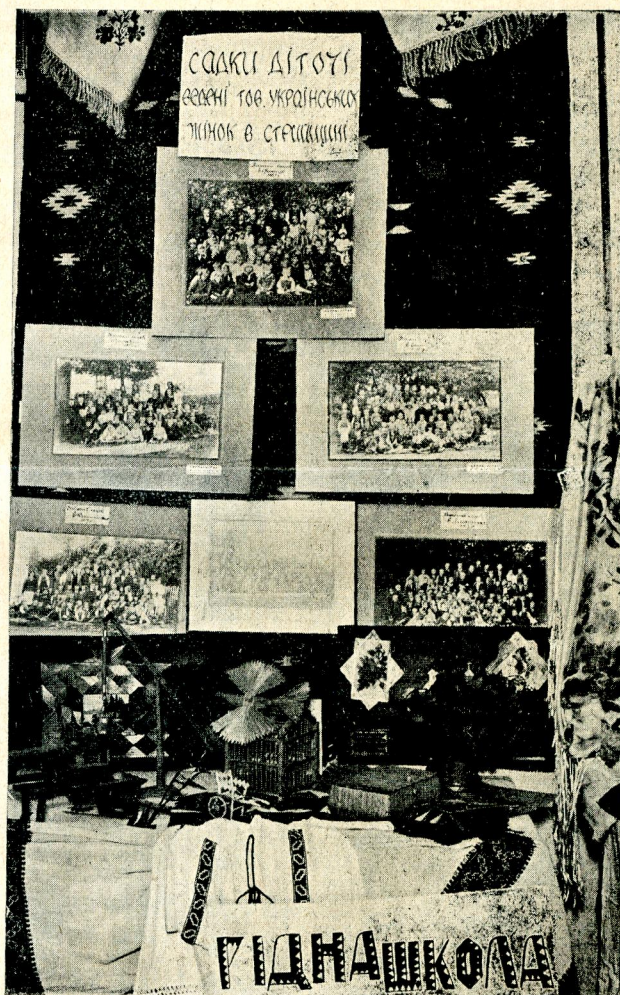
кілька гарно зладжених зіставлень сказало кожному без слів, що наша кооперація розвивається чим раз більше, і приходить до голосу на міжнародних з'їздах та конференціях. Цікаві видання Р. С. У. К., це також доказ праці на полі кооперативної літератури.

Цікава та різноманітна збірка видань Т-ва „Просвіта“ у Львові притягала багато відвідувачів. Між густо зібраними відвідувачами перед відділом „Просвіти“, чулося слова признання і зацікавлення новими книжками та часописами. Т-во, що займається освітніми справами веде також господарсько садівничу школу в Милованю. Кілька таблиць вказували приміщення, розвій та працю школи, яка є одинокою українською господарською школою на західно-українських землях. Доля цієї школи залежить виключно від нашого селянства, і тому молодше покоління повинно заповнити шкільні лавки цієї школи, щоб набути потрібне господарське знання, яке є так дуже потрібне в господарстві.

Дитина, це будучий громадянин, що має сповнити свої національні обов'язки і працювати для добра цілого народу. Вихованням цього будучого громадянина займається Т-во „Рідна Школа“, що усталила також свій скромний відділ. Вже само прибрання відділу вказує, в якому дусі виховується дитина і в якому напрямі розвивають її здібності. Діточі садки по селах, народні і середні

школи, фахові промислові і чисто жіночі школи, це осередки виховання, які веде „Рідна Школа“. Виставлені вироби учеників поодиноких шкіл вказують, що наша школа виховує не лише теоретично, але вчить також практичних річей. Відділ сам собою скромний — не багатий. Бо і звідки брати грошові засоби на улагодження гарного і багатого виставового відділу, коли бракує засобів на ведення шкіл. Рідна Школа цим скромним відділом пригадалася нашому громадянству, відхилила лише рубець своєї діяльності, а хто лише бачив цю діяльність на виставовім відділі, то належно оцінив значіння „Рідної Школи“ в теперішності і майбутності. Скромний відділ — але багато обіцяючий!

Про велике значіння вистави в Стрії свідчить це, що прислала на неї свої експонати „Українська Господарська Академія“ в Подє

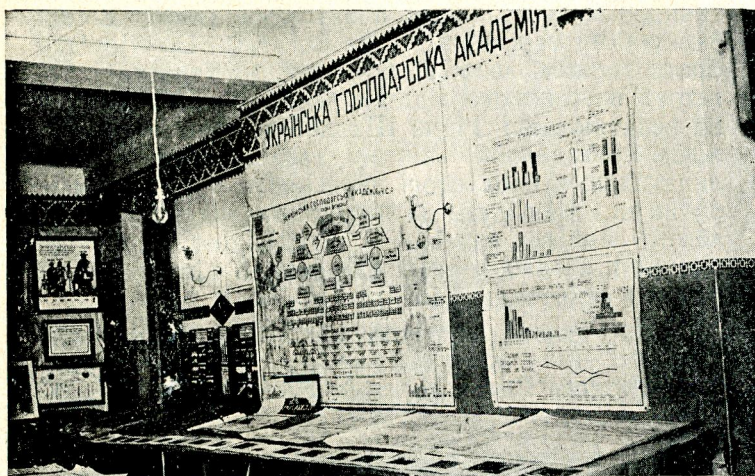

брадах на Чехословаччині. Доволі великі труднощі при висилці експонатів а також великі видатки не відстрашили Академії взяти участь у виставі. Висока господарська школа, що має підготувати будучих робітників на культурнім полі, примістилася на чужині і звідам прислила на доказ своєї праці дуже цікаві поглядові зіставлення про працю і розвій Академії, а також про стан господарського шкільництва на Україні. Богата література господарська і з областей техніки, це докази праці і значіння Академії.

В цій самій салі примістилися відділи: „Центрального кооперативного банку“ та видавництва „Сільський Світ“ у Львові. Це видавництво, що зачало свою працю з дуже малими грошовими засобами, яке заснував Др. С. Дюховський в Пе-

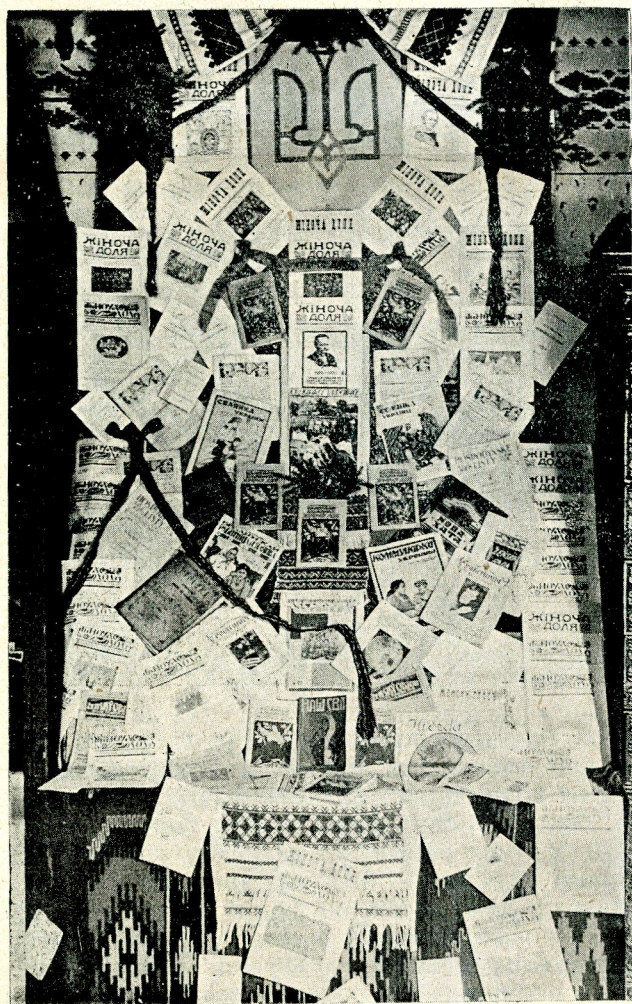

ремишлі, під проводом ред. Євгена Архипенка допрацювалося дуже гарних вислідів, бо видає господарський часопис „Сільський Світ“, та кожного

року наскрізь господарський календар „Приятель Господаря“, що є дійсним дорадником в господарстві. Виставка видань говорить за ту велику працю і дозволяє її належно оцінити.

В других кімнатах примістилися видавництва: „Червоної Калини“, „Нового Часу“ та „Жіночої Долі“.

Як звичайно, що наше — те й нам дороге! „Це наше“ виказав відділ „Жіночої Долі“, дуже гарно прибраний рушниками та килимами з національним емблемом — „Тризубом“ на горі. Під цим „Тризубом“ організуються українські жінки,

а до цієї організації закликає їх гарно редагований часопис „Жіноча Доля“, що виповнив цілий відділ, і що є відзеркаленням стремління і змагань української жінки. Другі часописи та видання свідчать про збірну працю цього молодого, повного живучої сили видавництва, і про звязки з подібними видавництвами і жіночими організаціями других народів.

Б. Волинець.

Відділ машин на Сільськохлібо-робській Виставі в Стрию.

Машиновий відділ Вистави містився на подвір'ю дахівкарні стрийської філії Т-ва „Просвіта“ а в городі побіч подвір'я відбувалися проби покази машин. І хоч ця площа досить віддалена від „Народнього Дому“, де була головна вистава — майже ні один із відвідувачів Вистави селян не оминув і вистави машин.

Машинові експонати старався виставовий Комітет підібрати в той спосіб, щоб у виставці були

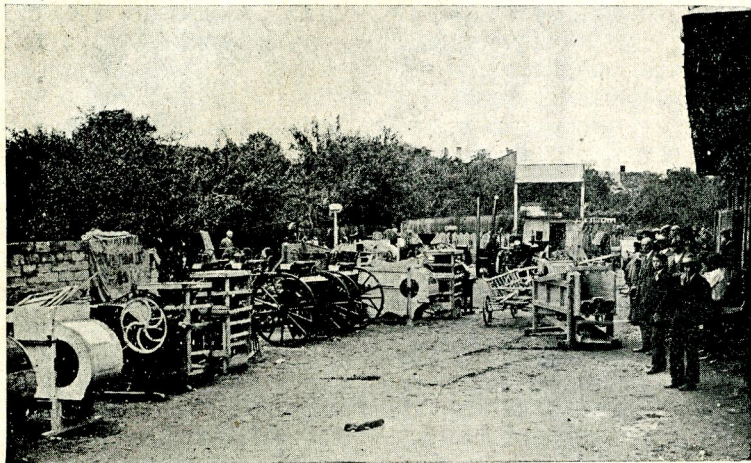
всі ті машини, які повинні чимскорше знайти в кожному селі.

Зараз при вході на подвір'я розміщено трієри і сівалки, машини, що промощують собі дорогу в село через наші кооперативи. Трієрів було три; два із фірми Clayton-Shuttleworth, один Phönix, власність фірми Melichar-Umrath і С-ка. За трієрами сівалки, найменших розмірів, відповідні до вузьких нивок наших хліборобів. Напереді 12-ти рядкова „Unicum“ ф-ми Melichar-Umrath і С-ка, незрівнянна в своїм діланню „королева сівалок“, відтак

тоїж фірми 11-ти рядкова „Patria” та 11-ти рядкова „Hoosier” ф-ми Clayton-Shuttleworth. З великою цікавістю приглядалися селяне тим сівалкам, головноріз із сіл, де ще кооперативи тих машин не мають. Цікавилися особливо, коли розказувалося їм про користи рядкового посіву в порівнянні з ручним та про те, скільки зерна можна заощадити при такому способі. Відходили здебільша із замітом: „Таку би і для нас”.

Біля сівалок копачка до бульби Melichar-Hajek, що тішилася рівнож великим зацікавленням

Виставка машин фірми Левицький і С-ка в Стрию.

відвідувачів, головноріз селян — хліборобів. „Я вже дав-о хотів її побачити, бо читав про неї в господарській часописі”. — Ті, що бачили вже таку машину при роботі (в Чехах, Німеччині або де в дворі) хвалили її, другі знова похитували головами і сумнівалися в її доцільність, але цікаво приглядалися, як усякій новості. Дальше були розміщені плянети і культиватори: Співки Українських Агрономів, ф-ми Melichar Umrath і стрийського мішанина п. О. Диби. Селяне приглядалися, пробували в руках та радо слухали пояснень про міжрядкову обрібку посівів плянетом. Декотрі обіцявали такого спробувати і в себе. Побіч плянетів — залізний плуг Bächera (виставляла ф-ма Melichar-Umrath, плуг Wagnera ф-ми Clayton-Shuttleworth) залізний плуг Zawadzki, деревляний Fröhlich (два послідні власність Повітового Союзу Кооператив в Стрию) та сіножатна борона Bächera (ф-ми Melichar-Umrath). Опісля молотілка ручна і пасова, січка, знаменитий млинок до чищення збіжжя і бурчарка — все із фірми Clayton-Shuttleworth. — Дальше йшли експонати Співки Українських Агрономів: парник Альфа до бараболі і любіну, дуже добрі кружівки до молока Baltic і Diabolo, шатківниця до капусти, праси до овочів. Другу частину експонатів умістила Співка в своїй кіоску в головній салі в Народнім Домі. За експонатами Співки Українських Агрономів були розміщені: шатківниця до капусти столярської кооперативи „Промисл” в Синевідську Вишнім, млинок до чищення збіжжя Івана Маркизи з Руди Кохавинської та господарський віз Івана Яціва з Братковець. — Всіх трьох визше згаданих експонентів нагороджено дипломом Вистави.

Другу половину виставової площі заняла стрийська українська фірма Левицький і С-ка, що виставила більш чим 50 різних машин. Із власних виробів цієї фірми слід згадати: добрі а дешеві млинки до чищення збіжжя, підгортачі до картофелі, плуги залізні і деревляні, пильні борони, граски, і нагороджені дипломом Вистави бочки

до роблення масла. Крім виробів власних виставляла згадана Фірма ще й вироби чужі. Із ф-ми Wolski в Люблині універсальні приставки до кератів, дуже добрі молотілки ручні і кератові, 5-ти лапові зворотні культиватори. Фірма „Vis” в Станиславові виставила млинки до олію, праси до олію і овочів, січка, молотілки, приставки; Фірма „Polna” в Перемишлі січка, млинки, дальше парники Ventzki кружівки Baltic і Diabolo та друге молочарське приладдя. Одною з найцікавіших машин був трактор австрійської фірми Simmering, (виставляв Іван Фіцалович зі Стрия) який весь час вистави вправляв в рух молотілку. Трактор сей оре двома лемішами, гонить різні машини (січка, молотілки, олійні) тягне навантажені вози а має силу 12 парових коней. Відносно не дорогий а легкий — керування ним не вимагає спеціального вишколення. Дуже цікавим для селян — хліборобів був показ орки цим трактором в дні 29. IX. в огороді „Просвіти” (демонстрував п. Іван Фіцалович).

В згаданому огороді відбувалися також покази глибокої обрібки рілі поглиблювачем (інж. В. Созанський) та міжрядкової обрібки посівів плянетом (інж. В. Мосора). Крім цього можна було приглядатися виробів цементових дахівок, бо праця в дахівкарні (під управою дир. М. Кліща) відбувалася нарочно увесь час вистави. В дахівкарні і на подвір'ю були і всі машини до виробу дахівок і бетонів та готові бетонні вироби.

Головна вистава машин молочарських відбувалася окремо в домі „Маслосоюза” при вул.

Орання моторовим плугом.

Шевченка а на подвір'ю Союзу відбувся в дні 29. IX. показ машинового доіння коров, якому із запертим віддыхом приглядалися наші хлібороби — селяне.

інж. В. Мосора.

Мандрівна зимова господарсько-ветеринарнійна школа.

Пекуча потреба такої школи віддавна давалася відчувати в нашій країні. Кооперативи та читальні „Просвіти” прямо засипували минулої зими Співку Українських Агрономів і Сільський Господар письмами з домаганням переведення зимових курсів з обсягу хліборобства і ветеринарії. Та тоді ще не було засобів, щоби їх зорганізувати.

Цього року умовини покращали і Спілка Укр. Агрономів зі своїх прибутків з торгівлі машинами і штучними гноями зорганізувала вже мандрівну зимову господ.-ветер. школу, що починаючи від 10. листопада зачне давати виклади і лекції в цілм краю. Виклади обіймуть всі важніші ділянки хліборобських наук: управу ріллі, підготовку насіння, про штучні гної, садівництво, годівлю худоби, дом. птиці, молочарства і важніші недуги всіх домашніх звірят.

Викладати буде двох агрономів і один ветеринарний лікар. Підчас викладів учителі будуть послуговуватися моделями, світляними образами, кольоровими картинами і т. д. При господарським машинознавстві будуть подавані найточніші відомости про найліпші машини, про їх ціни і спільне уживання.

Наука буде тревати 10—15 днів.

Прохаємо всі установи, що хотять мати в себе цю мандрівну школу, щоби негайно повідомили Спілку Укр. Агрономів, Львів, вул. Собіського ч. 28, на який час хотіли би мати в себе школу і для якої кількості слухачів, та чи годяться понести всі кошти, які будуть приблизно такі: харч і приміщення для двох учителів, кошти переїзду з останнього місця побуту школи до їх місця, 30 зол. на научні прилади та по 5 зол. денно для кожного учителя.

Порядок і початок викладів в кожній зголошеній місцевості, визначить сама Спілка після одержання зголошень з краю в сей спосіб, щоби школа переїздила по черзі з одної місцевості до найближчої сусідної.

Будоб добре, якби повітові агрономи-інструктори улаштували спільно зі зимовою мандрівною школою у себе більші курси для поодиноких районів.

Спілка Українських Агрономів.

Охорона овочевих дерев перед шкідниками в осені.

Кожний, хто займається культурою овочевих дерев знає, що для того, щоби дерево нормально росло і давало добрі збори, треба, щоби воно мало досить тепла, світла, води, воздуха та поживи.

Часто буває, що всі ці умовини для нормального розвою дерева є, але всеж таки дерево буйно не росте, дає мало овочів а ще до того гнилих або взагалі пошкоджених. А чому наші садки дають так мало овочів і зле виглядають? Це головно від того, що ми на наші садки не звертаємо належної уваги. Посадили дерево, і най собі росте. Дасть овочі — добре, а не дасть — ну та щож, так сталося — не вродило. Але як ближче придивимось на такий садок, то побачимо, що майже на кожному дереві гусениці позивали гнізда, листя поїджене ріжними шкідниками, з пня тече клей і т. д.

Отже головна причина того, що наші садки мало дають овочів це та, що нищать їх шкідники. А цьому можна запобігти, якщо буде у господаря хоч трохи доброї волі. Тепер наука так високо стоїть, що від кожного шкідника можна хоронити дерево. Оскільки хто сам не знає, як боротися зі шкідниками, хай питає агронома, як немає близько агронома, то хай запитає поради у „Сільського

Господаря“ (Львів, вулиця Зіморовича ч. 20), який завжди зашле таку пораду.

Хто хоче, щоби його садок давав добрі і багато овочів, мусить дбати про те, щоби дерево було здоровим і мусить хоронити його перед шкідниками. Найбільшу увагу на догляд садку треба звертати в осені. Чим більше вложимо праці коло дерева в осені, тим більше будемо мати овочів на слідуочий рік.

Ось які треба праці перевести в садку в осені, щоби охоронити його перед шкідниками на слідуочий рік: 1) Дерево треба наоколо глибоко перекопати. Тим знищимо багато шкідників, а також до ґрунту буде приходити багато вогдуху, що добре ділає на ріст дерева. 2) Листя, гнилі і пошкоджені овочі треба зірвати і спалити. 3) Пень і галузі треба добре вичистити щіткою від всього того, що на них липне. Дерево мусить на зиму залишитись цілком чисте. 4) Вимазати дерево (пень а також галуззя до половини) мішаною вапна, вязкої глини та карболінеа. (Таке натирання нищить дрібних шкідників а також хоронить дерево від морозів). 5) На пні треба давати липкі паси. Такі липкі паси приправляються так: на висоті одного метра від землі обшкрабується пень на 20 см. широко, щоби був рівний і на те місце прикріпляється дротом пас з пергаминового паперу натертий клеєм. (Заваримо 1 кгр. льяного олію з пів кгр. каляфонії та пів кгр. терпентини). Тим задержимо шкідників, що зі землі лізуть на дерево.

Інж. Кульчицький Вол.

Американський спосіб корчування пнів.

Звичайно, коли мають очистити поле від великих пнів, обрубують бокові коріні та вивертають пень при допомозі особливих підойм та машин. Але цей спосіб є занадто клопотливий і потребує чимало робучої сили, а тому й коштує дуже дорого. В Америці з успіхом приміняється слідуочий практичний, і більш доцільний спосіб.

Пізно в осені зрубують дерево, як мога ближче до поверхні землі і по середині пня свердлять ямку від 5 до 10 цмт. у промірі до пів метра заглибки. В цю ямку насипають 50—60 тграмів дрібно потовченої салітри та доливають доверху водою, а потім щільно забивають отвір деревним корком. Весною корок вибивають і наповнюють ямку нафтою, яку й запалюють. Відтак пень та коріння випаляються геть — чисто, так що від них, крім попелу, нічого не залишається.

Цей спосіб є багато легший та кращий за нашого звичайного, бо коли обрубують коріння га вивертають пня, в землі ще залишається останки тонких корінців, що можуть давати пагонці, а при американському способі цього ніколи не буває.

Агр. С. Дибенко.

Спілка Українських Агрономів перенесла свої канцелярії до нового льокалю при вулиці Собіського ч. 28.

Вісти з „Сільського Господаря“.

Філія Львів. Річні Загальні Збори членів Філії відбудуться в п'ятницю дня 11. листопада п. р. о год. 11-й в полудне в домовіці Укр. Міщанського Брацтва Львів, Руська з І. поверх. Філіяльна Рада закликає Українське Громадянство Львівського повіту до членної участі в сих Зборах, на яких поза вибором нової філіяльної Ради будуть виголошені господарські реферати.

Набування соли для худоби.

Последна повинь наробила необчислимі шкоди не лише тим що забрала пашу для худоби з піль і stodіл, але також тим, що багато паші, яка зберіглася, втратила свою вартість. Такою пашою кормити нездорово, а мож поправити її додатком пашної соли. **Околиці знищені повинню можуть** закупити пашну сіль для худоби **по зниженій ціні**, а саме по 15 зол. за 1.000 кілограмів на містці у копальні. Доставка залізницею до місць знищених повинню є безплатна. Сіль можуть закупляти господарсько-торговельні організації не менше як цілий вагон 10.000 кг. Замовлення потверджені місцевим старостом належить посилати до „*Biuro sprzedazy soli*“ Warszawa ul. Moniuszki 1. 3. На ту саму адресу треба звертатися також за всіма поясненнями що до замовлень та платности.

З огляду на користні умови набуття соли, як також улегшення скормлення не цілком доброї паші повинні Філії Сільського Господаря, Повітові Союзи Кооператив а також самі кооперативи зробити негайно замовлення, щоби в цей спосіб улегчити місцевому населенню передержання худоби через зиму на останках незнищеної паші.

Добрі ради.

Збір капусти.

Капуста належить до рослин, які треба збирати ще перед настанням приморозків. Капуста росте аж до последнего дня, однак лишати її задовго на полі не можна, бо коли примерзне, скоро псується. Головно капусту, що хочеться переховувати в головках на зиму треба зібрати перед першими приморозками. Збирати капусту найкраще разом з качанами і щойно в дома її очищувати. Качанів по зборі капусти в землі лишати не можна, тому, що живуть даліше і забирають зі землі багато поживи, через що земля стає пісною. Ї також прибіжищем різних шкідників, що знаходять сховок через зиму, а також розсадником різних рослинних хоріб. Очищені качани зі землі можна використати добре в господарстві, переховуючи їх в вогкім місці для пізнішого скормлення. Можна їх також заквасити в ямі з бурячинням, листям капусти та другими відпадками.

Переховування капусти в головках через зиму.

Деколи трапляється, що заходить потреба переховати більшу кількість головок капусти через зиму. До переховування надаються лише головки

тяжкі, середно великі, добре замкнені, тверді і не надписовані. Меншу кількість вибраних головок можна переховувати в пивницях. Пивниця мусить бути середно тепла, провітрювана і суха. Вибрану капусту вкладається до сухого піску та прикривається тонкою верствою піску. Уложену капусту треба час до часу переглянути та надписовані головки вибрати. Більші кількості капусти переховується в кіпцях. Вибрані головки однакової величини без качанів укладається на розстелену вівсяну здорову і суху солому та прикривається тонкою верствою солом так, щоби верства від верстви була відділена. В той спосіб уложений кінець прикривається грубою верствою мервистої сухої солом, а з верха грубою верствою землі. В кількох місцях треба лишити отвори, які в тепліших днях лишається отворені, а в часі морозів закривається. Теплота в кіпці не сміє впасти понище 3-ох, а підступити повище 6-ти степені Ц. До мірення теплоти уживається спеціальних термомірів.

Переховування овочів.

Рвані не ушкоджені та не надписовані овочі призначені до переховання сортується після родів та часу дозрівання. Головно пізні зимові яблука та грушки, що не могли цілком визріти на дереві складається до бочок або скринь, та насилається піском. До цього надається найкраще пісок річний, тому що має в собі мало землі. Пісок не сміє бути ні засушений ні завохкий. Насипаний на овочі виповнює всі вільні місця і хоронить овочі перед вохкістю, зимном, а також шкідниками. Скриньки та бочки можна складати одні на других і в той спосіб заощадити місце. Овочі помалу зріють, задержують свій питомий смак, і запах, не сохнуть і не морщаться та зістають все свіжими. Розуміється, що підчас переховування треба овочі час від часу переглянути та перебрати.

Переховування вимолоченого зерна.

Вимолочене зерно кожного збіжжя неможна лишати без догляду. Зерно, як насіння рослини не затратило своєї сили до життя, але живе і дихає даліше. Зерно уложене в шпихліри в більших кунах дихає, через що витворюється тепло, так що може запаритися. Воно має лише 15 відсотків води. Щоби кількість води не збільшилася, треба його хоронити перед вохкістю. Тому вікна шпихліра в часі вохких днів замикають, а в часі погідних сухих відчиняють. Щоби зерно не загірлося, треба його перегортати, щоби переходив через нього воздух та світло. Провітрюване зерно краще і довше переховується, не тратить так багато на вазі, а що найголовніше то це, що не нищать його збіжжєві молі та другі комахи. Зерно провітрюване не стухне, не набереться також ніякого запаху, задержує свою гарну здорову краску та є лискуче.

Господарський порадики.

Купно пашного вапна.

Питання 178. Де і по якій ціні можна дістати пашне вапно для худоби? В. К. з Д.

Відповідь. Є два роди пашного вапна, нечищене і хемічно чисте. Нечищене вапно коштує 1 кг. 0.50 зол., хемічно чисте 3 зол. Друге є тим ліпше, що немає шкідливих домішок, а має біль-

ше вапна і фосфору. Набути можна в Спілці Укр. Агр., Собіського ч. 28.

Закупно соли для худоби.

Питання 179. Де можна закупити більшу кількість соли для худоби і по якій ціні? Сіль хоче закупити кооператива. В. К. з Д.

Відповідь. Після найновішого розпорядження мін. скарбу може набувати сіль для худоби без спеціального позволення кожда роздільня соли, а навіть через неї поодинокі сільські кооперативи, однак не менше одного вагона. Сіль для худоби є в кусках. Милка сива сіль є для худоби задорога.

Продаж цибулі.

Питання 180. Маю на продаж приблизно 15 сотн. житавської цибулі. Прошу подати ціну і місце деби можна продати? В. К. з Д.

Відповідь. У Львові платять добру велику цибулю найвище 40 зол. за 100 кг. і можна її продати Народній Торговлі. Тому, що ціни тепер не є дуже підходячі, краще булоби Вам цибулю придержати через зиму і продавати щойно з весною. Треба її лише добре переховувати, щоби не зіпсувалася.

Засів жита і пшениці.

Питання 181. В нашій громаді сіють скорше пшеницю ніж жито, пояснюючи це тим, що пшениця посіяна пізніше зле сходить, а жито буде гарне навіть коли посіяне під грудю. Чи слушно? В. К. з Д.

Відповідь. Кожда озимина мусить до приморозків як слід розвинути, щоби набрала сили і не підлягала морозам та шкідникам. Щоби дала гарний збір мусить мати зимовий відпочинок. Жито треба сіяти значно скорше від пшениці, бо мусить ще до зими закорінитися та вирости в корч. Як що корчує з весною не дає великих зборів. Пшениця має закорінюватися з весною, однак мусить також відповідно вирости. Жито в кожній околиці і на кожній землі треба сіяти скорше.

Закупно сівалки.

Питання 182. Яка буде найвідповідніша сівалка для одного а згідно кількох середно великих господарів і скільки буде коштувати? Яка ціна приладу до висіву конюшини та висіву штучних гноїв? В. К. з Д.

Відповідь. Найменші сівалки вирабляють фабрики на п'ять до сім рядків і є вони ручні, однак непрактичні тому, що сіяння відбувається досить помалу. Кінні сівалки на дев'ять до одинацять рядків булиб найвідповідніші в ціні, заграничні 105—115 амер. доларів на 9 місяців на сплати та краєві по 780 зол. готівкою. Приряд до висіву конюшини коштує від 8—11 амер. дол. До висіву штучних гноїв треба купити окрему сівалку.

Закупно кінної граси.

Питання 183. Що коштує кінна або ручна граса до сапання і зрушування міжряддя при рядковім посіві? В. К. з Д.

Відповідь. Спілка Українських Агрономів продає кінні заграничні граси по 23 амер. дол., що надаються до сапання, підгортання та других робіт. Краєві ручні і кінні плянети в ціні від 40—120 золотих.

Кормлення коней підчас праці.

Питання 184. Даю коням рано і вечером

обрік і сіно, а в полудне лише сіно. Однак фірман в часі воження картофель або гною дає підчас постою сіно так, що коні їдять, як лише перестануть робити. Чи добре це? В. К. з Д.

Відповідь. Коням вистарчає вповні давати їсти три рази в день навіть при дуже тяжкій праці, однак мусять мати найменше дві години спокою, щоби пашу стравили і використали. Не повинно ніколи годувати коней в тім часі, коли йдуть зараз до роботи, бо підчас праці перепинюється травлення, а виповнений жолудок натискає на грудну клітку, зменшує віддихову площу і в цей спосіб перепинює віддих. Є це дуже шкідливе, бо кінь підчас праці мусить дихати повними грудьми і як найбільше відсвіжувати кров.

Справлення похибок.

В числі 19. на стор. 229. в другій шпальті третій рядок з гори має бути замість „промір множений через чотири“, — промір множений через себе. Також у висліді замість „1.3370“ має бути 1.370.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я.

Ілюстрований
двотижневий журнал для всіх.

Виходить у Львові в обемі 16 великих сторін, у твердій окладинці.

В кожному числі 20—30 ілюстрацій і рисунків.

Передплата на квартал виносить 7 зол., для Америки й інших країв 4 долари на рік.

Адреса: „СВІТ“, ЛЬВІВ, Руська 3.
[„ŚWIT“, Львів (Lemberg), вул. Руська ч. 3.]

„СВІТ“ повинна передплачувати кожна Читальня „Просвіти“, кожне Товариство й Касино, та кожна хата!

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

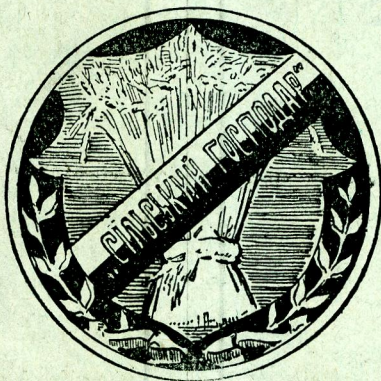
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

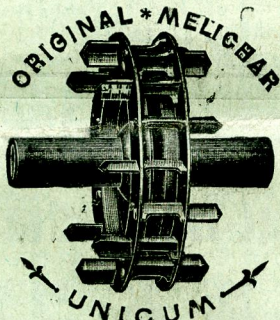
Передплату належить надсилати на
адресу: „Сільський Господар“, Львів,
вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50%
дороше.

Чеськословацька Акційна Спілка
Злучені фабрики рільничих машин

Фр. Меліхар - Умрат і Спілка,

БРАНДИС н/л.

Філія ЛВІВ, вул. Городецька ч. 61.

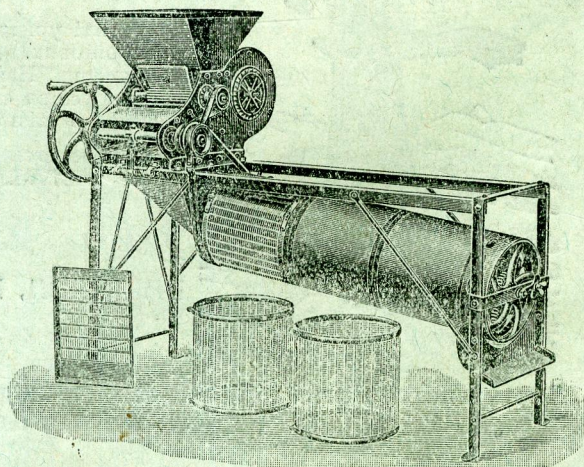
Найбільші в Європі фабрики сівалок.

Сівалки рядові, патент „UNICUM“. — Сівалки комбіновані, патент „IMPERATOR“. — Сівалки до штучних навозів. — Сівалки до бураків звичайні і комбіновані до сівби купкової (Dibbel) і сівби повної. Сівалки рядові трибові, патент „PATRIA“. — Сівалки селянські, легкі і дешеві, патент „PATRIA-MIGNON“.

Копачки до картофель, патент „MELICHAR-HAJEK“. — Жнивярки патент „GRATIA“. Косярки патент GLORIA.

КРІМ ЦЬОГО:

Бехера оригінальні знаряди до орки, культиватори, борони тарелеві, плянети ручні і кінні. Австрійські трієри марки „RHÖNIX“, чеські січкальні системи Bentall'a, бурачарки, шрутівники з вальцями або каменями, кружлівки до мо-
лока „LIBELLA“ і т. п.

Хочеш мати силу до праці, по-
году душі і легкий сон, спо-
живай щоденно богату в віта-
:: міни легкостравну поживу ::

Вівсяні платки **Quaker Oats**

ідеально очищені

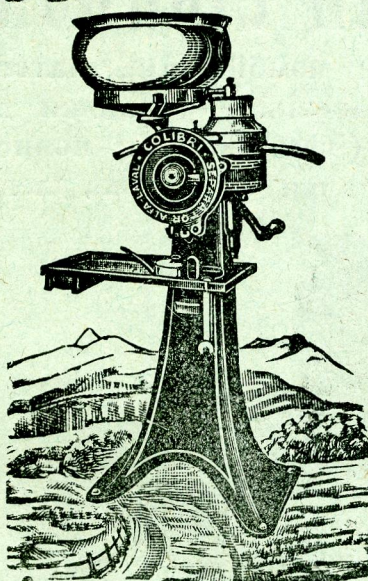
Одиноко вівсяні платки

Quaker Oats

ідеально очищені

є вільні від деревної луски,
дряжньої кишки. Містять во-
ни у великій кількості від-
живчі вітаміни.

ОРИГІНАЛЬНІ ШВЕДСЬКІ КРУЖЛІВКИ „ALFA-LAVAL“

**введені по всіх молочарнях, є під кожним
оглядом недостижимі.**

За докладне відтовщення, за тривалість матеріалу, за простоту конструкції
одержали понад 1300 найвисших нагород і похвал.

Понад 3,500.000 кружлівок „ALFA-LAVAL“ є в ужиттє. — Продаються
на 10 місячних рат без опроцентовання. — На 30 літ письмєнна га-
рантія доброї праці.

Цілковиті урядження молочарєнь ручних, парових, електромоторових і па-
ротурбінових. Доставляємо всі машини молочарські від найменших до
найбільших. Найліпші машини, найновіші моделі, найнижчі ціни, найбільш
догідні услїва сплати. Під доглядом спеціалістів інженірів уділюємо без-
платно технічні вказівки щодо урядження молочарєнь, маслярєнь і т. д.

На господарській виставі в Ченстохові в 1926 р. одержали ми за круж-
лівки „ALFA-LAVAL“ і другі молочарські машини ЗОЛОТУ МЕДАЛЮ.

Т-во „ALFA-LAVAL“ Сп. з обм. пор.
ВАРШАВА, Краківське Передмістя 60. Відділ в ПОЗНАНІ
вул. Гварна ч. 9.

Адреса телегр.: ALFA-LAVAL.

Заступництво для українських кооператив має **КРАЄВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ**
„МАСЛОСОЮЗ“, Львів, вулиця Костюшка ч. 1а, та всі його відділи в краю.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР”.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
 „ півроку . . . . . 7— „
 „ цілий рік . . . . . 14— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар”, Львів, вул. Зіморівича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . 180 зол.
 Половина сторінки . . . . . 100 „
 Чверть сторінки . . . . . 60 „
 Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50% дороще.

Будучність волокнистих рослин.

В давнину, коли наші бабусі жили, в часах, коли люди не знали нафти ані електрики, коли то наші предки в курних хатах за світло уживали „скіпки“, тоді то в зимовій порі, сходилися старші та молодь, на відміну до одної або другої хати, на так звані „вечерниці“. Таких збірних місць було в селі багато, а залежало це від об'єму хати та гостинності дому. Коли однак в газди була краса, то в такому домі майже постійно сходилися. А люди сходилися для того, щоби довгі зимові вечери провести весело та зужиткувати час, а до цього надавалися головню „присниці“ та кушільниця. Праця ішла охочо. Старші оповідали цікаві річі а молодь співала пісні. На тих вечерницях при піднесенім настрою розвивалася думою наша народня поезія, наша одинока краса, якою інші народи повеличатись не можуть. На вечерницях повстало також безліч мецьодий наших пісень. Як видно, вечерниці відіграли поважну роль в нашій життю, а товчком до цього був льон та коноплі.

А сьогодні таких вечерниць майже нема — тепер їх не потрібно, сьогодні мода-тандита. Тепер льон та коноплі сіють, щоби як товорять всего по трошки було. Сіється для того, щоби було полотно на мішки та яку верегу. А чейже сійба льону і конопель далаби, при раціональній управі ґрунту більший дохід, як другі рослини. Льон і коноплі є рослиною технічною, значить, їх сирівець надається до фабричних виробів. — З волокна виробляють полотно, зерно дає олій та макух.

Товчок до сих стрічок дав мені знаменний артикул п. Творидла в часопису „Рада“ під наг. „Перед віздом торговельних кооператив“, — а спеціально уступ „Наш доробок“. Між тими нашими дорібками, находилося наше буже Т-во „Полотно“. Автор п. Творидло певно не знав історії розвитку Т-ва „Полотно“ і певно бувби се Т-во не зачислив, як наш дорібок. О бувшім нашім Т-ві „Полотно“ можна хіба тільки се сказати, щоби люди, які беруться до завязування якогось

підприємства, наперед пізнали самі техніку і організацію даного підприємства, придбали до того чесних та совісних людей, задовольнялись скромним початковим поступом, а не їздили по Берлінах, та світами на spacer.

До війни майже виключним доставцем в Європі льону і конопель була Россія. Вона доставляла 80% запотребовання, оставших 20% інші краї. Так говорить статистичне бюро міжнародної торгівлі. Спеціально однак занималися управою льону і конопель Балтійські провінції, як Лотва, Литва і Естонія. Однак на перше місце під тим оглядом вибилася Лотва. Льон та коноплі, наведених країв були нотовані на світовім ринку, а натомість галицький товар ні. Фабриканти трактували і трактують галицький льон і коноплі, як мало вартісний товар. А як куплять, то лише як домішку до російського або лотвійського товару. Причина цього така, що волокно з льону і конопель з Галичини за слабе. Слабе воно для того, що наш селянин управляє ґрунт невідповідно і сіє за густо і за пізно. Не раціональній управі ґрунту відповідає також гірша перерібка льону і конопель. У Франції вартість збірки з одного гектара оцінюють на 5.000 кг. так само в Німеччині і Бельгії, а у нас лише на одну третю часть т. є 1.500 кг.

По війні відносини управи льону і конопель змінилися. Россія стоїть і тепер на першій місці, але не з так великою продукцією, як до війни. В Россії управа і видатність льону зменшилася, натомість в західних краях збільшилася. З другої сторони ціна сирівця по війні підскочила о 150%, натомість ціна бавовни і вати лише о 10%. З причини високих цін сирівця наступив застій у фабричнім виробництві. Західні фабрики обмешчили свою чинність майже до половини.

Россія стремить до цього, щоби льон і коноплі не вивозити за границі але переробляти на місці на готовий товар. А що той намір не може перевести в життя відразу лише поступенно, то очевидно у нас добра організація продукції і фахова перерібка льону, далаби нашим людям чималого заняття і доходу.

Послухаймо, що говорить польська статистика: Експорт сирівця льону і конопель у Польщі розуміється з Галичини — „східних кресів“ вивозив:

В році	1923	5.300	тон
„ „	1924	13.400	„
„ „	1925	15.600	„

Ця послідня позиція оцінена є на 20 мільонів зл. При тім робиться замітку, що коли Лотва — цей маленький край, експортує більше як 30.000 тон, то Польща згідно „кресів“ могли би вивести що менше 50 000 тон, чистого волокна. То відповідало б 100.000 га управи (засіву) а вартості в грошах до 70 мільонів зл., які в 9 частях ідуть в чужі руки.

Повищі цифри дають наглядний доказ, що до такої високої продукції в нас ще дуже далеко і що збір з гектара малий. Щоби досягнути таку кількість сирівця, чинники польські накликають до плянтації льону, мовляв, Россія через довший час не буде експортувати сирівців в такий кількості як до війни. Здається, що в тім певна рація бо Россія в 1925 р. може повеличатись поступом, відносно виробу полотна. Іменно в 1925 р. випродувала Россія 120 мільонів метрів квад., зуживаючи на те 50.000 тон, та заповіла, що піднесе продукцію о 50%.

В Советах, як і в Лотві існує монополія на льон. Обі держави є в контакт і диктують ціну. Фабриканти західних країв, щоби вимусити знижку цін, бойкотують згадані держави і стараються рівночасно в сезоні листопад, грудень, січень, коли наш селянин найбільше потребує гроша, закуплювати більші партії сирівця. Не дивниця, що Поляки накликають до більшої управи льону, бо чим більше буде сирівця тим більший буде вивіз.

Друга причина така, що власні фабрики (польські) будуть пущені в рух, задля дешевости сирівця. Поклик іде ще в тім напрямі іменно, щоби обняти цілу торгівлю того сирівця в свої руки. Треба знати, що Поляки в цілі перебрання експорту збіжжя в свої руки будують в Гданську величезні магазини, (елеватори) які можуть в потребі на склад прядива зужити.

В 1919 р. założono фірму „Len kresowy“, який правительством надало широкі права щось в роді монополії, маючи 55% уділу тамже. В 1921 р. відобрано управління фірмі і вищифано рівнож свої уділи. По скасованню монополії заказано вивіз льону, що вийшло на користь „Zakładom Żyrardowskim“, фірмі „Stradom“ і „Bracia Deutsch“. Очевидно вони цілої продукції льону з „кресів“ не могли зужиткувати і тому продуцент — наш селянин продавав за безцін. Такий стан річи не міг довго тривати, бо купці згідно гандлярі льоном звернулись до „Głównego Urzędu Przewozu i Wywozu“ і вимогли, що той зніс заказ вивозу. Від цього часу по нинішній день репрезентація інтересів продукції льону, супроти чинників правительственных перейшла на „roszarnie“.

Рошарні (roszarnie) є то завод, який займається плянтацією льону і чищенням його в дорозі технічний, а не як у нас це робиться. В часі повстання польської держави було дві рошарні на території польській. Одна на Поморю в „Chojnicach“ а друга в більшому розмірі при „Zakładach Żyrardowskich“. В 1921 р. повстали в воевідстві Познаньськім в „Lesznie“ і в „Śleszewie“ знова на Поморю „Toruń“. На території Конгресівки збудовано фабрику в „Łowiczu“ і „Białej Podlaskiej“ і „Frampolu“, а в околицях Вільна є дві механічні мидлярні і тріпальні в „Bezdanach“ і в „Masarzu“. Вичислені

заводи не працюють добре, задля браку грошей, як і задля конкуренції Німеччини і Чехії. Щоби іти на руку своїм фабрикам держава польська знижила тарифу на залізницях на довіз сирівця до своїх фабрик, натоїсть підвисила тарифу на вивіз сирівця за границю. Знаменним є, що „Zakłady Żyrardowskie“ неохотно купують краєвий льон, а спроваджують з Лотви або Россії, який є далеко кращий і платний в довгих рахах як три місяці.

Світова війна переконала людей, що кожна держава повинна звернути більшу увагу на плекання волокнистих рослин і дійсно як виказує статистика, кожна держава розвинула далеко більшу чинність, як перед війною, побільшуючи плянтацію льону. В Польщі чинники, що займаються розбудовою промислу є тої гадки, що управу льону треба зорганізувати, так, як цукроварні. Звертається рівнож увагу на „кресів“, де ґрунт найкраще надається на управу льону.

1. Переведення організації представляють собі чинники польські в цей спосіб. Продуценти льону і конопель повинні злучитись в районів спілки, в цілі механічної перерібки льону та конопель. Такі районів спілки зміцнять силу продукційну сирівця та причиняться до збільшення управи.

2. Перерібка районів повинна обмежитись лиш до сушення і тертя доставленого через продуцента льону, сушеного на сонці і моченого.

3. Третій товар повинен бути відісланий до окружних тріпальень, де підпаби цілковитому очищенню і стандаризації (сортованню).

4. Так районів сушарні як і окружні тріпальні повинні підлягати одній на цілу Польщу централі, котра би запровадила норми стандаризації (сортовання), концентруючи при тім експорт всіх спілок.

5. Місцевості районів неконечно мусять бути заосмотрені в силу механічну а можуть то бути терлиці киратові типу опрацьованого через спілку „Przemysł Ludowy“ в Варшаві.

В цей спосіб думають чинники польські взяти в свої руки продукцію і експорт льону.

Сей артикул посвячую нашим кооперативам а рівночасно звертаюсь до наших інженерів-агрономів, щоби ініціативу до переведення організації та продукції взяли в свої руки, очевидно за попереднім перестудіюванням організації, яка має місце в Лотві.

Іван Бачинський,
емер. майор.

ІНЖ. О. ОХРИМ.

Про комасацію селянських ґрунтів.

(Під увагу радним — кооператорам).

Одною з причин недостатків нашого села є роздріблення селянських ґрунтів на безліч маленьких довгих кусників, віддалених по кілька кілометрів від оселі. Нераз невелике 4—5 моргове господарство має землю розкинену в яких 10—15 латках по цілій області громади. Поодинокі заґони віддалені від себе нераз 6—7 км. Кілько то часу забере лише самий перехід або переїзд з одного поля на друге. А звоження плодів, а шкоди, які мимоволі мусять зробити сусіди, а ті межі і борозни! Добре яка четвертина урожаю відпаде на це. В додатку господар майже змушений три-

мати на такім малім господарстві пару коней, що не тільки обідають ціле господарство, а то ще треба прикупити чи приробити на чужім для них паші. Для господаря лишається тільки тяжко на працюватися і від Пилипівки до жнив мати переднівок.

Другим нещастям наших селянських господарств є цілі простори землі забагнені, або сильно підмоклі. Аж серце болить, як дивитися на лани підмоклих піль і забагнених пасовиск, на котрих по коліна бродить вимарніла худоба. Кілько то мільйонів приходу дали би ті поля нашим людям, як би їх привести до порядку.

Польська статистика подає, що на західно-українських землях є 1,641.100 га неужитків, з чого припадає на воєводство:

Полісся	877.900 га т. є.	21·2 %	всєї поверхні
Волинь	441.700 " " "	14·8 %	" "
Львів	128.500 " " "	4·7 %	" "
Станіславів	90.300 " " "	4·9 %	" "
Тернопіль	102.700 " " "	6·3 %	" "

Округло 10·4% всєї землі на Зах. Україні, це неужитки. Статистика подає тільки неужитки, а в дійсности справа стоїть далеко гірше, як би взяти під увагу поля і сіножати, що ніби дають ужиток, але задля надмірної вохкості він такий малий, що годі назвати це ужитком. Хибаж це ужиток, як збере господар 10 q квасного сіна з га (1³/₄ морга), або 4 q жита?

Навіть, як би припустити, що тільки 1,641.100 га неужиточної землі є на Західній Україні, то і це є відстрашаюча цифра. Представмо собі, що цей простір вдалося би загосподарити; кілька уродилося-б на нім збіжжа чи сіна. Рахуймо, що з цих неужитків було би округло 800.000 га орної ріллі і 841.100 сіножатей. По даних тоїж статистики урожай на наших землях виносить 11·40 q пшениці, 13·40 q жита, 11·30 q ячменю і 11·20 q вівса з 1 га, пересічно 11·50 q збіжжа з 1 га. На тих 800.000 га винесло б це 800.000 q т. є 92 вагонів збіжжа, т. є 4·6 потягу, як рахувати по 20 залізничних вагонів на 1 потяг, а 841.100 га сіножати, рахуючи по 50 q з 1 га, дало би 42.000.000 q сіна. Тільки можна зібрати більше на наших землях під Польщею, як би ті поля осушити і привести їх до культурного стану. Числячи по 35 зл. за 1 q збіжжа, робить це

	322,000.000 зл.
а по 4 зл. за 1 q сіна	210,000.000 "
разом	532,000.000 зл.

О 532 мільйонів золотих збільшився би грубий прихід в нашій сільській господарстві, як би осушити ті неужитки.

Господарі других народів зрозуміли ті невидги, які є получені з роздрібленням поля і поля свої покомасували, посцілювали в той спосіб, що через виміну за давнє своє поле, кожний господар дістав поле в однім куску. Це дуже велика вигода для господаря, бо має перегляд на ціле своє поле. Бачить, що кожної хвилі робиться на його полі, не витрачує марно часу на перехід з одного поля на друге, заощаджує отже на ручній праці і шадить на праці тягла, відпадають межі і борозди, відпадають вкінці різні неприємности зі сусідами, що кінчаться звичайно в суді. Господар працює з приємністю і з більшим зиском.

Зрозуміли також господарі других народів

і це, що нині вже не сміє зістати ані один кусник землі необробленої. Нема в них такої маси неужитків, бо вони свої поля повідводнювали, здренували.

Держави йдуть на руку тим господарям, що комасують і дреновують свої поля, видаючи в тім напрямі відповідні закони, бо це і державі приносить посередно користь через збільшення продукції і внесення добробуту в село.

І польська держава видала закон, що відноситься до сцілення ґрунтів. Треба підчеркнути, що це може одинокий аграрний закон в Польщі, що може принести чимало користей нашим селянам, тим більше, що його переводиться і то безсторонно.

Важне в цім законі є те, що рівночасно з комасацією переводиться і відводнення, згідно наводнення і доповнюється малоземельні господарства наділами з державних, згідно поміщицьких дібр.

Господарі кажуть, що ліпше їм мати поле порозкидане, бо земля є різна, ліпша і гірша. Це зовсім відпадає, як рівночасно поле змеліорується, бо поле, що нині нездале, може бути по меліорації ліпше від того, що нині уходить за добре. А твердити, що нема що комасувати, бо мало землі, також є безпідставне, бо ліпше мати два морги землі вкупі, ніж в 5—6 кусках розкинутих в різних місцях.

Впрочім закон про комасацію з дня 31. липня 1923 року Арт. 7, буква г) каже: При комасації ґрунтів має бути в міру можливости перепроваджене рівночасно доповнення карловатих господарств, а в міру потреби і малоземельних дорогою парцеляції згідно з постановами закону про аграрну реформу. Це може одинокий спосіб, що наші селяне на корисних услівях можуть доповнити свої господарства.

Що дреновання поля, яке має за ціль осушити поле, уможливити доступ воздуха в глибину, провітрити землю, створити в ній відповідну структуру і привести почву до пригідного фізичного стану, оплачується, може послужити примір, що наводить інж. Корнелля зі своєї практики, і то не десь в Німеччині, а у нас таки в Галичині:

В селі Волиця Барилова, радехівського повіту, на торфовиську, на яким нічого не родилося по змеліорованні збирано в рр. 1905—10 на ґрунті тамошнього селянина Данилюка 70—80 q досконалого солодкого сіна.

В Яблонівці, коло Камінки Струмилової збирано в дворі з гектара не більше як 5·33 q пшениці, а по дренованні той сам гектар ґрунту дав 8·25 q пшениці.

В Хрястовій, ясельського повіту, на ґрунтах тамошніх селян збирано пересічно з 1 га:

перед меліорацією:	пшен. 6·5q, жит. 7·3q, ячм. 5·9q, вівс. 6·20q, бар. 62·5q
по меліорації:	" 11·5q, " 10·73q, " 12·7q, " 130q, " 670q

Видно отже наглядно, як причинюється дреновання на збільшення видатности землі.

Як же братися до комасації ґрунтів?

9. Арт. закона о комасації каже, що перепровадження комасації належить до земельних урядів.

Започаткування роботи наступає на внесення властителей, згідно посідачів 25 га землі, що під-

падають під закон о комасації в тій самій громаді. Але в практиці зем. уряди на разі не придержуються того, що вже властители 25 га мають право жадати комасації. Зем. уряди беруться до роботи dopiero тоді, як хоч третина господарів жадає комасації, більшість відноситься байдуже, а тільки незначна часть є рішучими противниками комасації (такі все найдуться).

Зголошення треба внести до Пов. Зем. Уряду, котрий висилає на місце свого комісара, що розглядає справу, роздивиться, чи не потрібно рівночасно перевести меліорації і доповнення малоземельних господарств і подає проект до Окружного Земельного Уряду до затвердження. Окружний Зем. Уряд затверджує проект, робить евентуальні зміни, або його відкидає.

По затвердженні проекту заряджує Повіт. Зем. комісар вибори до Ради учасників комасації. Раду учасників комасації становлять вибрані повновласники в числі 3—7 людей і стільки же заступників.

Збори учасників комасації скликає і проводить ними начальник громади. До правосильности ухвал потрібно, щоби бодай половина управнених до голосовання учасників явилася на зборах. Ухвали западають звичайно більшістю голосів.

Голосувати на зборах учасників комасації можуть властители, згл. посідачі ґрунту, що є обнятий пляном комасації. Співвластителей заступає вибраний з поміж них представник, або найстарший віком, малолітніх опікун, неprisутних повновласник, в браку повновласників особа, котру затвердить суд на внесення Зем. комісара.

В разі спору о власність або посідання ґрунту, належить уважати управненим останнього посідача.

(Далі буде).

Через досвіди до піднесення поплатности господарки.

(Поплатність гноєння штучними гноями.)

Одним із чинників, що впливають на дохід в польовій господарстві, є штучні гної. За ужиттям штучних гноїв ведеться широка пропаганда на викладах і в часописах та ужиття гноїв зростає з кожним роком. Зі зростом ужиття штучних гноїв належало б також прослідити їх полатність. Тому не вистарчать самі господарські виклади або курси, але належить перепроводити проби-досвіди з кожною новістю, яку впроваджується в господарстві, як штучні гної, способи технічної управи рілі, сорти насіння, способи сіяння та плекання, середники і способи байцювання, пора засіву і т. д., і то на кожному ґрунті та з кожним родом господарських рослин. Таку роботу належить вести систематично, організовано і доцільно, щоби з неї мав користь не тільки той, що перепроводжує досвід, але й ширший загаль селянства. Отже в першій мірі вчителі сільського господарства — повітові агрономи повинні організувати досвідну акцію в своїх повітах а висліди подавати до відома в пресі широкому загальному заінтересованих. Досвід це найкраща пропаганда господарського поступу. Тому на цьому місці поділюся з читачами отсього часопису з вислідами моїх досвідів, перепроводжених в перемиському повіті в 1926/27. році в різних селах і на різних почвах, щоби не тільки читачі запізналися зі значінням перепроводжених досвідів, але переказали також своїм сусідам.

1. Вимоги почви що до ужиття штучних гноїв згл. полатність гноєння штучними гноями під жито.

Медика п. льоко. Досвід перепроводив я на полі гром. А. Гули. Положення поля при головному гостинці Перемишль-Львів, похилене дещо на захід. Почва: тяжкий чорнозем, підпочва: тяжка глина непромакальна. Передплоти в попередних роках: ячмінь, бараболі, біб. Обірник три роки назад під біб, поле доси не знало штучних гноїв. Обрібка: поклад по зборі ячменю, засівна орка 15 см. і рівночасне приорання азотняку і каїніту, посівна борона по суперфосфаті і насінню. Розмір ґрядок $8 \times 12.5 = 100$ квадр. м, кількість повторень 4. Розмірив ґрядки і розсіяв азотняк і каїніт (з браку потас. соли) 15/9. 1926. р. і приорав 16/9. 1926. Ручний посів суперфосфату і жита петкус 200 кг. на гектар доконано 25/9. 1926. Зараз впав дощ. В часі вегетації найкрасші були окази там, де був азотняк. Жито зачало цвисти 3/6. 1927. Вижато 18/7 1927 і вимолочено 26 до 31/8. 1927 ціпами. Ізза вимоку виділено збори з ґрядок 9, 10, 11 враз у всіх 4-ох повтореннях. Даних що до теплоти і опадів не маю, уважаю, що далеко вони не відбігають від заподаних інж. О. Дідичем в „С. Г.“ ч. 16/27.

Роди мішання і кількість гноєння на гектар:

- 1) без навозу
- 2) 150 кг. азотняку мел. (30 кг. азоту), 200 кг. суперфосфату мін. (32 кг. фосф. кислоти), 200 кг. каїніту (48 кг. потасу)
- 3) 200 кг. азотняку мел. (40 кг. азоту), 400 кг. суперфосфату мін. (64 кг. фосф. кислоти), 400 кг. каїніту (48 кг. потасу)
- 4) 150 кг. азотняку мел. (30 кг. азоту), 200 кг. каїніту (24 кг. потасу)
- 5) 150 кг. азотняку (30 кг. азоту), 400 кг. каїніту (48 кг. потасу)
- 6) 150 кг. азотняку мел. (30 кг. азоту), 200 кг. суперфосфату мін. (32 кг. фосф. кисл.)
- 7) 150 кг. азотняку мел. (30 кг. азоту), 400 кг. суперф. мін. (64 кг. фосф. кисл.)
- 8) 200 кг. суперфосф. мін. (32 кг. фосфор. кислоти), 200 кг. каїніту (24 кг. потасу)
- 9) 400 кг. суперфосф. мін. (64 кг. фосфор. кислоти), 400 кг. каїніту (48 кг. потасу)
- 10) 400 кг. суперфосф. мін. (64 кг. фосфор. кислоти), 200 кг. каїніту (24 кг. потасу)
- 11) 200 кг. суперфосф. мін. (32 кг. фосфор. кислоти), 400 кг. каїніту (48 кг. потасу).

Відношення азоту (Аз) до фосфору (Фос) до потасу (П).

Під 1. і 2.: Аз. : Фос. : П = 1 : 1.6 : 1.2
згл. 1 : 1.06 : 0.8, кермуючись старими даними, що тяжка земля не потребує потасових гноїв.

При других давках є то саме відношення з оминенням одного із трьох гноїв. Як пониже пізнаємо давки в цього рода відношенні є невідповідні, а противно належить бачнійшу увагу звернути потасовим гноям, бо найкрасше рентується відношення азоту до потасу в моїй пробі як 1 : 1.6 а певно ще красше було б випало при відношенню 1 : 2 згл. 2 : 3.

Тому, що виділено при обчислюванні ґрядки 9. 10. і 11. не можу нічого сказати про ділання подвійних давок суперфосфату і каїніту в їх комбинаціях.

Обчислення коштів гноєння взяв я після цін гноїв в Перемишлі в осени 1926 а ціни зерна і соломі після ринкових цін в Перемишлі в 2. пол. серпня 1927 р.

Ціни за 100 кг. в місці — Перемишль :

Жито	38 зол.
Солома	6 "
Азотняк мелений	35 "
Суперфосфат мінеральний	22 "
Каліт	5 "

Висліди досвіду з 1 гектара в 1926/27 році.

1. Повний збір (зерно + солома) з 1 а в кг (з 1 га в q)

Ч. парц.	Навоження на 1 га в кг	Повторення q				Серед. збір q	Ріжниця з навоження	Відношення в %
		I	II	III	IV			
1	без навозу	51·12	50·90	49·80	47·06	49·72	—	100·00
2	150 кг азотняк мел. 200 „ суперф. мін. 200 „ каліт	64·8	61·5	62·2	62·8	62·82	+13·10	126·34
3	200 кг азотняк мел. 400 „ суперф. мін. 400 „ каліт	66·30	65·50	63·7	64·5	65·00	+15·28	130·75
4	150 кг азотняк мел. 200 „ каліт	59·50	57·0	58·5	55·5	57·50	+ 7·78	115·64
5	150 кг азотняк мел. 400 „ каліт	64·00	63·5	60·8	61·7	62·50	+12·78	125·70
6	150 кг азотняк мел. 200 „ суперф. мін.	60·00	59·3	53·2	57·0	57·50	+ 7·78	115·64
7	150 кг азотняк мел. 400 „ суперф. мін.	59·00	59·7	57·20	58·10	58·50	+ 8·78	117·65
8	200 кг суперф. мін. 200 „ каліт	56·70	55·30	54·2	53·8	55·00	+ 5·28	110·61

З повисшого висліду бачимо, що всі штучні гної ділали додатно. Найкрасші висліди дало поле, де гноєно всіма трьома гноями (1. 2.). Виходить, що поле потребує всіх трьох родів гноїв. Підчеркнути належить, що поле потребує головно потасових гноїв попри азотові (5. поле), бо виказує дуже високі висліди. Але розходиться нам ще пізнати вплив штучних гноїв на збір зерна, та соломи зокрема. Це виказує слідуєча таблиця :

II. Збір з 1 га в сотнарах.

Ч. пар.	Мішанина навозів на 1 га	Ч. повторень	зерно			солома		
			Серед. збір	Ріжниця з навоз.	%	Серед. збір	Ріжниця з навоз.	%
1	без навозу	4	15·25	—	100	34·47	—	100
2	N + P ₂ O ₅ + K ₂ O	4	19·25	4·—	126·22	43·57	9·10	126·39
3	2N + 2P ₂ O ₅ + 2K ₂ O	4	19·75	4·50	129·63	45·25	10·78	131·27
4	N + K ₂ O	4	18·00	2·75	118·03	39·50	5·03	114·59
5	N + 2K ₂ O	4	18·75	3·50	122·95	43·75	9·28	126·92
6	N + P ₂ O ₅	4	17·75	2·50	116·39	39·75	5·28	115·31
7	N + 2P ₂ O ₅	4	19·—	3·75	124·59	39·50	5·03	111·69
8	P ₂ O ₅ + K ₂ O	4	17·50	2·25	114·75	37·50	3·03	105·88

Тут бачимо цікаве явище. Найбільшу звичку збору зерна і соломи маємо при повному гноєнні: азотовими, фосфоровими і потасовими гноями і то в подвійній кількості (III.) аж 29·63%. Однаково бачимо тут, що фосфорові гної з азотовими впли-

вають більше на зерно, а противно патосові з азотовими на солому, хоча при них і не дуже різниться збір зерна, бо заледви на 1,64% менша звичка, як при фосфорово-азотовому гноєнні. Тут теж завважуємо, що поле потребує більше потасових і азотових гноїв.

Для поступового господаря не вистарчає сама звичка зборів. Головно тепер, коли тяжко о капітал, розходиться передусім о рентовність (опроцентовання) вложеного капіталу у формі штучних гноїв. Тому мусимо попри звичку зборів, взяти під увагу теж кошта гноєння. Це маємо в слідуєчій таблиці :

III. Таблиця поплатности помічних навозів і вимоги почви.

Ч. парц.	Навоження на 1 гектар в кг	Ріжниця з 1 га			Кошта гноєння зол.	Дохід з 1 га зол.	% рентовности
		зерно кг	солома кг	вирістє зол.			
1	без навозу	—	—	—	—	—	—
2	150 кг азотняк мел. 20% 200 „ суперф. мін. 16% 200 „ каліт 12%	400	910	232·95	106·50	126·45	118·7
3	200 кг азотняк 400 „ суперф. мін. 400 „ каліт	450	1078	264·51	178·00	86·51	48·6
4	150 кг азотняк 200 „ каліт	275	503	154·63	62·50	92·13	147·4
5	150 кг азотняк 400 „ каліт	350	928	209·76	72·50	137·26	175·5
6	150 кг азотняк 200 „ суперфосф.	250	528	143·76	96·50	47·26	48·0
7	150 кг азотняк 400 „ суперфосф.	375	503	202·63	140·50	62·13	44·2
8	200 кг суперфосф. 200 „ каліт	225	303	121·65	54·00	67·65	125·2

*) кошта гноєння = 100.

Таблиця повисша вказує, які гної і в якій давці найкрасше опроцентовуються. Коли вложений капітал у формі подвійних давок всіх трьох родів гноїв дав найбільший збір, то це тому, що він є найбільший, бо аж 178 зол., а дав всього чистого доходу 86·51 зол., (48·6%). В порівнянню до попереднього два рази менший капітал 72·50 зол. вложений у формі поодинокі давки азоту і подвійної давки потасу (поле 5), дав дещо меншу звичку збору, але чистого доходу 137·26 зол. то 175·5%. Дальше по черзі належить згадати, що мішанина фосфорових гноїв з потасовими теж добре поплачується.

Ділання поодиноких гноїв годі тут означити, бо дуже слідне співділання разом ужитих гноїв рівночасно, а це давно вже відома річ, що інакше ділає на приклад сам азот а азот з потасом і т. п. Тому більше не говорю за це.

Загально виходить навіть з огляду на поплатність, що те поле потребує в першій мірі потасових гноїв, далі азотових, а вкінці фосфорових. То саме ствердив інж. О. Дідич на своїх досвідах в Дольнім 1925/26. р. (гляди „С. Г.“ 11./26.), як також інж. Літинський в Сокальщині 1926/27 (Рольнік 1927). Погоджуюся вповні з інж. О. Дідичем, що належить гноїти поля помічними гноями

у відношенні: Азот : фосфр : потас = 1 : 1 : 2
згл. 2 : 1 : 3.

Належить звернути більше уваги на гноєння наших піль потасовими гноями, а не на сліпо держатися тільки фосфорових гноїв. Однак не можна забувати, що навоження штучними навозами спричинює заквашення поля, тому належить хочби для відквашення поля вапнувати, бо вапно може не так ділає на збори з поля як впливає на приготування інших кормових річєвин для рослин.

Робіть отже досвіди, а тоді переконаєтесь, чого наше поле потребує і який штучний гній та в якій давці на гектар найкрасше оплатиться.

Інж. Іван Лапчук.

Данський спосіб кормлення худоби.

Що це такий данський спосіб кормлення худоби? Чи може так кормлять в Данії? Ні, способом тим кормлять рогату худобу всюди на світі, та кормлять тим способом й на західно-українських землях, з тою лише різницею, що у нас кормлять тим способом досить нерегулярно, без знання, що це данський спосіб. Та не про назву тут ходять, а про вигоди й невигоди данського способу кормлення худоби, та чи варта його у нас пропагувати.

Пригляньмося ближше на чім полягає данський спосіб кормлення. Рогатій худобі подається поживу в такій формі, в якій створила пашу природа, та при тій не мішається одної паші з другою. Скажім літом дістане худоба зелену пашу в цілости не різану, все одно чи то буде, конюшина, бурян, мішанка, чи кукурудза у формі довжезного „кінського зуба“. Зимом не дістане січки, лише з окрема солому, цілий буряк, грис, бараболу тощо. Здається, що все одно, чи дамо корові солому чи січку, січений буряк чи цілий, однак справа не так мається.

Послухаймо голосів практичних господарів за і проти данського способу кормлення худоби, та виробім собі образ в чім річ.

Противники данського способу кормлення худоби кажуть, що не вводиться нічо нового, бо доки не було машин, січкарен тощо, всі кормили данським способом, цебто цілою пашею. Видно отже, що спосіб цей був не вигідний, коли наші предки з бігом часу удосконалювали машини і дійшли до того, що кормлять не цілою пашею а різаною. Під теперішню пору в Америці косять кукурудзу, причім та сама косярка ріже кукурудзу на січку, яку відставляють возами на місце призначення. Якби отже був данський спосіб доцільніший, то на віщо ж так складних машин і праці?

Дальше кажуть, що худоба зуживає менше енергії, коли їсть різану пашу, не мусить її довго пережувати, а в цей спосіб заощаджену енергію зуживає на будову свого тіла або продуктів. Крім цього паша не марнується, худоба паші не розкидає, бо відомо, що худоба літом, коли не йде на пасовисько, є нервова, набирає пашу на роги, розкидає її, а також не може вибирати з паші що добре а що гірше, бо все є помішане, скорше наїється, та має більше відпочинку. Кажуть вправді, що можна придавати худобі в деяких випадках для зміни цілої паші, однак це не може бути правилом.

Прихильники данського способу кормлення

Посмертна згадка.

Втратила українська суспільність знова одного з визначніших членів,

Д-РА ТЕОФІЛЯ КОРМОША,

члена основателя численних наших економічних установ, які цю важку втрату відчули доволі сильно.

Передусім перемиські повітові установи втратили свого невтомного робітника, який ціле своє життя посвятив їх розвиткові. Не чужими були для покійника і другі культурні й економічні установи в краю, а між ними і Краєве Т-во Господарське „Сільський Господар“ відчуло цю втрату тимбільше болючо, бо втратило повного життя і енергії співробітника.

По великій праці знайшов цей Визначний Громадянин в 66. році життя відпочинок в перемиській землі, яка хай йому буде легкою.

худоби, (який вийшов з Данії і тому називається данським), кажуть знова так:

Чому різати поживу на кусні, та давати їй худобі яка має зуби й сама потрапить це зробити замість машини. Признають, що худоба довгий час їсть й має менше відпочинку, та за те через збільшену працю органів травлення дістає більшу спрагу, випиває більше води, яка творить около 80% молока. Крім цього кажуть, що даючи худобі кожду пашу з окрема, приневолюють її їсти це, що їй подається, і тоді не може шукати у січці чогось лутшого, як це діється при другім способі кормлення.

Розглянувши сказане за і проти, притягає нас дуже данський спосіб кормлення, головню тому, що жадає мало праці і гроша, не треба січкарен та других машин. З другої сторони однак треба признати, що перший спосіб кормлення, цебто різаною пашею є далеко господарніший, не марнується паші, та хоч вимагає більше трупу та вкладу гроша, то що надвишку вповні покрие збільшений прибуток з худоби.

Прихильників данського корму головню держить це, що худоба потребує менше обслуги, що однак при нинішнім загальнім безробіттю не повинно падати на вагу, бо робочих сил є досить. Я був на економії, де кормлено різаною пашею. В сусідній економії кормлено данським способом, де було досить данських та східно-фризійських коров. Цікавим явищем було це, що в сусідній економії родилися маленькі телята, яких вага при народженню не перевищала 30 кг., підчас коли на економії, де кормлено різаною пашею теля, що при народженню важило 40 кг. не було рідкістю. В сусідній економії, майже щорічно панувала зараза ратична, а в останнім році панувала там і хвороба звана „м'ягка кість“ — osteomalacia. Худоба не могла встати на задні ноги. Прикликаний повітовий ветеринар — старий практик ствердив, що на малу відпорність рогатої худоби дотичної економії, супроти ратичної зарази та остеомалії впливає також данський спосіб кормлення худоби. Що корови сусідної економії родять помірно малі телята, приписав ветеринар рівнож на рахунок данського способу. Не входжу

в це, о скільки данський спосіб дійсно причинюється до висше наведених відем-их впливів на стан рогатої худоби, одначе часть правди в тім є, що також завдало головний удар данському способу, який ни-і уступає серед поступового селянства. В Америці приміром упадає цілком. У нас в Галичині не можна говорити щоби він існував, бо господар кормить данським способом лише тоді, як не має часу нарізати січки, чи приготувати другої паші, або як розсердиться на корову та дасть до подою цілих бураків, або кормить нерізаною пашею тоді, коли січкаря поспується, що густо-часто лучається. З набутого досвіду практичних господарів виходить, що краще різати все пашу а лише літом при зеленім кормі, можна подавати пашу цілу.

Інж. Куропась Степан.

Яку пашу худоба найкраще використовує?

Найкращою пашою для худоби є свіжа сочиста трава, а в зимі добре і здорове сіно. Однак не все в господарстві найдеться така паша, а це трапляється головно під осінь та в зимі. В осені кормлять худобу бурачинням, листям з капусти і другими відпадками, що не даються довго переховувати. Така паша нагнила та занечищена землею не виходить худобі на добро, але є причиною нестравности та других хоріб. В зимі знова скормлюється багато нагнилої бараболі, стухлого та запорошеного сіна, а також заіржавлену та нападєну грибками солому. З такої паші худоба має мало користи, бо вона є мало поживна, а навіть шкідлива. Неможна тому дивуватися, що господар доглядає худобу в день і в ночі, вона багато їсть, а дає мало молока і зле виглядає. Причиною цього є звичайно невідповідно підібрана та приготована паша.

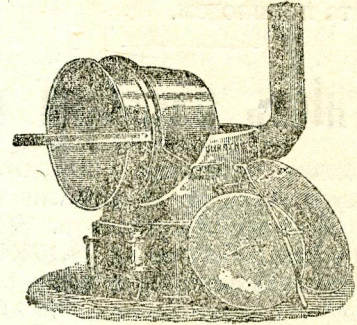
Осіну пашу, як бурачиння, листя з капусти та другі відпадки по зборах можна подавати худобі лише очищені зі землі, не нагнилі, не зігріті та не зіпсовані. В більших кількостях можна давати лише перемішані зі соломою, бо самі викликають бігунку та другі жолудкові забурєння.

Підставною пашою в зимі для більшости господарських звірят є паша суха, як солома, полова та сіно. Солома порізана на січку служить лише до наповнення жолудка та заспокоєння голоду. Поживи в ній є мало і тому худоба не має з неї багато користи. До годовання солома не сміє бути стухла, сплісніла і нападєна іржою та грибками, бо є шкідлива. Таку солому можна уживати лише на підстилку, а якщо на пашу нема здорової соломи, то січку треба парити. Горяча вода, чи пара убиває всі заразки недуг, а сама січка стає смачніщою та поживніщою. Для коней січку треба принайменче звогчити, щоби її не видували. Січка не повинна бути теж за дрібна, бо худоба її зі зерном добре не перегризає.

Сіно або конюшина є найкращою поживою, але лише тоді, коли має багато листків і цвіту. Часто трапляється, що сіно вибране в непригідній порі є сплісніле або запорошене. Таке сіно або солому треба перед скормленням перепустити через мотілку, щоби усунути порохи, які є дуже шкідливі. Молоченням стратить сіно багато дрібних цінніших частин, однак буде менше шкідливе.

Не менше уваги як сухій паші треба присвятити паші вогкій. Бараболю і всі прочі окопові рослини можна скормлювати лише очищені від землі.

Щоби худоба окопові рослини якнайкраще використала, повиннося їх парити. До парєння служать окремі парники, де бараболя вариться не у воді а в парі. Вся нечистота, а також і всі шкідливі примішки спливають на дно парника, а остає смачна і поживна бараболя. Парєнням збільшається її стравність, бо крохмаль переміняється на цукор, який худоба дуже добре використовує. Також пара убиває

Парник з рухомим кітлом.

богато шкідливих бактерій та грибків. Парєну, душену бараболю треба зараз скормлювати, бо скоро псується. Під впливом бактерій квасить цукор, так що на бараболі розмножується багато шкідливих бактерій. Варєна бараболя у воді має менчу вартість, тому, що вода виполокує з неї багато поживи. Є она однак ліпша від бараболі неварєної.

Щоби приготувати добру пашу для худоби та не скормлювати її за багато, повинен кождий господар постаратися о парник. Коштує він не великі гроші, а є дуже корисний, бо можна в ньому запарювати всю пашу, а навіть виварювати білля. Парєння в парнику виходить дешевше від варєння, бо виходить значно менше палива. Фабрики вирабляють парники різної величини від 25 до 100 літрів поємности і більше, так що навіть найменчий господар може собі купити парник. Великі услуги може він віддати господарам в околицях де управляють багато лубіну, бо в ньому можна відгірчувати лубін, що є дуже поживною ядерною пашою для худоби.

Найбільше уваги треба звернути на пашу ядерну-омасту, на яку уживається осипки або зерна. Тут власно робиться найбільше помилок. Богато господарів дає худобі і коням не омолочені снопи мішанки (ячмінь, вига) та вівса. При такім кормленню багато зерна осипується а також і це, що худоба зіла пропадає, бо виходить нестравлене. Стравиться лише таке зерно, що має тріснулу лущинку, бо тоді можуть до нього дійти жолудочні соки і його розпустити. Тому можна годувати цілим зерном лише штуки молоді, що мають здорові і добре ставлені зуби, якими зерно розітруть. Старшим штукам можна давати лише зерно душене або мелене. Головно при годівлі безрог, де хочеться дійти до найбільшої поплатности, не можна уживати зерна цілого і однорідного. На омасту для безрог найкраще уживати мішаної осипки або меленого зерна кукурудзи, ячменю, вівса, вига або боу. Кормлення одним родом зерна є одностороннє і тоді його безрога як слід не використовує. Практика виказала, що безроги, а навіть рогата худоба, найкраще використовує мішане зерно і дає найбільше доходів.

Доповненням поживи є вода. Вона повинна бути чиста, свіжа, а також не зазимна, бо на її огрітєя потребує худоба багато тілесного тепла, на втворєння якого спотребовує велику кількість паші. Зимна вода ділає також шкідливо на зуби та за-

живні органи. Проте, головню в зимі, треба на по-
внення звернути бачнійшу увагу головню там, де
є зимні стайні та недостаточна кількість паші.

Зима, це найкраща пора для кожного госпо-
дара подбати за добрий вигляд своєї худоби. Хто
добре доглядає і подає худобі добре приправлену
пасу, не скормлює цього, що повинно піти на під-
стілку або на гній, тому худоба добре ведеться, не
хоріє, а за пасу і за всі старання добре платить мо-
локом, мясом та приплодом.

Поплатність плекання птиці.

В польському часопису: „Czasopismo Spół-
dzielni Rolniczych“ з дня 11. вересня ц. р. нр 26
читаємо, що Польща вивезла в р. 1926 яєць, пу-
ху, піря, живої і битої птиці за 78,171.000 золотих
в золоті. Вартість вивезених в тому самому часі:
жита, пшениці і ячменю виносила 79,024 000 зол.

Через один місяць липень 1927 р. вивезено
з Польщі самих яєць за 8,190 000 зол. в золоті.
В тім самім часі вивезено безрог за 9,151.000 зол.
78 мільонів зол. одержані за птахівничі продукти
на протязі 12-ти місяців і 8 мільонів одержані за
те саме в одному місяцеві — заставляють нас ди-
витись на птахівництво, як на поплатну галузь
сільського господарства.

Бажаючи мати з курей гарні прибутки, треба
господареві ними більше зацікавитись.

Відносно птахівничого матеріалу, то можна
плекати нескі расові кури або нескі кури звичайні.

Плекаючи расову птицю, треба бути з гори
приготованим на се, що її не вдоволимо тим, чим
вдоволяємо нашу звичайну курку.

Наша звичайна українська курка плекана в чи-
стоті всюди там, де ще расова птиця не мала до-
ступу, визначається великою відпорністю на клі-
матичні зміни і пошестні хвороби. Відповідно го-
дувана несеється добре навіть в сильні морози.

Щоби кури не робили шкоди в городі, тре-
ба їм відвести відповідний кусень землі і вигін сей
обгородити дрогоною сіткою, плотом, тичками,
очеретом чи яким іншим матеріалом.

На весні, заки городи обкопаємо і в осени,
коли городовина доспіла — можна курей пускати
в город.

У кого є сад, сей може без шкоди для себе
держати курей в саді, де вони визбираючи різно-
родні комахи, будуть навіть господареві помічні.

Годувати птицю на старий лад, самим зер-
ном треба вже залишити. Таке годування коштов-
не і для продукції яєць некорисне.

В Державному пулавському Інституті переве-
дено пробу розумного годування під надзором
д-ра Малярського.

50 грамів	молока
60 „	зерна
30 „	грису
50 „	картоплі
50 „	буряків
50 „	зеленини

В зимі зеленини дістала одна курка:

5 грамів	сіканого сіна
10 „	мелених костей
5 „	яєшної шкаралупи

При цього рода годуванню знесли 12 курок
на протязі 8 місяців 1569 яєць, себто 26 кіп.

Поміщення для птиці — річ також важна.

Курник повинен бути щільний, просторий,
теплый, ясний і чистий. Чистоту в курнику удер-
жуємо в сей спосіб, що раз на 3 місяці побілюємо
його вапном а банти і кубла відчищуємо гарячим
лугом.

Добре є час від часу кинути під стелю в кур-
нику добру пригорщу борошна з негашеного
вапна і позачиняти тоді вікна і двері. Вапняний
пол розходитьсь всюди, а осідаючи нищить всі
насікомі. В кубла, де несуться кури, насипати по-
пелу з табакою.

Чисто удержувані і раціонально годувані ку-
ри нестимуться гарно. Річну кількість яєць треба
собі записувати, щоби знати, чи кури оплачуються
та щоби до розплоду вжити тільки яєць найбільш
неских курей.

Півень ужиткового стада повинен бути здо-
ровий, рослий, дужий, відважний і повинен похо-
дити від матері що несла багато великих і тяжких
яєць.

Великий, живо-червоний гребінь і також се-
режки, ясне око, лискуче піря, частий спів і часте
підношення крил — се позначки життєздатности
і плідности півня.

Добрий півень, се дуже важний чинник в роз-
воджуванню неских курей, а через те попри чи-
стоту і розумне годування важна запорука по-
платности плекання птиці.

Гр. Герман.

Шкідники (галапаси) домашньої птиці.

Не судилося людям жити в розкошах і до-
статках, але не судилося також і другим сотво-
рінням. Чоловіка нападають різні хвороби і шко-
дять його здоровлю, але не краще є з домашніми
звірятами. Чоловік борониться сам перед різними
хворобами і шкідниками, однак не все вистає йому
сил і знання до побороення цих шкідників. А що
говорити про безмовні сотворіння, яких чоловік
доглядає? Вони не пожаліються нікому і тому чо-
ловікови треба за них тимбільше дбати, бо мають
вони шкідників дуже багато. Головню птиця має
багато шкідників-галапасів, що розмножуються
в пірю, зїдають його, висисають кров, а також
дошкулюють його гостителям. Птиця нападена
галапасами ниціє, перестає нестись, а вкінці гине.
Шкода з цього велика, а зменшиться вона шойно
тоді, коли будемо безпощадно нищити тих га-
лапасів.

Галапасів у птиці є дуже багато родів, а своє
розмноження завдячують головню теплову пірю,
в яким сидять мовби в перині. Тепла мають дово-
лі, поживи теж, тай не можна дивуватись, що силь-
но розмножуються. Сама птиця непорадна, вчи-
щує піря дзьобом, або порпанням в піску, однак це
за мало. Птиці треба помочи винищувати галапасів
головню в зимі, коли птиця мало перебуває на
свіжій воздусі, є замкнена в темних, нечистих кур-
никах.

Галапаси, це дрібні хробки, яких тяжко помі-
тити. Розглянувши докладно, можна побачити їх
шкідливу діяльність, однак їх самих не все. До
цих дрібненьких хробків зачисляється дрібна без-
крила мушка з роду вошей, що вилягається відра-
зу з яєчка. Розмножується дуже скоро і має бага-
то родів, що дошкулюють домашній птиці а на-
віть воробцям і вірлам.

Багато шкоди спричинюють курячі блохи. Не
є це такі блохи як у людей, бо не мають довгих
ніг до скакання. Живуть в пірю і тому не потре-
бують скакати, бо це неможливо. На одній птиці

живе їх дуже багато, а живляться кровю. До таких самих галапасів зачисляється воші, що нападають всі роди домашньої птиці. Нищать вони піря і тому часто має птиця на собі порожні місця без піря. Найбільше вошей різних родів знаходимо у курей, а то головню слабо живлених. Такі кури тратять піря. А що кури є найбільше приступні, бо не ідуть на воду, то на них розмножується на раз кілька родів вошей. Кождий живе окремо і так оден на голові, другий на грудях, інший знова на крилах і т. д. Між вошами у дробу знаходяться навіть такі роди, що переносяться на чоловіка і викликають сверблячку та біль.

Крім згаданих є ще дуже багато других шкідників-галапасів, що жирують в середині тіла птиці і під шкірою (вапняні ноги), а до їх розвитку причинюється сам чоловік. Птицю тримають більшими громадами, а якщо птиці добре не годується і тримається її в темних і нечистих курниках, тоді ті галапаси розмножуються дуже скоро, переносяться зі штуки на штуку і нападають всю птицю.

Щоби тих галапасів винищити і не дозволити їм далі розмножуватися, треба птицю тримати в чистих, ясных і теплих курниках, а також подавати птиці добру поживу—зерно. Птиця буде добре нестися навіть в зимі, а якщо буде мати ще чисту воду до пиття і купання, багато піску і добрий курник, тоді буде також ского рости і випасатися.

Б. В.

Переховування витисків цукрового буряка.

Ті господарі, що цього року плакали цукровий буряк, дістануть з цукровару бурячані витиски. Витиски ці треба відповідно переховувати через зиму, законсервувати їх, бо ж відразу всіх годі скормити, впрочім заквашені витиски є кращою поживою для худоби, чим солодки. В якій спосіб найкраще переховати цукрові витиски через зиму, що би їх як найменше змарнувалося?

Наведу спосіб переховування цукрових витисків, якого нині уживає більшість плянтаторів цукрового буряка. Спосіб це примітивний і ніяк не трудний. Щоби було всім ясно, порівняю витиски цукрового буряка з капустою. Капусту шаткується та укладається сильно втискану до бочок, щоби якнайбільше до бочки вмістилося, а головню тому, щоби не діставався туди воздух й не витворювалися шкідливі кваси, які поспували би капусту і працю. Свіжо січена капуста є нестравна, однак через квашення стає стравною, можна її їсти неварену. Нераз вкладають ще до капусти пізні яблука, які додають капусті доброго запаху а в додатку й яблука на зиму придадуться.

В цей сам спосіб переховується витиски цукрового буряка. Звичайно практикується це так, що до вибраної ями не більше як оден метр глибокої — найкраще у формі чотирьохкутника, яку наперед вистелено половиною найгіршого роду, звозиться витиски, удоптується їх верствами поступенно аж наповниться яму, та ще й на верху відповідно викінчується, звичайно у формі стріхи, щоби вода з дощів не всякала до кіпця. Довкруги такого кіпця вибирається рівці, щоби вода мала відплив. Витискові ями треба рівнож від дна заосмотрити відпливовими рурками, щоби звідси відпливала вода, бо інакше витиски гниють, та нищаться. Кіпець прикривається відтак верствою полови а на це накладається звичайно на 10—15

см. грубу верству землі. В цей спосіб консервує а властиво консервувала більшість плянтаторів витиски цукрового буряка аж до тепер. Такий спосіб консервовання витисків я бачив і у наших плянтаторів на Ходорівщині, з тою лише різницею, що мало з них подбало про відплив верхньої та спідної води, так що при таянню снігу виглядала яма на витиски мов маленьке озеро.

Описаний спосіб переховування витисків робить місце новому ще примітивнішому способу, однак практичнішому. Новий спосіб різниться від попередного по перше тим, що яма на витиски є звичайно на один „рискаль“ („штих“) глибока, цебто майже на верху, всего яких 20 см, причім відпадає спідня каналізація, яка часом при великій кількості витисків вимагала значного грошевого вкладу. Цілий кіпець витисків знаходиться отже на верху як кіпець бараболі, а що найважливіше не прикривається його цілком землею. Вистарчить посипати кіпець витисків половиною, та прикрити найдрібнішою соломою, як солома з проса, ярого жита або вівсяною соломою, та прикріпити соломі, щоби вітер її не роздував. Як вигоди нового способу консервовання цукрових витисків? Перше всего відпадає спідня каналізація, прикривання кіпця землею, вибирання ями, що забирає досить часу і гроша. При вибиранню витисків менше праці з відкриванням витисків, та лекше їх набирати з верху, чим зі споду ями. Деякі господарі вправді кажуть, що вигода є, але є і втрати, бо верхня верства витисків не прикрита землею, псується. Це правда, однак їм у відповідь треба сказати, що далеко більші шкоди повстають через стик землі з витисками, так що підчас мокрої зими і весни, зігніє досить витисків.

Описані способи консервації витисків, які різняються між собою лише технічним переведенням, не можна всетаки назвати ідеальними, тому, що поступові а при тім й маючі селяни консервують і повинні консервувати свою пашу й витиски у бетонових ямах в землі або верх над землею. Про такі ями не будемо розписуватися тому, що вони у нас не поширюються, а раджу лише нашим плянтаторам цукрового буряка, уживати того найпримітивнішого способу консервовання витисків, а тоді матимуть вони менше праці й вивідатків. а більше користи та вигоди.

Коли вже йде мова про консервовання витисків, мушу додати, що до витисків можна додати всякого рода домішки, як конюшина, кукурудза, кукурудзяна гичка, листя з буряка тощо. Нераз господар має „третю“ конюшину, яку не виплачується вже сушити ізза браку погідних днів, тоді добре скосити її та заквасити з витисками. Рівнож конюшину стерневу, недоспілу кукурудзу, всякого рода паші, та зелену бараболянну натину можна домішати до витисків. Згадані домішки збільшать кількість законсервованої паші та додають витискам приємного запаху, подібно як яблука в квашеній капусті. Не від річи буде коли додам, що законсервовані витиски є добре поливати чистою керничною водою, однак треба вважати, щоб не перебрати міри, бо тоді вода сполоче саму кращу поживу, яка відійде та є страченою. Однак два рази тижнево вилити кілька ведер води на кіпець (неприкритий) витисків не пошкодить але витиски переховуються тоді все в свіжій стані.

Інж. Ст. Куропась.

ДО НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

З попереднім числом висилали ми упізнання о заздалегду передплату. Зі жалем мусимо подати до загального відома, що мимо того, що зближається кінець року, багато передплатників залягає з передплатою. Ці заздалегду спливають розрив часопису, а чейже господареві повинно залежати на тім, щоби одинокий поважніший український господарський часопис, виглядав як найкраще і містив відомости про всі здобутки господарського знання та поступу.

Прохаємо ще раз наших передплатників, щоби негайно вирівняли заздалегду передплату, та в цей спосіб виявили, що їм залежить на тім, щоби часопис „Сільський Господар“ появлявся в збільшенім обемі та частійше. Станеться це тоді, коли кожний свідомий господар стане передплатником, а наші дотеперішні передплатники подадуть нам нові адреси других господарів, які передплатилиби часопис.

Хто дав початок поступовому пасічництву в Європі?

В часопису „Сільський Господар“ ч. 19. з 1. жовтня ц. р. є вміщена замітка п. Льва Герасимовича: — „Улий будучности для України“.

В згаданій статті подас автор про розміри рямок прийнятих на українських пасічницьких зїздах а zarazом свої висновки, що до потреби штандартних рямок для пасічників на Українських Землях, (а саме українську рямку розміром 300 мм широку та 435 мм високу й американську — 435 мм широку та 230 мм високу. Проти цієї золотої думки не можна нічого сказати. В цій справі вже українські пасічники працюють практично й студіюють теоретично, а на сторінках нашої пасічницької преси з'явилася не одна замітка, одобрюючи пасічникування в українській рямці. Українська рямка (вулик) є розповсюджена на українських землях, як Закарпатті, Галичині, Наддніпрянщині й Кубані. З цього вже видно, що названа рямка (власне вулик української системи) має славу майбутність у пасічників на наших землях.

Колиж пригадати, що в році 1925 розмір української рямки прийняли й Поляки, назвавши її „польською нормальною рямкою“, (до речі, на Всеслов'янському Пасічницькому Зїзді в Празі ц. р. Поляки чванилися своїм винаходом „нормальної польської рямки“), то як бачимо, наша рямка поширюється за межі нашої батьківщини та стає світовою.

Але не є темою цієї замітки про те, яка рямка (вулик) запанує на наших землях а можливо й за кордоном. З цією частиною названої замітки п. Л. Герасимовича можна погодитися та признати за ним рацію.

Одначе, рішуче не можна погодитися в його замітці про перші рядки, де автор пише, що „Початок до поступового пасічництва дав в Європі Дзержон...“.

Такі, ніби авторітетні твердження п. Л. Герасимовича зовсім не вірні.

Перший рямковий вулик не тільки в Європі, але й в світі винайшов українець Петро Прокопович 1814 року.

Родився П. Прокопович в селі Митченках, Конотіпського повіту на Чернігівщині дня 29. липня 1775 року. Батько його був в тому ж селі священником а походив з козацької старшинської родини. З дитячих років одержав підготовчу освіту дома, а потім вступив до високої школи, в той час, Академії Петра Могили в Києві, яку й закінчив з повним успіхом. Це була людина дуже освічена, та досконало знав мови: українську, латинську, грецьку, слов'янську, польську, московську, італійську та німецьку. Читав світову літературу та цікавився бджільництвом. В його батька була невеличка пасіка, де він вивчився й пасічникувати; далі придбав пасіку та почав поліпшувати в себе на пасіці вулики й десь в році 1810 зробив рухомі рямки а після 4 років дослідів, 1814 року оголосив свій винахід в часописах.

Цей рік 1814 є памятим не тільки для українських пасічників, але й для пасічників цілого світу — від цієї пори пасічництво набуває поступу.

Року 1828. П. Прокопович закладає поблизу рідного села пасічницьку школу, що рахується першою в світі. Учнями в його школі були не тільки багаті, але й бідні Українці (бідним допомагав матеріально сам Прокопович) та чужинці: Поляки, Німці, Чехи, Москалі, Італійці та другі. Вже з цього видно, яку славу мала ця школа. Школа існувала до року 1879 й випустила понад 600 освічених пасічників, що потім повернулися до дому та запроваджували раціональну господарку кожний в своїй батьківщині. Крім того писав лекції та статті по бджільництву, що друкувалися тоді в московських часописах та збірниках і перший завів виставки з бджільництва по містах на Україні.

Так славне ім'я винахідця, Українця П. Прокоповича стало відомим культурному пасічницькому світу.

На 75 році життя помер П. Прокопович дня 31. січня 1850 року та похований біля м. Батурина на Чернігівщині.

Про Дзержона відомо, що він народився 1811 року, а свій „винахід“ оголосив 1845 року. Вулик Дзержона є удосконалений вулик Прокоповича, як каже проф. Кравзе, а на думку Степана Великдана, познайомив Дзержона із вуликом Прокоповича, учень Батуринської школи Шульц Гаспай, що був родом зі Шлеська.

Р. 1851 ще більше удосконалив винахід Петра Прокоповича в Америці Лянгстрот. Так була заложена основа раціонального бджільництва в Європі та Америці.

В році 1925 українські пасічники як на батьківщині так і на еміграції святкували ювілей славного винахідця першого рямкового вулика Петра Прокоповича з дня народження 150 років та дня смерті 75 років. В м. Батурині засновано імені П. Прокоповича пасічницький Музей, школу, показову пасіку, оправлено могилу (хоч тут не обійшлося без образи української честі, — на гробі написи, пороблені московською мовою, відомо, що П. Прокопович був свідомим Українцем, боровся проти московської окупації та працював для піднесення української культури; писав і говорив по українськи, був близьким другом Тараса Шевченка) та збирають пожертви на будову пам'ятника.

Світ знає про нас, та ми про себе не знаємо. Так приходить з сумом констатувати, що ще в році 1927 зустрічаються такі українські пасічники, що пишуть проти всієї признаної правди.

Пане Лев Герасимович! Раджу Вам (і тим пасічникам, що по перше чують про цю правду) прочитати слідуєчі матеріали:

1. Pokorsky-Juravko. Kurze Uebersicht uber die Bienenzucht in Russland. Leipzig, 1841.
2. Včelařova čítanka. Díl I a II. Praha 1923.
3. Katalog Vseslovanské Vystavy Včelařské v Praze od 3 do 10 července 1927.
4. „Český včelař“ č. 1924 č. 12. r. 1926 č. 1, 5, r. 1927. č. 4, 8. Praha.
5. „Včelařské Rozhledy“ r. 1925 č. 7, r. 1926 č. 3, 6, r. 1927 č. 8. Praha.
6. Короткий підручник пчоларства. П. Кукуруза. — В. Косар. Ужгород. 1925.
7. А. Г. Козачок — Бджільництво (підручник). Державне видавництво України 1927.
8. Є. Архипенко — Щоденник пасічника на р. 1924. Львів, 1924.
9. Т. Юрченко — Короткий нарис історії українського пасічництва. Прилуки 1926.
10. О. Невинський — Прибуткова пасіка. Київ 1925.
11. Євген Артюх — Рямковий вулик та як його зробити. Харків, 1927.
12. В. Нестерводський — Пасічництво, II. видання. Вукоспілка, Київ 1922.
13. В. Нестерводський — Пасіка Харків 1927.
14. „Подкарпатське пчоларство“ ч. 4—5, 6—7 р. 1924. Львів.
15. „Пчоларство“ ч. 7—9, 10—12 р. 1925. Ужгород.
16. „Українське пасічництво“ річники 1924, 1925, 1926, 1927, Львів.
17. „Вістник пасічництва“ річники 1926, 1927. Київ.
18. „Пасічник“ річники 1925, 1926, 1927. Прилуки (Полтавщина).
19. Є. Архипенко — Поступове пасічництво. Львів, 1927 та багато інших на українській та чужих мовах.

САВА ЗЕРКАЛЬ

Українська Господарська Академія.
Подебради Ч. С. Р.

Українські агрономи до українських плянтаторів цукрових буряків.

Наші селяне засівають (засаджують) щорічно поверх 10.000 моргів цукровими буряками. До цієї пори не створили вони ніякої, хочби навіть найслабшої, організації для оборони своїх інтересів перед цукроварнями, а перед усім для узискання догідніших цін за відставлені буряки. На нашу користь польські плянтатори, переважно дідичі, зорганізувалися разом в союз плянтаторів і зорганізовано добилися від цукроварень доволі догідної ціни. А попри них цукроварні і нашим селянам платять ту саму ціну, що дідичам.

Тут хочемо звернути увагу на одну велику страту, яку поносить український нарід через байдужність наших плянтаторів. Є це справа контрактовання плянтацій через свою організацію. У всіх цукроварнях є звичай, що вони закрючують умови (контракти) з плянтаторами через агентів. У нас такими агентами є майже виключно жиди, корчмарі або барисівники. Такий агент намаває людей до управи буряків і підсуває готовий контракт до підписання. Звичайно тим його робота кінчиться. За це дістас він від кожного законтрактованого морга 2% провізії, около 15 зол. Декотрі агенти законтрактовують в цей спосіб по 500—1000 моргів річно і за цю роботу мають 7—15.000 зол. барисівного. Колиж хто обійде агентів і прямо зголоситься до цукроварні, то його 2% забирають урядники цукроварні. В цей спосіб через нашу байдужність пропадає річно 120—150.000 зол. Це діється тоді, як „Рідна Школа“ не має за що вдержати своїх шкіл, як „Сільський Господар“ не має засобів на свою роботу.

Щоби зберігти цей гріш для народу, приступає Спілка Українських Агрономів до контрактовання бурякових плянтацій. Кождий українець, що управляє, або задумує управляти буряки, повинен умову (контракт) на її управу переводити тільки через Спілку. За гроші, які їй з цього припадуть, буде Спілка сама удержувати агрономів-інструкторів, що в першу чергу плянтаторам будуть помічні. При помочи тих інструкторів селяне навчатся краще управляти буряки, гноїти штучними погноями, консервувати цукроварські відпадки, мелясу і т. д. Крім цього за часть цих грошей Спілка буде закуповувати для

плянтаторів спільні сівалки, планети до обрібки, виорувачі буряків і т. д. та їх безплатно випозичати плянтаторам. В цукроварні Спілка буде держати при здачі буряків, при вазі свого заступника тай цукроварня мусити-ме більше приймати наших урядників.

Колиб в цей спосіб вдалося зорганізувати всіх наших плянтаторів — то з провізії можнаби оплачувати в краю около 20 агрономів, а за решту за 80.000 можнаби закупити спільні машини або передати „Рідній Школі“ на покриття її недобору.

Хай піюдин Українець не законтракує через нікого іншого своїх буряків, тільки через Спілку Українських Агрономів. Зголошуйте негайно кілька моргів хочете в 1928 року засіяти буряками, для котрого цукроваря, а вона вишле Вам всі поучення і умову до підписання. З обидвома краєвими цукроварнями Спілка уже договорилася в цій справі і вони згодилися приймати від неї законтрактовані буряки, видавати насіння, погної, зачети на тих самих умовах, що й від інших. Коли котрийсь повіт зголосить в цей спосіб 150 моргів разом — сейчас вишле тамтуди Спілка свого сталого інструктора для того повіту.

Від 1. січня 1928 р. зачне С. У. А. видавати ілюстрований щоквартальний часопис „Цукровик“, присвячений управі цукрових буряків і цукровому промислові. Кождий плянтатор Спілки буде одержувати його даром.

Спілка Українських Агрономів.
Львів, вул. Собіського ч. 28, партер.

Вісти з „Сільського Господаря“.

Філія Львів, Кружок Містки. Річні Загальні Збори Кружка відбулися дня 2. жовтня с. р. при участі значного числа місцевих господарів і жінок. В склад нової Ради Кружка зістали вибрані: голова *Петро Глуховецький*, заступник голови Михайло Шеремета, с. Михайла, секретар Стефан Тиби́нка, касієр Гаврило Ключник, члени Ради: о. Петро Кордуба, місцевий парох і Михайло Глуховецький с. Гринька.

Завдяки заходам місцевого пароха, о. П. Кордуби, Кружок відновив свою діяльність, уладив дня 18. вересня с. р. сходуни членів, на яких делегат Централі „Сільського Господаря“, *І. Лисий*, обговорив програму повоєнної діяльності Кружків „С. Г.“ в ділянці оборони і заступництва хліборобських інтересів та двигнення рільної культури.

В найблищім часі постановила Рада Кружка уладити 3-місячний курс жіночого домашнього господарства враз з наукою шиття та крою і бодай двотижневний ветеринарно-господарський курс для муштин. Крім сього рішено щонеділі і свята уладжувати сходуни членів з господарськими рефератами і на сі сходуни запрошувати референтів з Централі Т-ва.

Дотепер числить Кружок 40 членів.

Філія Львів. Заходом п-ні *Юлії Шуберт*, управительки школи в *Кожичах*, відбувся тамже в домівці Читальні „Просвіти“ господарський виклад на тему „гноїння землі природними та штучними гноями, а також справлення пасовиск та сіножа-тей“. На викладі явилосся 30 свідоміших господарів, які з зацікавленням вислухали реферату та в дискусії дали доказ, що їм господарська справа лежить дуже на серці. Заклик до заложення Кружка „Сільського Господаря“ та започаткування його діяльності взяв на себе Виділ Читальні під проводом п-ні *Ю. Шуберт*.

Філія Заболотів: Дня 8. XI. с. р. відбулися відновлюючі збори філії „Сільського Господаря“

в Заболотіві при участі 80-ти місцевих господарів і делегатів сіл. Збори відчинив директор Равлюк, організаційний реферат виголосив делегат Кр. Тов. госп. „Сільський Господар“ у Львові інж. Богдан Волинець. По переведеній дискусії вибрано на голову д-ра Володимира Муровича, а на секретаря п. Іллю Григорійчука.

Того самого дня в Заболотіві, а в днях 9, 10, 11 і 12 в селах Новоселиця, Тростянець, Тулукив і Зібранівка відбулися господарські лекції на теми а) обрібка землі, б) гноіння стаєнним гноєм, зеленими та штучними гноями, в) добір насіння, його приготування і засів, г) нищення бурянів та плодозмін. Лекції тревали по три до чотири години денно головно вечерами, а доказом зацікавлення була численна участь по 60—100 господарів, що оживленою дискусією на теми полевої і годівельної господарки робили лекції ще цікавішими.

Філія Снятин: Дня 13. листопада с. р. відбулися відновлюючі збори філії в Снятині при участі 120 місцевих господарів. По переведеній дискусії над організаційним рефератом вибрано на голову д-ра Гриця Ганкевича, а на секретаря п. Івана Павлюка. По вписі членів та вирішенню деяких місцевих справ бувшої філії вислухали присутні господарської лекції на теми обрібки землі та гноєння стаєнним, зеленими та штучними гноями.

В днях 14 і 15 листопада с. р. відбулися господарські лекції в Устю і Волчківцях при участі в обох місцевостях по 30 слухачів.

По всіх селах Заболотівщини і Снятинщини порушувано справи організації і закладання кружків „Сільського Господаря“, а також справи комасації та меліорації неужитків.

Кружок „С. Г.“ в Рошнів: Дня 25. вересня с. р. о год. 3-ій пополудні відбулися основуючі збори кружка „Сільського Господаря“, які відкрив п. Олекса Литвин. Про вагу значіння і задачі кружка говорив д-р Осип Приндин, а статут Товариства пояснив інж. Елішевський зі садівн. школи з Милування. До Ради ввійшли: Олекса Литвин як голова, Василь Рапій як заступник, а на членів: Дмитро Бунік, Северин Гросберг, Стефан Ремський і Юрко Баворовський. Членів вписалося 42.

Філія Львів: Річні Загальні Збори філії відбулися у Львові дня 11. листопада с. р. при участі 29 членів, як делегатів кружків львівського повіту. По прийняттю до відома звідомлення з діяльності уступившої філіяльної Ради, вибрано нову Раду філії з отсих членів: голова Ілько Лисий, містогорова о. Евген Дудкевич, секретар інж. Евген Архипенко, касієр Тома Милевич, контролор о. Володимир Семків, члени Ради: Йосиф Шеремета і Василь Влох.

Заразом обговорено програму найблищої праці філіяльної Ради, яка обнімає: 1) Дальшу інтензивну віднову кружків „С. Г.“. 2) Управління взаємин між філією а низовими кооперативами львівського повіту, відносно співпраці над двигненням рільної культури. 3) Придбання фондів на удержання агронома для львівського повіту. 4) Уладження районових сільсько-господарських курсів і 5) двигнення сильної кредитової кооперативи для повіту з осідком у Львові.

При тім ухвалено: інтервенювати в Кураторії Склинівської Фондації ім. бл. п. о. Йосифа Фолиса в справі підняти решти майна цієї фондації для Спілки Українських Агрономів на цілі підготовки заложення садівничо-городничої школи.

Господарський поради́к.

Нищення молочію і осету.

Питання 184. Як можна знищити молочій і осет, що сильно розрослися на шкільнім городі? Д. Б. з К.

Відповідь. Молочій і осет винищити відразу тяжко, однак коли нищити їх кожного року, то вони вступляться з поля. Не можна допускати, щоби завязали насіння, бо його розносить вітер і воно кильчить на поверхні землі під впливом воздуха і світла. Розрослі вже буряни підкопуються глибше в тім часі, коли цвітуть і управляються на таким поли окопові рослини. По кількох літах можна їх знищити. Також сильне гноєння каїнітом і вапном по 5 метр. сотн. на морг. сипані до борозни при оранню винищують молочій і осет. Можна їх нищити також поливанням землі сірчанним квасом, однак це за дороге.

Набуття господарських книжок.

Питання 185. Хочу використати вільний час та поширити своє господарське знання. Тому, що сам часопис не вистає, прохаю подати мені назви та місце їх набуття, як також ціну книжок, з яких можна би набути те знання, яке дають середні сільсько-господарські школи. М. П. з Р.

Відповідь. Набути господарське знання з підручників це трохи тяжча справа, бо підручники дуже обширно писані і не надаються добре до науки без відповідного підготування. Головно брак підручників популярних. Для Вас надавсяби найкраще „Взірцевий Господар“ видання Т-ва Просвіта, де ціла господарка є загально охоплена. Наклад вичерпаний і платять тепер за нього 50 зол. Польський такий підручник коштує новий наклад 18 зол. Видання „Сільського Господаря“ є подані на окладинці часопису разом з цінами. Деякі книжки можете закупити в „Сіль. Госп.“ а за другими з поодиноких напрямів господарських, зверніться до „Спілки Укр. Агрономів“, Львів, Собіського 28. Там дістанете популярні господарські книжочки Видавництва в Харкові.

Заложення кредитової каси.

Питання 186. Члени кружка „Сільський Господар“ хотять заложити кредитову кооперативу, бо касу Стефчика, що є в селі, веде без контролю одна людина, а контролі допроситися не можна. Чи може „Сільський Господар“ у Львові зажадати в нашім імені контролі, до кого за нею звернутися і чи можна заложити другу кредитову касу в тім самім селі. Кр. „С. Г.“ в Р.

Відповідь. В діяльність каси Стефчика може вглядати лише Краєвий Патронат у Львові. Члени кружка можуть заложити кредитову кооперативу при споживчій кооперативі, або на окремих статутах, які можна дістати в Рев. Союзі укр. кооп. у Львові, Словацького 14. Краєве Т-во „Сільський Господар“ моглоби зажадати контролі в імені кружка, коли кружок впишеться в члени Т-ва.

Закупно ветеринарійного знаряддя.

Питання 187. Де і по якій ціні можна купити ветеринарне приладдя, як сонда, трокар, аптика

і другі. Чи можна дістати все на довший кредит. Кр. „С. Г.“ в Р.

Відповідь. Всі потрібні річі з обсягу господарки полевої, годівлі звірят та ветеринарії можете дістати в Спілці Укр. Агрономів, Львів, Собіського 28. Зверніться на подану адресу, а звідтам дістанете всі інформації відносно цін, кредиту і т. д.

Виліплення парника глиною.

Питання 188. Просимо подати в „Сільським Господарі“, якою глиною чи масою виліпити внутр котел (парник), бо звичайна глина від стіни відлітає. По двох літах уживання значна частина маси відпала а решта держиться кріпко. Заправлені місця глиною звичайно по дво-триразовим перепаленню облітають. Чит. Пр. в Д.

Відповідь. Питання поставлено незрозуміло, бо кітла в середині (внутр) виліплювати не можна. Котел не перепалиться, бо зроблений з грубого заліза або міді. Розуміється, що не можна палити під кітлом порожнім, бо коли нема води, перепалюється досить скоро. Кітли вмуровані є обведені глиною з верха (зовні). Якщо глина свіжа, невисохла, то по запаленню скоро сохне, тріскає і облітає. Тому до такої глини треба придати гіпсу, лишити її, щоби помалу висихала, а найкраще обмуровання оббити тонким дротом і на дріт шойно давати густо вимішану глину.

Якщо Вам ходить не о те, то поставте питання ясніше.

Пригноєння і волочення жита.

Питання 189. В ч. 19. „Сіль. Госп.“ написано, що скоро з весною можна пригноїти жито суперфосфатом і заволочити. А чи волочення не пошкодить корінням жита, як воно ранне або пізнь? Чи є виїмки? Чит. Пр. в Луці.

Відповідь. В питанні 154-ім написано „заволочити легкими боронами“. Якщо волочення моглоб жито пошкодити — значиться, не можна волочити, коли жито ще дуже мале, слабо розвинене, бо тоді навіть легкі борони моглиб пошкодити корінці. На те треба уважати, а бачиться це добре при волоченні. Як ділають борони, це залежить також від якості землі, що можна побачити підчас волочення і відповідно до цього підібрати борони лекші або тяжші.

З весною сильне жито можна волочити і навіть троха тяжшими боронами, головню тоді, коли земля зляжена — тверда, але також не так, щоби виривати жито з корінням, або проривати глибоко запущене коріння, але лише так, щоби зрушити з верха вляжену землю і прикрити розкинений погній.

Підкріплення рідкого жита.

Питання 190. В попередних числах „Сіль. Госп.“ було писане про рідкий посів жита і один господар посіяв на морг 40 кг., але жито є дуже рідке і грозить йому заріст бурянами. Що робити, щоби буряни не розмножилися і якими погноями та коли пригноїти жито, щоби було густійше. Чит. Пр. в Луці.

Відповідь. Рідка сійба є все вигідніша від густої, бо 1) заощаджуємо багато зерна і 2) одержується більші збори в зерні і соломі. Але рідко сіяти можна лише: 1) на добре вигноєнім і вичищенім від бурянів полі, 2) коли зерно є расове, має силу добре розкорінюватися, 3) коли зерно має велику силу кільчення і не є перемі-

5) коли сіється сівалкою а не ручно, 6) 40 кг. сієтьшане з насінням бурянів, 4) коли сіється вчасно, ся на морг лише тоді, коли є сівалка, що розділить цих 40 кг. рівномірно по полі, а також машина — граса — сапалка, до управи збіжжа посіяного в рядках.

Якими гноями підкріпити жито, це залежить від того, по якій рослині і на якій землі сіяне. В кождім разі треба його пригноїти скоро з весною, як земля обсохне салітрою, щоби сильніше розрослося і суперфосфатом, щоби було тяще зерно. Можнаби його також ручно висапати, а це оплатиться. Якщо дуже рідке, то треба підсіяти ярим житом.

Закупно насіння, щеп і книжок.

Питання 191. Проживаю в Аргентині вже 21 літ і не маю ніякого звязку з краєм. Прохаю подати мені: 1) де можна набути укр. і польських господарських книжок, 2) насіння городовини, 3) щеп овочевих і кущевих дерев. І. Б. Арг.

Відповідь. Книжки господарського змісту можете дістати в „Сільським Госп.“. За насінням, щепами і другими польськими та українськими господарськими книжками зверніться до Спілки Укр. Агрономів, Львів, Собіського 28, а звідтам дістанете цінники потрібних річей.

Справлення поля знищеного повинню.

Питання 192. Повінь занесла наші малі шматки ріллі піском та шутром, так, що під управу цілком не надаються. Як можна таку землю справити, щоби надавалася під управу городини, кукурудзи і окопових. Д. П. з Я. Гор.

Відповідь. Справлення і вироблення знищеної землі залежить від степеня її знищення. Якщо земля лише троха засипана, то треба нанесену верству зібрати і відвести, якщо лише мало, то таке поле переорати і вигноїти добре стаєнним гноем, а де його брак, там треба посіяти на зелений погній дубин синій, а ще краще болгай і рослину заорати до землі. Якщо нанесена верства така велика, що зібрання її не оплатилобся, а можна з неї зробити родючу землю (не має багато шутру), тоді на нанесеній верстві треба управляти як найбільшу кількість рослин на зелені погної, а по кількох літах верхня верства стане родючою.

Справлення сіножати знищеної повинню.

Питання 193. Сіножать занесена 40 цм. грубою верствою намулу, на яким до тепер нічого не росло. Трава під намулом вигнила. Як можна таку сіножати справити? Д. П. з Я. Гор.

Відповідь. Знищені сіножати — занесені намулом можна буде приготувати під бараболю, якщо земля не є за мокра, а по бараболях під які погноєно стаєнним гноем, потасовою сіллю, томасиною і азотняком, можна посіяти до охоронної рослини як овес, насіння трав, які повинні рости на сіножати. Блищих і точніших вказівок можна уділити лише на місці по докладнім розслідженню давньої землі, положення і якості нанесеної верстви.

Закупно кнура.

Питання 194. Чули ми на викладах наших агрономів а навіть читали в „Сіль. Госп.“, що свиню по 8—9 місяцях можна вигодувати до ваги 80—100 кг. Яка це раса і чи можна купити такого кнура? П. Д. з В.

Відповідь. До війни розведено по наших се-

лах білі, великі свині йоркшірської раси і хто їх плекав, переконався, що добре годовані замолоду і пізніше, доходили до такої ваги за такий протяг часу. Це свині на солонину. На мясо надаються добре свині вестфальської раси. Кнура купити можна, однак дорого буде коштувати — за 1 кг. 5—6 зол. Тому кнура моглиби купити кооператива, або кружок „Сіль. Госп.“

Перерібка меду.

Питання 195. Збуваю кожного року більші кількості бджільного меду по низьких цінах за для далекого віддалення від міста і залізниці. Чи можна переробляти в більших кількостях на мед питний без позволення і оплати податку. Б. К. з Р. (Волинь).

Відповідь. Питний мед для власного вжитку можна виробляти без спеціального позволення і оплачування податку. Однак на виріб меду питного на продаж треба мати дозвіл від уряду акцизового, що вимірить також належний податок. Уряд акцизовий знаходиться в кожному повітовім місті.

Управа бараболю.

Питання 196. На рік 1928 маю намір садити бульбу на тій самій землі, на якій була минулого року. Як обробити і погноїти землю? Е. Ф. з В.

Відповідь. Бараболю по бараболі можна управляти, якщо не розмножилися хвороби як гниль бараболяна, рак і другі, або шкідники звіринні. Якщо поле гноєне стаєнним гноєм, то треба пригноїти на морг 150 кг. потасової соли, 100 кг. томасини і 50 кг. азотняку. Місто азотняку можна дати кілька бочок гноївки і поле зараз за-

волочити. На полі давно не гноєнім стаєнним гноєм або зеленими погноями — бараболю не повинно садити.

Полова конюшини як паша.

Питання 197. Чи можна полову конюшини скормлювати кіньми, бо її дуже охочо з'їдають. Чи не викличе якого забурення? З. К. з Р. (Вол.).

Відповідь. Полова конюшини є досить доброю пашою, однак не можна її скормлювати самої і в більших кількостях. Треба, щоби звірята на неї помалу звикали. Добре є її парити горячою водою і таку подавати коровам. Коням можна подавати суху, але в менших кількостях.

Реклямація листа.

Питання 198. Післав в Росію порученого листа до брата і досьогодні лист не дійшов. Зворотна адреса була подана. Чи можна жадати звроту листа? З. К. з Р.

Відповідь. Можете листа на пошті реклямувати. До поштового уряду треба внести письмо зі заподанням числа під яким лист вийшов і пропущенням посвідки надання. Якщо лист загинув маєте право жадати відшкодування.

Не дайтеся ошукати при закупні фарбки ультрамарини, коли Вам оферують заграничні фабриканти!

Знайте, що найліпшою і найвидатнішою, а разом і найдешевшою фарбкою до білля, вапна і малярських потреб є лише Перльмутера Ультрамарина з маркою „Курка“.

Всюди до набуття!

1—10

ПОЛОТНО АКЦІЙНА СПІЛКА
у Львові, вул. Городецька 95.
ТЕЛЕФОН 18-23.

Сирівці лону і конопель носилайте
до обміни і за готівку до одинокої
укр. Акційної Спільки „ПОЛОТНО“
у Львові, вул. Городецька ч. 95.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСКИЙ ГОСПОДАР“.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
„ півроку . . . . . 7— „
„ цілий рік . . . . . 14— „

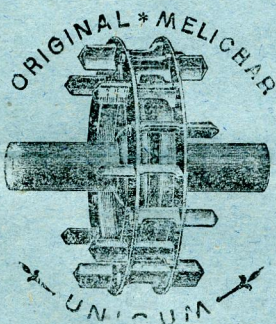
Передплату належить надсилати на
адресу: „Сільський Господар“, Львів,
вул. Зиморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . . 180 зол.
Половина сторінки . . . . . 100 „
Чверть сторінки . . . . . 60 „
Одна осьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться о 50%
дороше.

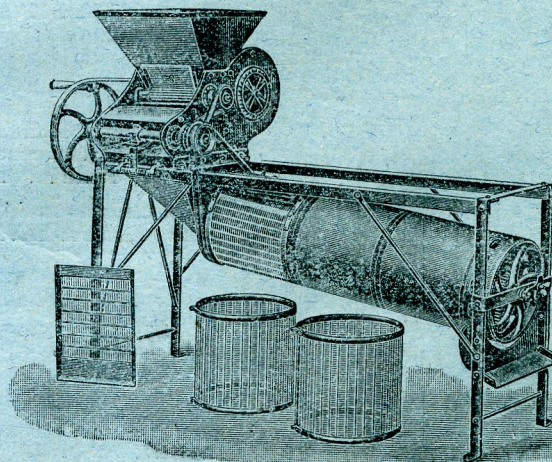
Чеськословацька Акційна Спілка
Злучені фабрики рілньничих машин
Фр. Меліхар - Умрат і Спілка,
БРАНДИС н/л.
Філія ЛВІВ, вул. Городецька ч. 61.

Найбільші в Європі фабрики сівалок.

Сівалки рядові, патент „**UNICUM**“. — Сівалки комбіновані, патент „**IMPERATOR**“. — Сівалки до штучних навозів. — Сівалки до бураків звичайні і комбіновані до сівби купкової (Dibbel) і сівби повної. Сівалки рядові трибові, патент „**PATRIA**“. — Сівалки селянські, легкі і дешеві, патент „**PATRIA-MIGNON**“. Копачки до картофелі, патент „**MELICHAIR-HAJEK**“. — Жниварки патент „**GRATIA**“. Косярки патент **GLORIA**.

КРІМ ЦЬОГО:

Бехера оригінальні знаряди до орки, культиватори, борони тарелеві, планети ручні і кінні. Австрійські трієри марки „**PHÖNIX**“, чеські січкальні системи **Bentall'a**, бурачарки, шрутівники з вальцями або каменями, кружлівки до молока „**LIBELLA**“ і т. п.

Під оглядом кількості кальорій, містоти вітамін, як також субстанцій білкових і мучних перевищує всі інші поживи!

Вівсяні платки **Quaker Oats**

ідеально очищені

Хочеш мати силу до праці, погоду душі і легкий сон, споживай щоденно багату в вітаміни легкозастравану поживу ::

Одиноко вівсяні платки

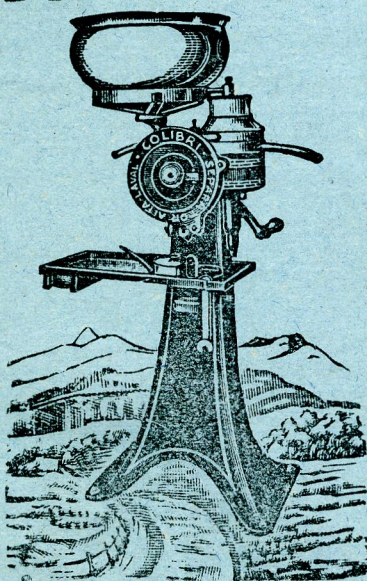
Quaker Oats

ідеально очищені

додають сил всім схорованим. Спеціальну полекшу приносять хорим на цукрицю.

Поручувані через лікарів цілого світа!

ОРИГІНАЛЬНІ ШВЕДСЬКІ КРУЖЛІВКИ **„ALFA-LAVAL“**

введені по всіх молочарнях, є під кожним оглядом недостижимі.

За докладне відтовщення, за тривалість матеріалу, за простоту конструкції одержали понад 1300 найвисших нагород і похвал.

Понад 3,500.000 кружлівок „ALFA-LAVAL“ є в ужиттю. — Продаються на 10 місячних рат без опроцентування. — На 30 літ письмenna гарантія доброї праці.

Цілковиті урядження молочарень ручних, парових, електромоторових і паротурбінових. Доставляємо всі машини молочарські від найменших до найбільших. Найліпші машини, найновіші моделі, найнижчі ціни, найбільш догідні услівя сплати. Під доглядом спеціалістів інженірів уділюємо безплатно технічні вказівки щодо урядження молочарень, маслярень і т. д.

На господарській виставі в Ченстохові в 1926 р. одержали ми за кружлівки „ALFA-LAVAL“ і другі молочарські машини ЗОЛОТУ МЕДАЛЮ.

Т-во „ALFA-LAVAL“ Сп. з обм. пор.

ВАРШАВА, Краківське Передмістя 60. Відділ в ПОЗНАНІ
вул. Гварна ч. 9.

Адреса телегр.: ALFA-LAVAL.

Заступництво для українських кооператив має **КРАЄВИЙ МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ „МАСЛОСОЮЗ“**, Львів, вулиця Костюшка ч. 1а, та всі його відділи в краю.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

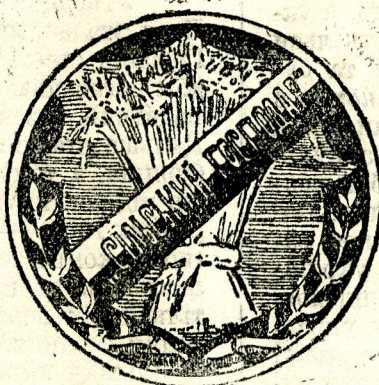
ОРГАН КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР”.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

За квартал . . . . . 3-50 зол.
 „ півроку . . . . . 7— „
 „ цілий рік . . . . . 14— „

Передплату належить надсилати на адресу: „Сільський Господар”, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка одноразово . . 100 зол.
 Половина сторінки . . . . . 100 „
 Чверть сторінки . . . . . 60 „
 Одна восьма сторінки . . . . . 35 „

За першу сторінку числиться в 50%
 дорожче.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ Краєвого Товариства „Сільський Господар” у Львові

відбудуться

дня 27. грудня 1927 р. о годині 10-ій перед полуднем в салі Товариства „Українська Бесіда” у Львові при вул. Рутовського ч. 22, I. поверх (Народний Дім) з отсим порядком нарад:

1. Відкриття Зборів.
2. Відчитання протоколу останніх Загальних Зборів з 24. листопада 1924 р.
3. Звідомлення із діяльності Товариства за час від 24. листопада 1924 р. до 1. грудня 1927 р.
4. Звідомлення касове Товариства за час від 1. липня 1924 до 30. червня 1927 р. і звідомлення Контрольної Комісії.

5. Дискусія над пропозиціями звідомленнями і уділення абсолюторії уступаючій Головній Раді.
 6. Вибір президента Товариства і 12 членів Головної Ради та 6 їх заступників на протяз слідуєчих трьох літ.

7. Вибір трьох членів Контрольної Комісії на протяз одного року.

8. Внесок Головної Ради на зміну статута Товариства і

9. Прочі внески членів по думці § 24.

Право участі в Загальних Зборах матірнього Товариства з голосом рішаючим прислугує:

а) Голові Товариства, членам Головної Ради, головам Філіяльних Рад згідно на випадок їх перешкоди заступникам, відпоручникам філіяльних Загальних Зборів згідно їх заступникам;

б) почесним членам і

в) членам кооптованим по думці § 25, уступ 4 статута Товариства.

Особи фізичні управнені до голосування не можуть виконати сього права через повновласників.

Прочі всі члени Товариства можуть брати участь в Загальних Зборах Т-ва і можуть забирати голос, не мають одначе права голосування.

ЗА ГОЛОВНУ РАДУ КРАЄВОГО ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКОГО
 „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР” у Львові:

Михайло Луцький.

о. Тимотей Ковалюк.

Поширюймо управу льону.

Льон, це по пшениці та цукровім буряку одна із найбільш поширених та *найважливіших* рослин українських земель. Льон є для України дуже важним чинником у сільсько-господарським виробництві та рослиною великої будучності. Український льон це рослина промислова, що має дуже гарне волокно, яке знають майже в цілм світі! Щоби в будучності використати добре славу нашого волокна, треба нам українським господарям зорганізувати його збут а то й перерібку. Кожний свідомий український господар повинен пам'ятати, що управою льону приносить сам собі найбільшу користь, а саме: Українські землі, які продукувати будуть льон як третю найважливішу рослину по пшениці та буряку, здобудуть в кількох літах *світовий ринок*, а з цим прийде на Україну заграничний капітал, який значно допоможе піднести економічний та культурний стан нашого селянства, а zarazом побільшення та піднесення продуктивності господарства! Поки однак українські землі не будуть получені разом в одну державу, доти потрібно нашому українському селянству утворити спеціальні „льняні кооперативи“, які допомагалиб своїм членам в управі та збуті льону, щоби зисканий капітал з продажі насіння, полотна або сирих на пів приготованих виробів ішов *прямо та безпосередно* до рук українського продуцента! Завданням льняних кооператив буде не лише поширювати засівну площу льону, але також поліпшити його, запровадити його перерібку після найновіших технічних вимог та зужиткувати після господарських потреб краю і заграничного торгу.

Льон, це рослина однорічна а первісна її батьківщина — азіяська земля між Чорним морем а перським заливом. Льон управляється головню для волокна, а також для насіння. Льняне волокно це є лико між корою а деревною частю бадилля. Хемічним розбором доказано, що льон має 70—75% дерев'яних частин а 25—30% волокна. Маємо різні сорти льону, однак найліпшою та найбільше підходячою сортою для наших країв є наш український льон, що росте дуже високо (понад 1 метр), нерозгалужується, а бадилля (лодиґа) закінчена одним насінником. Волокно має дуже міцне, лискуче та м'яке.

Льон найліпше вдається в краях із мірною вогкістю. Скоріше стерпить вогкість та холодні полози, чим тепло та посуху, а тому його засівають далеко на північ. Терпить однак від пізних морозів, бо льон запускає глибоко коріння. Кажеться: „що льону є стільки в землі — що і над землею“. Найліпше льон вдається в урожайних землях глиняних, глиняно-піскових, пісчано-глиняних, якщо є теплі, вогкі та в спідних шарах пропускаємі. В землі тяжкій виросте що правда високо, однак волокно має меншу ціну. В землі сильно гумозній (добрих чорноземах) льон буйно росте, сильно розгалужується, а цим стається менш видатним. Самозрозуміло, що рілля надто тяжка, мокра, як також сухі пасма не годяться для управи льону. Загально кажучи, то чим земля тязьша та вогкійша, цим довше волокно — а навпаки чим земля легша та сипкійша — тим волокно м'якійше та ніжнійше. На землі вапнисті не годиться взагалі. Одна перевага льону є ця, що не можна його по собі засівати скоріше, аж за 6—7 років! Сіється його на добрих — сильних землях по збіжах, житі, пшениці, а на слабших, по конюшині. По стручкових рослинах льон засівати не поручається. По бараболях після думки

бельгійських господарів дістанемо льон доброї якості, однак меншу кількість.

Першою умовою успішної управи льону є *глибока оранка* в осени, що є *невідкладне!* Глибока оранка дозволяє на глибоке закорінення, через що льон ліпше використає поживні складники землі. Через зиму залишається зоране поле в грубій борозні, а на весні *тільки* тязьшу землю переорюється мілко, щоби землю трохи провітрити. До весняної підготовки землі належить тільки *волочення та нищення бур'янів*. Кожний що хоче мати користь із управи льону мусить пам'ятати, що льон має прийти до *чистої землі*, сипкої та мірно вогкої.

Угноєння залежить від якості та складу землі. Льон жадає много поживних складників в землі. Гноєння стаєнним гноєм не поручається, бо по свіжм погноєнню льон росте дуже гарно, однак є мало видатний. В землях тяжких знова всихають вершки. Дальше стаєнний гній переносить на поле насіння бур'янів, а тому стаєнним гноєм треба добре витноїти під рослину, по якій буде слідувати льон. З природних гноїв — добре вже в осени або з весною погноїти компостом. Деревляний попіл має також великий вплив на ріст льону. Гноїти вапном можна тільки рік перед засівом льону, значить під попередню рослину. Вапно спричинює шорстке волокно. — Велику кількість доброго волокна викликає погноєння штучними гноєми, потасовими, як кайніт (200—300 кг на оден морґ), та фосфорними томасина (150—200 кг на морґ). По збіжах можна дати на морґ 50 кг салітри. На сухі та мілкі землі ліпше ужити сиру кістяну мучку. — Суперфосфат добре ділає на скорє та обильне дозрівання насіння, волокно однак стається грубим, шорстким, крихким, та без леску. — Кайніт найліпше розкинути вже під осінь, а остаточно принайменше на 2 тижні перед засівом.

Дальшою дуже важною умовою доброго врожаю льону є підбрання насіння. Насіння має бути повне, тяжке, лискуче, без запаху, з великою силою кільчення, гладке, ясної барви та із значним обсягом олію. Скільки має олію легко переконаємся, якщо кинемо кілька зерен на горячу бляху — тоді насіння, богаті на олій із приском вискочать. Один гектолітер доброго насіння має важити найменше 68 кг.

Після потреби льон ріжно сіємо. На насіння сіється рідко, після можливості (у кого є рядкова сівалка) до рядків на 20 см. від себе віддалених, щоби льон міг сильно розгалузитися. На морґ висівається 90—110 літрів насіння. — Льон на волокно сіється густо, чим зискується насіння гіршої якості, але натомість довге та міцне волокно. Можна сіяти ручно або звичайною сівалкою. На оден морґ висівається 140—160 літрів насіння.

Вибране зерно сіється вже в марті, чим скоріше, тим ліпше, бо тоді зерно рівномірно кільчиться, земля є ще вогка, не має ще тоді шкідлих комах, а вкінці скоро сієба дає кращі збори. Перед засівом треба поле добре заволочити, а зараз по засіві перевалувати, чим збільшиться кільчення. Насіння залежно від якості землі засівається на 2½—5 см. — *не глибше!* За гарних днів вже в 8-ох до 10-и днях по засіві сходить. Коли виріс понад 5 см. високо треба його дуже обережно полоти.

Коли збирати льон? На насіння залишається на поли аж до цілковитого дозрівання. Самозрозуміло, що тоді волокно має малу вартість. — На волокно збирається тоді, коли листя від споду зачинає жовтіти, а молочне насіння поволи густіє та жовкне. Льон виривається з корінням. Сушити треба на тичках, не на землі. За 8—10 днів висохне. Молотити

не можна, бо цим нищиться волокно, але головки з насінням треба витовкати.

Зараз повинні господарі подумати над управою льону, а як що рішаться, належно приготувати своє поле. Якщо будуть сповнені три умови, а саме, добірне насіння, глибока оранка та чисте поле, а також добре погноєння, тоді можна діждатися добрих жнив, більш корисних, чим з управи других рослин.

Баричко Василь.

Про комасацію селянських ґрунтів.

(Докінчення.)

Як що в 14-деннім речинці назначенім зем. комісаром не переводяться виборів до Ради учасників комасації і її заступників, Окр. Зем. Уряд призначає її з уряду на внесення зем. комісара. Так само як окажется, що поодинокі члени або ціла Рада ділають проти цілі закона о комасації, може Окр. Зем. Уряд звільнити від урядовання поодиноких членів і на їх місце увійдуть заступники, або розв'язати цілу Раду і назначити нові вибори, або іменувати нових членів Ради і їх заступників з поміж учасників комасації.

Рада учасників комасації є органом, що співділає в імені учасників у всіх справах, що відносяться до комасації а ім. (Арт. 21).

а) усталоє засади поділу спільних ґрунтів, згл. їх ужитковання, означає їх площу,

б) вибирає знавців до класифікації ґрунтів,

в) заступає учасників комасації перед урядами і судом у всіх справах, що відносяться до комасації з виїмком арт. 28 і 33 устави.

г) заключає умови з підприємцями, що до виконання робіт комасаційних (поміри, меліорація і т. д.),

д) полагоджує всі справи адміністраційно-господарського характеру.

Засідання Ради скликає зем. комісар згл. його заступник. Ухвали Ради переходять більшістю голосів без огляду на кількість присутних радних.

Засідання веде предсідник вибраний Радою з поміж себе, а як не можуть погодитися радні що до вибору предсідника, веде його найстарший віком радний.

Зем. комісар і геометр, що веде поміри беруть участь в засіданні з дорадчим голосом.

Перед приступленням до виконання комасаційного плану:

1) усталоє комісар з Радою учасників комасації, котрі ґрунта виключені з комасаційного плану (арт. 2, 3, 4),

2) стверджує на Зборах учасників, в тій цілі скликаних, стан старого посідання, сервітути (служебности), опираючись на фактичнім посіданні (проти усталення стану посідання можна внести рекурс до 14 днів до Окр. Зем. Уряду, котрого рішення в цій справі є міродатні),

3) перепроводжує боніфікацію (означення якості) ґрунтів, що підлягають комасації і їх оцінку через особну оціночну комісію,

4) усталоє внесення поодиноких учасників,

5) проектує спільно з Радою нові дороги доїзду,

6) усталоє потребу меліорації.

До оцінки ґрунтів є особна комісія. В склад оціночної комісії входять:

а) Земельний комісар або його заступник умисно в тій цілі назначений Окр. Зем. Урядом — як президент,

б) геометр, що веде помірові роботи,

в) знатоки, найменше з 3-ох осіб, що не є зацікавлені в комасації, а визнаються на місцевих відносинах.

При всіх чинностях оціночної комісії можуть бути присутні з дорадчим голосом:

а) Члени Ради учасників,

б) оден представник з двора.

Висліди праці оціночної комісії мають бути занесені в протоколи.

На підставі ствердження фактичного стану посідання, бонітації (класифікації) і оцінки ґрунтів, урегулювання прав приналежних до ґрунтів, що входять в плян комасації, слідує опрацювання проекту комасації.

Проект комасації має обіймати:

а) Дотеперішній стан посідання в формі виказу з назначенням ґрунту і служебностей і визначення в заміну майбутньої парцелі з ліквідацією служебностей,

б) умовини перебрання в посідання зкомасованого ґрунту як: грошева доплата (арт. 6) перенесення обійстя, удержання меліорації і т. д.

в) майно давнього і майбутнього стану посідання.

Після 28. арт. проект комасації визначається провізорично на ґрунті з можливим узглядненням потреб і бажання всіх учасників.

По визначенні проекту на ґрунті зем. комісар скликає загальні сходи всіх учасників, повідомляючи їх о сходинах найменше 14 днів перед речинцем сходин з зазначенням, що всі рішення, мимо їх неприсутности будуть їх обов'язувати (арт. 29.).

На тих сходинах зем. комісар пояснює проект комасації, усталоє опінію учасників о проекті і умовляється всі справи получені з обняттям нових господарств.

Сходинам проводить зем. комісар і бере в них участь геометр.

Кожний з учасників складає заяву, чи приймає проект, чи ні. Неприйняття проекту мусить бути умотивоване. Всі заяви мають бути запротоковані. Сходини є важні без огляду на кількість присутних.

Протокол заг. сходин зі всіма актами пересилається до Окр. Зем. Уряду, котрий обговорює цілий плян комасації на явнім засіданні. Між іншим беручи під увагу заг. сходини і число присутних, що висказалися за прийняттям проекту, впроваджує зміни, затверджує або відкидає проект.

Від рішення Окр. Зем. Уряду можна відкликатися до Головного Земського Уряду.

По затвердженні проекту Окр. Зем. Урядом, вже з уряду ведеться дальші роботи аж до викінчення.

Початі комасаційні роботи можна залишити після 33 арт. тільки на рішення Окр. Зем. Уряду, як це перейшло ухвалою $\frac{3}{4}$ учасників комасації, о скільки дозволяють на це господарські згляди. Тоді всі кошти носять тільки ті, що заявили проти комасації.

Всі права третих осіб, які тяжать на давних парцелях, як: право ужитку, уживання, заставу, найму, довги і гіпотечні зобов'язання і т. д. не становлять перешкоди при комасації. Вони переходять на нові парцелі.

Кошта на переведення комасації виносять около 70 зол. від 1 га ($1\frac{3}{4}$ морга). Ті кошта малося би платити аж два роки по скінченні комасації і то не готівкою, але дістають на це кредит. Але наразі всі кошта получені з комасацією бере на себе Зем.

Уряд і переводить комасацію зовсім задармо (розуміється, як цео жадають люди).

Як рівночасно провадиться і меліорацію (дреновання, наводнення), то кошта меліорації сягають 500—600 зол. від 1 га і носять їх заінтересовані господарі. Але і тут Зем. Уряд іде сильно на руку господарям, бо вивднує в Рільнім Банку позичку на 12 літ до повної висоти коштів. Доперва кілька літ по переведенні меліорації жадають сплати позички з 4% річно + адм. додаток, що робить 60—70 зол. річно від 1 га. Треба зазначити, що значну часть тих коштів люди відроблять при роботах меліораційних, так що сплачувати лишиться небагато. Зем. Уряд числить, що по дренажі збільшиться урожай о 3½ м. сотн. збіжжа а це представляє більшу вартість як 70 зол. Отже як би навіть не числити того, що люди більшу часть коштів відроблять, то таки оплатиться дренавати поле, хоч би взяти під увагу подані вище приміри інж. Корнеллі.

Кредити на доповнення малоземельних господарств, уділює Ріл. Банк через Зем. Уряд на протят аж 35 літ з 4% річно + адм. додатки. Практикується це в той спосіб, що селяне умовляються з дідичом про кількість поля і ціну, а Зем. Уряд, що переводить комасацію вже сам старається о кредит. Якби поміщик не хотів відступити землі на доповнення малоземельних господарств, Зем. Уряд сам визначає відповідну площу. Якби селяне згодилися з дідичем за високу ціну, то Зем. Уряд має право її обнизити.

До переведення меліорації треба утворити особну водну спілку. Земський Уряд сам старається о утворення такої спілки і дає всякі інформації.

Закон про комасацію, що предвиджує рівночасно меліорацію і доповнення малоземельних господарств є дуже корисний. Наші селяне повинні його рішучо використати і взятися до переведення його в своїх громадах. Корисний він хоч би і з того згляду, що дає можливість нашим селянам доповнити свої господарства без вкладу готівки, не кажучи вже про користи, які дає комасація і меліорація.

Інж. Ол. Охрим.

Вислід порівнюючого досвіду сортів пшениці.

Знаючи, що також великий вплив на висоту збору має відповідний до ґрунтових і кліматичних відносин дібраний сорт даного збіжжа, не поминув я перепровадження досвідів зі сортами збіжжа. До порівняння взяв я матеріал тих сортів збіжжа, які видавалися в порозумінню з п. інж. О. Дідичем для наших відносин в Перемищині найвідповіднішими. При доборі руководилися ми даними що до ґрунту, клімату, плодозміну, навозового стану поля, а мали на увазі також найбільший збір. Зазначу, що п. інж. О. Дідич провадить Станцію Годівлі сільсько-господарських рослин і сільськогосподарські досліди недалеко від Перемишля в сусіднім повіті, в подібних кліматичних і ґрунтових обставинах.

Цілею моїх досвідів було і є дібрати для селян Перемищини найвідповідніші сорти збіжжа під оглядом доходів, а разом виказати користи, які дає добірне насіння і впровадити в повіт тільки певну відміну пшениці і жита, щоби при пізнішій гуртовій збуті мати однорідний товар.

Поле і робітників відступив Впр. о. Петро Войтович, парох в Негрибці один з поступових господарів, що хоче веденням раціональної господарки дати добрий примір і заохотити їх до ксвоостей.

Від незалежних причин з моєї сторони доконано засіву може в найпізнішу пору в тутешніх сторонах 16. X. 1926., а це тому, що сіють пшеницю по бараболях, а в додатку по зборі бараболь наступила слота.

Поле рівне. Почва — порохнистий чорнозем, підпочва — іл. Передплід — бараболі. Навоження: 400 сотн. обірнику під бараболі, а зараз до 200 кг. суперфосфату мін. 16%-вого і потасової соли 20%-вої на один гектар. Механічна управа: переорання бараболиска і заскородження. Поміру і засіву доконано 16. X. 1926. Величина грядок 50 квадр. метр. Число повторень 5, даючи місцеву пшеницю білу, для порівняння, як штандарт, що 4-та грядка. З огляду на пізну пору висіяно по 160 кг. на га, слідуючі сорти пшениці: місцева селянська біла, гладка біла „Високолитовка“, куца остиста червона „Злотка“ (акліматизована у о. Войтовича), раня, висока „Гродковицька“, червона куца білоколоса остиста „Ганка“ дещо пізніша від „Гродковицької“ і „Злотки“, а ранша від „Високолитовки“. (Зазначу, що ті пшениці доставлено селянам того року і дали теж подібні, а навіть кращі висліди при раншій висіві.

В осени найкраще виглядала „Злотка“, але на весну дещо гарніше вийшли „Гродковицька“ і „Ганка“, а „Злотка“ пожовкла від іржі. Опади в році були непригідно розложені, на весну дощі, а під жнива спека і посуха. Найкраще висипалися „Злотка“ і „Гродковицька“ — 16. VI. 1927 р., а найкраще остоялися куці: „Злотка“ і „Ганка“. Стояла теж „Високолитовка“ і „Гродковицька“, за то місцева вилягла. Найранше вижато „Злотку“ і „Гродковицьку 22—23 VII. 1927. при моїй присутности, а за 5 днів „Ганку“ перестоялу 2 дні, „Високолитовку“ і місцеву. Вимолоту доконано кінною молотілкою. З браку робітника вимолочено збір в той спосіб, що кожний сорт молочено нараз зі всіх повторень а навіть через ті самі перешкоди не важено повного збору, на що я не дуже настоював, бо найважніший для нас збір зерна. На слідуючій таблиці подаю цифрове зіставлення:

Збір пшениці в перелісненні з 1 гектара в сотнарах (q).

СОРТИ	Кількість повторень %	Середній збір зерна з 1 га в q	Відхилення від штандарту в q	% відхилення	Вартість ріжниць в зол.	Дохід з 1 га зол.
Місцева біла . .	8	12·58	—	100	—	—
Високолитовка . .	5	16·24	+ 3·66	128·09	175·98	163·98
„Ганка“	5	16·45	+ 3·97	130·76	190·56	178·56
Злотка	5	18·88	+ 6·30	150·07	302·70	290·40
Гродковицька . .	5	16·46	+ 3·88	130·84	186·24	174·24

Виходить, що акліматизований сорт — „Злотка“ найкраще випала, а може ще для того, що „Злотка“ дуже раня і потребує найкоротшого часу до визріання. Дальше бачимо, що червоні остисті пшениці більше видатні, чим білі безості, хоч „Високолитовка“ не дуже лишилася позаду. За це в порівнянні до місцевої, може й зведеної вже пшениці, заходять виразні ріжници що до збору, бо о 3·66—6·30 сотнарів на га, а в грошах: ціна на-

сіння була о 12 зол. висша від місцевого. При обчисленні полатности беру пересічну риночну ціну в Перемишлі в II. половині серпня 1927. — 48 зол. за сотнар (тепер 52 зол.). Надвишка збору на 1 га виносить в „Злотці“ 302.40 зол. Чистий дохід рівняється о 12 зол. менше т. є. 290.40 зол., а на других сортах около 174.24 зол. чистого доходу, або в процентах зібрано більше о 28—50% від домашнього насіння.

Отсе перша проба. Вона не вистарчає і тому перепроваджую дальші проби, щоби докладно випробувати. На разі ті сорти у нас вже прийнялися від минулого року.

Виходить, що легко можна побільшити збори з поля засівом добірного насіння. Зазначу, що мій матеріал насінний не був оригінальний а відсівовий, а як додатно впливає оригінальне насіння, викажу слідуючим разом з досвідного поля зі жита і вівса.

Засівайте на будуче добірне насіння, не дивіться на високу ціну, але не дайте заманитися рекламі, але глядіть за тим сортом, який в Вашій околиці найліпше вдається. Перше пробуйте малою кількістю, а потім впровадьте це найкраще в свою господарку.

Інж. Іван Лапчук.

Азотняк та його ужиття.

Цей осени розмовляв я з кількома нашими господарями, котрі в цім році переводили у себе досвідні поля зі штучними гноями під озимину. До переведення досвідів дістали від Сільського Господаря означену кількість каїніту, суперфосфату і азотняку. Майже кождий висказував це саме спостереження, а іменню, що молоді рослини на парцельках з азотняком, в порівнянню до парцель з другими штучними гноями робили вражіння гірших — немовби чимсь ушкоджених. Причиною ушкодження було це, що азотняку не посіяно так, як це було потрібно. А що обяви ушкодження були майже у всіх однакові, то напевно пошкодив пізний висів азотняку перед засівом зерна.

Щоби господарі не зражувалися до уживання поодиноких штучних гноїв взагалі, а передусім до так важного і все полатного як азотняк, хочу сказати коротко, про спосіб ужиття азотняку.

Азотняк є штучний гній, що належить до групи гноїв азотових, подібний до салітри (про котру в наших селах вже більше знають) з цією ріжницею, що в салітрі є азот вязаний на соду, а в азотняку вязаний на вапно. Так, як салітру добувають зі землі немов зелізню руду, так знова азотняк зачали вирабляти в новійших часах штучно з воздуха. Воздух має в собі дуже багато азоту і саме цей азот з воздуха ловлять відповідними приладами і вяжуть з вапном. Салітра вправді є лучша від азотняку о стільки, що скорійше в землі розкладається, так, що рослини можуть зараз брати поживу азот і нема тих шкідливих наслідків, як в азотняку, коли його невміло примінюється. Але салітра спроваджена зі заграниці, є значно дорожа від азотняку, котрого ціна є значно низша, бо вироблюють його в Польщі.

Азотняк має 15—20% азоту т. зн. в 100 кг. є 15—20 кг. азоту а приходить до торгівлі в двох видах. Перший вид, це порошок краски темно-бурої майже чорної, дуже неприємного запаху, при висіві сильно порошить, а що є їдкий, тому досить дошкулює сівачеві. Другий вид, в яким приходить до торгівлі це т. зв. азотняк „гранульований“, себто властиво цей сам, що перший, тільки змішаний з відповідним олієм, через що пил збивається в грудки і є та вигода, що при сінню не порошить,

не шкодить сівачеві, не осідає на рослини а паде впрост на землю, як зерно. А що й переховується лучше, тому й ціна його є звичайно висша чим першого, правдоподібно о 20 грошів за кількопроцент, т. зн. ріжниця на 100 кг. є яких 3—4 золотих.

Давати його на поле можна подібно як салітру, будь перед засівом збіжжа, будь поголовно то є тоді, коли збіжжа підросло. Коли дається азотняк перед засівом, то треба тямити, що він розкладаючися в землі (заки не переміниться в ту форму, котру рослини побирають) витворює такі складники, які є шкідливі для розвиваючихся рослин. Такі шкідливі складники витворюються в землі через 7—14 днів, доки цілковито азотняк розложиться, і тому повинно його висівати о 10 до 14 днів скоріше від засіву збіжжа. По засіві поле треба заволочити, щоби перемішати азотняк і прикрити землю, бо азот його скоро втікає до воздуха. Треба також тямити, що не можна його мішати разом зі суперфосфатом, бо тоді перемінюється в нерозпустну форму і рослини не мають користі ні з одного ні з другого. З каїнітом і солями потасовими також не добре його мішати, хіба безпосередно перед висівом.

Що до висіву поголовного то є вже на зелену рослину, оказався азотняк цілком добрим, треба однак при сіві заховати деякі правила, бо при невмілім примінюванню може не раз зашкодити. Передусім повинно його висівати на рослини, що ростуть невесело і то щойно тоді, коли підросли принайменше на 10 сантиметрів, бо тоді є найбільше відпорні на шкідливе ділання азотняку. Висівати азотняк можна лише тоді, коли рослини є цілком сухі, (без роси) і сіяти в невеликій кількості, яких 30—50 кг. на морг. Щоби ту малу кількість рівномірно розсіяти, добре є вимішати його зі сухим піском. До висіву поголовного найкраще надається азотняк „гранульований“ тому, що не осідає на рослини, як цей в порошок а тим самим не ушкоджує їх, що є вже важне. Дальша вигода є також та, що можна його розсівати навіть при більшим вітрі.

Азотняк можна давати як кождий азотовий гній під кожду і на кожду рослину, майже все з добрим успіхом. Можна вже тепер сказати, що в тих господарів, котрі завели у себе досвідні поля, вже з весною парцельки з азотняком будуть краще представлятися, як з іншими штучними гноями; дістануть темно-зелену краску мимо цього, що в початках рослини були дещо ушкоджені. Азотняк дає всюди добрі висліди, підчас росту і в зборах, а тому уживання його повинно бути необхідне тим-більше по наших селах, де недбало переховується стаєнний гній, з яким придається землі, здається все тільки не багато азоту, якого рослини потребують найбільше.

Інж. Іван Черник.

Дешо про полову як пашу.

Кождий знає, що таке полова, тому зайвим булоб описувати, звідки вона береться, та який її родовід. Загально у нас селяни уважають полову за добру пашу, переховують її через зиму та домішують до січкі для рогатої худоби та коней. В деяких місцевостях приходить полова як важніша паша для безрог. Чи заслуговує полова на так велике довіря і чи можна її уважати доброю пашею?

Так, заслуговує, однак з тим застереженням, що уживання полови на пашу треба у деяких випадках справити на правильну дорогу, та, що сло-

вом „полова на пашу“ не можна називати кожної половини.

Маємо всілякого рода половини, житну, пшеничну, ячмінну, вівсяну, просяну, конюшинну та другу. Кожна з них надається на пашу, однак для кожного рода звірят інакше приготовлена. Певна річ, що молочна корова не буде перебирати, та якщо вона добра до їжі, то їстиме всяку половину, однак при годівлі треба все дбати певних правил, яких господар з огляду на шкоду й поплатність не повинен переступати.

Житна половина надається виключно на пашу для коней, рівнож, як половина ячмінна. Треба однак на 24 годин перед поданням худобі половину намочити у воді, щоби колючі остяки чи осини змякли. Давати коням немочену житну, ячмінну чи пшеничну половину з вусатою пшеницею, є шкідливо. Коні хворіють на язик не можуть відтак їсти та нидіють. Годувати коні знова іншого рода половиною можна й немоченою, але це вже не поплатне. Взагалі коней не повинно годувати січкою чи половиною, тому, що для коней є призначений овес і сіно та конюшина. Однак тому, що гіршого рода половину з вусатих збіжжів рогатій худобі дати не можемо, а викинути до компосту (не на гній) шкода, годується звичайно нею коні. Чи можна кормити житною й ячмінною половиною рогату худобу? Можна, але лише худобу немолочну, бо заходить небезпека подібно як у коней, з тою тільки різницею, що коли кінь не може їсти то нидіє, а молочна корова ще й не доїться. Для молочних коров надається добре половина овесна та пшенична з безвусою пшеницею. Можна примішувати цю половину до січки, а при меншій кількості худоби навіть парити її зі січкою. Овесна та пшенична половина, підносить молочність коров, а якщо овес чи пшениця не лежали при зборі на дощі, то половина обох родів збіжжів є навіть дуже поживна. Доцева вода нищить половину, бо виполокує поживні складники не лише зі соломи але й половини. Молочній худобі можна придавати рівнож половини просяної чи конюшинної, однак просяної лише тоді, як просо зібране за погоди, а конюшинної знова в дуже малих кількостях, інакше обі ці половини спричиняють небажані неправильності при травленні. Зрештою кормити худобу конюшинною половиною є нераціонально ще й тому, бо конюшини на сім'я плекають мало, а в деяких околицях годують багато гусей, і там можна конюшинну половину згодовувати гусьми, що буде більше поплатне. Навіть малі ще гусята радо їдять конюшинну половину, коли ще трава з весною не зеленіється, не говорю вже про більші гуси, які від цієї половини скоро ростуть й поростають в пір'я, при чім прибувають скоро на вазі. Тому хто має насінну конюшину а плекає гуси, нехай затримає половину для них. Що до безрог, то їх вправді половиною годувати можна, і це є по наших господарствах правилом. Вистарчить подивитися до селянського хліва де є безроги, то зараз пізнається, де виростають безроги під знаком половини. Безрога, що з'їдає надто багато половини є брудна, голодна, з великим черевом. Тому, що при годівлі безріг ходить о це, щоби виплекати широкий і довгий кадовб, що має переважно вплив на вагу безроги, не повинно виплекувати при допомозі половини надто великі черева, що мало важать. Господар, що хоче мати дійсно хосен з годівлі безріг, годуватиме літом зеленою пашею, як кропивою, конюшиною, бурачинням, а зимою буряками, менше бараболею, а за це більше кукурудзою, а в краю, де кукурудзи мало сіють, найкраще кінським бобом. Кінський біб справляє дуже безроги, які з початку не радо його їдять, тому, що є гіркий та терпкий. Коли звикнуть, їдять радо, ростуть та прибирають на вазі.

Слід ще згадати, що в бурячанних областях, де селяни дістають меляссу, можна половину поливати меляссою, та робити з неї мелясову пашу. Половина приймає до себе багато мелясси і витворює з цієї способі пашу, яка довго витримає й не псується, так, що її можна переховати й два роки. Вигода є ця, що цукровар дасть стільки мелясси скільки належиться, (у нас $\frac{1}{4}\%$ доставлених бураків) і її можна всю використати. Така паша добра для молочної худоби, яка, коли вже звикне на меляссу, не радо відтак відвикає та тратить дійсність. Тому треба годувати готовою мелясовою пашею аж до зеленої паші, а тоді дійсність не впаде. Здавалосьби, що це не так важне, якщо корова дасть о 1 літру молока менше, коли мелясси не стане. Однак в господарствах, де тримають більше штук дійних коров навіть така знижка має лихі наслідки, бо значно обнищить чистий дохід господарства. Тому більші господарства приготавляють заздалегідь мелясову пашу, в якій є підставою половина, щоби оборонитися перед непередбаченими втратами. Половини в таких випадках заступати січкою не можна. Як бачимо, то половина, є дуже важним чинником в господарстві і тому її треба присвятити більше уваги, ніж це в нас звичайно робиться. Половину треба переховувати в сухих, добре провітряних місцях, не на голій землі, бо затухає, плісняє та псується, причім молочні корови тратять виною господаря це, що їм правом належиться.

Інж. Куропась Степан.

Овес як паша для телят.

Відомо, що слабе живлення теляти в перших початках розвою, відбивається шкідливо на пізнійшій ужитковості. Зі слабо живленого теляти не буде доброї дійниці, доброго розплідника, ані навіть доброї опасової, чи потягової штуки. Занедбання теляти не можна пізніше напратити найкращою пашею і найдбайливішим доглядом, а замість гарного приплоду, будемо мати лише таку худобу, що молоко і мясом не оплатить паші і догляду. Хоча теля буде походити від доброї худоби, то приплід не буде вдовольняючим, коли теля буде занедбане і невідповідно годоване.

Між великою кількістю паш, що підходять для годівлі телят, є побіч лняного насіння, овес. Уже в часі відлучення теляти, при переході з молока повного товстого, на молоко пісне збиране, можна придавати відповідно приготовленого вівса. Овес своїми добрими складниками — поживою, як білок, товщ і другі складники ділає на сильний розріст костей і м'язів, що є підставою дальшого розвитку і ужитковості. З правила дається телятам через 4 тижні молоко товсте а даліше переходиться поступенно на молоко збиране. Молоко збиране має в собі всі складники, крім товщу. Бракуючий товщ придається лняним сім'ям, якого відвар по змеленню і переваренню придається до молока. На 1 літру молока придається лняного вивару 50—60 грамів, (5—6 декгр.). Однак тому, що не всюди буває лняне сім'я, можна його заступити цілком добре вівсом. Зразу не можна давати більше, але треба збільшати кількість приданого вівса поступенно. Кількість вівса мусить бути трохи більша від льону, бо овес не має так багато товщу, але має за це, другі складники, що корисно впливають на травлення. Коли переходимо до пісного молока, тоді до него додаємо вивару з вівсяної муки який по процідженню придається до пісного молока і ним поїться телята.

Коли телята відвикли від товстого молока,

а привикли до молока пісного, що діється в 6-ім тижні, можна перестати придавати вивару сім'я або вівса до молока, а зачати подавати душеного вівса, або меленого сім'я льону. Постепенно вменшається кількість сім'я, а збільшається кількість душеного вівса. В 8-ім до 10-ім тижні можна дійти до $\frac{1}{2}$ аж $\frac{3}{4}$ кг. а навіть більше душеного вівса на одну голову, підчас коли сім'я не можна давати більше, як $\frac{1}{2}$ кг. на голову.

Лняне сім'я, можна заступити пізніше макухом, який подається сухий кришений, сам, без ніякого прикрасу. Овес все треба давати душений, бо його телята краще використовують, ніж ціле зерно. Розуміється, що не можна забувати на це, щоби телята звикали на добре сіно, бо в ньому ходиться все, чого потрібно до витворення сильних костей і м'язів. Сіно можна подавати вже в четвертій тижні, щоби помалу звикали, а пізніше можна подавати після потреби. Маленькі кількості буряків зразу, а також зелена паша мають бути доповненням вівса і сіна. В 6-ім місяці можна перестати подавати овес, за виїмком штук призначених до розплоду, бо для них є овес конче потрібний. Добра і ситна паша в дальшому розвитку є запорукою сильної і здорової худоби, що буде давати великі прибутки.

Сіно і його пашна вартість.

В кождім господарстві розрізняється солому гіршу і ліпшу, солому на пашу і підстилку. Подібно розрізняють також сіно. Сіно солодке — добре, сіно квасне — кінське — нездале. Таке ділення сіна є неvistарчаюче, бо якість сіна залежить в першій мірі від якості трав, що росли на сіножати, а також від гноєння штучними гноями, часу сінокосу, а також сушення. Деколи буває, що сіно не має тої вартості, що добра солома. Тому не можна дивуватися, що худоба його їсти не хоче. Хто хоче, щоби корови годовані нездалим сіном або соломою, дали йому багато молока та в додатку добре виглядали, цього ніколи не діждеться. Годованням соломою, ще ніхто не виплекав доброї худоби, ані її не виплекає. А при тій паші, яку маєть по наших господарствах, тяжко доплекатися доброї худоби.

Добре сіно, це підставна паша дня худоби. Де нема добрих сіножатей, там повинні управляти богато конюшини, люцерни та ріжних мішанок. Сіножати які є треба зліпшувати, гноїти штучними гноями та підсівати травами. Коли сіножати не доглядається, тоді вона заростає бур'янами, що видушують добрі трави. Часто лучаються між тими бур'янами отруйні бур'яни, що лише загрожують худобу та викликають зменшення молока. А ростуть вони по сіножатах і садах. З такого сіна користі не може бути, хиба шкода. Часто шкода коло нього робити, косити, сушити і звозити. Щоби зліпшити сіножати і мати добре сіно для худоби, треба сіножати підсівати насінням добрих пашних трав, що не дозволять вирости бур'янам.

Обсівом сіножатей забезпечимо собі богато доброї паші, що буде мати всі поживні складники на витворення молока і мяса. Коли ще ці трави підкріпляться підчас росту штучними гноями і викоситься в тім часі, коли зачнуть цвісти, тоді кождий буде мати богато доброго поживного сіна що принайменше в часті заступить брак ситної паші, як зерно і макухи.

Роеве годування дійних коров.

Роеве годування дійних коров полягає на тім, що кожна корова, або кілька коров разом (рій) дістають окрему пайку паші — по заслугі.

Господарі впали перед часом на думку, що не можна всі дійні корови однаково годувати, бо тим терплять корови дійсно дійні а користають дійниці злі. Представмо собі хлів, в якому стоїть при жолобі ряд дійних коров. Правильно всі ці корови без огляду на це, кілька котра дає денно молока, та чи котра з них є тільна, дістають однакову кількість тої самої паші, скажім той самий напій з м'ясою, ту саму порцію грису помішаного з січкою, чи ту саму кількість сіна. Чи це справедливо, та чи господар не поносить через це шкоди? Такий спосіб годування є крайно несправедливий, а часом й небезпечний. Дійна корова, що дає скажім 15 літрів молока денно, потребує більше і ліпшої паші від корови, яка дає всего 6 літрів молока, щоби мала з чого витворити молоко і удержатися при життю.

Корова така потребує більше ядерної-ситної паші, грису чи осипки, а за це менше об'ємної паші, соломи і сіна. В ситній паші дістає корова потрібну кількість поживних складників, і тоді денна дійність 15 літрів молока, по отеленню не обнизиться через довший час, а навіть може піднятися. Браком ситної паші можна пояснити собі це явище, що селянські корови, що по отеленню добре доїлися, втратили на протязі короткого часу свою дійність. Тому корова, яка дала зараз по отеленню 15 літрів молока денно, доказала, що є здібна давати стало 15 літрів, а задачею господаря є вміти удержати дійність її, вміти її годувати так, щоби не втратила молока. В дальших місяцях по отеленню корова тратить молоко природно і тут вже господар і паша не може, бо природа сильніша від них. Корови на економії не тратять так скоро своєї молочності, бо там вже більше дбають за них, та дають їм відповідну пашу. Знаю економію, де корова дала по отеленню 25 літрів молока і доїлася однаково через 6 місяців, а щойно відтак дійність поступенно обнизувалася. Тому господарі, щоби не кривдити своїх коров й себе, приступили до т. зв. роевого годування коров. Воно полягає на тім, що діляться корови на три групи — рої, відповідно до кількості молока, причім кожда група чи рій дістає окрему пашу по заслугі. До першої групи коров належать ці, що дають більше чим 12 літрів, до другої, більше чим 8 літрів, а до третьої групи належать корови з меншою дійністю, але тільні. Загально корова, що не дасть 8 літрів молока денно, а не є тільна, не повинна мати місця в хліві, бо більше зїсть, чим дасть прибутку. Можна поділити корови інакше, але звичайно береться границі 8 до 12 літрів. Корови з 12 літрами дістають більше, другі менше дійні дістають менше ситної паші. Тільні корови дають найменше молока і їх годується знова інакше, бо молока майже не дають і дорогі макухи або осипка не звернулися з молоком, але булиб втрачені. Того рода годування дійних коров є справедливе, кожда дійна штука може перейти з одної групи до другої, тоді коли отелиться і збільшить свою дійність, або вкінці, коли остане тільною. Розуміється, що кожда група коров стоїть з особна, а не помішані, бо так краще їх годувати.

Дальшою користю роевого годування коров є відокремлення коров дійних. Господар, який управляє цукровий буряк — дістає м'ялассу, яку може згодувати. При звичайнім способі годування відстануть м'ялассу всі корови без ріжниць до напою,

або до паші! Мелясса як відомо збільшує молочність, а також спричинює значні зміни у жолудку і тракті кормовім, через що є небезпечною для тільних коров. Тільним коровам взагалі, не можна давати мелясси, або давати дуже мало $\frac{1}{2}$ літри денно. Добрим дійницям можна дати на день аж 4 літри, без шкоди для організму а в користь дійності.

Наші селяни читаючи про цей спосіб годування коров, подумают певно: на що я буду ділити свої молочні корови на групи чи рої, коли в мене всего три чи дві корови? Роеве годування повинні завести в першій мірі ті господарі, які мають більше штук худоби, але не шкодить знати це навіть тому, хто має дві корови. Навіть дві корови можна відділити від себе, та кожду по заслугі годувати ріжною щодо якості і кількості пашено. Це буде справедливо і корисно. Відносно коней це вже наші селяни роблять, бо при тяжкій праці дають коням обрік, а в зимі де праці нема, годують їх лише так, щоби утримати їх при житті, що одначе є аж занадто несправедливим, бо конина ледви ходить і не має пізніше сили до праці.

Іжж. Куропась Степан.

Більше світла і чистоти в стайнях.

Причиною злого вигляду і частих хоріб у худоби в зимі є не лише брак або лиха паша, але також приміщення. Стайні, де перезимовує вся худоба є темні, тісні, душні і нечисті. В таких стайнях передержувана худоба не може добре виглядати, бо брак світла і свіжого повітря шкідливо ділає на всі органи. Навіть добре годована худоба дає мало молока, а коні є оспалі і повільні. Переповнені стайні худобою сильно і скоро загіршаються, вишари з гною і худоби занеочищують повітря і шкодять на очі, випущена худоба з горячої стайні легко простуджується, а коні дістають скоро золзи. Таке приміщення є крайню шкідливе, бо до цього долучається ще нечистота, яка сприяє розвиткові різних шкідників-галапасів. Головно стіни покриті порошком і павутинням є для них головним пристановищем, звідки переносяться на худобу, підривають і так ослаблений вже організм, а що вслід за тим іде, то зменшення доходів з худоби.

Чому люди дбають о мешкання світляне-ясне, соняшне, чисте, сухе і просторе; а не хочуть мешкати в кімнатах темних, вогких і душних? Бо знають, що добре мешкання, це половина здоров'я. Але якщо ходять о приміщення для домашніх звірят, то мимо цього, що вони є також живими створіннями і потребують до життя так само світла, воздуха і чистоти, як чоловік, то про них не дбається. Може якраз тому, що неодній господарській родині допоможуть перетримати тяжку зиму і переднівок, та добитися до нового хліба. За таку прислугу — гарна в кождім разі заплата. Добре годувати корову і орати нею, це гріх, але морити її голодом і душити помалу в темній і душній стайні, це добре діло!

Худоба вправді без слів але благальним поглядом домагається: „Дайте нам порядне приміщення. Подбайте, щоби в стайні були вікна, якими доходилоби світло, та можна було провітрити наше мешкання. Вичистіть стіни від павутиння і пороку, бо вони є гніздом різних галапасів, що нам дошкулюють днем і нічю. Провітрюйте наші мешкання, щоби було свіже повітря, щоби ми не пріли і нагло не охолоджувалися, а також, щоби ми мали чим

дихати“. Так кличе худоба в стайні, а в хаті знову нарікає господина, що корови не дояються, а господар, що свині хоріють, а коні не оплачуються. Не відчуває господар життєвих потреб худоби, не може худоба за браком відповідного приміщення і паші давати господареві молоко, мясо і другі продукти. Обі сторони покривджені, а вина тут самого господаря.

Вже само вичищення стайні може багато зліпшити. Принайменше два рази в рік треба вичистити і вибілити стелю і стіни, а вже тим знищиться багато різних шкідників і буде яснійше. Повітря в стайні повинно бути чисте, а не горяче, вохке і з випарами. Часте провітрювання стайні вікнами побудованими так, щоби свіже повітря з надвору входило під стелю, є конче потрібне. Де нема в стайні вікон, там можна худобу вигнати на короткий час на двір, щоби дістала трохи руху, бо відомо, що коли худоба має рух, тоді є відпорна проти різних хоріб. Можна мати при тім подвійну користь, бо худоба може також за той час утовчи гній.

Де нема вікон, там повиннося їх скоро побудувати, а де є великі і сонце світить худобі прямо в очі, там не можна худоби ставляти до вікон задом, але побілити вікна вапном. Світло буде дальше доходити, а є воно дуже потрібне, бо нищить хоробоплодні заразки.

Не менше важною всього попередного є також підстилка. На підстилку треба уживати соломи сухої, не нагнилої або мокрої, бо нездала підстилка спричинює різні хиби молока, через те, що занеочищує воздух. а також через те, що до дійок дістаються шкідливі плісні і бактерії.

Якщо господарі звернуть більше уваги на приміщення худоби, а також подбають за її чистення, тоді без збільшення кількості паші буде худоба краще виглядати, а корови більшою кількістю молока заплащать за ті малі видатки і саму працю, над зліпшенням їхнього мешкання.

Б. В.

Плекання старших овочевих дерев.

Добрий господар повинен до свого саду часто заглядати. Ту треба поправити корону або витяти галузки, що одна другій заваджає, там треба витяти вовка або з пня відріст, треба перекопати — зрушити землю в осени і на весні під короною, витяти сухі і переплетені галузі, очистити дерева з моху і старої кори, в осени і на весні обчистити дерево з гнізд і опрядів гусільниць, як рівнож побілити дерева вапном. Найважнішою однак роботою в саді є гноєння старих дерев. Молодих дерев овочевих ще не треба гноїти. Вони засаджені в добре справленій землі, та знайдуть там замолоду ще досить поживи. Але коли хочемо, щоби старші дерева добре родили, треба їх конче гноїти. Найдогідніше підливати дерева гноївкою. Гноївка мусить пару тижнів вистоятися в бочці, а відтак до підливання розпускається двома частинами води. Під короною в віддаленню на добрий крок від пня треба поробити паликом навкруги дерева на 30—50 см. глибокі ямки, в котрі наливається повно гноївки з водою. До цієї бочки в котрій тримаємо гноївку, можна вкидувати попіл, муку з випалених костий і людські відходи. Падлини не треба закопувати під дерева, бо від неї гниє коріння. Пожиток з гноєння овочевих дерев є ду-

же великий. Дерева, котрі перед тим не родили, покриваються нараз по вигноєнню množеством квітів, з котрих розвиваються дорідні овочі.

М. Бардега.

Переховування господарських машин.

Від машини жадає господар не лише доброї праці, але хоче також, щоби раз куплена машина, працювала як найдовше. Тревалість машини залежить від якості матеріялу і способу її переховування. Найкраще залізо або сталь вигризе іржа. Найтвердше дерево зігниє, або зісохнеться і потріскає. Тому лише така машина буде виконувати всі праці бездоганно, яку господар підчас праці доглядає, щоби через недогляд не потерпіла якась складова частина, або навіть ціла машина, а знова у вільні часи не псувався матеріял на дощі, або в нечистоті.

Господарські машини зроблені зі заліза і дерева. Оба матеріяли зуживаються підчас праці, через тертя частей о себе, або тертя з іншим тілом. Однак в часі переховування може машина втратити найбільше на вартості. Залізні або сталеві часті виставлені на ділання вогкості або дощу, покриваються іржою, що виїдає гладку поверхню і робить машину непридатною до вжитку. Дерево знова намагає, починає гнити і через невідповідне переховання може зникнути ціла машина.

Не всі роди заліза або стали покриваються іржою в однаковій кількості і підлягають її шкідливому діланню. Однак навіть мале ушкодження спричиняє гіршу роботу машини, або спотребовання більшої кількості сили. А витворюється іржа під впливом вогкості і води. Щоби не улекшувати творення іржі, треба машини по праці витерти до суха і переховувати в сухих місцях.

Щоби забезпечити машину перед іржою, треба всі залізні часті висмарувати такими матеріялами, що не допускають воздуха, а заразом вогкості. Хоча нема таких матеріялів, щоб забезпечили цілком залізо перед творенням іржі, то все-таки середників забезпечуючих принайменше в часті є кілька.

Якщо поверхня заліза покрилася вже іржою, то треба іржу усунути. Зробити це можна натиранням мішаниною 50 гр. нафти, 50 гр. мила і 100 гр. очищеної крейди. Ця мішанина усуває докладно іржу і не пошкоджує заліза. Грубшу верству іржі усувається сильним квасом. Місця чисті намащується лоем, а на місце заіржавлене наливається розрідженого сильного квасу, який змивається вапняною водою, а відтак звичайною водою. Не можна усувати іржі насильно пильником, натиранням піском, або шмірглевим папером, бо в цей спосіб нищиться також залізо.

Вичищені від іржі, висушені, чисті часті машини потягається верстовою товщу, як лій, або вазеліна, що не має води. Такі часті як полиця в плугу і леміш, можна потягнути мінієм, а по висохненню мінія, покостом з придатком графіту. Можна потягати також густим вапном. Складові часті молотілок і других машин, як ложа, осі і т. д. очищуються від порошу і смарується лоем, препаратами штучними, олійними фарбами, або фарбою мінівою, розпущеною в покості. Розуміється, що такі натирання треба час від часу повторити, бо це є средства охоронні на короткий час. Воздух, світло і вогкість розпускають їх по якімсь часі і іржа могла би витворюватися даліше.

Як дбається і консервується треваліше залізо, так треба дбати і за менше тревале дерево. Машини, що не працюють, не можуть бути закинені соломною, половою, або порохом, так, щоби не можна було розпізнати, яка це машина. Порох нищить дерево подібно, як іржа залізо. Тому кожда машина по скінченні праці повинна бути відставлена на бік, щоби не була завадою, а також вичищена від порошу і других занечищень. Головно місця де олівиться треба докладно вичистити і забезпечити перед порохом, бо ті місця звичайно так забуваються, що олива або другі смаи не доходяють до місця призначення і не ділають. Розуміється, що де не хоронять дерева перед водою, там воно скоро псується, а де навіть добре переховане залізо втратить свою оправу — дерево, не буде добре споєне, машина поступенно розлізається і вкінці стається неможливою до праці. А тратить на тім не хто інший, а господар.

Якщо машину до переховання розбиралося, або смарувалося чимось поодинокі часті, тоді все треба докладно витерти до суха, щоби всі площі були гладкі і непокриті засохлими смами з порохом, або другою нечистотою. Полиці і леміші в плугах мусять бути також докладно вичищені. Треба тямити, що чим гладші поверхні, і чим вони чистіші, тим докладніша праця і тим менше зуживається сили.

Б. В.

Добрі ради.

Чищення курника.

По наших дрібних господарствах тримають птицю в стайнях разом з худобою. Є це шкідливе для худоби і птиці. Так перелержувана птиця добре не несеться, а причиною того буває нечистота, брак світла, тепла та поживи. Хто вже має добре ставлений курник на сухім місці, з вікнами до полудня і теплий, мусить ще подбати за це, щоби в тім курнику не розмножилося за багато галапасів. Їх розріст можна спинити легко, коли вичистити і вивалити підлогу, сідала та стіни. Для кращого знищення всіх галапасів, що сидять глибоко в щілинах, треба курник висіркувати. На розпалене вугілля в бляшаній посуді сиплеться сірчанний цвіт і вставляється до курника. Витворений дим зі сірки входить до всіх щілин і вигублює не лише галапасів але також їх зародки. Двері і другі отвори мусять бути при тім добре замкнені. По докладнім вивітрінню можна птицю даліше держати в курнику. В цей спосіб чищений курник кожного місяця є здоровий, нема в нім галапасів а птиця добре росте і несеться.

Витікання молока з дійок.

Часто лучається, що молоко витікає само з дійок мимо цього, що вимя не є переповнене молоком. Причиною цього буває звичайно ослаблення мязів, що замикають отвори. Деколи є причиною також зміна погоди, „зривання биків“ а також слабе доєння. Через слабе доєння мязи не розвиваються достаточо і не замикають отворів. Витікання молока трапляється часто у коров високо молочних. Коли вимя переповнене молоком тоді воно витікає краплями а також тоненькою струєю.

Об'явив хвороби з правила у корови нема ніякої, бо це є виключно хвороба вимени. Корова добре їсть та є цілком здорова.

Щоби спинити витікання молока, уживають ріжних ліків. Щоби корову вилічити, натирають вимя і дійки зимною водою та часто докладно здоюють. Крім цього додають з напоєм по одній ложці слідуєчого ліку: $\frac{1}{4}$ фунта глянберської соли розпускають в 4 ложках горячої води та додають малу ложочку сірчаного квасу. Цей лік з напоєм ділає скріплюючо на мязи, які зачинають правильно працювати.

По фільварках уживають часто кольодіюм. Кольодіюм це теч, що скоро випаровує. На нтертій дійці остає по кольодіюмі тонка болонка, що стискає дійку і замикає отвір. Однак перед доєнням треба болонку зір ати і тому кольодіюм помагає лише на короткий час.

Найкраще ще натирати вимя і дійки зимною водою, а корові подавати здоровсу сочисту пашу — траву або здорове солодке віно.

Як тримати бджоли, щоби були зимою спокійні?

Насамперед треба, щоби у кожній родині була молода матка. Коли в них старі матки, то бджоли не такі бадьорі і життерадісні, бо стара матка перестає вже на початку вересня червити, а молода червить до жовтня. А коли в осени в родині більше молодих бджіл, то й родина більше енергійна і зимуватиме краще.

Далі кожна родина мусить мати доволі сили. Сила добра, коли бджоли обліплюють саме найменше 7—8 рамок Рута-Лянгстрота. Така сила краще огріває кубло, а мала сила витрачає на це багато енергії, цебто їй треба багато їсти, рухатись, тратити енергію і завчасно помирати.

Потім треба залишити на зиму досить гарних харчів і гніздо впорядковане як слід.

Досвідом виявлено, що до квіту дерев, для гарної бджоляної родини досить 18 кг. меду. Колиж меду менше, тоді треба підгодувати бджіл ситою.

„П а с і ч н и к“.

Годівельна вартість збіжєвої соломи.

В кождім господарстві зуживається багато соломи на підстилку і пашу. На пашу надається неоднаково вся солома, тому, що одна менше а друга більше поживна. Головно вівсяна солома є найлекше стравною і має в собі найбільше такої поживи, яку можуть використати зврята. Тому цієї соломи уживається найбільше за пашу у всіх родів домашніх звірят і то без найменшої шкоди для худоби. Від вівсяної соломи терпить лише якість масла, бо є м'якше. Позатим лише солома вохка або сплісніла може пошкодити.

Солома ячмінна є менше поживна ніж вівсяна, однак коли є помішана з конюшинами є більше смачною, поживною і стравною. Головно коли є сильно помішана з конюшинами, вирівнується навіть доброму сіну.

Пшенична солома є різної якості, залежно від способу ведення господарки. Де поля зарослі бур'янами, там солома дещо поживніша. Де поля чисті — там і солома є гірша. Солома з озимої пшениці є гірша ніж ярої пшениці. Якість соломи залежить також від роду пшениці.

Найгіршою соломою на пашу є солома житна, однак в деяких околицях є ліпшою від пшеничної. Залежить це від кількості бур'янів і роду жита, а також часу, в яким збіжжє збирається.

Скормлювання полови худобою.

При молоченню одержуємо крім зерна та соломки ще багато полови. Полова має в собі ще троха поживи і тому не можна її марнувати, але треба скормити худобою. Найгіршою є половина житня і тому її не повиннося цілком давати худобі, але перемішати з гноєм або зужити на компост. Другі полови мають невеличку вартість і при браку паші можна її скормлювати, однак треба заховати обережність. Головно половину ячмінну неможна скормлювати суху задля остяків. Остяки вбиваються в слизницю заходять між зуби, та перешкаджають в їдженню. Звиваються також в жолудку в клубок, перепинюють травлення та викликають внутрішні недомогання. Тому половину ячмінну і з остистої пшениці можна скормлювати лише парені горячою водою. Другі полови, як вівсяна та гречана, можна скормлювати сухими, однак також ліпше запарити, чим знищиться багато насіння ріжних бур'янів, яких худоба не перетравить і які з обірником вивезеться знова на поле.

Правний поради́к.

Позички на розбудову і піднесення садівництва.

В Державнім Рільнім Банку можна зятягнути позичку на протяг 10 літ на закладання та раціональне загосподаровання садів та овочевих шкілок, а також будівлю будинків та закупи урядження для перерібки овочів. Позичку можна одержати до висоти 50 і 100 процент цілого запотребовання, а буде вона опроцентована на 3 процент нище, від прийнятої урядової стопи „Польського Банку“.

О позичку можуть старатися власники садів о площі саду не меншій $\frac{1}{2}$ гект. і шкілок овочевих о площі найменше 2 гект., а можуть ними бути кооперативи, господарські товариства, уряди самоврядування, а також фізичні особи.

Подання о згадану позичку треба вносити за посередництвом Краєвого Товариства господарського „Сільський Господар“ у Львові вул. Зіморевича 20., а до подання треба долучити а) докладний опис господарства і точну адресу, б) докладний коштоспис плянованої розбудови або заложення саду, будинків та урядження в) речинець сплати позички і г) якість забезпечення. Хто не може дати гіпотечного забезпечення мусить дати запоруку двох до трьох ручителів, яких випис гіпотечний мусить бути долучений до подання. Подання треба остемплювати значком на 3 золотих, а залучники по 50 грошів.

Позички на загосподаровання пасовиськ.

За згодою Міністерства Рільництва буде уділювати Держ. Рільничий Банк на протяг 5 літ позички на загосподаровання пасовиськ, опроцентованої на 4 процент річно і обложеної додатком адміністраційним у висоті 2 процент.

До подання зверненого до Банку Рільного треба долучити виповнений квестіонар о маєтковім стані петента, затверджений урядом громадським, точний опис пасовиська, плян його загосподаровання і використання, як також управилення ужитковання пасовиська відносно часу, числа, віку та роду пасених звірят.

Подання разом з точним зіставленням всіх видатків на переведення зліпшення цілого пасовиська має заопіювати Краєве Товариство господарське „Сільський Господар“.

Виповнений скрипт довжний має обніматися слідуєчі зобов'язання: 1) Виконання робіт, яких вимагає загосподаровання. 2) Використання пасовиська після залученого пляну. 3) Звороту зятягнутої позички на випадок невиконання одного зі зобов'язань.

Тимчасові услів'я для одержання позички на риболовство.

Міністерство Рільництва видало правила, на підставі яких Держ. Рільний Банк може уділювати позички на годівлю риб та інші цілі зв'язані з риболовством. Позички може уділювати Держ. Рільн. Банк на протяг 4 літ на закупно риби для зарибнення озер і рік. На протяг 3 літ на оборотовий капітал і на протяг 2 літ на закупно приладдя для годівлі і ловлі риб, як також управу і гноіння ставів, а на протяг одного року на закупно паші для риб.

Від уділенних позичок буде побиратися 5 процент, а для всіх інших 4 процент в річнім відношенню.

Безпроцентові позички буде уділюватися лише для поширення, зліпшення і пропаганди годівлі риб, як досвідні установи, годівляні стації риб, вистави, а також поширення літератури з ділянки годівлі риб.

Подання треба вносити також до Держ. Банку рільного через Товариство „Сільський Господар“ із залученим виказом маетковим, пляном, коштовисом, зобов'язанням та забезпеченням зятягнутої позички.

Податкові полекші для навіщених повинню.

Пригадується всім, що потерпіли від повені, що 31. грудня 1927. р. минає речинець вношення прохань о сплаті податків.

Хто знищений повинню не може заплатити ґрунтового податку, повинен внести до Скарбового Уряду проханья о даровання, зменшення або пересунення платности ґрунтового податку. Якщо цього не зробили громадські уряди, то пошкодовані, що мають менше як 43 гект. землі, можуть вносити проханья збірно. Хто має більше 43 гект. землі, мусить вносити проханья окремо.

Уряди скарбові не можуть стягати також кар або відсотків за незаплачений в час податок.

Додатки до податків мусять бути плачені в Урядах Скарбових, однак можуть бути також даровані, зменшені або відложені за згодою Повітової Ради.

Податок від житнього вина.

Вино зроблене зі жита або збіжжа признано за напитек подібний до правдивого вина і обложено його податком 80 гр. від літра. Розуміється, що платиться лише податок від вина, що іде на продаж.

Податок від цукру.

Кількість цукру на спожиття в границях держави є усталена в слідуєчій році на 3,001.392 метр. сотн. і від цього цукру платиться 35 зол. податку за кожних 100 кг. За цукор впроваджений на ринок понад передбачену кількість платиться 75 зол. від 100 кг. Цей податок оплачують розуміється ті, що купують цукор — значиться — консументи.

Від цукру вивезеного за границі держави а

також до Гданьска і за цукор ужитий до виробів неспоживчих не платиться податку. Не підлягає також податковій оплаті цукор денатурований для кормлення худоби і безріг.

Господарський порадник.

Відшукання сина.

Питання 199. Чи можна батькові жадати звороту сина, який в 1926 р. втік в Росцію і чи не буде за те син караний. Прошу подати в який спосіб жадати звороту сина? З. К. з Р.

Відповідь. Якщо син є повнолітний, тоді батько не може жадати звороту сина. Коли син втік перед військом або перед карою за якийсь проступок, тоді кара його не мине. Якщо втік без причини і верне назад буде караний за недозволене переступлення границі і може бути підозрений. За відшуканням і зворотом неповнолітнього сина, треба звернутися письменно до консульської польської влади в Росції.

Переведення комасації.

Питання 200. Третина господарів села хоче перевести комасацію а прочі на це не хотять пристати. Чи можна без них перевести комасацію, як це зробити і куду звернутися? Б. З. з М.

Відповідь. Якщо жадає комасації 1/3 часть господарів села, то прочі можуть бути до цього змушені, але лише тоді, коли це не буде для них зі шкодою. В справах комасації треба звертатися до окружного земельного уряду.

Груда у коня.

Питання 201. Кінь дістав на задних ногах над копитами рани, так звану „грудку“. Як це вилічити і чи воно є небезпечне? М. Т. з П.

Відповідь. Груда це тріскання шкіри над стрілками а дістане його кінь в часі мокрої осени від болота і води. Також може дістати від мокрої стайні, коли стоїть в гноївці. Нелічена груда є небезпечна, бо може викликати окалічення коня. Тому хору ногу-рану, треба часто мити, витерти до суха і засипати порошком дубової кори. Коня не вільно уживати на болотнисті дороги а в стайні мусить бути чисто і сухо. Якщо недуга поступила дальше і перейшла на клуб, треба покликати ветер. лікаря.

Знесення видоптаної стежки.

Питання 202. Мешкаю на розі села і зараз при хаті маю два морги поля. А що поле находитесь між двома дорогами, що при моїм обійстю перетинаються, то люди, щоби собі вкоротити до рогу ідуть впоперек і видоптують мені кожного року стежку, та нищать рослини. Чи можу цю стежку загородити і заборонити перехід? В. З. з Ч.

Відповідь: Якщо стежка не зазначена в кадастральній мапі тоді не прислугує нікому право уживати цієї стежки, ні видоптувати її на ново. Не може ніхто також покликуватися на передавання, бо до їзди та переходу є побудовані дороги, що ведуть попри обійстя. Видоптану стежку можете загородити і в порозумінню з урядом громадським під карою заборонити перехід.

Тріскання кори на деревах.

Питання 203. Підчас морозів головно ночами тріскає кора на старших і молодших овочевих деревах. Чи це шкідливе і як тому зарадити? В. П. з К. (Волинь).

Відповідь: Тріскання кори може мати дві причини. Найчастіше тріскає кора від того, що є близько під верхом заскірна вода. Тріскання починається тоді від долу, а верхки галузей чорніють і сохнуть. Підчас сильних морозів тріскає кора в котрім небудь місці. Є це остільки шкідливе, що в щілині знаходять пристановище різні шкідники, і в тих місцях кидаються найскорше хвороби. На молодих деревах є це навіть дуже шкідливе і тому пні молодих дерев треба обвивати соломою, а якщо тріскає кора, то це місце замастити вапном з глиною.

Зліпшення сіножати.

Питання 204. Маю кілька моргів сіножати, однак не маю з неї сіна, бо земля сипка і червоная подібна до торфу і не ростуть ніякі трави. Як можна таку сіножати зліпшити, щоби мати принайменше троха доброго сіна? М. О. з І.

Відповідь: Сіножати зі сипкою-попеластою землею можна зліпшити через сильне гноєння добре визрілим компостом. Гноєння треба повторяти через кілька літ. Скоро можна сіножати зліпшити через навізання грубшої верстви тяжкої землі, яку треба зарівнати і завалувати. Тоді зачнуть виростати місцями трави, а щоби сіножати скоро заросла і дала добре сіно, підсів насіння трав є неминучий. На початок треба підсіяти білої конюшини, костеряви червоної, тимоткі і райграсу.

Деревний попіл.

Питання 205. Зуживаю на опал великі кількості дерева, а попіл з нього в часті марнується, в часті зуживають на луг до прання білля. Чи можна його ужити ще до чого? М. О. з І.

Відповідь: Деревний попіл має в собі великі кількості потасу, а також менше вапна і фосфору. Можна його ужити як гній під ярину-городовину, а також можна ним гноїти сіножати і пасовиська, однак натих місцях не можна пасти так довго, доки не перепадуть дощі. Розсіяний на полі треба заволочити, бо забере вітер.

Ріднення жита.

Питання 206. Минулої осені жито зійшло дуже гарно, було густе, буйне і зелене, однак в часі зими сильно прорідло. Якби не сильна земля, то може треба було би з весною переорати. Що це може бути за причина і як охоронити жито перед рідненням цієї зими? М. О. з І.

Відповідь: Причин ріднення озимини підчас зими може бути кілька. Найчастішою причиною у жита є невляжена земля. Поле виоране пізно і до свіжо виораної землі посіяне жито. Земля підчас зими влягається, корінці прориваються і жито щезає. Тому землю треба виорати принайменше на 2 тижні перед засівом, але що нема часу, то землю по засіві вивалувати старим тарілевим валом.

У вигноєнім полі стаєним гноєм розмножується багато шкідників, як борознюки, ковалики і другі. Загнізджуються близько коріння, яке підгризають і тому жито гине. На таким полі не можна нищити кертиці, а саме поле валувати валами.

Часто проріджується жито в часі гарних соняшних, зимових днів. Сонце огріває листя рослини і витягає з нього воду. Корінь знаходиться також близько під верхом і земля розгрівається та вода парує з верхньої часті коріння. Глибше земля замерзла, корінь води зі землі не тягне і тому листя і верхня часті коріння всихають, бо не мають води. Тому жита треба сіяти глибше і рідше, щоби добре закорінилося, а якщо навіть листя всохне, то на весні відросте в друге з неущкодженого коріння.

Видаєність сметани.

Питання 207. Кілько літрів молока потреба на 1 літру 25 проц. сметани, і чи має на кількість молока вплив марка кружлівки, через яку перепускається молоко. Молоч. з П.

Відповідь: Молоко має пересічно 3.5 проц. товщу і на 1 літру 25 проц. сметани виходить приблизно 8 літрів молока. Марка кружлівки не має більшого значіння, хіба її зужиття і якість праці. При належній кількості оборотів корбою, має залишитися в молоці відбиранім при 25—28° ц. 0.15 проц. товщу.

Машина до виробу дахівок і цегли.

Питання 208. Наша кооператива думає приступити до виробу цементових дахівок і цегли. Просимо подати фірму де можна набути потрібні машини. Кооп. з В.

Відповідь: Машини зі всіма приборами до виробу дахівок і цегли можете набути у Спілці Укр. Агрономів, Львів, Собіського 28. З відтам дістанете всі цінники і пояснення.

Приналежність овочів з овочевого дерева.

Питання 209. На границі зі сусідом росте старша груша, що кожного року дає багато гарних овочів, за які маю зі сусідом завсідги спір, бо не дозволяє не лише обривати овочів, але навіть збирати тих, що перепадуть на мою сторону. Порадьте що маю робити? М. Г. з В.

Відповідь: Після австрійського закону все, що є у воздушнім просторі понад лінією граничною і в землі, є власністю господаря, до якого належить ґрунт. Значиться, не лише самі овочі, але також галузя і коріння в землі є вашою власністю і з тим можете робити, що хочете. Вільно обривати овочі, але зі свого ґрунту. Вільно також обтяти звисаюче галуззя. Однак щоби не повстали ще більші непорозуміння, найкраще було порозумітися зі сусідом, а навіть подарувати йому всі овочі і самому розводити сад.

Плачення податку від молотілки.

Питання 210. Молотимо молотілкою збіжжа своїм членам за низькою оплатою вже через два роки. Цього року прийшов фінанс і сказав, що треба буде від молотілки платити податок, бо кооператива заробляє, а ще крім того має мати позволення. Кооп. з В.

Відповідь: Молочення молотілкою, що є власністю кооперативи можна провадити без спеціального позволення і без оплачування окремого податку. Кооператива виконує лише це, що має подане в статуті, а навіть якби молотила за оплатою збіжжа нечленам, то платити треба за зужи-

вання машини і за потягову силу, а тому не можна цього уважати за окреме зарібкове підприємство. На повторені упімнення зі сторони фінанса треба зажадати упімнення на письмі, а якщо дістанете письмнене упімнення, тоді можна жадати вияснення від скарбового уряду.

Переховання пашної моркви.

Питання 211. Посіяв цього року на пробу пів морга пашної моркви і зібрав около 80 метр. сотн. Моркву зложив в кіпець так само як бураки, але зачинає гнити. Як її переховувати і чи є доброю пашею? М. З. з О.

Відповідь: Морква пашна є дуже доброю пашею головно для молочних коров, бо звиклі на моркву корови дають більше молока, і дістає воно від моркви гарний жовтий вигляд і добрий смак. Корови що мають здібність давати молоко товсте, збільшують також кількість товщу. Не можна однак давати на штуку більше 10—15 кілограмів, бо молоко дістає смак по моркві.

Переховувати моркву довший час не можна, бо скоро псується задля більшої кількості води. Моркву зложену в кіпець, треба лишити на довший час щоби випарувала вода, а щойно тоді можна прикрити. Підчас тепліших днів треба кіпці вітрити, щоби не загірвалися, бо надмірне тепло піддержує гниття.

Нові книжки й видання.

Ф. О. Рой. **Щоб баламуцтво не ширлося в українському пасічництві.** Вулик системи Роя і метод пасішникування на ньому. Книжка формату більшої 8. сторінок 92. Накладом автора у Винниці.

Як видно зі заголовка автор розділив книжку на дві часті. В першій часті переводить критику кількох пасічничих підручників, як Нестеровського, Корабльова та других і опрокидає неправильно ними зайняте становище відносно вимог, які ставить раціональне пасішникування.

В другій часті обговорює автор подрібно будову вулика своєї системи, та подає вказівки, як його будувати. Обширно подає також спосіб пасішникування на своїм вулику. Друга частина є ілюстрована образками.

Книжку можна замовити через „Сільський Господар“, а буде коштувати приблизно 3 зол.

Календар „Приятель Господаря“ на 1928 р. під редакцією агр. Ев. Архипенка і Вік. Доманицького. Річник III. В-во „Сільський Світ“. — Стор. 180. Мал. 140. Господарський Порадник календара присвячений передусім годівельній господарці, а крім цього є статті з полевої, садівничої і городничої господарки, як також цінні вказівки з господарства взагалі. Календар повинен бути підручною книжкою кожного господаря тим більше, що є рубрика наведення потрібних записок а також рубрика для ведення рахунків в господарстві.

Набути можна в Спілці Україн. Агрономів Львів, Собіського 28, або В-ві „Сільський Світ“, Собіського 32. Ціна 3 зол. з пересилкою 3'90.

Не дайтеся ошукати при закупні фарбки ультрамарини, коли Вам оферують заграничні фабриканти!

Знайте, що найліпшою і найвидатнішою, а разом і найдешевшою фарбкою до білля, вапна і малярських потреб є лише Перльмутера Ультрамарина з маркою „Курка“.

Всюди до набуття!

2—10

КОНКУРС.

Філія Краєвого Товариства господарського „Сільський Господар“ в Городенці, прийме з днем 1. січня 1928 р. агронома-українця з укінченою Рільничою Академією, вільного стану, бодай з однорічною господарською практикою, доброго бесідника і знатока рільного й садівничого господарства. — Зголошення о цю пасаду враз з відписами свідоцтв і поданням услівій належить слзти найдальше до 25. грудня 1927, на адресу: Філія „Сільського Господаря“, на руки голови інж. Осипа Таранюка в Городенці.

„ТРИЗУБ“

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1928 році по старому що неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1928 рік.

Передплата: у Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В ІНШИХ КРАЇНАХ:

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія	60 кор.	20 кор.
Польща	12 зл.	4 злоті
Румунія	360 леїв	120 леїв
Німеччина	12 р. м.	4 р. м.
Спол. Держ. Пів. Америки	3 дол.	1 дол.
Канада	3 дол.	1 дол.

Журнал набувати можна у Парижі: в книгарні В. Поголоцького 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників „Тризуба“: 1) В Сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky — 30 E 7-th Street, New-York City. 2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Bannermann av. Winnipeg: Man. 3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині — Прага: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotchvil. Подєбради — Akademie у п. Скубія. 5) В Польщі — W. Prychodko, Podwale 16, m. 15. Warszawa.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert Rochereau, Paris, V.

Почтова адреса: „Le Trident“ (Tryzub). Boîte post. N. 15, Paris (XIII).

КРАЄВЕ ТОВАРИСТВО ГОСПОДАРСЬКЕ

„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“

У ЛЬВОВІ, ВУЛИЦЯ ЗІМОРОВИЧА Ч. 20.

МАЄ НА СКЛАДІ І ВИСИЛАЄ ЗА ПОПЕРЕДНІМ ОДЕРЖАННЯМ НАЛЕЖИТОСТІ ОТСІ СВОЇ ГОСПОДАРСЬКІ ВИДАННЯ:

Григорій Герман: Годівля гусей, качок, пантарок, павів, фазанів і лебедів	3ол.
„Годівля курей . . . . .“	3—
о. Й. Раковський: Годівля рогатої худоби Ч. II.	3—
М. Творидло: Годівля безрог	3—
Ол. Мельник: Як годувати худобу дешево а добре	2—

„ЦЕНТРОСОЮЗ“

СОЮЗ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ

кооператива з відповідальністю уділами

У ЛЬВОВІ, вул. ЗІМОРОВИЧА Ч. 20.

АДРЕСА ДЛЯ ТЕЛЕГРАМ: „ЦЕНТРОСОЮЗ“ ЛЬВІВ.

ТЕЛЕФОН Ч. 94, 2116. ДОСТАВЛЯЄ ЧЕРЕЗ КООПЕРАТИВИ,

АБО ДЕ ТАКИХ НЕМА, БЕЗПОСЕРЕДНО РІЛЬНИКАМ:

штучкі хавози, рільничі машини і зжаряддя, коси
з власною охорожкою маркою, насіння до-
рідних збіж, товарі споживчі і галяктерійні

Кулує і посередничить у продажі рільничих
продуктів, як збіжжа, фасоль, яйця і клоче.

„ПОЛОТНО“

АКЦІЙНА СПІЛКА
у Львові, вул. Городецька 95.
ТЕЛЕФОН 18-23.

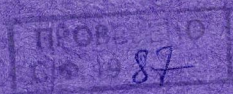
Сирівці лону і конопель носітайте
до обміни і за готівку до однієї
укр. Акційної Спільки „ПОЛОТНО“
у Львові, вул. Городецька ч. 95.

2p 40k

2926

6

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

IV
ЖС-17131
1927-1-24

41.

ськ-й
подар
2007.